

No A
3-300

nato pondere Heliodorum, mira credas idololatrie
 crimina esse, quae liximas sunt Apostoli discen-
 tentiam, qui ait: Hoc enim scitote, intelligentes,
 quia omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, aut
 fraudator, quod est idololatrie servitus, non habet hæ-
 reditatem in regno Christi, & Dei, Et quamquam
 generaliter adversum Deum sapiat, quidquid diabo-
 li est, & quod diaboli est, idololatria sit, cui omnia
 icola mancipantur; tamen & in alio loco speciatim,
 nominatimque determinat, cunctis: Mortificate mem-
 bra vestra, quae sunt super terram, deponentes fornicationem,
 immunditiam, & concupiscentiam malam,
 & avaritiam, quae sunt idololatrie servitus, propter
 quae venit ira Dei in filios diffidentiae. Non est tantum
 in eo servitus idoli, siquis quod is digulis, thura in-
 basum, aut jaciatur, aut haustum, autera poculo fundat
 merum. Neget avaritiam, esse idololatriam, qui po-
 test triginta argenteis Dominum venditum appellare
 justitiam. Neget sacrilegiam in libidine: sed is qui
 membra Christi, & hostiam vitam placentem Deo,
 etiam publicanum libidinum, nefaria colluvio-
 ne violavit. Non fateatur fraudem idololatriam esse,
 sed similis eorum, qui in Actibus Apostolorum ex pa-
 trimonio suo patrem preti dantes, presenti perire
 vindicta. Animadvertite frater: Non tibi licet de tuis
 quidquam habere rebus. Quum (inquit Dominus)
 qui non renuntiaverit cunctis, quae possidet, non po-
 test meus esse discipulus. Cur timido animo Christianus
 es? Respice Petro relictam etc. Respice surgen-
 tem de telonio Publicanum, & cum Apostolum. Fi-
 lius hominis non habet, ubi caput reclinet, & tu am-
 plas porticus, & ingentia telonia spatia metiris: He-
 reditatem expectans scilicet, coheres Christi esse non

300
 A
 31
 300

B
 31-164

R. 2680 4

AD HELIODORUM.

13

31-164

nato pondere delictorum, minora credas idololatriæ
 crimina esse, quæ diximus. Imo Apostoli discite sen-
 tentiam, qui ait: Hoc enim scitote, intelligentes,
 quia omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, aut
 fraudator, quod est idolorum servitus, non habet hæ-
 reditatem in Regno Christi, & Dei. Et quamquam
 generaliter adversum Deum sapiat, quidquid di-
 boli est, & quod diaboli est, idololatria sit, cui omnia
 idola mancipantur; tamen & in alio loco speciatim,
 nominatimque determinat, dicens: Mortificate mem-
 bra vestra, quæ sunt super terram, deponentes forni-
 cationem, immunditiam, & concupiscentiam malam,
 & avaritiam, quæ sunt idolorum servitus, propter
 quæ venit ira Dei in filios diffidentie. Non est tantum
 in eo servitus idoli, si quis duobus digitulis, thara in
 bustum aræ jaciatur, aut haustum patere poculo fundatur
 merum. Neget avaritiam esse idololatriam, qui po-
 test triginta argenteis Dominum venditum appellare
 justitiam. Neget sacrilegium in libidine: sed is qui
 membra Christi, & hostiam vivam placentem Deo,
 cum publicarum libidinum victimis, nefaria collu-
 sione violavit. Non fateatur fraudem idololatriam esse,
 sed similis eorum, qui in Actibus Apostolorum ex pa-
 trimonio suo partem pretii servantes, presenti perire
 vindicta. Animadvertite frater: non tibi licet de tuis
 quidquam habere rebus. Omnis (inquit Dominus)
 qui non renuntiaverit cunctis, quæ possidet, non po-
 test meus esse discipulus. Cur timido animo Christia-
 nus es? Respice Petro relictum rete. Respice surgen-
 tem de telonio Publicanum, statim Apostolum. Fi-
 lius hominis non habet, ubi caput reclinet, & tu am-
 plas porticus, & ingentia tectorum spatia meciris: He-
 reditatem expectans sæculi, coheres Christi esse non

Ch

poteris. Interpretare vocabulum Monachi, hoc nomen tuum. Quid facis in turba, qui solus es? hoc ego non integris rate, vel mercibus, nec quæ ignarus fluctuum præmoneo, sed quasi nuper naufragio ejectus in litus doctus nauta timida navigatione voce denuntio. In illo æstu Charybdis luxuria, saltem vorat: ibi ore virgineo, ad pudicitia perperanda naufragia, Scylla, ceu renidens libido blanditur. Hic barbarus litus, hic diabolus pirata, cum sociis portat vinoula capiendis. Nolite credere, nolite esse securi. Licet in modum stagni fuscum æquor arridat, licet vix summa jacentis elementi spiritu terga crispentur; magnos hic campus montes habet; intus inclusum est periculum, intus est hostis. Expedite rudentes, vela suspendite. Crux antennæ figatur in frontibus. Tranquillitas ista, tempestas est. Sed forsitan dicturus es: Quid ergo? quicumque in Civitate sunt, Christiani non sunt? Non est tibi eadem causa, quæ cæteris. Dominum ausculta dicentem: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia tua, & da pauperibus, & veni sequere me. Tu autem perfectum te fore pollicitus es: Nam cum derelicta militia te castrasti propter Regna Cælorum, quid aliud quam perfectam secutus es vitam? Perfectus autem servus Christi nihil præter Christum habet, aut si quid præter Christum habet, perfectus non est. Et si perfectus non est, cum se perfectum fore Deo pollicitus sit, ante Deum mentitus est. Os autem quod mentitur, occidit animam. Igitur ut concludam, si perfectus es, cur bona paternæ desideras? Dominum fefelisti, si perfectus non es. Divinis Evangelium vocibus consonat: Non potestis duobus dominis servire, & audet quicumquam mendacem Christum facere, mammonæ & Do-

mino serviendo? Vociferatur ille sæpè: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: & ego onustus auro arbitror me Christum sequi? Qui dicit se in Christum credere, debet quomodo ille ambulavit, & ipse ambulare. Quod si nihil habes (ut te responsorum scio) cur tam bene paratus ad bella, non militas? Nisi forte in patria tua te arbitraris hoc facere, cum in sua Dominus signa non fecerit. Et cur id? Cum autoritate sume rationem. Nemo Propheta in patria sua honorem habet. Non quero (inquis) honorem, sufficit mihi conscientia mea. Neque Dominus quærebatur, quippe qui ne à turbis Rex constitueretur, aufugit. Sed ubi honor non est, ibi contemptus est: Ubi contemptus, ibi frequens injuria. Ubi autem injuria, ibi & indignatio. Ubi indignatio, ibi quies nulla. Ubi quies non est, ibi mens à proposito sæpè deducitur. Ubi autem per inquietudinem aliquid auferitur ex studio, minus sit ab eo, quod tollitur. Et ubi minus est, perfectum non potest dici. Ex hac supputatione illa summa nascitur, Monachum perfectum in patria sua esse non posse, perfectum autem esse nolle, delinquere est. Sed de hoc gradu pulsus, provocabis ad Clericos. An de his aliquid audeam dicere, qui certè in suis urbibus commorantur? Absit, ut de his quidquam sinistrum loquar; qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos & nos Christiani sumus. Qui claves Regni Cælorum habentes, quodammodo ante iudicii diem iudicant, qui Sponsam Domini sobria castitate conservant. Sed alia (ut ante perstrinxi) Monachorum est causa, alia Clericorum. Clerici pascunt oves, ego pascor; illi de altari vivunt, mihi quasi infructuosæ arbori secus ponitur

ad radicem, si munus ad altare non defero. Nec possum obtendere paupertatem, cum in Evangelio animum viduam duo (quæ sola sibi supererant) æra mittentem in gazophylacium laudaverit Dominus: Mihi ante Presbyterum sedere non licet, illi, si peccavero, licet tradere me Sathanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini Jesu. Et in veteri quidem Juge quicumque Sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio cervicæ subjecta, contentum expiabat cruore. Nunc verò inobediens spiritali mucrone truncatur, aut ejectus de Ecclesia, rabido dæmonum ore discerpitur. Quod si te quoque ad eundem ordinem pia fratrum blandimenta sollicitant; gaudebo de ascensu, timebo de lapsu. Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Scimus ista, sed junge quod sequitur: Oportet autem hujusmodi irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, pudicum, prudentem, ornatum, hospitem, docibilem, non violentum, non percussorem, sed modestum, & ceteris quæ de eo sequuntur explicitis non minorem in tertio gradu adhibuit diligentiam, dicens: Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpiteros, habentes mysterium Fidei in conscientia pura. Et hi autem probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes. Væ illi homini, qui vestem non habens nuptialem, ingreditur ad coenam. Nihil superest, nisi ut statim audiat: Amice, quomodo huc intrasti? Et illo obmutescendo, dicatur ministris: Tollite illum ligatis manibus, & pedibus, & mittite eum in tenebras exteriores, ubi erit fletus, & stridor dentium. Væ illi, qui acceptum talentum in sudario ligans, cæteris lucra facientibus, id tantum, quod

acceperat, reservavit. Illicò indignantis Domini clamore ferietur: Serve nequam, quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens cum usuris exegissem eam? Id est, deposuisses ad altare, quod ferre non poteras. Dum enim tu ignavus negotiator denarium tenes, alterius locum, qui pecuniam duplicare poterat, occupasti. Quamobrem sicuti qui bene ministrat, bonum gradum sibi acquirit; ita, qui indignè ad calicem Domini accedit, reus erit Domini corporis & sanguinis. Non omnes Episcopi, Episcopi sunt. Attendis Petrum; sed & Judam considera. Stephanum suspicis; sed & Nicolaum respice, quem Dominus in Apocalypsi sua damnat sententia. Qui tam turpia & nefanda commentus est, ut Nicolaitarum hæresis ex illa radice nascatur. Probet se unusquisque, & sic accedat. Non facit Ecclesiastica dignitas Christianum. Cornelius Centurio, adhuc ethnicus, dono Sancti Spiritus mundatur. Presbyteros Daniel puer judicat. Amos ruborum mora distinguens, repente Propheta effectus est. David pastor eligitur in Regem. Minimum Discipulum Jesus amat plurimum. Inferius frater accumbe, ut, minore adveniente, sursum jubearis ascendere. Super quem Dominus requiescit, nisi super humilem & quietum, & tementem verba sua? Cui plus creditur, plus ab eo exigitur. Potentes poterunt tormenta patientur. Nec sibi quisquam de corporis tantum mundi castitate supplaudat, cum omne verbum otiosum, quodcumque loquuti fuerint homines, reddiduri sint de eo rationem in die judicii; cum etiam convicium in fratrem, homicidii sit reatus. Non est facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri, jam cum Christo regnantium, ne forte veniat Angelus, qui scindat velum templi

tui, qui candelabrum tuum de loco moveat. *Ædificaturus turrim, futuri operis sumtus supputa. Infatuum sal nihil est utile, nisi ut projiciatur foras, & à porcis concuiceur. Monachus si ceciderit, rogabit pro eo Sacerdos: Pro Sacerdotis lapsu quis rogaturus est? Sed quoniam è scopulis locis enavigavit oratio, & inter canas spumeis fluctibus cautes, fragilis in altum cymba processit; pandenda vela sunt ventis, & quæstionum scopulis transvadatis, lætantium more nautarum, epilogi celeusma cantandum est. O desertum Christi floribus vernans! O solitudo, in qua illi nascuntur lapides, de quibus in Apocalypsi civi as magni Regis extruitur! O eremus familiaribus Deo gaudens! Quid agis frater in sæculo, qui major es mundo? Quandiu te tectorum umbræ premunt? Quandiu fumosarum urbium carcer includit? Crede mihi, nescio quid plus lucis aspicio. Libet, sarcina corporis abjecta, ad purum ætheris evolare fulgorem. Paupertatem times? Sed beatos Christus pauperes appellat. Labore terretis? At nemo athleta sine sudore coronatur. De cibo cogitas? Sed fides famem non timet. Super nudam metuis humum exesa jejuniis membra collidere? Sed Dominus tecum jacet. Squalidi capitis horret inculca cæsaries? Sed caput tuum Christus est. Infinita eremi vastitas te terret? Sed tu Paradisum mente deambula. Quotiescumque illuc cogitatione conscenderis, toties in eremo non eris. Scabra sine balneis attrahitur cutis; sed qui in Christo semel lotus est, non illi necesse est iterum lavare. Et ut breviter ad cuncta audias Apostolum respondentem: Non sunt, inquit, condignæ passionibus hujus sæculi ad superventuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Delicatus es frater, si & hic vis gaudere cum*

sæculo, & postea regnare cum Christo. Veniet, veniet illa dies, qua corruptivum hoc & mortale incorruptionem induat, & immortalitatem. Beatus servus, quem Dominus invenerit vigilantem. Tunc ad vocem tubæ pavebit terra cum populis, & tu gaudebis: Judicaturus Domino, lugubre mundus iminuet, & tribus ad tribum pectora ferient. Potentissimi quondam Reges nudo latere palpitabunt. Exhibebitur cum prole sua Venus. Tunc ignitus Jupiter adducetur, & cum suis stultus Plato discipulis. Aristotelis argumenta non proderunt. Tunc tu rusticanus & pauper exultabis, & ridebis, & dices: Ecce Crucifixus Deus meus: Ecce judex, qui obvolutus pannis in præsepio vagiit. Hic est ille operarii, & quæstuarie filius: hic, qui matris gestatus sinu, hominem Deus fugit in Ægyptum: hic vestitus cocino: hic sentibus coronatus: hic Magus, dæmonium habens, & Samarites. Cerne manus, Judæe, quas fixeras: cerne latus, Romane, quod foderas. Videte corpus an idem sit, quod dicebatis clam nocte sustulisse Discipulos. Dilectio tua me compulit, ut hæc tibi frater dicerem, ut his tunc interesse contingat, pro quibus nunc labor durus est.

HIERONYMUS AD NEPOTIANUM DE VITA

Clericorum & Sacerdotum.

Argumentum Epistolæ.

Nepotiano, qui fuit Heliodori ex sorore nepos, præscribit vivendi formam, quam Clerici, & Episcopi sequi debeant, saluberrima quædam præcepta tradens de spernendis divitiis, & fugienda familiaritate secularium, & præcipue seminarum. De doctrina pietatis, & de aliis multis, quæ legenti facile patebunt.

Petis à me, Nepotiane charissime, litteris transmarinis, & crebrò petis, ut tibi brevi volumine digeram præcepta vivendi, & quæ ratione quæ sæculi militia derelicta, vel Monachus cœperit esse, vel Clericus, rectam Christi tramitam teneat, ne ad diversa vitiorum diverticula rapiatur. Dum essem adolescens, immò pennæ puer, & primò impetus lascivientis ætatis eremi duritia refrenarem; scripsi ad avunculum tuum sanctum Heliodorum exhortatoriam epistolam plenam lacrymis, querimoniisque, & quæ deserti sodalis monstraret affectum.

Sed in illo opere pro ætate tunc lusimus: & calentibus adhuc Rhetorum studiis, atque doctrinis, quædam scholastico flore depinximus. Nunc, jam cano capite, & arata rugis fronte, & instar boum pendentes à mento palearibus, *Frigidus obstitit circum præcordia sanguis.* Unde & in alio loco idem Poeta canit: *Omnia fert ætas, animum quoque.* Et post modicum: *Nunc oblitus mihi tot carmina, nec quoque Mærin jam fugit ipsa.* Quod ne de gentili tantum litteratura proferre videamur, divinorum voluminum sacramenta cognosce. David annos

nos natus septuaginta, bellicosus quondam vir, senectute frigescente, non poterat calefieri. Quæritur itaque puella de universis finibus Israel, Abisag Sunamitis, quæ cum rege dormiret, & senile corpus calefaceret. Nonne tibi videtur, si occidentem sequaris Isteram, vel fumentum esse de mîno, vel Atellanarum * ludicra? Frigidus senex obvolvitur vestimentis, & nisi complexu adolescentulæ non tepescit. Vivebar adhuc Bethsabee: supererat Abigail, & reliquæ uxores ejus, & concubinæ, quas Scriptura commemorat. Omnes quasi frigidæ repudiantur, & in unius tantum adolescentulæ grandævus calescit amplexibus. Abraham multo David senior fuit; & tamen, vivente Sara, aliam non quæsit uxorem. Isaac duplices David annos habuit, & cum Rebecca jam vetula nunquam frigit. Taceo de prioribus ante diluvium viris, qui post annos nongentos, non dico senilibus, sed penè jam cariosis artibus, nequaquam puellares quæsiere amplexus. Certè Moyses dux Israelitici populi, centum & viginti annos habebat, & Sephoram non mutavit. Quæ est igitur ista Sunamitis uxor, & virgo tam fervens, ut frigidum calefaceret, tam sancta, ut calentem ad libidinem non provocaret? Exponat sapientissimus Salomon patris sui delicias, & pacificus bellatoris viri narret amplexus. Posside sapientiam, posside intelligentiam: ne obliviscaris, & ne declinaveris à verbis oris mei: neque derelinquas illam, & apprehendet te: ama illam, & servabit te. Principium sapientiæ, posside sapientiam, & in omni possessione tua, posside intelligentiam, circumda illam, & exaltabit te, honora illam, & amplexabitur te, ut det capiti tuo coronam gratiarum: corona quoque deliciarum proteget

B 3

* *Atellana*, genus est comediæ obscœnum, ab Atellanâ Volscorum oppido, quod *Aversam* nunc vocant.

te. Omnes penè virtutes corporis mutantur in senibus, & crescente sola sapientia, decrescunt ceteræ virtutes, jejunia, vigiliae, & eleemosynæ, chameunia; * huc, illucque discursus, peregrinorum susceptio, defensio pauperum, instantia orationum, perseverantia, visitatio languentium, labor manuum, unde præbentur eleemosynæ. Et (ne sermonem longius protraham) cuncta, quæ per corpus exercentur, fracto corpore, minora fiunt. Nec hoc dico, quod in juvenibus, & adhuc solidioris ætatis, his dumtaxat, qui labore, & ardentissimo studio, vitæ quoque sanctimonia, & orationis ad Dominum Jesum frequentia, scientiam consequuti sunt. Frigeat sapientia, quæ in plerisque senibus ætate marcescit, sed quod adolescentia multa corporis bella sustineat, & inter incentiva vitiorum, & carnis titillationes, quasi ignis in lignis viridibus suffocetur, ut suum non possit explicare fulgorem. Senectus verò rursus eorum, qui adolescentiam suam honestis artibus instruxerunt, & in lege Domini meditati sunt die ac nocte, ætate fit doctior, usu tritior, processu temporis sapientior, & veterum studiorum dulcissimos fructus metit. Unde & sapiens ille vir Græciæ Themistocles, cum, expletis centum & septem annis, se mori cerneret, dixisse fertur, se dolere, quod tunc egrederetur è vita, quando sapere cœpisset. Plato octogesimo primo anno scribens mortuus est. Et Isocrates nonaginta & novem annos in docendi, scribendique labore complevit. Taceo ceteros Philosophos, Pythagoram, Democritum, Xenocratem, Zenonem, Cleantem, qui jam ætate longæva sapientiæ studiis floruerunt. Ad Poetas venio, Homerum, Hesiodum, Simonidem, Stesicorum, qui grandes natu, cygneum nescio

quid,

* Id est: Super solum dormitione.

quid, & solito dulcius, vicina morte cecinerunt. Sophocles cum propter nimiam senectutem, & rei familiaris negligentiam, à filiis accusaretur amentia, Oedipi fabulam, quam nuper scripserat, recitavit iudicibus: & tantum sapientiæ in ætate jam fracta specimen dedit, ut severitatem tribunalium in theatri favorem verteret. Nec mirum, cum etiam Cato Censorius, Romani generis disertissimus, jam & senex, Græcas Litteras discere nec erubuerit, nec desperaverit. Certe Homerus refert, quod de lingua Nestoris, jam vetuli & pene decrepiti, dulcior melle oratio fluxerit. Sed & ipsius nominis Abisag sacramentum, sapientiam senum indicat ampliorem. Interpretatur enim Pater meus superfluous, vel Patris mei rugitus. Verbum superfluum ambiguum est; sed in præsentis loco virtutem sonat, quod amplior sit in senibus, & redundans, ac larga sapientia. In alio autem loco superfluous quasi non necessarius ponitur. Abisag autem, id est, rugitus propriè nuncupatur, quod ut maris fluctus resonat, & ut ita dicam, de pelago veniens fremitus auditur. Ex quo ostenditur, abundantissimum, & ultra humanam vocem divini sermonis in senibus tonitrum commorari. Porro Sunamitis in lingua nostra, coccinea dicitur, ut significet calere sapientiam, & divina lectione fervere; quod licet Dominici sanguinis indicet sacramentum, tamen & fervorem ostendit sapientiæ. Unde & obsterix illa in Genesi coccinum ligat in manu Phares, qui ab eo, quod parietem dividerat, duos ante populos separantem, divisoris, id est Phares, sortitus est nomen. Et Rahab meretrix in typo Ecclesiæ resticulam mysterium sanguinis continentem, ut Jerico pereunte, domus ejus salvaretur, appendit in fenestra. Unde & in alio loco de viris Sanctis Scri-

pura commemorat: Hi sunt, qui venerunt de calore domus patris Rechab. Et dominus noster in Evangelio: Ignem, inquit, veni mittere in terram, & quam volo ut ardeat! Qui in Discipulorum corda succensus, cogebat eos dicere: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Quorsum hæc tam longo repetita principio? Ne à me quaras pueriles declamationes, sententiarum flosculos, verborum lenocinia, & per fines capitulorum singulorum acuta quædam, breviterque conclusa, quæ plausus, & clamores excitent audientium. Amplexetur me modò sapientia, & Abisag nostra, quæ numquam senescit, in meo requiescat sinu. Impolluta est, virginitatique perpetua, & quæ in similitudinem Mariæ, cum quotidie generet, semperque parturiat, incorrupta est. Hinc reor dixisse Apostolum: Spiritu ferventes. Et in Evangelio Dominum prædicasse, quòd in fine mundi quando juxta Prophetam Zachariam, stultus pastor esse cœperit, sapientia decrecente, refrigescet caritas multorum. Audi igitur (ut beatus Cyprianus ait) non diserta, sed fortia. Audi fratrem collegio, patrem senio, qui te ab incunabilis fidei usque ad perfectam ducat ætatem, & per singulos gradus vivendi præcepta constituens, in te ceteros erudiat. Scio quidem, ab avunculo tuo beato Heliodoro, qui nunc Pontifex Christi est, te & dedicisse quæ sancta sunt, & quotidie discere, normamque vitæ ejus exemplum habere virtutum. Sed & nostra, qualiacumque sunt, suscipe, & libellum hunc libello illius copulato, ut, cum ille te Monachum erudierit, hic Clericum doceat esse perfectum. Igitur Clericus, qui Christi servit Ecclesiæ, interpretetur primò vocabulum suum, & nominis de-

finitione prolata, nitatur esse quod dicitur. Si enim *Cleros* Græcè sors Latinè appellatur, propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus sors, id est, pars Clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut & ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino. Qui Dominum possidet, & cum Propheta dicit: Pars mea Dominus; nihil extra Dominum habere potest. Quòd si quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus: Verbi gratia, si aurum, si argentum, si possessiones, si variam suppellectilem, cum istis partibus Dominus pars ejus fieri non dignabitur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hereditatis ejus, nec accipio partem inter ceteras tribus, sed quasi Levita, & Sacerdos vivo de decimis, & altari serviens, altaris oblatione sustentor; habens victum, & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar. Obsecro itaque te, & repetens iterumque, iterumque monebo, ne officium Clericatus genus antiquæ militiæ putes, id est, ne lucra sæculi in Christi quæras militia, ne plus habeas, quàm quando Clericus esse cœpisti, & dicatur tibi: Clericorum opes non proderunt eis. Nonnulli enim sunt ditiores Monachi, quàm fuerant sæculares; & Clerici, qui possideant opes sub Christo pauperè, quas sub locuplete, & fallace diabolo non habuerant, ut suspiret eos Ecclesia divites, quos mundus tenuit ante mendicos. Mensulam tuam pauperes, & peregrini, & cum illis Christus conviva noverit. Negotiatorem Clericam, & ex inope divitem, ex ignobili gloriosum quasi quendam pestem fuge. Corruptant mores bonos confabulationes pessimæ. Tu aurum contemnis,

alius diligit : tu calcas opes , ille sectatur : tibi cordi
silitium , mansuetudo , secretum ; illi verboritas ,
attrita frons , cui nundinæ , fora placent , & plateæ ,
ac mendicorum tabernæ . In tanta morum discordia ,
quæ potest esse concordia ? Hospitiolum tuum , aut
rarò , aut numquam mulierum pedes terant . Omnes
puellas , & virgines Christi , aut æqualiter ignora ,
aut æqualiter dilige , nec sub eodem tecto mansites , nec
in præterita castitate confidas . Nec sanctior David ,
nec Sansone fortior , nec Salomone potes esse sapien-
tior . Memento semper , quòd Paradisi colonum de pos-
sessione sua mulier eiecerit . Ægrotanti tibi quilibet
sanctus frater assistat , & germana , vel mater , aut
probatæ quælibet apud omnes fidei . Quòd si hujus-
cemodì non fuerint consanguinitatis , castimonixque
personæ , multas anus nutrit Ecclesia , quæ & officium
præbeant , & beneficium accipiant ministrando ; ut in-
firmitas quoque tua fructum habeat eleemosynæ . Scio
quosdam convaluisse corpore , & animo ægrotare cœ-
pisse . Periculose tibi ministrat , cujus vultum frequen-
ter attendis . Si propter officium Clericatus , aut vidua
visitatur , aut virgo , nunquam domum solus intro-
eas . Tales habeto socios , quorum contubernio non
infameris . Si lector , si acolitus , si psalter te sequitur ,
non ornetur veste , sed moribus ; nec calamistro cri-
spent comas , sed pudicitiam habitu polliceantur . Solus
cum sola secretò , & absque arbitro , vel teste non
sedeas . Si familiarius est aliquid loquendum , habet
nutricem majorem domus , virginem , viduam , vel
maritatum : non est tam inhumana , ut nullum præter
te habeat , cui se audeat credere . Caveto omnes suspi-
ciones , & quicquid probabiliter fingi potest , ne fingatur ,
ante devita . Crebra munuscula , & sudariola ,

& fasciolas , & vestes ori applicitas , & oblatos , ac
degustatos cibos , blandasque , & dulces literulas ,
sanctus amor non habet . Mel meum , lumen meum ,
meum desiderium , omnes delicias , & lepores , &
risu dignas urbanitates , & ceteras ineptias amato-
rum , in comœdiis erubescimus , in sæculi hominibus
detestamur : quanto magis in Monachis , & in Cleri-
cis , quorum & Sacerdotium proposito , & propositum
ornatur Sacerdotio ? Nec hoc dico , quòd aut in te ,
aut in sanctis viris ista formidem ; sed quòd in omni
proposito , in omni gradu & sexu , & boni & mali re-
periantur ; malorumque condemnatio laus bonorum
sit . Pudet dicere : Sacerdotes idolorum , mimi , & au-
rigæ , & scorta hereditatis capiunt ; solis Clericis , &
Monachis hoc lege prohibetur , & prohibetur non à
persecutoribus , sed à Principibus Christianis . Nec
de lege conqueror , sed doleo , cur meruerimus hanc le-
gem . Cauterium bonum est , sed quòd mihi vulnus , ut
indigeam cauterio ? Provida , severaque legis cautio ; &
tamen nec sic refrænatur avaritia . Per fideicommissa
legibus illudimus , & quasi majora sint Imperato-
rum scita , quàm Christi , leges timemus , Evangelia
contemnimus . Sit heres , sed mater filiorum , id est
gregis sui , Ecclesia , quæ illos genuit , nutrit , &
pavit . Quid nos inserimus inter matrem , & liberos ?
Gloria Episcopi est pauperum inopiæ providere . Ignom-
inia Sacerdotis est , propriis studere divitiis . Natus
in paupere domo , & in tugurio rusticano , qui vix
milio , & cibario pane rugientem saturare ventrem
poteram , nunc simlam , & mella fastidio . Novi &
genera , & nomina piscium : in quo litore concha
lecta sit , calleo ; saporibus avium discerno provin-
cias , & ciborum me raritas , ac novissime damna

ipsa delectant. Audio præterea in senes, & anus absque liberis, quorundam turpe servitium. Ipsi appellant matulam, obsident lectum, purulentiam stomachi, & phlegmata pulmonis manu propria suscipiunt. Pavent ad introitum medici, tremantibusque labiis, an commodius habeant, periscitantur: & si paululum senex vegetior fuerit, periclitantur, simulataque lætitia mens intrinsecus avara torquetur. Timent enim, ne perdant ministerium, & vivacem senem Mathusalem annis comparant. O quanta apud Deum merces, si in præsentem precium non sperarent! Quantis sudoribus hereditas cassa expetitur? Minori labore margaritum Christi emi poterat. Divinas Scripturas sæpius lege, immò nunquam de manibus tuis sacra lecto deponatur. Disce quod doceas, obtine eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut possis exhortari in doctrina sana, & contradicentes revivere. Permane in his, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris: paratus semper ad satisfactionem omni poscenti te rationem de ea, quæ in te est, spe, & fide. Non confundant opera tua sermonem tuum, ne, cum in Ecclesia loquaris, tacitus quilibet respondeat: cur ergo hæc, quæ dicis, ipse non facis? Delicatus Magister est, qui pleno ventre de jejuniis disputat. Accusare avaritiam & latro potest. Sacerdotis Christi os, mens, manusque concordent. Esto subjectus Pontifici tuo, & quasi animæ parentem suscipe. Amare filiorum, timere servorum est. Si pater sum (inquit) Ubi est timor meus? Plura tibi in eodem viro observanda sunt nomina, Monachus, Pontifex, avunculus, qui te jam in omnibusquæ sancta sunt, docui. Illud etiam dico, quod Episcopi Sacerdotes se esse noverint, non dominos: hono-

rent Clericos quasi Clericos, ut & ipsis à Clericis quasi Episcopis honor deferatur. Scitum illud est oratoris Domicii: Cur ergo te (inquit) habeam ut Principem, cum tu me non habeas ut Senatorem? Quod Aaron, & filios ejus, hoc Episcopum, & Presbyteros esse noverimus. Unus Dominus, unum templum, unum sit etiam ministerium. Recordemur semper quid Apostolus Petrus præcipiat Sacerdotibus. Pascite eum, qui in vobis est, gregem Domini, providentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum, neque turpis lacri gratia, sed voluntariè; neque ut dominantes in Clerum, sed forma facti gregis ex animo; ut, cum apparuerit Princeps Pastorum, percipiat immarcescibilem gloriæ coronam. Pessimæ consuetudinis est in quibusdam Ecclesiis, tacere Presbyteros, & præsentibus Episcopis non loqui, quasi aut invideant, aut non dignentur audire. Et si alii (inquit Apostolus Paulus) fuerit revelatum sedenti, prior taceat. Potestis enim per singulos prophetare, ut omnes discant, & omnes consolentur: & Spiritus Prophetarum Proheretis subjectus est: non enim dissensionis Deus, sed pacis. Gloria patris est filius sapiens. Gaudeat Episcopus judicio suo, cum tales Christo elegerit Sacerdotes. Docente te in Ecclesia, non clamor populi, sed gemitus suscitetur: Lacrymæ auditorum laudes tuæ sint: Sermo Presbyteri scripturarum lectione conditus sit. Nolo te declamatorum esse, & rabulam, garrulorumque sine ratione, sed mysteriorum peritum, & Sacramentorum Dei tui eruditissimum. Verba volvere, & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationem sui facere, indoctorum hominum est. Attrita frons interpretarum sæpe quod nescit: & cum aliis persuaserit, sibi quoque

usurpat scientiam. Præceptor quondam meus Gregorius Nacianzenus, rogatus à me ut exponeret, quid sibi vellet in Luca, Sabbatum *deutero proton*, * eleganter lusit: Docebo te, inquit, super hac re in Ecclesia, in qua mihi omni Populo acclamante cogeris in vitus scire, quod nescis, aut certe si solus tacueris, solus ab omnibus stultitiæ condemnaberis. Nihil tam facile, quàm vilem plebeculam, & indoctam concionem linguæ volubilitate decipere, quæ quidquid non intelligit, plus miratur. Marcus Tullius (in quem pulcherrimum illud elogium est: Demosthenes tibi præripuit, ne esses primus orator: tu illi, ne solus:) in oratione pro Quinto Gallo, quid de favore vulgi, & de imperitis concionatoribus loquatur, attende, ne his fraudibus ludaris. Loquor enim, quæ sum ipse nuper expertus. Unus quidam Poeta nominatus homo perlitteratus, cujus sunt illa colloquia Poetarum, ac Philosophorum, cum facit Euripidem, & Menandrum inter se, & alio loco Socratem, atque Epicurum disserentes, quorum ætates non annis, sed sæculis scimus esse disjunctas, quantos is plausus, & clamores movet! Multos enim condiscipulos habet in theatro, qui simul litteras non didicerant. Vestes pullas æquæ devita, ut candidas. Ornatus ut sordes pari modo fugiendi sunt, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Non absque amictu lineo incidere, sed pretium vestium linearum non habere, laudabile est; alioquin ridiculum, & plenum dedecoris est, referto marsupio, quòd sudarium, orariumque non habeas gloriari. Sunt qui pauperibus paulum tribuunt, ut amplius accipiant, & sub prætextu elemosynæ quærunt divitias, quæ magis venatio ap-

* Id est: *Secundo primo*. Lmc. c. 6. v. 1.

pellanda est, quàm elemosynæ genus. Sic bestiæ, sic aves, sic capiuntur & pisces; modica in hamo esca ponitur, ut matronarum in eo sacculi protrahantur. Sciat Episcopus, cui commissa est Ecclesia, quem dispensationi pauperum, curæque præficiat. Melius est non habere quod tribuam, quàm impudenter petere quod recondam. Sed & genus arrogantia est, clementiorem te velle videri, quàm Pontifex Christi est. Non omnia possumus omnes. Alius in Ecclesia oculus est, alius lingua, alius manus, alius pes, auris, venter, & cetera. Lege Pauli Epistolam ad Corinthios, quomodo diversa membra unum corpus efficiunt. Nec rusticus tamen, & simplex frater ideo se sanctum putet, si nihil noverit; nec peritus, & eloquens, lingua æstimet sanctitatem. Multoque melius est è duobus imperfectis rusticitatem sanctam habere, quàm eloquentiam peccatricem. Multi ædificant parietes, & columnas Ecclesiæ substruunt, marmora nitent, auro splendent laquearia, gemmis altare distinguitur, & Ministrorum Christi nulla electio est. Neque verò mihi aliquis opponat dives in Judæa templum, mensam, lucernas, thuribula, patellas, scyphos, mortariola, & cetera ex auro fabrefacta. Tunc hæc probabantur à Domino, quando Sacerdotes hostias immolabant, & sanguis pecudum erat redemptio peccatorum. Quamquam hæc omnia præcesserint in figura, scripta sunt autem propter nos, in quos fines sæculorum devenerunt. Nunc verò cum paupertatem domus suæ pauper Dominus dedicavit, cogitemus Crucem ejus, & divitias lutum putabimus. Quid miramur, quòd Christus vocat iniquum mammona? Quid suspicimus, & amamus, quod Petrus se non habere gloriòse tes-

tatur? Alioquin, si tantum litteram sequimur, & in auro, atque divitiis simplex nos delectat historia, cum auro observemus & cetera. Ducant Pontifices Christi uxores virgines: quamvis bonæ mentis sit, qui citricem habuerit, & deformis est; privetur Sacerdotio; lepra corporis animæ vitiis præferatur. Crescamus, & multiplicemur, & repleamus terram, nec imolemus Agnum, nec mysticum Pascha celebremus, quia hæc absque templo fieri lege prohibentur. Figamus septimo mense tabernaculum, & sollemne jejunium buccina conrepemus. Quod si hæc omnia spiritualibus spiritualia comparantes, scientesque cum Paulo, quod lex spiritualis est, & David verba cantantes: Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua: sic intelligimus, ut Dominus quoque noster intellexit, & interpretatus est Sabbatum: aurum repudiemus cum ceteris superstitionibus Judæorum, aut si aurum placet, placeant & Judæi, quos cum auro, aut probare nobis necesse est, aut damnare. Convivia tibi vitanda sunt sæcularium, & maximè eorum, qui honoribus tument. Turpe est ante fores Sacerdotis Christi crucifixi, & pauperis, & qui cibo quoque vescebatur alieno, lectores consulum, & milites excubare, judicemque provinciæ melius apud te prandere, quam in palatio. Quod si obtenderis te facere hæc, ut roges pro miseris atque subiectis, judex sæculi plus deferet Clerico continenti, quam diviti, & magis sanctitatem tuam venerabitur, quam opes. Aut si talis est, qui non audiat Clericos pro quibuslibet tribulatis, nisi inter phylas, libenter carebo hujuscemodi beneficio, & Christum rogabo pro iudice, qui magis & citius subvenire potest, quam iudex. Melius enim est considerare in Domino, quam-

quam considerare in homine: Melius est sperare in Domino, quam sperare in Principibus. Numquam vinum redoleas, ne audias illud Philosophi: Hoc non est osculum porrigere, sed vinum propinare. Vinolentos Sacerdotes & Apostolus damnat, & vetus lex prohibet. Qui altari deserviunt, vinum, & siceram non bibant. Sicerca Hebræo sermone omnis potio nuncupatur, quæ inebriare potest, sive illa quæ frumento conficitur, sive pomorum succo, aut cum favi decoquantur in dulcem, & barbaram potionem, aut palmarum fructus exprimuntur in liquorem, coctisque frugibus aqua pinguior coloratur. Quidquid inebriat, & statum mentis evertit, fuge similiter, ut vinum. Nec hoc dico, quod Dei à nobis creatura damnetur (si quidem & Dominus vini potator est appellatus, & Timotheo dolenti stomachum modica vini sorbitio relaxata est) sed modum pro ætatis, & valetudinis, & corporum qualitate exigimus in potando. Quod si absque vino ardeo adolescentia, & inflamor calore sanguinis, & succulento, validoque sum corpore, libenter carebo poculo, in quo suspicio veneni est. Pulchrè dicitur apud Græcos, & nescio an apud nos æquè resonet: Pinguis venter non gignit mentem tenuem: tantum tibi juniorum modum impone, quantum ferre potes: sint tibi pura, casta, simplicia, moderata, & non superstitiosa jejunia. Quid prodest oleo non vesci, & molestias quasdam, difficultatesque ciborum querere, caricas, piper, nuces, palmarum fructus, similia, mel, pistacia? Totæ hortorum cultura vexatur, ut cibario non vescamur pane, & dum delicias sectamur, à Regno Cælorum retrahimur. Audio præterea quosdam, contra rerum, homi-

C

num-

* Nucum genera, avellanis similia, ex Syria ad nos delata. Hisp. *Alhocigos*.

numque naturam aquam non bibere, nec vesci pane, sed sorbitiunculas delicatas, & contrita olera, baccarumque succum, non calice sorbere, sed concha. Proh pudor! Non erubescimus istiusmodi ineptiis? nec tædet superstitionis? Insuper etiam famam abstinentiæ in delictis quarimus. Fortissimum jejuniū est aqua, & panis. Sed quia gloriam non habet, & omnes pane, & aqua vivimus, quasi publicum, & commune jejuniū non putatur. Cave ne hominum rusciculos aucuperis, ne offensam Dei populorum laude commutes. Si adhuc (inquit Apostolus) hominibus placerem, Christi servus non essem; desit placere hominibus, & servus factus est Christi. Per bonam famam, & malam à dextris, & à sinistris Christi miles graditur, nec laude extollitur, nec vituperatione frangitur. Non divitiis timet, non contrahitur paupertate, & læta contemnit, & tristia. Per diem Sol non urit eum, neque Luna per noctem. Nolo te orare in angulis platearum, ne rectum iter precum tuarum frangat aura popularis. Nolo te dilatare simbrias, & ostentui habere phylacteria, & conscientia repugnante, Pharisæica ambitione circumdari. Quantò melius erat hæc non in corpore, sed in corde gestare, & Deum habere fautorem, non aspectus hominum? Inde pendet Evangelium, inde lex & Prophetæ, sive sacra & Apostolica doctrina. Melius est enim hæc omnia in mente portare, quàm in corpore. Fidelis mecum lector intelligis, quid taceam, & quid magis tacendo loquar. Tot te regulæ, quot species gloriarum percurrant. Vis scire quales Dominus querat ornatus? Habeto prudentiam, justitiam, temperantiam, fortitudinem. His Cœli plagis includere, hæc te quadriga velut au-

rigam Christi, ad metam concita ferat. Nihil hoc monili pretiosius, nihil hac gemmarum varietate distinctius. Ex omni parte decoraris, cingeris, atque protegeris, & ornamento tibi sunt, & tutamini, gemmæ vertuntur in scuta. Cave quoque ne aut linguam, aut aures habeas prurientes, id est, ne aut ipse aliis detrahas, aut alios audias detrahentes. Sedens, inquit, adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum; hæc fecisti, & tacui. Existimasti iniquè quiddam ero tui similis, arguam te, & statuam contra faciem tuam. Parce à detractione linguæ, custodi sermones tuos, & scito quia per cuncta, quæ de aliis loqueris, tua conscientia judicaris, & in his ipse deprehenderis, quæ in aliis arguebas. Neque verò illa justa est excusatio: referentibus aliis injuriam facere non possum. [Nemo invito auditore libenter refert. Sagitta in lapidem nunquam figitur, interdum resiliens percussit dirigentem. Discat detractor, dum te videt non libenter audire, non facile detrahere. Cum detractoribus, ait Salomon, ne miscearis, quoniam repente veniet perditio eorum, & ruinam utriusque quis novit? tam videlicet ejus qui detrahit, quam illius, qui accommodat aurem detrahenti. Officii tui est visitare languentes, nosse domos matronarum, ac liberos earum, & nobilium virorum custodire secreta. Officii tui est non solum oculos castos servare, sed & linguam. Nunquam de formis mulierum disputes, nec quid agatur in alia, domus alia per te noverit. Hippocrates adjurat discipulos, antequam doceat, & in verba sua jurare compellit, extorqueat sacramento silentium, sermonem, incessum, habitum, moresque præscribit. Quantò magis non qui-

bus animarum cura commissa est; omnium Christianorum domos debemus amare, quasi proprias? Consolutores potius nos in meritoribus suis, quam conuictos in prosperis noverint. Facile contemnitur Clericus, qui sæpe vocatus ad prandium non recusat. Numquam perentes, raro accipimus rogati. Beatus enim est magis dare, quam accipere. Nescio enim quomodo etiam ipse, qui deprecatur, ut tribuas, cum acceperis, viliozem te iudicet; & mirum in modum, si eum rogantem contempseris, plus te posterius veneratur. Prædicator continentie, nuptias ne conciliet. Qui Apostolum legit dicentem: superest, ut qui habent uxores, sic sint, quasi non habeant; cur virginem cogit, ut nubat? Qui de monogamia Sacerdos est, quare viduam hortatur, ut digama sit? Procuratores, & dispensatores domorum alienarum, atque villarum quomodo possunt esse Clerici, qui proprias iubentur cotemnerere falcitates? Amico quippiam rapere, furtum est: Ecclesiam fraudare, sacrilegium est; accepisse quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis, vel cautum esse velle, vel timidum: aut, quod apertissimi sceleris est, aliquod inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Ego fame torqueor, & tu iudicas quantum ventri meo satis sit, aut divide statim quod acceperis, aut, si timidus dispensator es, dimitte largitocem, ut sua ipse distribuat. Nolo sub occasione mea sacculus tuus plenus sit: Nemo mea melius me servare potest. Optimus dispensator est, qui sibi nihil reservat. Coegisti me, Nepotiane carissime, lapidato jam virginitatis libello, quem Sanctæ Eustochio Romæ scripseram post annos decem rursus Bethlehem ora reserare, & confodiendum me linguis omnium prodere.

Aut

Aut enim nihil scribendum fuit, ne hominum iudicium subiremus, quod tu facere prohibuisti; aut scribentes, nosse cunctorum adversum nos maledicorum tela esse torquenda. Quos obsecro, ut quiescant, & desinant maledicere. Non enim ut adversariis, sed ut amicis scripsimus, nec investi sumus in eos, qui peccant; sed ne peccent monuimus. Neque illos tantum, sed & in nos ipsos severi iudices fuimus. Volentesque festucam de oculo alterius tollere, nostram primum trabem eiecimus. Nullum læsi, nullius nomen mea scriptura designatum est. Neminem specialiter meus sermo pulsavit. Generalis de vitiis disputatio est. Qui mihi irasci voluerit, prius ipse de se, quod talis sit, confitebitur.

HIERONYMUS RUSTICO MONACHO VIVENDI formam præscribit.

Argum. Epistolæ.

Rusticum Gallum Monachum docet, quemadmodum oporteat instituerè vitam, eo dignam cognominè. Admonet in primis, ad vitandam suspèctarum mulierum consuetudinem, tutius esse iuvenem in Cœnobio, quàm in solitudine vitam agere: & serò ad docendum, & scribendum libros esse veniendum. Tandem invehitur in illos, qui sub prætextu, & titulo Monachi, suis indulgent vitiis.

Nihil Christiano felicius, cui promittitur Regnum Cœlorum: nihil laboriosius, qui quotidie de vita periclitatur: nihil fortius, qui vincit diabolum: nihil imbecillius, qui à carne superatur: utriusque rei exempla sunt plurima. Latro credit in Cruce, &

& statim meretur audire : Amen dico tibi , hodie
 mecum eris in Paradiso. Judas de Apostolatus fasti-
 gio in proditionis tartarum labitur , & nec fami-
 liaritate convivii , nec intinctione buccellæ , nec os-
 culi gratiâ frangitur , ne quasi hominem tradat , quem
 Filium Dei noverat. Quid Samaritana vilis ? Non
 solum ipsa credidit , & post sex viros unum invenit
 Dominum , Messiamque cognovit ad fontem , quem
 in templo Judæorum populus ignorabat : sed & au-
 ctor fit salutis multorum , & Apostolis e mentibus
 cibus , esurientem refecit , lassumque sustentat.
 Quid Salomone sapientius ? Attamen infatuatur amo-
 ribus mulierum. Bonum est sal , nullumque sacrifi-
 cium absque hujus aspersione suscipitur. Unde & A-
 postolus præcipit : Sermo vester semper in gratia sale
 sit conditus. Quod si infatuatur , foras projicitur ,
 in tantumque perdit nominis dignitatem , ut ne in
 sterquilinum quidem utile sit , quo solent creden-
 tium arva condiri , & sterile animarum solum pen-
 guescere. Hæc dicimus , ut prima te , fili Rustice ,
 fronte doceamus , magna corpisse , & excelsa secta-
 ris ; & adolescentiæ , immò pubertatis incentiva calcan-
 tem , perfectæ quidem ætatis gradum scandere ; sed
 lubricum iter esse , per quod ingrederis : nec tantum
 sequi gloriæ post victoriam , quantum ignominia post
 ruinam. Non mihi nunc per virtutum prata ducen-
 dus est rivulus , nec laborandum , ut ostendant tibi
 variorum pulchritudinem florum : quid in se lilia
 habeant puritatis , quid rosa verecundia possideat ,
 quid violæ purpura promittat in regno , quid ruti-
 lantium spondeat pictura gemmarum. Jam enim pro-
 pitio Deo , stivam tenes. Jam rectum , atque sola-
 rium cum Petro Apostolo conscendisti , qui esuriens

in

in Judæis ; Cornelii saturatur fide , & famem incre-
 dulitatis eorum gentium conversione restinguit ; at-
 que in vase Evangeliorum quadrangulo , quod de
 Cœlo descendit ad terram , docetur , & discit , omnes
 homines posse salvari. Rursusque quod viderat in
 specie candidissimi lintheaminis , in superna transfer-
 tur , & credentium turbam de terris ad Cœlum rap-
 tit , ut pollicitatio Domini compleatur : Beati mun-
 do corde , quoniam ipsi Deum videbunt. Totum ,
 quod apprehensa manu insinuare tibi cupio , quod
 quasi doctus nauta , post multa naufragia , rudem
 conor instruere vectorem , illud est , ut , in quo littore
 pudicitia pirata sit , noveris ; ubi Charybdis , & radix
 omnium malorum avaritia , ubi Scyllæi obrectato-
 rum canes , de quibus Apostolus loquitur : Ne mor-
 dentes invicem mutuo consumamini : quo modo in
 media tranquillitate securi , Lybicus interdum vitio-
 rum Syrtibus obruamur : quid venenatorum animan-
 tium desertum hujus sæculi nutriat. Navigantes rub-
 rum mare , in quo oprandum nobis est , ut verus
 Phæo cum suo mergatur exercitu , multis difficul-
 tatibus ac periculis ad urbem maximam perveniunt.
 Utroque in littore gentes vagæ , immò belluæ habitant
 ferocissimæ. Semper solliciti , semper armati totius
 anni vehunt cibaria. Latentibus saxis , vadisque dur-
 rissimis plena sunt omnia , ita ut speculator doctus
 in summa mali arbore sedeat , & inde regenda , &
 circumflectenda navis dictata prædicet. Felix cursus
 est , si post sex menses supradictæ urbis portum te-
 neat , à quo se incipit aperire Oceanus : per quem
 vix anno perpetuo ad Indiam pervenitur , & ad Gan-
 gem fluvium (quem Phison sancta Scriptura com-
 memorat) qui circumit totam terram Evilath , &

mul-

multa genera pigmentorum de Paradisi dicitur fonte vehere. Ubi nascitur carbunculus, & smaragdus, & margarita candentia, & uniones, quibus nobilium feminarum ardet ambitio, montesque aurei, quos adire propter Gryphas, & Dracones, & immensorum corporum monstra, hominibus impossibile est: ut ostendatur nobis, quales custodes habeat avaritia.

Quorsum ista? Perspicuum est. Si negotiatores sæculi tanta sustinent, ut ad incertas, periturasque divitias perveniant, & servent cum animæ discrimine, quæ multis periculis quæsierunt: quid Christi negotiatori faciendum est, qui, venditis omnibus, quærit pretiosissimum margaritum? qui totis substantiæ suæ opibus emit agrum, in quo reperit thesaurum, quem nec fur effodere, nec latro possit auferre?

Scio me offensurum esse quamplurimos, qui generalem de vitii disputationem in suam referunt contumeliam. Et dum mihi irascuntur, suam indicant conscientiam, multoque pejus de se, quam de me judicant. Ego enim neminem nominabo, nec veteris comœdiæ licentia, certas personas eligam, atque perstringam. Prudentis viri est, ac prudentium feminarum dissimulare, immò emendare, quod in se intelligant, & indignari sibi magis, quam mihi, nec in monitorem maledicta congerere: qui etsi iisdem teneatur criminibus, certè in eo melior est, quòd sua ei mala non placent. Audio, religiosam te habere matrem, multorum annorum viduam, quæ aluit, quæ erudit, quæ infansem: ac post studia Galliarum, quæ vel florentissima sunt, misit Romam, non parcens sumptibus, & absentiam filii spe sustinens futurorum, ut ubertatem Gallici, nitoremque sermonis gravitas Romana condiret, nec calcaribus in te, sed frenis uteretur.

tur: quod & in disertissimis viris Græciæ legimus, qui Asianum tumorem Attico siccabant sale, & luxuriantes flagellis vineas falcibus reprimebant, ut eloquentia torcularia, non verborum pampinis, sed sensum quasi uvarum expressionibus recundarent. Hanc suscipe ut parentem, ama ut nutricem, venerare ut sanctam. Nec aliorum imiteris exemplum, qui relinquunt suas, & alienas appetunt: quorum dedecus in propatulo est, sub nominibus pietatis quærentium suspecta consortia. Novi ego quasdam jam maturioris ætatis, libertini generis adolescentibus delectari, & filios quærere spirituales, paulatimque pudore superato, ficta matrum nomina erumpere in licentiam maritalem. Aliæ sorores virgines deserunt, & externis viduis copulantur. Sunt quæ oderunt suos, & non suorum palpantur affectu: quarum impatientia, index animi, nullam recipit excusationem, & cassa pudiciæ velamenta quasi araneorum fila dirumpit. Videas nonnullos accinctis renibus pulla tunica, barba proluxa, à mulieribus non posse discedere, sub eodem manere tecto, simul inire convivia, ancillas juvenes habere in ministerio, & præter vocabulum nuptiarum, omnia esse matrimonii. Nec hæc culpa est Christiani nominis, si simulator religionis in vitio sit, quinimò confusio Gentilium, cum ea vident Ecclesiis displicere, quæ omnibus bonis non placent. Tu verò si Monachus esse vis, non videri, habeto curam non rei familiaris, cui renuntiando, hoc esse coepisti, sed animæ tuæ. Sordidæ vestes, candidæ mentis indicia sint: vilis tunica contemptum sæculi probet, ita dumtaxat, ne animus tumeat, ne habitus sermoque dissentiant. Balnearum fomenta non quærat, qui calorem corporis, jejuniorum cupit frigore extingue-

guere : Quæ & ipsa moderata sint , ne nimia debilitent stomachum , & majorem refectiorem poscentia , erumpant in cruditatem , quæ parens libidinum est. Modicus , ac temperatus cibus , & carni , & animæ utilis est. Matrem ita vide , ne per illam alias videre cogaris , quarum vultus cordi tuo hæreant , & tacitum vivat sub pectore vulnus. Ancillas , quæ illi in obsequio sunt , tibi scias esse in insidiis. Quia quantum vilior earum conditio , tantò facilius est ruina. Et Joannes Baptista sanctam matrem habuit , Pontificisque filius erat , & tamen nec matris affectu , nec patris opibus vincebatur , ut in domo parentum cum periculo viveret castitatis. Vivebat in eremo , & oculis desiderantibus Christum , nihil aliud dignabatur aspicere. Vestis aspera , zona pellicea , cibus locustæ , melque sylvestre , omnia virtuti , & continentia preparata. Filii Prophetarum (quos Monachos in veteri Testamento legimus) ædificabant sibi casulas prope fluentia Jordanis , & turbis urbium derelictis , pollenta , & herbis agrestibus victabant. Quando in patria tua es , habeto cellulam pro Paradiso , varia Scripturarum poma decerpe , his utere deliciis , harum fluere complexu. Si scandalizat te oculus , manus , projice ea. Nulli pareas , ut soli parcas animæ : Qui viderit , inquit Dominus , mulierem ad concupiscendum eam , jam mœchatus est eam in corde suo. Quis gloriabitur castum se habere cor ? Astra non sunt munda in conspectu Domini : quantum magis homines , quorum vita tentatio est ? Væ nobis , qui quoties concupiscimus , toties fornicamur. Inebriatus est , inquit , gladius meus in cœlo ; multò amplius in terra , quæ spinas , & tribulos generat. Vas electionis , in cuius ore Christus resonabat , ma-

cerat corpus suum , & subjicit servituti ; & tamen cernit naturalem carnis ardorem suæ repugnare sententiæ , ut quod non vult , hoc agere compellatur , & quasi vim patiens , vociferatur , & dicit : Miser ego homo , quis me liberabit de corpore mortis hujus ? Et tu te arbitraris absque lapsu , & vulnere posse transire , nisi omni custodia servaveris cor tuum , & cum Salvatore dixeris : Mater mea , & fratres mei hi sunt , qui faciunt voluntatem Patris mei ? Crudelitas ista pietas est. Immò quid tam pium , quam sanctæ Matri sanctum filium custodire ? Opat & illa te vivere , & non videre ad tempus , ut semper cum Christo videat. Anna Samuelem , non sibi , sed tabernaculo genuit. Filii Jonadab , qui vinum , & siceram non bibebant , qui habitabant in tentoriis , & quas nox compulerat , sedes habebant , scribuntur in Psalmo , quod primi captivitatem sustinuerint , qui ab exercitu Chaldæorum vastante Judæam , urbes introire compulsi sunt. Viderint , quid alii sentiant. Uausquisque enim suo sensu ducitur : mihi oppidum carcer , & solitudo Paradisus est. Quid desideramus urbium frequentiam , qui de singularitate censemur ? Moyses , ut præset populo Judæorum , quadraginta annis eruditur in eremo : Pastor ovium , hominum factus est pastor. Apostoli de piscatione lacus Genæzareth ad piscationem hominum transierunt. Qui tunc habentes patrem , rete , naviculam , sequuti Dominum , protinus omnia reliquerunt , portantes quotidie crucem suam , & ne virgam quidem in manu habentes. Hæc dico , ut etiam si Clericatus te titillat desiderium , discas quod possis docere , & rationabilem hostiam offeras Christo , ne miles , antequam tiro , ne prius magister sis , quam discipulus.

Non est humilitatis mea, neque mensura iudicare de Clericis, & de Ministris Ecclesiarum sinistrum quippiam dicere. Habeant illi ordinem, & gradum suum; quem si tenueris, quomodo tibi in eo vivendum sit, editus ad Nepotianum liber docere re poterit. Nunc Monachi incunabula, moresque discutimus: & eius Monachi, qui liberalibus studiis eruditus in adolescentia, jugum Christi collo suo imposuit. Primum tractandum est, utrum solus, an cum aliis in Monasterio vivere debeas? Mihi quidem placet, ut habeas Sanctorum contubernium, nec ipse te doceas, & absque Doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingressus es, statimque tibi in partem alteram declinandum sit, & errori pateas, plusque, aut minus ambules, quam necesse est, ne aut curten lassaris, aut moram faciens obdormias. In solitudine cito subrepat superbia: et si parumper jejunaverit, hominemque non viderit, putat se alicujus esse momenti, oblitusque sui, unde, & quod venerit, intus corde, lingua foris vagatur. Judicat contra Apostoli voluntatem alienos servos: quod gula voluerit, porrigit manum: dormit, quantum voluerit: nullum veretur: facit, quod voluerit: omnes inferiores se putat: crebriusque in urbibus, quam in cellula est; & inter fratres simulat reverentiam, qui platearum turbis colliditur. Quid igitur? Solitariam vitam reprehendimus? Minimè, quippe quam sæpe laudavimus: sed de ludo Monasteriorum, hujusemodi volumus egredi milites, quos eremi dura rudimenta non terreant: qui specimen conversationis suæ multo tempore dederint; qui omnium fuerint minimi, ut primi omnium fierent; quos nec esuries aliquando, nec saturitas superavit: qui paupertate lætantur: quorum habitus, sermo, vultus, incessus, do-

doctrina virtutum est: qui nesciunt secundum quosdam ineptos homines, dæmonum pugnantium contra se portentosa confingere, ut apud imperitos, & vulgi homines, miraculum sui faciant, & exinde lucra sectentur. Vidimus nuper, & planximus, Croesi opes unius morte deprehensas, urbisque stirpes, quasi in usus pauperum congregatas, stirpi & posteris derelictas. Tunc ferrum, quod latebat in profundo, supernatavit aquæ; & inter palmarum arbores, myrrhae amaritudo monstrata est. Nec mirum; talem & socium, & magistrum habuit, qui egentium famem, suas fecit esse divitias; & miseris derelicta, in suam reservavit miseriam. Quorum clamor tandem pervenit ad Cœlum, & patientissimas Dei vicit aures, ut missus Angelus pessimus Nabal Carmelo diceret: Stulte, hac nocte auferent animam tuam a te: quæ autem preparasti, cujus erunt? Volo ergo te, & propter causas, quas supra exposui, non habitare cum matre, & præcipue, ne aut offerentem delicatos cibos, renuendo contristes: aut si acceperis, oleum igni adjicias, & inter frequentiam puellarum per diem videas, quod nocte cogites. Numquam de manu, & oculis tuis recedat liber: discatur Psalterium ad verbum: oratio sine intermissione, vigil sensus sit, nec vanis cogitationibus patens. Corpus pariter, & animus tendatur ad Dominum. Iram vince patientia: ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua variis perturbationibus. Quæ si pectori insederint, dominabuntur tui, & te deducant ad delictum maximum. Facito aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum. Si Apostoli habentes potestatem de Evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quem gravarent, & aliis tri-

buebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia: cur tu usus tuos cessura non præpare? Vel fiscellam texe junco, vel canistrum lentis plecte viminibus: sarriatur humus, areolæ æquo limite dividantur. In quibus cum oleorum jacta fuerint semina, vel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ, ut pulcherrimorum versuum spectator assistas.*

Ecce supercilio clivosi tramitis undam

Elicit: illa cadens rancum per levia murmur

saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arva.

Inserantur infructuosæ arbores, vel gemmis vel surculis, ut pravo post tempore, laboris tui dulcia poma decerpas. Apum frabricare alvearia, ad quas te mittunt Salomonis Proverbia, & Monasteriorum ordinem; ac regiam disciplinam in parvis disce corporibus. Texantur & lina capiendis piscibus, scribantur libri: ut & manus operetur cibum, & animus lectione satiretur. In desideriis est omnis otiosus. Ægyptiorum monasteria hunc morem tenent, ut nullum absque operis labore suscipiant, non tam propter vitium necessitatem, quam propter animæ salutem; ne vagetur perniciosus cogitationibus mens, & instat fornicantis Jerusalem, omni transeunti divaricet pedes suos. Dum essem juvenis, & solitudinis me deserta vallarent, incentiva vitiorum, ardoremque naturæ ferre non poteram, quem cum crebris jejuniis frangerem, mens tamen cogitationibus æstibat; ad quam edomandam, cuidam fratri, qui ex Hebræis crederetur, me in disciplinam dedi, ut post Quintiliani acumina, Ciceronis fluvios, gravita remque Frontonis, & lenitatem Plinii, alphabetum dis-

* Virg. Georgic. lib. 2.

discerem, & stridentia, anhelianteque verba meditarer. Quid ibi laboris insumserim, quid sustinuerim difficultatis, quoties desperaverim, quotiesque cessaverim, & contentione descendendi rursus inceperim; testis est conscientia tam mea, qui passus sum, quam eorum, qui mecum duxerunt vitam; & gratias ago Domino, quod de amaro semine litterarum, dulces fructus carpo. Dicam & aliud, quod in Ægypto viderim. Græcus adolescens erat in Cœnobio, qui nulla abstinentia, nulla operis magnitudine flammam poterat carnis extinguere: Hunc periclitantem pater Monasterii hac arte servavit. Imperat cuidam viro gravi, ut jurgiis atque convitiis insectaretur hominem, & post irrogatam injuriam primus veniret ad querimoniam. Vocati testes, pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat: flere ille contra mendacium: nullus alius credere veritati: solus pater defensionem suam callidè opponere, ne abundantiori tristitia absorberetur frater. Quid multa? Ita annus ductus est; quo expleto, interrogatus adolescens, super cogitationibus pristinis, an adhuc molestiæ aliquid sustineret; Papæ! inquit, vivere mihi non licet, & fornicari libeat? Hic si solus faisset, quo adjutore superasset? Philosophi sæculi solent amorem veterem, amore novo quasi clavo clavum expellere. Quod & Assuero Regi septem Principes fecere Persarum, ut Vasthi Reginæ desiderium, aliarum puellarum amore compescerent. Illi vitium vitio, peccatuque peccato medicantur: nos amore virtutum vitia superemus. Declina, ait, à malo, & fac bonum, quare pacem, & persequere eam: Nisi oderimus malum, bonum amare non possumus: quin potius faciendum est bonum, ut declinemus à malo. Pax quærenda, ut bel-

la fugiamus. Nec sufficit eam querere, nisi inveni-
 gam fugientemque omni studio persequamur, quæ
 exuperat omnem sensum, in qua habitatio Dei est,
 dicente Propheta: Et factus est in pace locus ejus.
 Pulchrèque persequitio pacis dicitur, juxta illud
 Apostoli: Hospitalitatem persequentes, ut non levi,
 usitatoque sermone, & ut ita loquar, summis labiis
 hospites invitemus, sed toto mentis ardore teneamus,
 quasi offerentes se cum lucro nostro, atque
 compendio. Nulla ars absque Magistro discitur. Et
 tiam muta animalia, & ferarum greges ductores se-
 quuntur suos. In apibus principes sunt: Grues unam
 sequuntur ordine litterato, imperator unus, judex
 unus in provincia. Roma, ut condita est, duos fratres
 simul habere Reges non potuit, & patricio dedica-
 tur. In Rebecca utero Esau, & Jacob bella gesserunt.
 Singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresby-
 tery, singuli Archidiaconi, & omnis ordo Ecclesia-
 sticus suis Rectoribus nititur. In navi unus gubernator:
 in domo unus dominus, in quovis grandi exercitu u-
 nius signum expectatur. Et ne plura replicando fasti-
 dium legenti faciam, per hæc omnia ad illud tendit
 oratio, ut doceam te, non tuo arbitrio dimittendum,
 sed vivere debere in Monasterio sub unius disciplina
 patris, consortioque multorum, ut ab alio discas
 humilitatem, ab alio patientiam: hic te silentium,
 ille doceat mansuetudinem: non facias quod vis: co-
 medas quod juberis, vestiare quod acceperis: operis
 tui pensum persolvas, subjiciaris cui non vis, lassus ad
 stratum venias, ambulansque dormites, & necdum ex-
 plecto somno, surgere compellaris. Discas Psalmum in
 corde tuo, in quo non dulcedo vocis, sed mentis affe-
 ctus queritur, dicente Apostolo: Psallam spiritu: Psal-

lam

& mente: & Cantantes in cordibus vestris Domino: Le-
 gerat enim esse præceptum: Psallite sapienter. Servias
 fratribus, hospitum laves pedes: passus injuriam ta-
 ceas: Præpositum Monasterii timeas ut dominum, di-
 ligas ut parentem. Credas tibi salutare quicquid ille
 præceperit: nec de majorum sententia judices, cujus
 officii est obedire, & implere quæ jussa sunt, dicente
 Moyse: Audi Israel, & tace. Tantis negotiis occupa-
 tus, nullis vacabis cogitationibus: & dum ab alio
 transis ad aliud, opusque succedit operi, illud solum
 mente tenebis, quod agere compellaris. Vidi ego
 quosdam, qui postquam renuntiavere sæculo, vesti-
 mentis dumtaxat, & vocis professione, non rebus,
 nihil de pristina conversatione mutarunt. Res familia-
 ris magis aucta, quam imminuta: eadem ministeria
 servulorum, idem apparatus conviviij. In vitro, &
 patella fictili aurum comeditur, * & inter turbas, &
 examina Ministrorum, nomen sibi vendicat solitarii.
 Qui verò pauperes sunt, & tenui subs tantiola, vi-
 denturque sibi scioli, pomparum ferculis similes præ-
 cedunt in publicum, ut caninam exerçant faciundiam.
 Alii, sublati in altum humeris, & intra se nescio quid
 cornicantes, * stupentibusque in terram oculis, tumen-
 tia verba trutinantur, ut si præconem addideris, pu-
 tes incidere præfecturam. Sunt qui humore cellarum,
 immoderatisque jejuniis, tædio solitudinis, ac nimia
 lectione, dum diebus, ac noctibus auribus suis pe rso-
 nant, vertuntur in melancholiam, & Hippocratis ma-
 gis fomentis, quam nostris monitis indigent. Pleri-

D

- que
 * Vocat *aurum*, res auro, aut magno pretio emtas.
 * Id est: cornicum more obmurmurantes. Allusio
 ad illud Persianum. Sat. 5. *Nec clausum in mure rancus*
Nescio quid tecum grave cornicariis hæpti.

que artibus & negotiationibus pristinis carere non possunt, mutatisque nominibus institorum, eadem exercent commercia, non victum & vestitum, quod Apostolus præcipit, sed majora, quam sæculi homines, emolumenta sectantes. Et prius quidem ab ædilibus, quos *agoranomous* Græci appellant, vendentium coerceretur rabies, nec erat impune peccatum. Nuuc autem sub religionis titulo exercentur injusta compendia, & honor nominis Christiani fraudem magis facit, quam patitur: quodque pudet dicere, sed necesse est, ut saltem sic ad nostrum erubescamus dedecus, publicè extendentes manus, pannis aurum tegimus; & contra omnium opinioem, plenis sacculis morimur divites, qui quasi pauperes viximus. Tibi, cum in Monasterio fueris, hæc facere non licebit: & inoscescente paulatim consuetudine, quod primum cogebaris, velle incipies, & delectabit te labor tuus; oblitusque præteritorum, semper priora sectaberis, nequaquam considerans, quid alii mali faciant, sed quid boni tu facere debeas. Neque verò peccantium ducaris multitudinæ, & te pereuntium turba sollicitet, ut tacitus cogites: Quid? ergo omnes peribunt, qui in urbibus habitant? Ecce illi fruuntur suis rebus, ministrant Ecclesiis, adeunt balneas, unguenta non spernunt, & tamen in omnium ore versantur. Ad quod & ante respondi, & nunc breviter respondeo, me in præsentî opusculo non de Clericis disputare, sed Monachum instituere. Sancti sunt Clerici, & omnium vita laudabilis. Ita ergo age, & vive in Monasterio, ut Clericus esse merearis, ut adolescentiam tuam nulla sorde commacules, ut ad altare Christi, quasi de thalamo virgo procedas, & habeas de foris bonum testimonium, feminæque nomen tuum noverint, & vul-

tum tuum nesciant. Cum ad perfectam ætatem veneris, si tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel Pontifex civitatis in Clerum elegerit, agito quæ Clerici sunt, & inter ipsos sectare meliores; quia in omni conditione, & gradu, optimis mixta sunt pessima. Ne ad scribendum citò prosilias, & levi ducaris insania. Multo tempore discè quod doceas. Ne credas laudatoribus tuis, innò irrisoribus aurem ne libenter accommodes: qui cum te adulationibus foverint, & quodammodo impotem mentis effecerint, si subitò respexeris, aut ciconiarum deprehendes post te colla curvari, aut manu auriculas agitari asini, aut astuantem canis protendi linguam. Nulli detrahas, nec in eo te sanctam putes, si ceteros laceres. Accusamus sæpè quod facinus, & contra nosmetipsos disertî, in nostra vitia invehimur, muti de eloquentibus judicantes. Testudineo Grunius incedebat ad loquendum gradu, & per intervalla quadam vix pauca verba carpebat, ut eum putares singultire, non proloqui. Et tamen cum mensa posita, librorum exposuisset struem, adducto supercilio, contractisque naribus, ac fronte rugata, duobus digitulis conrepebat, hoc signo ad audiendum discipulos pro ocans. Tum nugæ meras fundere, & adversum singulos declamare. Criticum diceres esse Longinum, Censoremque Romanæ facundia: notare quem vellet, & de Senatu Doctorum excludere. Hic benè nummatus, plus placebat in prandis. Nec mirum, si, qui multos inescare solitus erat, factò cuneo circumstrepentium garrulorum, procedebat in publicum: Intus Nero, foris Cato: totus ambiguus, ut ex contrariis diversisque naturis unum monstrum, novamque bestiam diceres esse compactam, juxta illud Poeticum: *Prima leo, postrema dra-*

co, *media ipsa Chimera*. Numquam ergo tales videas, nec hujusmodi hominibus appliceris, nec declines cor tuum in verba malitiae, & audias: Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuae ponebas scandalum. Et iterum: Filii hominum dentes eorum arma, & sagittae. Et alibi: Molliri sunt sermones ejus super oleum, & ipsi sunt jacula. Et apertius in Ecclesiaste: Sicut mordet serpens in silentio, sic qui fratri suo occultè detrahit. Sed dices: Ipse non detraho, aliis loquentibus, quid facere possum? Ad excusandas excusationes in peccatis, ista praetendimus. Christus arte non illuditur. Nequaquam mea, sed Apostoli sententia est: Nolite errare: Deus non irridetur: ille in corde, nos videmus in facie. Salomon loquitur in Proverbiis: Ventus Aquilo dissipat nubes, & vultus tristes linguas detrahentium. Sicut enim sagitta, si mittatur contra duram materiam, nonnumquam in mittentem revertitur, & vulnerat, vulnerantem, illudque completur: *Facti sunt mihi in arcum praeium*: & alibi: Qui mittit in altum lapidem, recidet in caput ejus: Ita detractor, cum tristem faciem viderit audientis, imò ne audientis quidem, sed obturantis aures suas, ne audiat iudicium sanguinis illicò conticescit, pallet vultus, haerent labia, saliva siccatur. Unde idem vir sapiens: Cum detractoribus, inquit, ne miscearis: quoniam repente venit perditio eorum, & ruinam utriusque quis novit? tam scilicet ejus qui loquitur, quam illius qui audit loquentem: Veritas angulos non amat, nec quaerit surrones. Thimotheo dicitur: Adversum Presbyterum ac cusationem citò ne receperis: peccantem autem coram omnibus argue, ut & ceteri metum habeant. Non est facile de profecta aetate credendum, quam & vi-

ea praeterita defendit, & honorat vocabulum dignitatis. Verum quia homines sumus, & interdum contra annorum maturitatem, puerorum vitiis labimur, si me vis corrigere delinquentem, aperte increpa, tantum ne occultè mordeas: Corripiet me justus in misericordia, & increpabit: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Quem enim diligit Dominus, corripit: castigat autem omnem filium quem recipit. Et per Isaiam clamat Dominus: Populus meus, qui beatos vos dicunt, seducunt vos, & semitas pedum vestrorum supplantant. Quid enim mihi prodest, si aliis mala referas mea? Si, me nesciente, peccatis meis, imò detractionibus tuis, alium vulneres: & cum certatim omnibus narres, sic singulis loquaris, quasi nulli dixeris alteri? Hoc est non me emendare, sed vitio tuo satisfacere. Praecipit Dominus, peccantes in nos argui debere secretò, vel adhibito teste, & si audire noluerint, referri ad Ecclesiam, habendosque in malo pertinaces sicut Ethnicos & publicanos. Hac expressius loquor, ut adolescentem meum & linguæ, & aurium prurigine liberem, ut renatum in Christo & sine ruga & macula, quasi pudicam virginem exhibeam, castam tam mente, quam corpore, ne solo nomine gloriatur, & absque oleo bonorum operum extincta lampade, excludatur à sponso. Habes istic sanctum doctissimumque Pontificem Proculum, qui viva, & praesenti voce nostras schedulas superet, quotidianisque tractatibus iter tuum dirigat, nec patiat, te in partem alteram declinando viam relinquere regiam, per quam Israel ad terram repromissionis properans, se transiturum esse promittit. Atque utinam exaudiat vox Ecclesiae implorantis: *Domine, pacem tuam da nobis*: Omnia enim dedisti nobis.

bis. Utinam quòd renuntiamus sæculo, voluntas sit, non necessitas, & paupertas habeat expetita gloriam, non illata cruciatum. Ceterum juxta miseriam hujus temporis, & ubique gladius sævientes, satis dives est, qui pane non indiget. Nimum potens est, qui servire non cogitur. Sanctus Exuperius Tolosæ Episcopus, viduæ Sareptensis imitator, esuriens pascit alios; & ore pallente jejuniis, fame torquetur aliena, omnemque substantiam Christi visceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro: qui avaritiam ejecit è templo: qui absque funiculo, & increpatione cathedras vendentium columbas, id est, dona sancti Spiritus, mensasque subvertit mammonæ, & numulariorum æra dispersit, ut domus Dei domus vocetur orationis, non & latronum spelunca. Hujus tu è vicino sectare vestigia, & ceterorum, qui virtutum illius similes sunt, quos Sacerdotium & humiliores facit & pauperes. Aut, si perfecta desideras, exi cum Abraham de patria, & cognatione tua, & perge quòd nescis. Si habes substantiam, vende, & da pauperibus. Si non habes, grandi onere liberatus es: Nudum Christum nudus sequere. Durum, grande, difficile; sed magna sunt præmia.

HIERONYMUS AD FLORENTIUM.

Argumentum Epistolæ.

Familiaris epistola est, nec eget aliquo argumento: in qua ipsum Florentium omnium dilectione dignum ob virtutem caritatis D. Hieronymus commendat.

Quantus beatitudinis tuæ rumor diversa populorum ora compleverit, hinc poteris æstimare, quòd ego te antè incipio amare, quàm nosse. Ut enim ait Apostolus: quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad judicium: ita è contrario, tuæ dilectionis fama dispergitur, ut non tam laudandus sit ille qui te amat, quàm scelus putetur facere ille, qui non amat. Prætermitto innumerabiles, in quibus Christum sustentasti, pavisti, vestisti, visitasti. Heliodor fratris à te adjecta necessitas mutorum etiam potest ora laxare. Quibus gratiis, quo ille præconio peregrinationis incommoda à te fota referebat? Ita ut ego ille tardissimus, quem intolerabilis languor vexat, pennatis, ut ajunt, pedibus, certè caritate & voto te salutaverim, & etiam complexus sim. Gratulor itaque tibi, & nascentem amicitiam, ut Dominus confœderare dignetur, precor. Et quia frater Rufinus, qui cum sancta Melania ab Ægypto Jerosolymam venisse narratur, individua mihi germanitatis caritate connexus est: quæso, ut epistolam meam huic epistolæ tuæ copulatam ei redere non graveris. Noli nos ejus æstimare virtutibus. In illo conspicias expressa sanctitatis vestigia; & ego cinis, & vilissima pars luti, & jam favilla dum vector,

tor, satis habeo, si splendorem morum illius imbecillitas oculorum meorum ferre sustineat. Ille modò se lavit, & mundus est, & tanquam nix dealbatus: ego cunctis peccatorum sordibus inquinatus, diebus ac noctibus opperior cum tremore reddere novissimum quadrantem. Sed tamen quia Dominus solvit compeditos, & super humilem & trementem verba sua requiescit, forsitan & mihi in sepulcro scelerum jacenti dicat: Hieronyme, veni foras. Sanctus presbyter Evagrius plurimum te salutat, & Martinianum fratrem juncto salutamus obsequio, quem ego videre desiderans, catena languoris innector.

HIERONYMUS AD FLORENTIUM.

Argumentum Epistolæ.

Epistola hæc familiaris, nec eget argumento: in qua Florentium sibi carissimum adhortatur, ut nascentes amicitias, quæ Christi glutino coheserunt, reciprocis epistolis ambo pariter utrinque fœderent.

In ea mihi parte eremi commoranti, quæ juxta Syriam Sarracenis jungitur, dilectionis tuæ scripta perlata sunt. Quibus lectis, ita redaccensus est animus Jerosolymam proficiscendi, ut penè nocuerit proposito, quod profuerat caritati. Nunc igitur quomodo valeo, pro me tibi litteras repræsentato: etsi corpore absens, amore tamen & spiritu venio, impendio exposcens, ne nascentes amicitias, quæ Christi glutino coheserunt, aut temporis, aut locorum magnitudo divellat, quin potius fœderemus eas reciprocis epistolis. Illæ inter nos currant, illæ sibi obviant, illæ

nobiscum loquantur. Non multum perditura erit caritas, si tali secum sermone fabuletur. Rufinus autem frater, ut scribis, necdum venit; & si venerit, non multum proderit desiderio meo, cum eum jam visurus non sim. Ita enim & ille longo intervallo separatus est, ut huc non possit excurrere: & ego arreptæ solitudinis terminis arceor, ut cæperit jam mihi non licere quod volui. Ob hoc & ego obsecro, & tu ut petas, plurimum quæso, ut tibi beati Rethicii Augustudunensis Episcopi commentarios ad scribendum largiatur, in quibus Canticum canticorum sublimiore sensu ille disseruit. Scripsit mihi & cuidam de patria supraddicti fratris Ruffini, Paullus senex, Tertulliani sum codicem apud eum esse, quem vehementer reposcit. Et ex hoc quæso, ut eos libros, quos me non habere brevis subditus edocebit, librarii manu in charta scribi jubeas. Interpretationem quoque Psalmorum Davidicorum, & prolixum valdè de Synodis librum S. Hilarii, quem ei apud Trevisos manu mea ipse descripseram, quæ, ut mihi transferas, peto. Nosti hoc esse christianæ animæ pabulum, si in lege Domini meditatur die ac nocte. Ceteros hospicio recipis, solario foves, sumptibus juvas, Mihi, si rogata præstiteris, cuncta largitus es. Et quoniam, largiente Domino, multis sacræ Bibliothecæ codicibus abundamus, impera vicissim, & quodcumque vis, mittam. Nec putes, mihi grave esse, si jubeas. Habeo alumnos, qui antiquariæ arti serviunt. Neque verò beneficium pro eo, quod polliceor, postulo. Heliodoros frater mihi indicavit, te multa de scripturis quærere, nec sic invenire. Aut si omnia habes, incipit sibi plus caritas vindicare, plus petere. Magistrum autem pueri tui (de

quo dignatus es scribere, quem plagiatores ejus esse non dubium est) sæpè Evagrius Presbyter, dum adhuc Antiochiæ essem, me præsentè corripuit. Cui ille respondit: Ego nihil timeo. Dicit, se à Domino suo fuisse dimissum: & si vobis placet, ecce hic est, transmittite quò vultis. In hoc arbitror me non peccare, si hominem vagum non sinam longiùs fugere. Quapropter, quia ego in hac solitudinè constitutus, non possum agere quod jussisti, rogavi carissimum mihi Evagrium, ut tam tui, quam mei causa, instanter negotium prosequatur.

HIERONYMUS AD LÆTAM DE INSTITUTIONE FILIÆ

Argumentum Epistolæ.

Lætam hortatur, ut filiam ab ipsis incunabulis ad pietatem Christi instituat: & statim, antequam ullis inficiatur vitis, sanctas imbibat cantiones, ut & inter blanditias nutricum, & lusus puellares Christi gustum hauriat. Deinde de cultu, de victu, & quomodo jam adolescens vit à secularium arcenda contagio, de studio divinæ scripturæ, & fugiendis apocryphis saluberrima tradit præcepta. Hortatur tandem, maturè ut mittatur in Betlehem, antequam ulla macula contaminetur, ubi se & magistrum, & nutrimum fore pollicetur.

Apostolus Paulus scribens ad Corinthios, & rudem Christi Ecclesiam sacris instruens disciplinis, inter cetera mandata, hoc quoquè proposuit, dicens: Si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum ea, non dimittat virum: sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: Alioqui filii vestri immundi essent, nunc autem mundi sunt. Si cui fortè hæcenus videntur nimium disciplinæ vincula laxata, & præceps indulgentiæ præceptoris, consideret domum patris tui, clarissimi quidem, & eruditissimi viri, sed adhuc ambulantis in tenebris; & intelliget consilium Apostoli illuc profecisse: ut radicis amaritudinem dulcedo fructuum compensaret, & vites vir-

virgula balsama pretiosa sudarent. Tu es nata de impari matrimonio, & de te & Toxotio meo Paula generata est. Quis hoc crederet, ut Albini Pontificis neptis de repromissione martyris nasceretur? ut præ-sente, & gaudente avo, parvulæ adhuc lingua balbutiens, Christi alleluja resonaret? ut virginem Christi in suo gremio nutriret senex? Et bene, feliciterque expectavimus. Sancta & fidelis domus virum sanctificat infidelem. Jam candidatus est fidei, quem filiorum, & nepotum credens turba circumdat. Ego puto, etiam ipsum Jovem, si habuisset talem cognationem, potuisse in Christum credere. Despuat licet, & irrideat epistolam meam, & me vel stultum, vel insanum clamitet: hoc & gener ejus faciebat, antequam crederet. Fiunt, non nascuntur Christiani, auratum squalet Capitolium: fuligine, & aranearum telis omnia Romæ templa cœperta sunt: movetur Urbs sedibus suis, & inundans populus ante delubra semiruta, currit ad Martyrum tumulos. Si non extorquet fidem prudentia, extorqueat saltem verecundia. Hoc, Læta religiosissima in Christo filia, dictum sit, ut non desperes parentis salutem, & eadem fide, qua meruisti filiam, & patrem recipias: totiusque domus beatitudine perfruaris, sciens illud à Domino repromissum: quæ apud homines impossibilia, apud Deum possibilis sunt. Numquam est serâ conversio. Latro de Cruce transit in Paradisum. Nabucodonosor Rex Babylo-nis post efferationem corporis, & cordis, & belluarum in eremo convictum, mentem recepit humanam. Et ut omitram vetera, ne apud incredulos nimis fabulosa videantur, ante paucos annos propinquus vester Grachus nobilitatem Pratriciam so-

nans

nans nomine, cum præfecturam gereret urbanam, nonne specum Michræ, * omnia portentosa simulacra, quibus Corax, Niphus, Miles, Leo, Perses, Helios, Bronius pater iniciatur, subvertit, fregit, excussit, & his quasi obsidibus antè præmissis, impetravit Baptismum Christi? Solitudinem patitur & in urbe gentilitas. Dii quondam nationum cum bubonibus, & noctuis in solis culminibus remanserunt. Vexilla militum, Crucis insignia sunt: Regum purpuras, & ardentes diadematum gemmas patibuli salutaris pictura condecorat. Jam & Ægyptius Serapis Christianus factus est: Marnas Gazæ luget inclusus, & eversionem templi jugiter pertremiscit. De India, Perside, Æthiopia monachorum quotidie turmas suscipimus. Deposuit pharetras Armenius: Hunni discunt Psalterium: Scythiæ frigora fervent calore fidei: Getarum rutilus & flavus exercitus Ecclesiarum circumfert tentoria: & ideo forsitan contra nos æqua pugnat acie, quia pari religione confidunt. Pene lapsus sum ad aliam materiam, & currente rota, dum urecum facere cogito, amphoram finxit manus. Propositum enim mihi erat sanctæ Marcellæ, & tuis precibus invitatum, ad matrem, id est, ad te sermonem dirigere, & docere, quomodo instituere Paulam nostram debeas, quæ prius Christo consecrata est, quam genita: quam antè votis, quam utero concepisti. Vidimus aliquid temporibus nostris de Prophetalibus libris. Anna sterilitatem alvi fecunditate mutavit. Tu lascivos fecunditatem viralibus liberis commutasti. Eidens loquor, accepturam te filios, quæ primum fetum Domino reddidisti. Isea sunt primogenita, quæ offeruntur in lege. Sic natus est Samuel, sic ortus Sanson est, sic Joan-

* Persæ Mithram Solem vocant.

nes

nes Baptista ad introitum Mariæ exultavit, & lusit: audiebat enim verba Domini per os Virginis pertonantis, & de utero matris in occursum ejus gestiebat erumpere. Igitur quæ de repromissione nata est, dignam habeat ortu suo institutionem parentum. Samuel nutritur in templo: Joannes in solitudine preparatur. Ille sacro crine venerabilis est, vinum & siceram non bibit: adhuc parvulus cum Domino sermocinatur; hic fugit urbes, zonâ pelliceâ cingitur, locustis alitur, ac melle sylvestri, & ad typum poenitentiae prædicandæ, tortuosissimi animalis vestitur exuvitis. Sic erudienda est anima, quæ futura est templum Dei. Nihil aliud discat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertinet. Turpia verba non intelligat, caudica mundi ignoret. Adhuc tenera lingua Psalmis dulcibus imbuatur. Procul sit ætas lasciva puerorum: ipsæ puellæ, & pedissequæ à sæcularibus consortiis arceantur, ne, quod malè didicerint, pejus doceant. Fiant ei litteræ, vel buxæ, vel eburnæ, & suis nominibus appellentur: Ludat in eis, ut & lusus ipse eruditio sit. Et non solum ordinem teneat litterarum, ut memoria nominum in canticum transeat, sed & ipse inter se crebrò ordo turbetur, & mediis ultima, primis media misceantur, ut eas non sono tantum, sed & visu noverit. Cum verò cœperit trementi manu styllum in cera ducere, vel alterius superposita manu teneri regantur articuli, vel in tabula sculptantur elementa, ut per eosdem sulcos inclusa marginibus trahantur vestigia, ut foras non queant evagari. Syllabas jungat ad præmium, & quibus illa ætas deliniri potest, munusculis invitetur. Habeat & in discendo socias, quibus invideat, quarum laudibus mordeatur. Non objurganda est, si

tardior sit, sed laudibus excitandum est ingenium, ut & vicisse gaudeat, & vincta doleat. Cavendum in primis, ne oderit studia: ne amaritudo eorum, præcepta in infantia, ultra rudes annos transeat. Ipsa nomina, per quæ consuescit paulatim verba contextere, non sint fortuita, sed certa, & coærvata de industria: Prophetarum videlicet, atque Apostolorum, & omnis ab Adam Patriarcharum series de Matthæo, Lucaque descendat, ut dum aliud agit, futuræ memoriæ præparetur. Magister probæ ætatis, & vitæ, atque eruditionis est eligendus: nec puto, erubescet vir doctus id facere in propinqua, vel nobili virgine, quod Aristoteles fecit in Philippi filio, ut ipse librariorum vilitate initia traderet litteratum. Non sunt contemnenda quasi parva, sine quibus magna constare non possunt. Ipse elementorum sonus, & prima institutio præceptorum aliter de erudito, aliter de rustico ore profertur. Unde & tibi est providendum, ne ineptis blanditiis feminarum dimidiata dicere verba filia consuescat, & in auro, atque purpura ludere, quorum alterum linguæ, alterum moribus officit, ne discat in tenero, quod ei postea dediscendum est. Gracchorum eloquentiæ multum ab infantia sermo matris contulisse scribitur. Hortensii oratio inter paternos sinus coaruit. Difficulus eraditur, quod rudes animi perbiberunt. Lanarum conchyliis quis in pristinum candorem revocet? Recens testa diu & saporem retinet, & odorem, quo primum imbuta est. Græca narrat historia Alexandrum potentissimum Regem, orbisque domitorem, & in moribus, & in incessu, Leonidis pædagogi sui non potuisse carere vitiis, quibus adhuc parvulus fuerat infectus. Proclivis est enim

malorum æmulatio, & quorum virtutes assequi nequeas, citò imitaris vitia. Nutrix ipsa non sit tenu-lenta, non lasciva, non garrula: habeat modestam gerulam, nutricium gravem. Cum avum viderit, in pectus ejus transiliat, de collo pendeat, nolenti alleluja decantet. Rapiat eam avia, patrem risibus agnoscat, sit omnibus amabilis, & universa propinquitas rosam ex se natam gaudeat. Discat statim quam habeat, & alteram aviam, quam amatam: cui Imperatori, cui exercitui tyruncula nutriatur. Illas desideret, ad illas tibi minuetur abscessum. Ipse habitus, & vestitus doceat eam, cui promissa sit. Cave, ne aures ejus perfores, ne cerussa, & purpurisso consecrata Christo ora depingas, nec collum auro, & margaritis premas, nec caput gemmis oneres, nec capillum irrufes, & ei aliquid de gehenna ignibus auspiceris. Habeat alias margaritas, quibus postea venditis, emtura est pretiosissimum margaritum. Prætextata nobilissima quondam femina, jubente viro Hymetio, qui patruus Eustochii virginis fuit, habitum ejus, cultumque mutavit, & neglectum crinem mundano more texiit sibi, vincere cupiens & virginis propositum, & matris desiderium: & ecce tibi eadem nocte cernit in somnis venisse ad se Angelum terribili voce minitantem poenas, & hæc verba frangentem: Tu ne ausa es viri imperium præferre Christo? tu caput virginis Dei tuis sacrilegis attrectare manibus? quæ jam nunc arescent, ut sentias exserciata quid feceris, & finito mense quinto, ad inferna ducêris. Sin autem perseveraveris in scelere; & marito simul orbaberis, & filiis. Omnia per ordinem expleta sunt, & seram miseræ poenitentiam velox signavit interitus. Sic ul-

ciscitur Christus violatores templi sui, sic gemmas & pretiosissima ornamenta defendit. Et hoc retuli, non quòd insultare velim calamitatibus infelicium; sed ut moneam, cum quanto metu, & cautione servare debeas, quod Deo spondidisti. Heli Sacerdos offendit Deum ob vitia liberorum. Episcopus fieri non potest, qui filios habuerit luxuriosos, non subditos. At è contrario de muliere scribitur, quòd salva fiet per filiorum generationem, si permanserint in fide, & charitate, & sanctificatione cum pudicitia. Si perfecta ætas, & sui juris imputatur parentibus, quanto magis lactens & fragilis, quæ juxta sententiam Domini ignorat dexteram & sinistram, id est, boni & mali differentiam? Si sollicita provides, ne filia percutiatur à vipera; cur non eadem cura provideas, ne feriatyr à malo universæ terræ? ne bibat de aureo calice Babylonis? ne egrediatur cum Diana, & velit videre filias regionis alienæ? ne ludat pedibus? ne trahat tunicas? Venena non dantur, nisi melle circumlita: & vitia non decipiunt, nisi sub specie, umbræque virtutum. Et quomodo, inquires, peccata patrum filiis non redduntur, nec filiorum parentibus, sed anima, quæ peccaverit, ipsa morietur? Hoc de his dicitur, qui possunt sapere, de quibus in Evangelio scriptum est: Ætatem habet, loquatur pro se. Qui autem parvulus est, & sapit ut parvulus, donec ad annos sapientiæ veniat, & Pythagoræ littera Y eum perducatur ad bivium; tam bona ejus, quam mala parentibus imputantur. Nisi fortè existimas, Christianorum filios, si Baptisma non ceperint, ipsos tantum reos esse peccati, & non etiam scelus referri ad eos, qui dare noluerint: maxime eo tempore, quo contradicere non poterant, qui accep-

turi erant: sicut è regione salus infantium, majorum lucrum est. Offerre necne filiam, potestatis tuæ fuit (quamquam alia sit tua conditio, quæ prius eam vovisti, quàm conciperes) ut autem oblatam non negligas, ad periculum tuum pertinet. Qui claudam, & mutilam, & qualibet sorde maculatam obtulerit hostiam, sacrilegii reus est: quantò magis, qui partem corporis sui, & illibata animæ puritatem regis amplexibus parat, si negligens fuerit, punietur? Postquam grandiuscula esse cœperit, & in exemplum sponsi sui crescere sapientia, ætate, & gratia apud Deum & homines, pergat ad templum veri Patris cum parentibus suis, sed cum illis non egrediatur è templo. Querant eam, in itinere sæculi inter turbas, & frequentiam propinquorum, & nusquam alibi reperiant, nisi in adyto Scripturarum, Prophetas, & Apostolos de spiritualibus nuptiis sciscitantem. Imitetur Mariam, quam Gabriel solam in cubiculo suo reperit; & ideo forsitan timore perterrita est, quia virum, quem non solebat, aspexit. Æmuletur eam, de qua dicitur: Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus. Loquatur & ipsa electo, caritatis jaculo vulnerata: Introduxit me rex in cubiculum suum. Numquam exeat foras, ne inveniant eam; qui circumveant civitatem, ne percussant, & vulnerent, & auferant theristrum pudicitia, & nudam in sanguine derelinquant, quin potius, cum aliquis ostium ejus pulsaverit, dicat: Ego murus, & ubera mea ruris, lavi pedes meos, non possum inquinare eos. Non vescatur in publico, id est, in parentum convivio; ne videat cibos quos desideret. Et licet quidam parent majoris esse virtutis, præsentem contemnere voluptatem; tamen ego arbitror, securioris continentia esse, nescire quæras. Legi quon-

dam

dam in scholis puer: Ægrè reprehendas, quod sinis consuescere. Discat jam nunc & vinum non bibere, in quo est luxuria. Ante annos robustæ ætatis periculosa est teneris gravis abstinencia: usque ad id tempus, si necessitas postulaverit, & balneas adeat, & vino utatur modico propter stomachum, & carniem edulio sustentetur, ne prius deficiant pedes, quàm currere incipiant. Et hoc dico juxta indulgentiam, non juxta imperium, timens debilitatem, non docens luxuriam. Alioqui quod Judaica superstitione ex parte facit in rejectione quorundam animalium, atque escarum, quod & Indorum Bracmani, & Ægyptiorum Gymnosopistæ in polentæ, & orizæ, & pomorum solo observant cibo; cur virgo Christi non faciat in toto? Si tanti vitrum, quare non majoris sit pretii margaritum? Quæ nata est ex promissione, sic vivat, ut illi vixerunt, qui de repromissione genatati sunt. Æqua gratia æquum habeat & laborem. Surda sit ad organa. Tibia, lyra, cithara, cur facta sint nesciat. Reddat tibi pensum quotidie de Scripturarum floribus carptum. Ediscat Græcorum versuum numerum. Sequatur statim & Latina eruditio, quæ si non ab initio os tenerum composuerit, in peregrinum sonum lingua corumpitur, & externis vitiis sermo patrius sordidatur. Te habeat magistram, te rudis miretur infantia. Nichil in te, & in patre suo videat, quod si fecerit, peccet. Mementote vos parentes virginis, magis eam exemplis doceri posse, quàm voce. Citò flores per-eunt: citò violas, & lilium, & crocum pestilens aura corrumpit. Nusquam absque te procedat in publicum. Basilicas Martyrum, & Ecclesias sine matre non adeat. Nullus ei juvenis, nullus cincinnatus arrideat. Vigiliarum dies, & sollemnes pernoctationes sic vir-

E 2

gun-

gungula nostra celebret, ut ne transversum quidem unguem a matre discedat. Nolo de ancillulis suis aliquam plus diligat, cujus crebrò auribus insurret. Quidquid uni loquitur, hoc omnes sciant. Placeat ei comes non comita, neque formosa, atque lasciva, quæ liquido gutture carmen dulce moduletur; sed gravis, pallens, sordidata, subtristis. Præponatur ei probæ fidei, ac morum, & pudicitia virgo veterana, quæ illam doceat, & assuescat exemplo ad orationes & Psalmos nocte consurgere, manè Hymnos canere, Tertia, Sexta, Nona hora stare in acie quasi bellatricem Christi; accensaque lucerna reddere sacrificium vespertinum. Sic dies transeat, sic nox inveniat laborantem: Orationi lectio, lectio succedat oratio. Breve videbitur tempus, quod tantis operum varietatibus occupatur. Discat & lanam facere, tenere colum, ponere in gremio calathum, rotare fusum, stammina pollice ducere. Spernat bombycum telas, Serum vellera, & aurum in fila lentescens. Talia vestimenta parat, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur. Cibus ejus olusculum sit, & similia, raroque pisciculi. Et ne gulæ præcepta longius traham, de quibus in alio loco plenius sum loquutus; sic comedat, ut semper esuriat, ut statim post cibum possit legere, & psallere. Displacent mihi in teneris maximè ætatibus longa, & immoderata jejunia, in quibus junguntur hebdomades, oleum in cibo, ac poma vetantur. Experimento didici assellum in via cum lassus fuerit, diverticula quærere. Faciant hoc cultores Isidis, & Cybeles, qui gulosa abstinentia Phasides aves, ac fumantes turtures vorant, ne scilicet Cerealibus dona contaminent. Hoc in perpetuo jejunio sit præceptum, ut longo itineri vires perpetes superent,

ne

ne in prima mansione currentes in mediis corruamus. Ceterum, ut ante scripsi, in Quadragesima continentia vela pandenda sunt, & tota aurigæ retinacula equis laxanda properantibus. Quamquam alia sit conditio sæcularium, alia virginum, & Monachorum. Sæcularis homo in quadragesima ventris ingluviem decoquit, & in cochlearum morem succo victitans suo, futuris dapibus ac saginæ aqualiculum parat. Virgo, & Monachus sic in Quadragesima suos dimittant equos, ut sibi meminerint semper esse currendum. Finitus labor major, infinitus moderatior est. Ibi enim respiramus, hic perpetuò incedimus. Siquando ad suburbana pergis, domi filiam non relinquis, nesciat sine te, nec possit vivere, & cum sola fuerit pertimescat. Non habeat colloquia sæcularium, & non malarum virginum contubernia. Non intersit nuptiis servulorum, neque familiæ perstreptentis lusibus misceatur. Scio, præcepisse quosdam, ne virgo Christi cum eunuchis lavet, ne cum maritatis feminis; quia alii non deponant animos virorum, aliæ tumentibus uteris præferant fecunditatem. Mihi omnino in adulta virgine lavacra displicent, quæ se ipsam debet erubescere, & nudam videre non posse. Si enim vigiliis, & jejuniis macerat corpus suum, & in servitum redigit: si flammam libidinis, & incentiva ferventis ætatis extinguere cupit continentia frigore: si appetitis sordibus turpare festinat naturalem pulcritudinem, cur è contrario balnearum fomentis sopitos ignes suscitaret? Pro gemmis, & serico divinos codices amet, in quibus non auri, & pellis Babylonicæ vermiculata pictura, sed ad fidem placeat emendata, & erudita distinctio. Discat primo Psalterium, his se canticis avocet, & in Proverbiis Salomonis erudiatur ad vitam.

In Ecclesiaste consuescat, quæ mundi sunt, calcare. In Job, virtutis, & patientiæ exempla sectetur: Ad Evangelia transeat, nunquam ea positura de manibus: Apostolorum Acta, & epistolas tota cordis imbibat voluntate. Cumque pectoris sui cellarium his opibus locupletaverit, mandet memoriæ Prophetas, Pentatheucum, & Regum, & Paralipomenon libros: Esdræ quoque, & Esther volumina. Ad ultimum, sine periculo discat Canticum Canticorum, ne, si in exordio legerit, sub carnalibus verbis spiritualium nuptiarum epithalamium non intelligens, vulneretur. Caveat omnia apocrypha; & siquando ea, non ad dogmatum veritatem, sed ad signorum reverentiam legere voluerit, sciat, non eorum esse, quorum titulis prænotantur: multaque his admixta viciosa, & grandis esse prudentiæ aurum in luto quærere. Cypriani opuscula semper in manu tenat: Athanasii epistolas, & Hilarii libros inoffenso decurrat pede. Illorum tractatibus, illorum delectetur ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillet. Ceteros sic legat, ut magis iudicet, quam sequatur. Respondebis: Quomodo hæc omnia mulier secularis in tanta frequentia hominum Romæ custodire poterit? Noli ergo subire onus, quod ferre non potes: sed postquam ablactaveris cum Isaac, & vestieris cum Samuele; mitte aviæ, & amitæ. Redde pretiosissimam gemmam cubiculo Mariæ, & cunis Jesu vagientis impone. Nutriatur in Monasterio; sit inter Virginum choros; jurare non discat, mentiri sacrilegium putet, nesciat sæculum, vivat angelicè, sit in carne sine carne, omne hominum genus sui simile putet. Et, ut cetera aceam, certè te liberet servandi difficultate, & cotidie periculo. Melius tibi est desiderare absentem, quam

quam pavere ad singula, qui loquatur, cum quo loquatur, cui annuat, quem libenter aspiciat. Trado Eustochio parvulam, cujus nunc & ipse vagitus prece oratio est. Trade comitem sanctitatis, futuram heredem. Illam videat, illam amet, illam primis miretur ab annis, cujus & sermo, & incessus, & habitus doctrina virtutum est. Sit in gremio aviæ; quæ repetat in nepte, quidquid præmisit in filia: quæ longo usu didicit nutrire, servare, docere virgines: in cujus coronam centenarii quotidie numeri castitas texitur. Felix virgo, felix Paula Toxotii, quæ per aviæ, amittæque virtutes nobilior est sanctitate, quam genere. O si tibi contingeret videre socrum, & cognatam tuam, & in parvis corpusculis ingentes animos intueri! pro insita tibi pudicitia non ambigerem, quin præcederes filiam, & primam Dei sententiam secunda Evangelii lege mutares: Nec tu parvipenderes aliorum desideria liberorum, sed te ipsa magis offerres Deo. Sed quia tempus est amplexandi, & tempus longè fieri à complexibus, & uxor non habet potestatem corporis sui, & unusquisque, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat in Domino: & qui sub jugo est, ita debet currere, ne in luto comitem derelinquat: totum redde in sobole, quod in te interim distulisti. Anna filium, quem Deo voverat, postquam obtulit in Tabernaculo, numquam recepit: indecens arbitrata, ut futurus Propheta in ejus domo cresceret, quæ adhuc alios filios habere cupiebat. Denique postquam concepit, & peperit, non est ausa ad templum accedere, & vacua apparere coram Domino, nisi prius reddere, quod debebat: tatiq; immolatum sacrificio reversa domum, quinque liberos sibi genuit, quia primogenitum Deo pepererat. Miraris fe-

licitatem sanctæ mulieris? Imitare fidem. Ipse, si Paulam miseris, & Magistrum me, & nutritium spondeo. Gestabo humeris, balbutientia senex verba formibo, multò gloriosior mundi Philosopho: qui non Regem Macedonum Babylonio periturum veneno, sed ancillam, & sponsam Christi erudiam, Regnis cœlestibus offerendam.

HIERONYMUS AD GAUDENTIUM
de Pacatula infantule educatione.

Argumentum Epistolæ.

Ad preces amici Gaudentii docet, quibus rudimentis imbuenda sit rudis ætas puellæ, virginitati destinatæ, antequam boni & mali discrimen noverit.

CAusa difficilis parvulæ scribere, quæ non intelligit quid loquaris, cujus animum nescias, de cuius voluntate periculosè promittas, ut secundùm præclari Oratoris * exordium, spes in ea magis laudanda sit, quam res. Quid enim horteris ad continentiam, quæ placentas desiderat? quæ in sinu matris garrula voce balbutit? cui dulciora sunt mella, quàm verba? Audiatur profunda Apostoli, quæ anilibus magis fabulis delectatur? Prophetarum ænigmata sentiat, quam tristior gerulæ vultus exagitat? Evangelii intelligat majestatem, ad cuius fulgura omnis mortalium sensus hebetatur? Ut parenti subjiçiat, hortet, quæ manu tenera ridentem verberat matrem? Itaque Pacatula

nos-

* Cic. in Dial. de Repub. *Causa difficilis laudare puerum; non enim res laudanda, sed spes est.* Exordium autem, celebrem sententiam vocat, à cantu, qui Græcis est *Ode*, composito nomine.

nostra hoc epistolium post lecturam suscipiat. Interim modò litterarum elementa cognoscat, jungat syllabas, discat nomina, verba consociet: atque, ut voce tinula ista medietur, proponantur ei crustula, multa præmia, & quidquid gustui suave est, quod vernat in floribus, quod rutilat in gemmis, quod blanditur in puppis, acceptura festinet. Interim, & tenero tenet pollice fila ducere: rumpat sæpè stamina, ut aliquando non rumpat: post laborem lusibus gestiat: de matris pendeat collo: rapiat oscula propinquorum: Psalmos mercede decantet. Amet quod cogitur discere, ut non opus sit, sed delectatio: non necessitas, sed voluntas. Solent quædam cum futuram virginem sponderint, pulla tunica eam induere, & furvo operire pallio, auferre linteamina, nihil in collo nihil in capite auri sinere: revera bono consilio, ne habere discat in tenero, quod postea ponere compellatur. Aliis verò è contra videtur. Quid enim, ajunt, si ipsa non habuerit, habentes alias non videbit? *Philocesmon* * genus femineum est; multasque etiam insignis pudicitie, quamvis nulli virorum, tamen sibi scimus libenter ornari. Quin potius habendo satietur, & cernat laudari alias, quæ ista non habeant. Meliusque est, ut satiata contemnat, quàm non habendo, habere desideret. Tale verò quid & Israelitico fecisse vides populo Dominum, ut cupientibus Ægyptias carnes, usque ad nauseam & vomitum præberet examina coturnicum, multosque sæculi repeties homines facilius carere experta corporis voluptate, quàm eos, qui à pueritia libidinem nesciant. Ab aliis enim nota calcari, ab aliis ignota appeti. Illos vitare penitendo suavitatis insidias, quas fugerunt: hos carnis illecebras,

* Quasi conatus avidus ac studiosus.

bras, dulci titillatione corporis blandientes, dum mella putant, venena noxia reperire. Mel enim distillare labia meretricis, quod ad tempus impingat vescentium fauces, & postea felle amarior invenitur. Unde & in Domini sacrificiis mel non offerunt, ceraque contenta, quæ mellis hospitium est, oleum accenditur in templo Dei, quod amaritudine exprimitur olivarum. Pascha quoque cum amaritudinibus comedi in azymis sinceritatis & veritatis jubetur, quas qui habuerit, in sæculo persecutionem sustinebit. Unde & Propheta mystice cantat: Sedebam solus, quia amaritudine repletus sum. Quid igitur? Luxuriandum est in a lolescentia, ut postea luxuria fortius contemnatur? Absit verò, inquit. Unusquisque enim, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Circumciscus quis, id est, virgo vocatus est; non adducat præputium, hoc est non quærat pellicæ tunicas nuptiarum, quibus Adam ejectus de Paradiso virginatis indutus est. In præputio quis vocatus est, hoc est, habens uxorem, & matrimonii pelle circumdatus, non quærat virginitalis, & æternæ pudicitie nuditatem, quam semel habere desivit, sed utatur vase suo in sanctificatione, & pudicitia, bibatque de fontibus suis, & non quærat cisternas luparum dissipatas, quæ purissimas aquas pudicitie continere non possunt. Unde & idem Paullus in eodem capitulo, de virginitate, & nuptiis disputans, servos carnis vocat in matrimonio constitutos; liberos eos, qui absque jugo nuptiarum tota Domino serviunt libertate. Quod loquimur, non in universum loquimur, sed in parte tractamus, nec de omnibus, sed de quibusdam dicimus. Ad utrumque enim sexum, non solum ad vas infirmum noster sermo dirigitur. Virgo es: quid te mulieris delectat

societas? Quid fragilem, & subtilem ratem magnis committis fluctibus, & grande periculum navigationis incertæ securus ascendis? Nescis quid desideres, & tamen sic ei jungeris, quasi aut ante desideraveris? aut (ut levissime dicam) postea desideraturus sis. Ses, ad ministerium iste sexus est aptior. Elige ergo anuum deformem: elige probatæ in Domino continentia. Quid te adolescentula, quid pulchra, quid luxuriosa delectat? Uteris balneis, cute nitida, rubicundis genis incedis, carnibus vesceris, affluis divitiis, pretiosa veste circumdaris, & juxta serpentem mortiferum securè dormire te credis? At non habitas in eodem hospicio. In nocte dumtaxat: ceterum rotos dies in hujus confabulatione consumis. Quare solus cum sola, & non cum arbitris sedes, ut, cum ipse non pecces, aliis peccare videaris, ut exemplo sis miseris, qui nominis tui auctoritate delinquant? Tu quoque virgo, vel vidua, cur tam longo sermone viri retineris? Cur cum solo relicta non metuis? Saltem alvi te, & vesicæ cogat necessitas, ut ex eas foras; ut deseras in hac re eum, cum quo licentiùs, quàm cum germano, multò inverecundiùs, quàm cum marito, egisti. Sed de Scripturis Sanctis aliquid interrogas? Interroga publicè, audiant pedissequæ, audiant comites tuæ. Omne quod manifestatur, lux est. Bonus sermo secreta non quærit; quin potius delectatur laudibus suis, & testimonio plurimorum. Magister egregius contemnit viros, despicit fratres, & in unius mulierculæ secreta eruditione desudat. Declinavi parumper de mea disputatione, aliorum occasione, & dum infantem Pacatulam instituo, immò & nutrio, multarum subito mihi male Pacatarum bella suscepi. Revertar ad propositum. Sexus femineus suo jungatur sexui: nesciat mi,

immò timeat cum pueris ludere. Nullum impudicum verbum noverit: & si fortè in tumultu familiæ discurrens aliquid audiat, non intelligat: Matris nutum pro verbis, ac monitis, & pro imperio habeat. Amer ut parentem, subjiciatur ut dominæ, timeat ut magistram. Cum autem virgunculam rudem, & edentulam, septimus ætatis annus exceperit, cœperit erubescere, scire quid taceat, dubitare quid dicat, discat memoriter Psalterium, & usque ad annos pubertatis libros Salomonis, Evangelia, Apostolos, & Prophetas sui cordis thesaurum faciat. Nec liberiùs procedat ad publicum, nec semper Ecclesiarum quærat celebritatem. In cubiculo suo totas delicias habeat. Nunquam juvenculos, nunquam cincinnatos videat: vocis dulcedines per aurem animam vulnerantes, puellarumque lascivia repellantur. Quæ quantò licentiùs adeunt, tantò difficiliùs evitantur: & quod didicerunt, secreto docent, inclusamque Danaen vulgi sermonibus violant. Sit ei magistra comes, pædagogica custos; non multo vino dedita, non juxta Apostolum otiosa, atque verbosa; sed sobria, gravis, lanifica, & ea tantùm loquens, quæ animum puellarem ad virtutem instituant. Ut enim aqua in areola digitum sequitur præcedentem, ita ætas mollis & tenera in utramque partem flexibilis est, & quocumquè duxeris, trahitur. Solent lascivi, & contuli juvenes blandimentis, affabilitate, munusculis, aditum sibi per nutrices, aut alumnas quærere. Et cum clementer intraverint, de scintillis incendia concitare, paulatimque proficere ad impudentiam, & nequamquam posse prohiberi, illo in se versiculo comprobato: *Ægrè reprehendas, quod sinis consuescere. Pudet dicere, & tamen dicendum est: nobiles feminæ quæ nobiliores habuere*

neglectui procos, vilissimæ conditionis hominibus, & servulis copulantur, ac sub nomine religionis, & umbra continentæ, interdum deserunt viros Helenæ, sequuntur Alexandros, nec Menelaos pertimescunt. Videntur hæc, planguntur, non vindicantur, quia multitudo peccantium peccandi licentiam subministrat. *Proh nefas!* Orbis terrarum ruit, in nobis peccata non ruunt! Urbs inelyta, & Romani Imperii caput, non hausta est incendio. Nulla est regio, quæ non exules Romanos habeat. In cineres ac favillas sacræ quondam Ecclesiæ conciderunt, & tamen studemus avaritiæ. Vivimus, quasi altera die morituri, & ædificamus, quasi semper in hoc sæculo victuri. Aurem parietes, auro laquearia, auro fulgent capita columnarum, & nudus atque esuriens ante fores nostras Christus in paupere moritur. Legimus Aaron Pontificem iisse obviam furentibus flammis, & accenso thuribulo Dei iram cohibuisse. Stetit inter mortem & vitam Sacerdos magnus, nec ultra vestigia ejus ignis procedere ausus est. Moysi loquitur Deus: Dimitte me, & delebo populum istum. Quando dicit, dimitte me, ostendit se teneri posse, nefaciat quod minatus est. Dei enim potentiam, servi preces impediabant. Quis, putas, ille sub cœlo est, qui nunc iræ Dei possit occurrere? qui obviare flammis? & cum Apostolo dicere: Optabam ego anathema esse pro fratribus meis: Per eunt cum Pastoribus greges; quia sicut populus, sic Sacerdos. Moyses compassionis loquebatur affectu: Si dimittis populo huic, dimitte; sin autem, dele me de libro tuo. Vult perire cum perentibus, nec propria salute contentus est. Gloria quippe regis multitudine populi. His Pacatula nostra nata est temporibus. Inter hæc crepundia primam carpit ætatem, antè lacrymas

scitura, quàm risum: prius fletum sensura, quàm gaudium. Necdum introitus, jam exitus. Talem semper putet fuisse mundum. Nesciat præterita, fugiat præsentia, futura desideret. Hæc ut tumultuario sermone dicterem, & post neces amicorum, luctumque perpetuum, infanti senex longo postliminio scriberem, tua, Gaudenti frater, impulit caritas, malique parum, quàm nihil omninò poscenti dare, quia in altero voluntas oppressa luctu, in altero amicitie dissimulatio est.

HIERONYMUS AD PAULINUM

de Institutione Monachi.

Argum. Espistolæ.

Paulinus juvenis eloquens, & Monachus, ut tunc erant Monachi, Hieronymum litteris commendarat, in eo præcipuè, quòd senex sanctis ageret locis. Miserat unum librum, quem in defensionem Theodosii Imperatoris scripserat: rogans ut sibi scriberet, quam vitæ formam potissimum sequi deberet. Hunc igitur collaudatum ob insignem eloquentiam, hortatur, ut arcanarum litterarum scientiam adjungat.

Bonus homo de bono cordis thesauro profert ea quæ bona sunt, & ex fructibus arborum cognoscitur. Metiris nos virtutibus tuis, & parvos magnus extollis, ultimamque partem convivii occupas, ut patrisfamilias judicio proveharis. Quid enim in nobis aliquantulum est, ut doctæ vocis mereamur præconium, ut ille ore, quo religiosissimus princeps defenditur, humiles nos, modicique laudemur? Noli igitur, frater carissime, annorum nos æstimare numero; nec sapien-

piantiam canos reputes, sed canos sapientiam, Salomone testante: Cani hominis prudentia ejus. Nam & Moyses septuaginta Presbyteros jubetur eligere, quos ipse sciret esse Presbyteros: utique non ævo, sed prudentia judicandos. Et Daniel adhuc puer longævus judicatur; atque impudicos senes ætas lasciva condemnat. Noli, inquam, fidem pensare temporibus: nec me idcirco meliorem putes, quòd prior in Christi exercitu cœperim militare. Paullus Apolos & vas electionis, de persecutore mutatus, novissimus in ordine, primus in meritis est, quia extremus licet, plus omnibus laboravit. Judas qui quondam audierat: Tu autem homo, qui simul mecum dulces capiebas cibos: Dux meus, & notus meus, in domo Dei ambulavimus cum consensu; proditor amici, & Magistri Salvatoris arguitur voce, & *Nodum informis lethi trahere nescit ab alta.* * E contrario, latro Crucem mutat Paradiso, & facit homicidii poenam martyrium. Quanti hodie diu vivendo portant funera sua, & quasi sepulchra dealbata, plena sunt ossibus mortuorum? Subitus calor longum vincit teporem. Denique & tu audita sententia Salvatoris: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me: verba vertis in opera, & nudam crucem nudus sequens expeditior & levior, scandis scalam Jacob. Tunicam mutas cum animo, nec pleno marsupio, gloriosas sordes appetis, sed puris manibus, & candido pectore; pauperem te & spiritu & operibus gloriaris. Nihil est enim grande, tristi & lurida facie vel simulare, vel ostentare jejuniæ, possessionum redditibus abundare, & vile jactare palliolum. Crates ille Thebanus, homo quondam ditissimus, cum ab philosophan-

* Virg. lib. 12. Æneid.

phandum Athenas pergeret, magnum auri pondus ab-
jecit, nec putavit se simul posse & virtutes & divitias
possidere. Nos suffarcinati auro, Christum pauperem
sequimur, & sub pretextu eleemosynæ pristinis opi-
bus incubantes, quomodo possumus aliena fideliter
distribuere, qui nostra timidè reservamus? Plenus
venter facilè de jejuniis disputat. Non Jerosolymis
fuisse, sed Jerosolymis bene vixisse, laudandum est.
Illa expetenda est civitas, non quæ occidit Prophe-
tas, & Christi sanguinem fudit, sed quam fluminis
imperus lætificat, quæ in monte sita celari non po-
test: quam matrem sanctorum Apostolos clamavit,
in qua se municipatum cum justis lætatur habere.
Neque verò hoc dicens, memetipsum inconstantia
redarguo, damnoque quod facio, ut frustra videar
ad exemplum Abraham, & meos, & patriam reliquis-
se, sed non audeo Dei omnipotentiam angusto fi-
ne concludere, & coarctare parvo terræ loco, quem
non capit cælum. Singuli quique credentium non
locorum diversitatibus, sed fidei merito ponderan-
tur. Et veri adoratores, neque Jerosolymis, neque
in monte Garizim adorant Patrem: quia Deus spiri-
tus est, & adoratores ejus in spiritu & veritate
adorare oportet. Spiritus autem spirat ubi vult: Do-
mini est terra, & plenitudo ejus. Postquam siccato
Judæa vellere, universus orbis cœlesti rore perfu-
sus est, & multi de Oriente, & Occidente venien-
tes, recubuerunt in sinu Abraham, sedesit notus esse
tantum in Judæa Deus, & in Israel magnum no-
men ejus; sed in omnem terram exivit sonus Aposto-
lorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Salvator
ad Discipulos loquens cum esset in templo: Surgite,
inquit, abeamus hinc. Et ad Judæos: Relinquetur

vo-

vobis domus vestra deserta. Si cælum & terra trans-
ibunt, utique transibunt omnia quæ terrena sunt. Et
Crucis igitur, & Resurrectionis loca prosunt his, qui
portant crucem suam, & cum Christo resurgunt quo-
tidie, qui dignos se tanto exhibent habitaculo. Cete-
rum qui dicunt: Templum Domini, templum Domi-
ni, audiant ab Apostolo: Vos estis templum Domi-
ni, & Spiritus Sanctus habitat in vobis. Et de Jeroso-
lymis, & de Britannia æqualiter patet aula cœlestis.
Regnum enim Dei intra vos est. Antonius, & cuncta
Egypti, & Mesopotamiae, Ponti, Cappadociae, &
Armeniae examina monachorum, non videre Jeroso-
lymam, & patet illis absque hac urbe Paradisi ja-
nuæ. Beatus Hilarion, cum Palestinus esset, & in
Palestina viveret, uno tantum die vidit Jerosolymam,
ut nec contemnere loca sancta propter viciniam, nec
rursus Deum loco claudere videretur. Ab Adriani
temporibus, usque ad Imperium Constantini, per
annos circiter centum octoginta, in loco Resurrectio-
nis simulacrum Jovis, in Crucis rupe statua ex mar-
more Veneris à gentibus posita colebatur, existiman-
tibus persecutionis auctoribus, quod tolleret nobis
fidem Resurrectionis, & Crucis, si loca Sancta per
idola polluisent. Berthelem nunc nostram, & augu-
stissimum orbis locum, de quo Psalmista canit: Veri-
tas de terra orta est, lucus inumbrabat Thamus, id
est, Adonidis; & in specu, ubi quondam Christus
parvulus vagiit, Veneris amasius plangebatur. Quo-
sum inquires, hæc tam longe repetita principio? Vide-
licet ne quidquam fidei tunc deesse putares, quia Jeroso-
lymam non vidisti: nec nos, idcirco meliores existimes,
quod hujus loci habitaculo fruimur: sed sive hic, si-
ve alibi, æqualem te pro operibus tuis apud Domi-
num

F

nura

Secundo
clve
voz
tamso
lamon
te de
dior de
sexemo
cio conlos
idoneo

3
adca
sone
dixit
ad pro
posito
vanes
tabco
sabbid.
chada
de ma
dixit
y
simu
lacl
umso
nlepe
situm
2
tami
de deca
da at
dior to
malt
2

num nostrum habere mercedem. Revera, ut simpliciter motus mentis mea fatear, considerans & propositum tuum, & ardorem, quo sæculo renunciasti, differentias in locis arbitror, si, urbibus, & frequentia urbium derelicta, in agello habites, & Christum quæras in solitudine, & ores solus in monte cum Jesu, Sanctorumque tantum locorum vicinitatibus perfruaris, id est, ut & urbe careas, & propositum monachi non amittas. Quod loquor, non de Episcopis, non de Presbyteris, non de Clericis loquor, quorum aliud officium est, sed de monacho, & monacho quondam apud sæculum nobili, qui idcirco pretium possessionum suarum ad pedes Apostolorum posuit, docens, pecuniam esse calcandam, ut humiliter, & secretò victitans, semper contemnat, quod semel contemsit. Si Crucis, & Resurrectionis loca non essent in urbe celeberrima, in qua curia, in qua aula militum, in qua scorta, mimi, scurræ, & omnia sunt, quæ solent in ceteris urbibus, vel si monachorum turbis solummodo frequentaretur, expectandum revera hujuscemodi cunctis monachis esset habitaculum. Nunc verò summa stultitiz est renunciare sæculo, dimittere patriam, urbes deserere, monachum profiteri, & inter majores populos periculosius vivere, quam eras viturus in patria. De toto hoc orbe concurrunt: plena est civitas universi generis hominum, & tanta utriusque sexus constipatio, ut quod alibi ex parte fugiebas, hic totum sustinere cogaris. Quia igitur fratere interrogas, per quam viam incedere debeas, revelata tecum facie loquar. Si officium vis exercere Presbyteri, si Episcopatus te vel opus, vel honor forte delectat, vive in urbibus, & castellis, & aliorum salutem fac licrum animæ tuæ. Sin autem cupis

esse quod diceris, monachus, id est, solus: quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solum habitacula, sed multorum? Habet unumquodque propositum principes suos. Romani duces imitentur Camillos, Fabricios, Regulos, Scipiones: Philosophi proponant sibi Pythagoram, Socratem, Platonem, Aristotelem: Poetæ æmulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium: Historici Thucydidem, Salustium, Herodotum, Livium: Oratores Lysiam, Gracchos, Demosthenem, Tullium. Et, ut ad nostra veniamus, Episcopi, & Presbyteri habeant in exemplum Apostolos, & Apostolicos viros, quorum honorem possidentes, habere nitantur & meritum. Nos autem habeamus propositi nostri principes, Paullos, & Antonios, Julianos, Hilariones, Macarios. Et ut ad Scripturarum auctoritatem redeam, noster Princeps Elias, noster Elisæus, nostri duces filii Prophetarum, qui habitabant in agris & solitudinibus, & faciebant sibi tabernacula prope fluentia Jordanis. De his sunt & illi filii Recab, qui vinum, & siceram non bibebant, qui morabantur in tentoriis, qui Dei per Jeremiam voce laudantur, & promittitur eis, quod non deficiat de stirpe eorum vir stans coram Domino. Hoc reor & septuagesimi Psalmi titulum significare filiorum Jonadab, & eorum, qui primi in captivitatem ducti sunt. Iste est Jonadab filius Recab, qui in Regum libro scribitur currum ascendisse cum Hieu. Et hujus filii sunt, qui in tabernaculis semper habitantes, ad extremum propter irruptionem Chaldaici exercitus, Jerosolymam intrare compulsi, hanc primi captivitatem sustinuisse dicuntur, quod post solitudinis libertatem urbe quasi carcere sunt reclusi. Obsecro ita

que te, ut, quoniam sanctæ sororis tuæ ligatus es vinculo, & non penitus expedito pergis gradu, sive hic, sive ibi, multitudines hominum & officia, & salutaciones, & convivia, veluti quasdam catenas fugias voluptatum. Sit vilis, & vespertinus cibus, plera, & legumina: interdumque pisciculus, pro summis ducas delicias. Qui Christum desiderat, & illo pane vescitur, non quarit magnopere quam pretiosis cibus steruus conficiat. Quidquid post gulam non sentitur, idem tibi sit, quod panis & legumina. Habes adversus Jovinianum libros de contemptu ventris & gutturis plenius disserentes. Semper in manu tua sacra sit lectio. Frequenter orandum, & flexo corpore, mens erigenda ad Dominum. Crebræ vigiliæ, & ventre vacuo sapius dormiendum. Rumusculos, & gloriolas, & palpantes adultores, quasi hostes fuge. Pauperibus, & fratribus refrigeria sumtuum manu propria distribue. Rara est in hominibus fides. Non credis, verum esse quod dico? Cogita Judæ loculos. Humilitatem vestium tumentis animo non apperas. Secularium, & maxime potentium consortium devita. Quid tibi necesse est ea videre crebrius, quorum contemptu monachus esse cœpisti? Soror præcipue tua matronarum declinet consortia, ne inter sericas vestes, & gemmas circumsedentium feminarum se sordidatam aut doleat, aut miretur, quia alterum propositi poenitentia, alterum jactantiæ seminarium est. Cave ne, quasi fidelis & famosus tuorum quondam dispensator, alienam pecuniam distribuendam accipias. Intelligis quid loquar: dedic enim tibi Dominus in omnibus intellectum. Habeto simplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos, &

ser-

serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidiis. Non multum distat in vitio, vel decipere posse, vel decipi Christianum. Quem senseris, tibi aut semper, aut crebro de muneris loquentem, excepta elemosyna, quæ indifferenter omnibus patet, institorem potius habeto, quam monachum. Præter victam, & vestitum, & manifestas necessitates, nihil cuiquam tribuas, ne filiorum patrem cætes comedant. Verum Christi templum anima credentis est: illam texorna, illam vesti, illi offer donaria, in illa Christum suscipe. Quæ utilitas est, parietes fulgure gemmis, & Christum in paupere fame periclitari? Jam non sunt tua, quæ possides, sed dispensatio tibi credita est. Memento Anania, & Saphira: Illi sua timide servaverunt, tu considera, ne Christi substantiam imprudenter effundas: id est, ne immoderato iudicio rem pauperem tribuas non pauperibus, & secumdam dictum prudentissimi viri, liberalitate liberalitas pereat. Noli respicere ad phaleras, & nomina vana Catonum. Ego te, inquit, intus, & in cute novi. Esse Christianum grande est, non videri. Et nescio, quomodo plus placent mundo, qui Christo displicent. Hæc non, sicut ajunt, Sus Minervam; sed ingredientem pelagus, amicus amicum monui, malens à te facultatem eam requiri, quam voluncatem, ut in quo ego lapsus sum, tu firmo pergeres gradu. Librum tuum, quem pro Theodosio Principe prudenter, ornateque compositum transmissi, libenter legi, & precipue mihi in meo subdivisio placuit. Cumque in primis partibus vincas alios, in penultimis te ipsum superas. Sed & ipsum genus eloquii pressum

F 2

est, & nitidum), & cum Tulliana luceat puritate, crebrum est in sententiis. Jacet enim (ut ait quidam) oratio, in qua tantum verba laudantur. Præterea magna est rerum consequentia, & alterum pendet ex altero. Quidquid assumseris, vel finis superiorum, vel initium sequentium est. Felix Theodosius, qui à tali Christi oratore defenditur. Illustrasti purpura ejus, & utilitatem legum futuris sæculis consecrasti. Macte virtute, qui talia habes rudimenta; qualis exercitatus miles eris? O si mihi liceret istiusmodi ingenium non per Aonios montes, & Heliconis vertices, ut Poeta canunt; sed per Sion, & Itabirium, & Sinaici, & quasi per manus mysteria tradere Scripturarum, nasceretur nobis aliquid, quod docta Græcia non haberet. Audi ergo mi conserve, amice, germane, ausculata paulisper, quo in Scripturis sanctis calle gradiaris. Torum, quod legitur in divinis libris, nitet quidem, & fulget etiam in cortice; sed dulcius in medulla est. Qui edere vult nucleum, frangat nucem. Revela, inquit David, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Si tantus Propheta tenebras ignorantie confitetur, qua nos puras parvulos & pene lactentes inscitie nocte circumdari? Hoc autem velamen non solum in facie Moysi, sed & in Evangelistis, & Apostolis positam est. Turbis Salvator in parabolis loquebatur, & contestans mysticum esse quod dicebatur, aiebat: Qui habet aures audiendi, audiat. Nisi aperta fuerint universa, que scripta sunt ab eo, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit; claudit, &

ne-

nemo aperit; nullo alio reserante, pandentur. Si haberes hoc fundamentum, immò si quasi extrema manus operi tuo induceretur, nihil pulchrius, nihil doctius, nihil dulcius, nihilque latinus tuis habemus voluminibus. Tertullianus creber est in sententiis, sed difficilis in loquendo. Beatus Cyprianus instar fontis purissimi, dulcis incedit, & placidus, & cum totus sit in exercitatione virtutum occupatus, persecutionum angustiis de Scripturis divinis nequaquam dissernit. Inclyto Victorinus martyrio coronatus, quod intelligit eloqui non potest. Lactantius, quasi quidam flavius eloquentiæ Tullianæ, utinam tam nostra confirmare potuisset, quam facile aliena destruxit. Arnobius inæqualis & nimius est, & absque operis sui partitione confusus. Sanctus Hilarius Gallicano cothurno attollitur, & cum Græciæ floribus adornetur, longis interdum periodis involvitur, & à lectione simpliciorum fratrum procul est. Taceo de ceteris, vel defunctis, vel etiam adhuc viventibus, super quibus in utramque partem post nos alii judicabunt. Ad te ipsum veniam Symmystem, sodalem meum & amicum, amicum, inquam, meum, antequam notum, & precabor, ne assentationem in necessitudine suspiceris; quin potius vel errare me existimato, vel amore labi, quam amicum adulatione decipere. Magnum habes ingenium, & infinitam sermonis supellectilem, & facile loqueris, & purè facilitasque ipsa & puritas mixta prudentiæ est; capite quippe sano omnes sensus vigent. Huic prudentiæ, & eloquentiæ si accederet vel studium, vel intelligentia Scripturarum, viderem; te brevi arcem tenere nostrorum, & ascendentem cum Jacob tecta

F 4

Sion,

Sion, canere in domatibus, quod in cubilibus cognovisses. Accingere, quæso te, accingere. Nihil sine magno labore vita dedit mortalibus. Nobilem te Ecclesia habeat, ut prius Senatus habuit. Præpara tibi divitias, quas quotidie eroges; & numquam deficiant, dum viget ætas, dum nondum canis spargitur caput, antequam subeant morbi, tristicque senectus, & labor, & dira rapiat inclementia mortis. Nihil in mediocriter esse contentus sum: totum summum, totum perfectum desidero. Sanctum Vigilantium Presbyterum, qua aviditate susceperim melius est, ut ipsius verbis, quam meis discas literis: qui cur tam cito à nobis profectus sit, & nos reliquerit, non possum dicere, ne lædere quempiam videar. Tamen quasi prætereuntem, & festinantem paulullum retinui, & gustum ei nostræ amicitia dedit, ut per eum discas, quid in nobis non desideres. Sanctam conservam tuam, & tecum Domino militantem, per te salutari volo.

HIERONYMUS AD MARCELLAM

de laudibus Asselle.

Argumentum Epistolæ.

Pater Asselle somniarat se in vitrea phiala videre puellam virginiculam. Eam natam, ante annos pubertatis, virginitati consecravit, flammeo virginali testam. Quæ post duodecimum annum monachæ vitam arripuit, ac Romæ pervindec ac in eremo vixit. Hujus laudes ad Marcellam ejus familiarem scribit, ne videretur assentari, quod viventem adhuc tantopere laudaret.

Nemo reprehendat, quod in Epistolis aliquos aut laudamus, aut carpinus: cum & in arguen-

dis

dis malis sit correctio ceterorum, & in optimis prædicandis, bonorum ad virtutem studia concitentur. Nudius tertius de beatæ memoriæ Lea aliqua dixeramus. Illic pupugit animum, & mihi venit in mentem, non debere nos tacere de Virgine, qui de secundo ordine castitatis loquuti sumus. Igitur Asselle nostræ vita breviter explicanda est, cui, quæso, ne hæc epistolam legas; gravatur quippe laudibus suis; sed his potius, quæ adolescentulæ sunt, legere dignare, ut ad exemplum ejus se instituentes conversationem illius, perfectæ vitæ normam arbitrentur. Prætermitto, quod in matris utero benedicitur ei, antequam nascatur, quod in phiala nitentis vitri, & omni speculo purioris patri virgo traditur per quietem; quod adhuc infantia involuta pannis, & vix annum decimum ætatis excedens, honore futuræ beatitudinis consecratur. Sit gratiæ omne, quod ante laborem fuit, licet Deus præsciis futurorum, & Jeremiam sanctificet in utero, & Joannem in alvo matris faciat exultare, & Paullum ante constitutionem mundi separet in evangelium filii sui. Ad ea venio, quæ post duodecimum annum sudore proprio elegit, arripuit, tenuit, cœpit, implevit. Unius cellulæ clausa angustiis latitudine Paradisi fruebatur. Idem terræ solum, & orationis locus extitit, & quietis. Jejunium pro ludo habuit, inediam pro refectione. Et cum eam non vescendi desiderium, sed humana confectio ad cibum traheret pane, sale, & aqua frigida concitabat magis esuriem, quam restinguebat. Et quia penè oblitus sum, quod in principio debui dicere: cum primum hoc propositum arripuit, aurum colli sui quod quidem murenulam vulgus vocat, quod scilicet metallo in virgulas lentescente, quadam

dam ordinis flexuosi catena contexitur, absque parentibus vendidit, & tunicam fusciorē, quam à matre impetrare non poterat, induta, pio negotiationis auspicio se repente Domino consecravit, ut intelligeret universa cognatio, non posse aliud ei extorqueri, quæ jam sæculum damnasset in vestibus. Sed (ut dicere cœperamus) ita se semper moderate habuit, & intra cubiculi sua secreta custodivit, ut nunquam pedem proferret in publicum, numquam viri nosset alloquium. Et quod magis sit admirandum, sororem virginem amatet potius, quam videret. Operabatur manibus suis, sciens scriptum esse: Qui non operatur non manducat. Sponso aut orans loquebatur, aut psallens. Ad Martyrum limina penè invisa properabat. Et cum gauderet proposito suo, in eo vehementius exultabat, quòd se nullus cognosceret: cumque per omnem annum jugi jejunio pasceretur, biduo, triduoque sic permanens, tum verò in quadragesima navigii sui vela tendebat, omnes penè hebdomadas vultu lætante conjungens. Et quod impossibile forsitan est hominibus ad credendum, Deo autem præstante possibile est, ita ad quinquagenariam pervenit ætatem, ut non doleret stomachus, non viscerum cruciaretur injuria, non sicca humus jacenta membra confringeret, non sacco asperata cutis foetorem aliquem, sicutumque contraheret, sed sana corpore, anima sanior, solitudinem putaret esse delicias, & in urbe turbida inveniret eremum monachorum. Et hæc quidem tu melius nosti à qua pauca didicimus, & cujus oculis durities de genibus camelorum in illo sancto corpusculo præ orandi frequentia obcaluisse perspecta est. Nos quod scire possumus, explicamus: Nihil illius

se-

severitate jucundius, nihil jucunditate severius, nihil suavitate tristius, nihil tristitia suavius. Ita pallor in facie est, ut, cum continentiam indicet, non redoleat ostentationem. Sermo silens, & silentium loquens. Nec citus, nec tardus incessus. Idem semper habitus. Neglecta mundities, & inculta vestis, cultus ipse sine cultu. Sola vitæ suæ aequalitate promeruit, ut in urbe pompæ, lasciviæ deliciarum, in qua humilem esse miseria est, & boni eam prædicent, & mali detrudere non audeant. Viduæ eam imitentur, & virgines: maritatae colant, noxiæ timeant, suspiciant Sacerdotes.

HIERONYMUS ASSELLÆ.

Argumentum Epistolæ.

Ingens apud Romanos odium sibi contraxerat Hieronymus, quòd Paullam, & Eustochium primarias feminas traxisset ad monachorum institutum: neque caruit suspitione, quòd Paullam adamaret. Hujusmodi obrectatorum obloquii respondet, ac deplorat hominum malevolentiam.

SI tibi ptem gratias à me referri posse, non sapiam, potens est Deus super persona mea. sanctæ animæ tuæ restituere quod meretur. Ego enim indignus, nec æstimare unquam potui, nec optare, ut mihi tantum in Christo largiretis affectum. Et licet me sceleratum quidem putent, & omnibus flagitiis obrutum, & pro peccatis meis etiam hæc parva sint, tamen tu bene facis, quòd ex tua mente etiam malos bonos putas. Periculosum quippè est, de servo alterius judicare; & non facilis venia, parva dixisse de rebus. Veniet, veniet illa dies, in qua & mecum dolebis ar-

de-

dere non paucos. Ego probrosus, ego versipellis, & lubricus, ego mendax, & Sathanæ arte decipiens. Quid enim est tutius, hæc vel credidisse, vel finxisse de insonitibus; an etiam de noxiis credere noluisse? Osculabantur mihi manus quidam, & ore vipereo detrahebant, & dolebant labiis, corde gaudebant. Videbat Dominus, & subsanabat illos, & miserum me seruum suum futuro cum eis iudicio reservabat. Alius incessum meum calumniabatur, & risum; & ille vultui detrahebat, hic in simplicitate aliud suspicabatur. Penè certè triennium cum eis vixi. Multa me virginum crebriò turba circumdedit, divinos libros, ut potui, nonnullis sæpe disserui. Lectio assiduitatem, assiduitas familiaritatem, familiaritas fiduciam fecerat. Dicant, quid unquam in me aliter senserint, quàm Christianum decebat? Pecuniam cuiusquam accepi? Munera vel parva, vel magna non sprevi? In manu meam alicujus insonuit? Obliquus sermo? oculus petulans fuit? Nihil mihi aliud obijcitur, nisi sexus meus; & hoc numquam obijcitur, nisi cum Jerosolymam Paulla, & Melania proficiscuntur. Esto: crediderunt mentienti, cur non credunt neganti? Idem est homo ipse, qui fuerat: fatetur insonem, qui dudum noxium loquebatur. Et certè veritatem magis exprimunt tormentà, quàm risus; nisi quod facilius creditur, quod aut fictum libenter auditur, aut non fictum, ut fingatur impellatur. Antequam domum sanctæ Paulæ nossem, totius in me urbis studia consonabant. Omnium penè iudicio dignus summo Sacerdotio decernebar. Beate memoris Damasus meus sermo erat, dicebar sanctus, dicebar humilis, & disertus. Nunquid domum alicujus lascivioris ingressus sum? Nunquid me vestes sericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit

alia

alia Romæ matronarum, quæ meam posset edomare mentem, nisi lugens, atque jejunans, squalens sordibus, fletibus penè exæcata, quam continuis nocentibus misericordiam Domini deprecantem sol sæpe apprehendit? cujus canticum psalmi, sermo Evangelium, delicia continentia, vita jejunium? Nulla me potuit alia delectare, ni si illa, quam manducantem numquam vidi? Sed postquam eam pro suæ merito castitatis venerari, colere, suscipere coepi, omnes me illicò deseruere virtutes. O invidia primum mordax tui! O Sathanæ calliditas, semper sancta persequens! Nullæ aliæ Romanæ urbi fabulam præbuerunt, nisi Paulla, & Melania, quæ contentis facultatibus, pigmentibusque desertis, crucem Domini, quasi quoddam pietatis levavere vexillum. Si balneas peterent, unguenta eligerent, divitias & viduitatem haberent materiam luxuriæ & libertatis, domine vocarentur & sanctæ. Nunc in sacco & cinere formosæ volunt videri, & in gehennam ignis cum jejuniis & pedore descendere, videlicet non licet eis, applaudente populo perire cum turbis. Si Gentiles hanc vitam carperent, si Judæi, haberent solatium non placendi eis, quibus displicet Christus. Nunc verò, proh nefas! homines Christiani, prætermissa domorum suarum cura, & proprii oculi trabe neglecta, in alieno oculo festucam querunt. Lacerant sanctum propositum, & remedium poenæ suæ arbitrantur, si nemo sit sanctus, si omnibus detrahatur, si turba sit pereuntium, si multitudo peccantium. Tibi placet lavare quotidie: alius has mundities sordes putat. Tu atragenem ructas, & de comeso accipensere gloriaris: ego faba ventrem impleo. Te delectant cachinnantium greges: me Paulla, Melaniaque plangentes. Tu aliena desideras; illæ con-

con-

contemnunt sua. Te delibuta melle vina delectant; illæ potant aquam frigidam suaviolem. Tu te perdere existimas, quidquid in presenti non habueris, comederis, devoraveris: illæ futura desiderant, & credunt vera esse, quæ scripta sunt. Esto, ineptè, & inaniter, quibus resurrectio corporum persuasit: quid ad te? Nobis è contrario tua vita displicet; bono tuo crassus sis; me macies delectat, & pallor. Tu tales miseros arbitraris; nos te miserabiliorem putamus. Par pari refertur, & invicem nobis videmur insanire. Hæc, domina mea Assella, cum jam navem conscenderem, raptim flens dolensque conscripsi; & gratias ago Deo meo, quòd dignus sim, quem mundus oderit. Ora autem, ut de Babylone Jerosolymam regrediar, ne mihi dominetur Nabucodonosor, sed Jesus filius Josedech: veniat Esdras, qui interpretatur adjutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego, qui volebam cantare canticum Domini in terra aliena: & deserto Monte Sina, Ægypti auxilium flagitabam. Non recordabar Evangelii, quia qui de Jerusalem egrreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, vulneratur, occiditur. Sed licet Sacerdos despiciat, atque Levites; Samaritanus ille misericors est: cui cum diceretur: Samaritanus es, & dæmonium habes: dæmonium renuens, Samaritem se non negavit: quia quem nos custodem, Hebræi Samaritem vocant. Maleficum quidam me garrunt: titulum fidei servus agnosco: Magum vocant & Judæi Dominum meum: Seducator & Apostolus dictus est. Tentatio me non apprehendat, nisi humanam. Quotam partem angustiarum perpressus sum, qui cruci milito? Infamiam falsi criminis imputarunt. Sed scio per bonam, & malam famam pervenire ad regna Cælorum. Saluta Paullam,

&

& Eustochium, velit nolit mundus, in Christo meas. Saluta matrem Albinam, sororemque Marcellam, Marcellinam quoque, & sanctam Felicitatem, & die eis: Ante tribunal Christi simul stabimus: ibi apparebit, qua mente quis vixerit. Memento mei, exemplum pudicitia & virginittatis insigne, fluctusque maris tuis precibus mitiga.

AD PRINCIPIAM VIRGINEM MARCELLÆ
viduæ Epitaphium.

Argumentum Epistolæ.

Marcella primæ nobilitatis puella, septimo à nuptiis mensæ fuerat orbata marito. Postea Cerealem Consulem illius nuptias ambientem pertinaciter rejecit: decreta deinceps viduali castimonia, monachæ vitam prima nobilium feminarum ausa est Romæ profiteri, ac multas ad idem institutum pertraxit. A D. Hieronymo divinas litteras diligentissimè didicit, cum esset Romæ; absentis sepe scripsit, & cum opibus suis adjuxit. Hujus opera mulieris, Origenistarum Jerosolymis orta sectio extincta est. Direpta à Gothis Roma feliciter obiit. Scribit ad Principiam Marcellæ quondam contubernalem, ac discipulam.

Sæpe & multum flagitas, virgo Christi Principia, ut memoriam sanctæ feminae Marcellæ litteris recolam, & bonum, quo diu fructi sumus, etiam ceteris noseendum, imitandumque describam. Satis doleo, quòd hortaris sponte currentem, & me arbit-

traris indigere precibus, qui ne tibi quidem in ejus dilectione concedam, multoque plus accipiam, quam tribuam beneficii, tantarum recordatione virtutum. Nam, ut hucusque reticerem, & biennium præterirem silentio, non fuit dissimulationis, ut malè existimas, sed tristitiæ incredibilis, quæ ita meum oppressit animum, ut melius judicarem tacere in præsentiarum, quam nihil dignum illius laudibus dicere. Neque verò Marcellam tuam, immò meam; & ut verius loquar, nostram, omniumque Sanctorum, & propriè Romanæ Urbis inlytum decus institutis rhetorum prædicabo, ut exponam illustrem familiam, alti sanguinis decus, & stemmata per Proconsules, & Præfectos Prætorio decurrentia. Nihil in illa laudabo, nisi quod proprium est, & eo nobilius, quoddam opibus, & nobilitate contempta, facta est paupertate & humilitate nobilior. Orba patris morte, viro quoque post nuptias septimo mense privata est. Cùmque eam Cerealis (cujus clarum inter Consules nomen est) propter ætatem, & antiquitatem familiæ insignem (quod maxime viris placere consuevit) decorem corporis, ac morum temperantiam ambiciosius peteret, suasque longævus polliceretur divitiarum, & non quasi in uxore, sed quasi in filiam vellet donationem transfundere: Albiuque mater tam clarum præsidium viduatæ domus ultrò appeteret; illa respondit: Si vellem nubere, & non æternæ me cuperem pudicitia dedicare, utique maritum quærerem, non hereditatem. Illoque mandante, posse & senex diu vivere, & juvenes citò mori, eleganter lusit: Juvenis quidem potest citò mori, sed senex diu vivere non potest. Quæ sententia repudiatus, exemplo cæteris fuit, ut ejus nuptias desperarent. Legimus in

Evan-

Evangeliò secunduò Lucam: Et erat Anna Prophetissa filia Phanuelis de Tribu Asser: Et hæc provec̄ta ætatis in diebus plurimis, vixeratque cum viro suo annis septem à virginitate sua, & erat vidua annis octoginta quatuor, nec recedebat de templo, jejuniis, & obsecrationibus Domino serviens die ac nocte. Nec mirum, si videre meruit Salvatorem, quem tanto labore quærebat. Conferamus septem annos septem mensibus sperare Christum, & tenere natum confiteri & in Crucifixum credere; parvulum non negare, & virum gaudere regnantem. Non facio ullam inter sanctas feminas differentiam, quod nonnulli inter sanctos viros, & Ecclesiarum Principes stultè faciunt consueverunt; sed illò tendit assertio, ut quærum unus est labor, unum & præmium sit. Difficile est, in maledica civitate, & in urbe, in qua orbis quondam populus fuit, palmaque victorum, * si honestis detraherent, & pura, ac munda macularent, non aliquam sinistra rumoris fabulam contrahere. Unde quasi rem difficillimam, & pene impossibilem, optat Propheta potius, quam præsumit, dicens: Beati immaculati in via, qui ambulans in lege Domini. Immaculatos in via hujus sæculi appellat, quos nulla obsceni rumoris aura macularit, qui opprobrium non acceperint adversus proximos suos, de quibus & Salvator in Evangelio: Esto, inquit, benevolus, sive bene sentiens de adversario tuo, dum es in via cum illo. Quis unquam de hac muliere, quod displiceret, audivit, ut crederet? Quis credidit, ut non magis se ipsum malignitatis, & infamie, condemnaret, quam Ab hac primùm confusa Gentilitas, est, dum omnibus paruit, quæ esset viduitas christiana, quam & conscientia, & habitus promulgavit. *Hoc est: tibi omnia erant vitia.*

mittebat. Illæ enim soleūt purpurisso, & cerussa ora depingere, sericis nitere vestibus, splendere gemmis, aurum portare cervicibus, & auribus perforatis, rubri maris pretiosissima grana suspendere, fragrare musco mure, maritos ita plangere, ut tandem dominatu eorum se caruisse lætentur, querantque alios, non quibus juxta Dei sententiam seruiant, sed quibus imperent. Unde & pauperes eligunt, ut nomen tantum virorum habere videantur, qui patienter riales sustineant, si musitaverint, illico projiciendi. Nostra vidua talibus usa est vestibus, quibus arceret frigus, non membra nudaret: aurum usque ad annuli signaculum repudians, & magis in ventribus egenorum, quam in marsupiiis recondens. Nusquam sine matre: nullum clericorum, aut monachorum (quod amplæ domus interdum exigebat necessitas) vidit absque arbitris. Semper in comitatu suo virginis, ac viduas, & ipsas graves feminas habuit, sciens ex lascivia puellarum sæpe de dominarum moribus judicari, & qualis quæque sit, talium consortio delectari. Divinarum scripturarum ardor erat incredibilis. Semperque cantabat: In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Et illud de perfecto viro: Et in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte. Meditationem legis non in replicando, quæ scripta sunt, ut Judæorum existimant Pharisæi, sed in opere intelligens, juxta illud Apostolicum: Sive comeditis, sive bibitis, sive quid agitis, omnia in gloriam Domini facientes. Et Prophætæ verba dicentis: A mandatis tuis intellexi: ut postquam mandata complisset, utine se scire mereri intelligentiam scripturarum. Quod & alibi legimus: quia cœpit Jesus facere, & docere. Erubescit enim quam-

vis præclara doctrina, quam propria reprehendit conscientia. Frustraque ejus lingua prædicat paupertatem, & docet eleemosynas, qui Croesi divitiis tunc, vilique operus pallio, pugnat contra tineas vestium sericarum. Illi erant moderata jejunia, carnis abstinencia, vini odor magis, quam gustus, propter stomachum, & frequentes infirmitates. Rarò procedebat in publicum: & maxime nobilium matronarum vitabat domos, ne cogeretur videre, quod contemserat: Apostolorum, & Martyrum Basilicas secretis celebrans orationibus, & quæ populorum frequentiam declinarent. Matri in tantum obediens, ut interdum faceret, quod nolebat. Nam cum illa suum diligeret sanguinem, & absque filiis & nepotibus vellet in fratris liberos universa conferre, ista pauperes eligebat, & tamen matri contraire non poterat, monilia, & quicquid suppellectilis fuit, divitibus, peritura concedens, magisque volens pecuniam perdere, quam parentis animum contristare. Nulla eo tempore nobilium feminarum noverat Romæ propositum monachorum, nec audebat propter rei novitatem ignominiosum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen assumere. Hæc ab Alexandrinis prius Sacerdotibus, Papaque Arhanasio, & postea Petro, qui persecutionem Arianae hereseos declinantes, quasi ad tutissimum communionis suæ portum Romam confugerant, vitam beati Antonii, adhuc tunc viventis, monasteriorumque in Thebaide Pachumii, & virginum, ac viduarum didicit disciplinam. Nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognoverat. Hanc multos post annos imitata est Sophronia, & alia, quibus rectissime illud Ennianum aptari potest: *Utinam ne in memore Pelio.* Hujus amicitia fructa est Paulla venerabilis. In

hujus cubiculo nutrita Eustochium, virginittatis de-
 cus: ut facilis aestimatio sit, qualis magistra, ubi
 tales discipulae. Rideat forsán infidelis lector, me in
 mulierularum laudibus immorari: qui si recordetur
 sanctas feminas comites Domini Salvatoris, quae mi-
 nistrabant ei de sua substantia, & tres Marias stantes
 ante Crucem, Mariamque propriè Magdalenam, quae
 ob sedulitatem, & ardorem fidei, Turritae nomen ac-
 cepit, & * prima ante Apostolos Christum videre me-
 ruit resurgentem: se potius superbiae, quam nos con-
 demnabit ineptiarum, qui virtutes non sexu, sed
 animo judicamus, contemptaque nobilitatis, ac divitiarum
 majorem gloriam ducimus. Unde & Jesus Joan-
 nem Evangelistam amabat plurimum, qui propter ge-
 neris nobilitatem erat notus Pontifici, & Judaeorum
 insidias non timebat, in tantum, ut Petrum introdu-
 ceret in atrium, & staret solus Apostolorum ante Cru-
 cem, Matremque Salvatoris in sua reciperet, ut he-
 reditatem Virginis Domini, Virginem Matrem Filii
 virgo susciperet. Annis igitur plurimis sic suam tran-
 segit aetatem, ut ante se vetulam cerneret, quam ado-
 lescentulam fuisse meminisset, laudans illud Platonium,
 qui Philosophiam meditationem mortis esse dixit.
 Unde & noster Apostolus: Quotidie, inquit, morior
 propter vestram salutem. Et Dominus juxta antiqua
 exemplaria: Nisi quis tulerit crucem suam quotidie, &
 sequutus fuerit me, non potest meus esse discipulus:
 Multoquè ante per Prophetam Spiritus Sanctus: pro-
 pter te mortificamur tota die; aestimati sumus ut oves
 occisionis. Et post multas aetates illa sententia: Me-
 * *Gaddi* apud Hebraeos, magnificare & exaltare signi-
 ficat: inde postea *Magdal* turris, à quo nomine *Magda-
 lena* postremo dicitur.

AD PRINCIPIAM.

mento semper diem mortis, & nunquam peccabis. Di-
 sertissimique praeceptum Satyrici: Vive memor lethi:
 fugit hora: hoc quod loquor, inde est. Sic ergo (ut di-
 cere coeperamus) aetatem duxit, & vixit, ut semper se
 crederet esse morituram. Sic induta est vestibus, ut
 meminisset sepulcri, offerens se hostiam rationabi-
 lem, vivam, placentem Deo. Denique cum & me Ro-
 mam cum Sanctis Pontificibus Paulino & Epiphanio,
 ecclesiastica traxisset necessitas, quorum alter An-
 tiochenam Syriae, alter Salaminiam Cypri rexit eccle-
 siam, & verecundè nobilium feminarum oculos decli-
 narem: ita egi secundum Apostolum, importunè, op-
 portunè, ut pudorem meum sua superaret industria.
 Et quia alicujus tunc nominis esse existimabat super
 studio scripturarum, nunquam convenit, quin de scri-
 pturis aliquid interrogaret, nec statim acquiesceret, sed
 moveret è contrario quaestiones, non ut contenderet,
 sed ut querendo disceret earum solutiones, quas oppo-
 ni posse intelligebat. Quid in illa virtutum, quid inge-
 nii, quid sanctitatis, quid puritatis invenerim, vereor
 dicere, ne fidem credulitatis excedam, & tibi majore
 dolorem incutiam, recordanti quanto bono ca-
 rueris. Hoc solum dicam, quòd, quidquid in nobis
 longo fuit studio congregatum, & meditatione diurna,
 quasi in naturam versum, hoc illa libavit, didi-
 cit, atque possedit; ita ut post professionem nostram,
 si in aliquo testimonio scripturarum esset oborta con-
 tentio, ad illam judicem pergeretur. Et quia valde
 prudens erat, & noverat illud, quod appellant Philo-
 sopher *Tò prepon*, id est, decere quod facias. Sic ad
 interrogata respondebat, ut etiam sua non sua dice-
 ret, sed vel mea, vel cujuslibet alterius, ut in eo ipso
 quod docebat, se discipulam fateretur. Sciebat enim

dictum ab Apostolo: Docere autem mulieri non permittitur: ne virili sexui, & interdum Sacerdotibus, de obscuris & ambiguis sciscitantibus facere videretur injuria. In nostrum locum statim adivimus te illius adhesisse consortio, & numquam ab illa ne transversum quidem unguem, ut dicitur, recessisse: Eadem domo, eodem cubiculo usam, ut omnibus in urbe clarissima notum fieret, & te matrem, & illam filiam reperisse. Suburbanus ager vobis pro monasterio fuit, & rus electum pro solitudine: multoque ita vixistis tempore, ut ex imitatione vestri, & conversione multarum, gauderemus Romam factam Jerosolimam. Crebra virginum monasteria, monachorum innumerabilis multitudo, ut pro frequentia servientium Deo, quod prius ignominie fuerat, esset postea gloria. Interim absentiam nostri mutuis solabamur alloquiis, & quod carne non poteramus, spiritu reddebamus. Semper obviare epistolis, superare officijs, salutationibus praevenire. Non multum perdebat absentia, quae jugibus sibi litteris jungebatur. In hac tranquillitate, & Domini servitute, haeretica in his provinciis exorta tempestas cuncta turbavit, & in tantam rabiem concitata est, ut nec sibi, nec ulli bonorum parceret. Et quasi parum esset, hic universa movisse, navem plenam blasphemiarum* Romano intulit portui. Invenitque protinus patella operculum, & Romanae fidei purissimum fontem, caeno lutoso permiscuere vestigia. Nec mirum, si in plateis, & in foro rerum venalium fictus ariolus stultorum verberet nates, & obtorto fuste dentes mordentium quatit: cum venenata spurcaque doctrina Romae invenerit, quos induceret. Tunc librorum *Periarcon*** infamis interpretatio: tunc discipulus *Olhios** & verè nominis sui, si in talem magistrum non impegisset. Tunc nostrorum *Didacticum* contradictio, & Pharisaeorum turbata est schola. Tunc Sancta Marcella, quae diu se cohibuerat, ne per æmulationem quippiam facere videretur, postquam sensit Fidem Apostolico ore laudatam, in plerisque violari, ita ut Sacerdotes quoque, & nonnullos monachorum, maximèque sæculi homines in assensum sui traheret, ac simplicitati illuderet Episcopi, qui de suo ingenio ceteros æstimabat, publicè restitit, malens Deo placere, quàm hominibus. Laudat Salvator in Evangelio villicum iniquitatis, quòd contra dominum quidem fraudulenter, at tamen pro se prudenter fecerit. Cernentes haeretici, de parva scintilla maxima incendia concitari, & suppositam dudum flammam jam ad culmina pervenisse, nec posse latere quod multos deceperat, petunt, & impetrant ecclesiasticas epistolas, ut communicantes Ecclesiae, & discussisse viderentur. Non multum tempus in medio, succedit in Pontificatum vir insignis Anastasius, quem diu Roma habere non meruit, ne orbis caput sub tali Episcopo truncaretur. Immò idcirco raptus, atque translatus est, ne semel latam sententiam precibus suis flectere conaretur, dicente Domino ad Jeremiam: Ne oraveris pro populo isto, neque depreceris in bonum: quia, si jejunaverint, non exaudiam preces eorum: et, si holocausta, & victimas obtulerint, non suscipiam eas. In gladio enim, & fame, & pestilentia ego consumam eos. Dicas: quid hæc ad laudem Marcellae? Damnationis haeticorum hæc fuit principium, dum adducit tertes, qui prius ab eis eruditi, & postea ab haeretico fuerant errore correpti: dum ostendit multitudinem

discipulum *Olhios** & verè nominis sui, si in talem magistrum non impegisset. Tunc nostrorum *Didacticum* contradictio, & Pharisaeorum turbata est schola. Tunc Sancta Marcella, quae diu se cohibuerat, ne per æmulationem quippiam facere videretur, postquam sensit Fidem Apostolico ore laudatam, in plerisque violari, ita ut Sacerdotes quoque, & nonnullos monachorum, maximèque sæculi homines in assensum sui traheret, ac simplicitati illuderet Episcopi, qui de suo ingenio ceteros æstimabat, publicè restitit, malens Deo placere, quàm hominibus. Laudat Salvator in Evangelio villicum iniquitatis, quòd contra dominum quidem fraudulenter, at tamen pro se prudenter fecerit. Cernentes haeretici, de parva scintilla maxima incendia concitari, & suppositam dudum flammam jam ad culmina pervenisse, nec posse latere quod multos deceperat, petunt, & impetrant ecclesiasticas epistolas, ut communicantes Ecclesiae, & discussisse viderentur. Non multum tempus in medio, succedit in Pontificatum vir insignis Anastasius, quem diu Roma habere non meruit, ne orbis caput sub tali Episcopo truncaretur. Immò idcirco raptus, atque translatus est, ne semel latam sententiam precibus suis flectere conaretur, dicente Domino ad Jeremiam: Ne oraveris pro populo isto, neque depreceris in bonum: quia, si jejunaverint, non exaudiam preces eorum: et, si holocausta, & victimas obtulerint, non suscipiam eas. In gladio enim, & fame, & pestilentia ego consumam eos. Dicas: quid hæc ad laudem Marcellae? Damnationis haeticorum hæc fuit principium, dum adducit tertes, qui prius ab eis eruditi, & postea ab haeretico fuerant errore correpti: dum ostendit multitudinem

* *Beatus.*

deceptorum: dum impia *Periarcho* ingerit volumina,
 quæ emendata manu scorpion * monstrabantur: dum ac-
 citi frequentibus litteris hæretici, ut se defenderent,
 venire non sunt ausi: tantaque vis conscientiæ fuit, ut
 absentes damnari, quam præsentibus coargui, malue-
 rint. Hujus tam gloriose victoriæ origo Marcella est:
 tuque caput horum, & causa bonorum, scis me vera
 narrare, quæ nosti, vix de multis pauca dicere, ne
 legenti fastidium faciat odiosa replicatio, & videar
 apud malevolos sub occasione laudis alterius, stoma-
 chum meum digerere. Pergam ad reliqua. De Occiden-
 tibus partibus ad Orientem turbo transgressus, minita-
 batur plurimis magna naufragia. Tunc impletum est:
 Putas, veniens Filius hominis fidem inveniet super ter-
 ram? Refrigerata caritate multorum, pauci, qui
 amabant fidei veritatem, nostro lateri jungebantur,
 quorum publicè petebatur caput, contra quos opes
 omnes parabantur, ita ut Barnabas quoque duceretur
 in illam simulationem, immò apertum parricidium, quod
 non viribus, sed voluntate commisit. Et ecce univer-
 sa tempestas, Domino flante, deleta est, expletumque
 varicinium Prophetale: Auferes spiritum eorum, &
 deficient, & in pulverem suum revertentur: In illa
 die peribunt omnes cogitationes eorum: Et illud Evan-
 gelicum: Stulte, hac nocte auferetur anima tua à te:
 quæ autem preparasti, cujus erunt? Dum hæc agun-
 tur in Jebus, terribilis de Occidente tumor affertur,
 obsideri Romam, & auro salutem civium redimi, spo-
 liatosque rursus circumdari, ut post substantiam, vi-
 tam quoque perderent. Hæret vox, & singultus inter-
 cipiunt verba distantis. Capitur Urbs, quæ totum ce-
 * Ruffinum vocat, quòd latenter, & ambabus, ut
 dicitur, manibus venenum funderet.

pit orbem; iminò fame perit, antequam gladio, & vix
 pauci qui caperentur inventi sunt. Ad nefandos cibos
 erupit esurientium rabies, & sua invicem membra la-
 niarunt, dum mater non parcat lætenti infantia, &
 suo recipit utero, quem paulò antè effuderat. Noctè
 Moab capta est, nocte cecidit murus ejus. Deus, ve-
 nerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt reini-
 plum sanctum tuum, posuerunt Jerusalem in pomu-
 rum eustodiam, posuerunt cadavera sanctorum tuo-
 rum escas volatilibus cœli, carnes sanctorum tuorum
 bestiis terræ: Effuderunt sanguinem eorum sicut
 aquam in circuitu Jerusalem, & non erat qui sepeliret.

*Quis cladem illius noctis, quis funera fando
 Explicet, aut possit lacrimis æquare dolorem?*

Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos:

Plurima perque vias sparguntur inertia passim

*Corpora, perque domos, & plurima mortis imago.**

Cùm interim ut in tanta confusione rerum, Marcel-
 læ quoque domum cruentus victor ingreditur. Sic
 mihi fas audita loqui, immò à sanctis viris visa narra-
 re, qui interfuerunt præsentibus, qui te dicunt in peri-
 culo quoquè ei fuisse sociatam. Intrepido vultu exce-
 pisse dicitur introgressos: cùmque posceretur au-
 rum, & defosas opes vili excusaret tunica, non
 tamen fecit fidem voluntariæ paupertatis. Cæsam fu-
 stibus, flagellisque ajunt non sensisse tormenta; sed
 hoc lacrymis, hoc pedibus eorum prostratam egisse,
 ne te à suo consortio separarent, ne sustineret
 adolescentia, quod senilis ætas timere non poterat.
 Christus dura corda mollivit, & inter cruentos gla-
 dios

* Virg. Æneid. lib. 2.

dios invenit locum pietas. Cùmque & illam & te ad beati Apostoli Pauli Basilicam barbari deduxissent, ut vel salutem vobis ostenderent, vel sepulcrum; in tantam lætitiã dicitur erupisse, ut gratias ageret Deo, quòd te integram sibi reservasset, quòd pauperem illam non fecisset captivitas, sed invenisset, quòd egeret quotidiano cibo, quòd saturatam Christo non sentiret esuriam, quòd & voce & opere loqueretur: Nuda exivi de utero matris meæ, nuda & redeam. Sicut Domino visum est, ita & factum est: Sit nomen Domini benedictum. Post aliquot dies sano, integro, vegetoque corpusculo obdormivit in Domino, & te paupertatula suæ, immò per te pauperes reliquit heredes, claudens oculos in manibus tuis, reddens spiritum in tuis osculis, dum inter lacrymas tuas illa rediret conscientia vitæ bonæ, & præmiis futurorum. Hæc tibi, Marcella venerabilis, & tibi, Principia filia, una & brevi lucubratione dictavi, non eloquii venustate, sed voluntate in vos animi gratissimi, & Deo & legentibus placere desiderans.

HIERONYMUS MARCELLAM INVITAT
ad rus Bethlebemiticum.

Argum. Espistolæ.

Marcellam viduam jam monachorum institutum sequentem hortatur, ut, Roma relicta, Bethlebem se conferat: per contentionem ostendens, & quantum commoditatum habeat rus Bethlebemiticum.

Ambrosius (quo chartas, sumtus, notarios ministrante, tam innumerabiles libros verè Adamantius & Chalcenterus * noster explicavit) in quadam epistola, quam ad eumdem de Athenis scripserat, refert nunquam se cibum, Origine præsentem, sine lectione sumsisse, nunquam inisse somnum, nisi unus è fratribus sacris litteris personaret. Hoc diebus egisse, & noctibus, ut & lectio orationem exciperet, & oratio lectionem. Quid nos ventris animalia tale unquam fecimus? Quos si vel secunda hora legentes inveniet, oscitamus; manu faciem defricantes, continemus stomachum, & quasi post multum laborem, mundaliibus rursus negotiis occupamur. Prætermitto prandia, quibus mens onerata premitur. Pudet dicere frequentiam salutandi, qua aut ipsi quotidie ad alios pergimus, aut ad nos venientes, ceteros expectamus. Deinceps itur in verba, sermo teritur, lacerantur absentes, vita aliena describitur, & mordentes invicem, consumimur ab invicem. Talis nos cibus occupat, & dimittit. Cùm verò amici recesserint, ratiocinia suppuramus: Nunc ira personam leonis nobis imponit, nunc cura superflua in an-

* Nomen ab areis intestinis deductum, compositum ex *Chalkos* & *entera*.

annos plurimos durata præcogitat. Nec recordamur Evangelii dicentis : Stulte, hæc nocte auferent animam tuam à te; quæ autem præparasti, cujus erunt Vestes non ad usus tantum, sed ad delicias conquiruntur. Ubi quæque compendium est, velocior pes, citus sermo, auris attentior. Si damnum (ut sæpe in re familiari accidere solet) fuerit nunciatum, vultus mœrore deprimitur. Latamur ad nummum, amisso obolo contristamur. Unde cum in uno homine animorum tam diversa sit facies, Propheta Dominum deprecatur, dicens : Domine in civitate tua imaginem eorum dissipa. Cum enim ad imaginem & similitudinem Dei conditi simus, ex vitio nostro personas nobis plurimas superinducimus. Et quomodo in theatralibus scenis unus atque idem histrio, nunc Herculem robustus ostendit, nunc mollem in Venerem frangitur, nunc tremulus in Cybele; ita & nos (qui si de mundo non essemus, odiremur à mundo) tot habemus personarum similitudines, quot peccata. Quapropter quia multa iam vitæ spatia transmisimus fluctuando, & navis nostra nunc procellarum concussa turbine, nunc scopulorum illusionibus perturbata est, cum primum licet, quasi portum quemdam secreta turis irretitum, & lac delicia rusticanae, viles quidem; sed innocentes cibos præbent. Ita viventes non ab oratione somnus, nec saturitas à lectione revocabit. Si ætas est, secretum arboris umbra præbebit : si autumnus, ipsa aeris temperies, & strata subter folia locum quietis ostendunt. Vere ager floribus pingitur, & inter querulas aves psalmi dulcius cantabuntur. Si frigus fuerit, & brumales nives, ligna non coemant, & ca-

lidius vigilabo, vel dormiam. Certè, quod sciam, vilius non algebo. Habeat sibi Roma suos tumultus, arena sæviat, circus insanit, theatra luxurient, & quia de nostris dicendum est, matronarum quotidie visitetur Sænatus. Nobis adhærere Domino bonum est, & ponere in Domino Deo spem nostram, ut cum paupertatem istam cœlorum regna mutaverint, erumpamus in vocem : Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Quo scilicet cum tanta reperiamus in cœlo, parva & caduca quæsisse nos doleamus in terra. Verum, ut ad villam, & ad Maris diversorium veniamus (plus laudat enim unusquisque quod possidet) quo sermone, qua voce tibi speluncam Salvatoris exponam? Et illud præsepe, in quo Infantulus vagiit, silentio magis, quam infimo sermone honorandum est. Ubi sunc latæ porticus? ubi aurata laquearia? ubi domus miserorum pœnis, & damnatorum labore vestite? ubi instar palatii privatorum extructa basilicæ, ut vile corpusculum hominis pretiosius inambulet, & quasi mundo quidquam possit esse ornatus; tecta sua magis velint aspicerè, quam cœlum? Bethlehem ecce in hoc parvo terræ foramine cœlorum Conditor natus est. Hic involutus pannis, hic visus à pastoribus, hic demonstratus à stella, hic adoratus à Magis; & puto sanctior locus est, rupe Tarpeja, quæ de cœlo sapiens fulminata ostendit, quod Deo displiceat. Est quidem ibi sancta ecclesia, sunc trophæa Apostolorum & Martyrum, est Christi vera confessio, est Apostolorum prædicata fides, & gentilitate caleara, in sublime quotidie erigitur vocabulum christianum. Sed ambitio, potentia, magnitudo urbis, videri, & videre, saluari, & salutare, laudare, & detrahere, vel audire,

vel proloqui, & tantam hominum frequentiam videre, à proposito monachorum & quiete aliena sunt. Ant enim videmus ad nos venientes, & silentium perdimus, aut si non videmus, superbia arguimur. Interdum, ut visitantibus reddamus vicem, ad superbas fores pergitur. Inter linguas rodentium ministrorum, postes ingredimur deauratos. In Christi verò villa, ut supra diximus, tota rusticitas est; extra psalmos silentium est. Quocumque te verteris, arator strivam tenens alleluia decantat. Sudans messor psalmis se avoccat; & curva attondens vites falce vinitor aliquid Davidicum canit. Hæc sunt in hac provincia carmina, hæc, ut vulgò dicitur, amatorie cantiones. Vale.

HIERONYMUS AD EUSTOCHIUM.

de acceptis ab ea munusculis.

Argumentum Epistolæ.

Eustochium in natali D. Petri xenia quedam misit ad D. Hieronymum: ea mystica interpretatione trahit, ad morum institutionem.

PARVA specie, sed caritate sunt magna, munera accepisse à virgine, armillas; epistolam, & columbas. Et quoniam mel in Dei sacrificiis non offertur, nimia dulcedo arte mutata est, & quadam, ut ita dicam, piperis austeritate condita. Apud Deum enim nihil voluptuosum, nihil tantum suave placet, nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis. Pascha Christi cum amaritudinibus manducatur. Festus est dies, & natalis beati Petri: festivus est solito

AD EUSTOCHIUM.

111

condendus; ita tamen, ut scripturarum cardinem jocularis sermo non fugiat, nec à præscripto palæstræ nostræ longius evagemur. Armillis in Ezechiele ornatur Jerusalem. Baruch epistolam accipit ab Jeremia. In columbæ specie Spiritus Sanctus allabitur. Itaque, ut te aliquid & piperis mordeat, & pristini libelli etiam nunc recorderis, cave, ne operis ornamenta dimittas, quæ veræ armillæ sunt brachiorum, ne epistolam pectoris tui scindas, quam à Baruch traditam novacula Rex prophanus incidit, ne ad similitudinem Ephraim per Osee audias: Facta es insipiens, ut columba. Ninium, respondebis, austerè, & quod festo non conveniat dici. Talibus ipsa muneribus provocasti, dum dulcibus amara sociata sunt, & à nobis paria recipies: laudem amaritudo comitabitur. Verum ne videar dona minuisse, accepimus & canistrum cerasis refertum, talibus, & tam virginali verecundia rubentibus, ut ea nunc à Lucullo delata existimarem. Siquidem hoc genus pomi, Ponto & Armenia subjugatis, de Cerasunto primus Romam pertulit: unde & de patria arbor nomen accepit. Igitur quia in scripturis canistrum ficis plenum legimus, cerasa verò non invenimus; in eo, quod allatum est, id quod allatum non est, prædicamus: optamusque te de illis pomis fieri, quæ contra templum Dei sunt, & de quibus Deus dicit: Quia bona, bona valde. Nihil quippe Salvator medium amat. Et sicuti frigidum non refugiens, calidis delectatur, ita tepidis in Apocalypsi evomere se loquitur. Unde nobis sollicitius providendum est, ut sollemnem diem, non tam ciborum abundantia, quam spiritus exultatione celebremus. Quia valde absurdum est, nimia saturitate velle honorare Martyrem, quem scimus Deo placuisse

niis. Ita tibi semper comedendum est, ut cibum & oratio sequatur, & lectio. Quod si aliquibus displicet, Apostoli verba cantato: Si adhuc hominibus placere, Christi ancilla non essem.

HIERONYMUS AD MARCELLAM
de acceptis munusculis.

Argumentum Epistolæ.

Xenigla missa à Marcella tibi, & Paulæ, filiaque hujus, per jocum interpretatur allegoricè.

UT absentiam corporum spiritus confabulatione solemur, facit unusquisque quod prævalet. Vos dona transmittitis, nos epistolas remittimus gratiarum. Ita tamen, ut, quia velatarum virginum munus est, aliqua in ipsis munusculis esse mysteria demonstramus. Saccus orationis signum, atque jejunii est: sella, ut foras pedes virgo non moveat. Cerei, ut accenso lumine sponsi expectetur adventus. Calices mortificationem carnis ostendunt, & semper animum ad martyrium præparatum. Calix quippe Domini inebrians, quam præclarus est! Quod autem & matronis offertis muscaria parva, parvis animalibus eventilandis, elegans significatio est, debere luxuriam cito restringere, quia muscæ moritura, olei suaviratem exterminant. Hic typus sit virginum, hæc figura matronarum. Nobis autem, licet in perversis, munera vestra conveniant: sedere aptum est otiosis, in sacco jacere poenitentibus, calices habere potantibus. Licet & propter nocturnos metus, & animos

semper malo conscientia formidantes cereos, quod accendisse sit gratum.

HIERONYMUS AD PAULLUM CONCORDIENSEM.

Argum. Epistolæ.

Paullum Concordientem centesimum agentem annum, tamen adhuc integro virentique corpore, laudat, & liberos aliquos ab eo petiti commodatos: est & festivus, nec minus sanctis epistola hæc plena locis.

HUMANÆ vitæ brevitatis damnatio delictorum est. Et in ipso sæpe lucis exordio, mors sequitur nascentem, labentia quotidie in vicium sæcula profertur. Nam cum primum paradisi colonum viperinis nexibus præpeditum, coluber deduxisset ad terras, æternitas mortalitate transfusa, in nongentos & eo amplius annos, secunda quodammodo immortalitate maledicti hominis distulerat elogium. Exinde paulatim, recrudescente peccato, totius orbis naufragium gigantum adduxit impietas. Post illud (ut ita dixerim) purgati baptisma mundi, in breve tempus hominum vita contracta est. Hoc quoque spatium, sceleribus nostris semper contra divina pugnantibus, pene perdidimus. Quotus enim quisque aut centenariam transgreditur ætatem, aut non ad eam sic pervenit, ut pervenisse censeatur? secundum quod in libro psalorum Scriptura testatur: Dies vitæ nostræ septuaginta anni; si autem multum, octoginta: quicquid reliquum est labor & dolor. Quorsum, ais, ista tan alto repetita principio, &

ita procul cœpta, ut merito quis Horatiano de nobis possit sale ludere: **Et gemino bellum Trojanum orditur ab ovo?* Videlicet ut senectutem tuam, & caput ad Christi similitudinem candidum dignis vocibus prædicemus. Ecce jam centenus ætatis circulus volvitur, & tu semper præcepta Domini custodiens, futuræ beatitudinem vitæ per præsentia exempla meditaris. Oculi puro lumine vigent, pedes imprimunt certa vestigia, auditus penetrabilis, dentes candidi, vox sonora, corpus solidum & succi plenum, cani cum rubore discrepant, vires cum ætate dissentiunt. Non memoriæ tenacitatem, ut in plerisque cernimus, antiquior senectæ dissolvit: Non callidi acumen ingenii frigidus sanguis obtundit: Non contracta rugis faciem arata frons exasperat: Non denique tremula manus per curvos cæræ tramites errantem stylum ducit. Futura nobis resurrectionis virorem in te Dominus ostendit, ut peccati sciamus esse, quod ceteri adhuc viventes præoriuntur in carnes justitiæ, quod tu adulescentiam in aliena ætate mentiris. Et quamquam multis istam corporis sanitatem, etiam peccatoribus evenire videamus, tamen illis hoc diabolus ministrat, ut peccent; tibi Dominus præstat, ut gaudeas. Docuissimi quique Græcorum, de quibus pro Flacco agens luculenter Tullius ait: Ingenita levitas, & erudita vanitas Regum suorum, ac Principum laudes, accepta mercede dicebant. Hæc ego nunc faciens, pretium posco pro laudibus. Et ne putes, modica esse, quæ deprecor, margaritum de Evangelio postularis. Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum septuplum, scilicet commentarios Fortunatiani, & propter noticiam

Horat. in Arte poetico.

eiam persecutionum Aurelii Victoris historiam, simulque epistolas Novatianæ, ut, dum schismatici hominis venena cognosciamus, libentius sancti Martyris Cypriani bibamus antidotum. Misimus interim tibi, id est, Paulo seni Paullum seniorem: in quo propter simpliciores quosque multum in deficiendo sermone laboravimus. Sed nescio quomodo, etiam si aqua plena sit, tamen eundem odorem lagena servat, quo, dum rudis esset, imbuta est. Si hoc munusculum placuerit, habemus etiam alia condita, quæ cum plurimis orientalibus mercibus ad te, si Spiritus Sanctus afflaverit, navigabunt.

HIERONYMUS AD MARCELLAM

de Agrotatione Blesilla.

Argumentum Epistolæ.

Blesilla Paulæ filia, mortuo marito, admonita valida febre totam se ad Christum convertit, & monacham profiteri cepit; non sine magna invidia, & claratione cognatorum, quorum obtestationibus hic respondet D. Hieronymus.

Abraham tentatur in filio, & fidelior invenitur. Joseph in Egypto venditur, ut patrem pascat, & fratres. Ezechias vicina morte terretur, & fusus in lacrymas, quindecim annorum spatio protelatur ad vitam. Petrus Apostolus Domini passione concutitur, & amariter flens & audit: Pæsee oves meas. Paullus lupus rapax, & Benjamin adolescentior in ecstasi cæcatur, ut videat: & repentino tenebrarum horrore circumdatus, Dominum vocat, quem dudum

ut hominem persequeretur. Ita & nunc, mi Marcella; Blasillam nostram vidimus ardore febrim per triginta ferme dies jugiter astuasse, ut sciret rejiciendas delicias corporis, quod paulo post vermibus exarandum sit. Venit & ad hanc Dominus Jesus, tetigitque manum ejus, & ecce surgens ministrat ei. Redolebat aliquid negligentis, & divitiarum fasciis colligata in saculi jacebat sepulero. Sed infremuit Jesus, & conatibus in spiritu clamavit dicens: Blasilla, veni foras. Quae vocata surrexit, & egres-
sa cum Domino hincit, Judaei minentur, & tument, quarant occidere suscitaram, soli Apostoli gloriantur. Scit se vitam suam ei debere, qui reddidit. Scit se ejus amplexari pedes, cujus paulo ante judicium pertimescebat. Corpus pene jacebat exanime, & anhelos artus mors vicina quatiebat. Ubi tunc erant auxilia propinquorum? Ubi verba omni inaniora fumo? Nihil tibi debet, o ingrata cognatio, quae modo perit, & Christo, revixit. Qui Christianus est, gaudet, qui nascitur, non se esse indicat. Christiana Vidua, quae soluta est vinculo maritali, nihil necesse habet, nisi perseverare. At scandalizat quempiam vestis fuscior? scandalizat Joannes, quo inter natos mulierum major nullus fuit: qui Angelus sibi causae, ipsam quoque Dominum baptizavit, qui camelorum vestis recipiente, zona pellicea cingebatur. Cibi displicent viliores? Nihil vilius est deest illa, Christianos oculos scandalicent populus, quae patitur oculos, & quae basam facis ora, oculosque desipunt, & quae facies gypsea, & nimio candore deformas, & quae pendent. Quibus si forte, improvidis lacryma multum eruperit, sulco seduit: quas nec numerus amorum potest docere, quod

quod vetula sint, quae capillis alienis verticem struunt, & praeteritam juventutem in rugis anilibus poliunt: quae denique ante nepotum gregem trementes, virgunculae componuntur. Erubescat mulier Christiana, si naturam cogit decorem, si carnis curam facit ad concupiscentiam, in qua qui sunt, secundum Apostolum, Deo placere non possunt. Vidua nostra ante morosius ornabatur, & die tota quid sibi deesset, querebat ad speculum. Nunc loquitur confidenter: Nos autem omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur, a gloria in gloriam, quasi a Domini spiritu. Tunc crines ancillulae disponebant, & mitellis crispantibus vertex ardebat innoxius: nunc neglectum caput scio sibi tantum sufficere, quod velatur. Illo tempore plumarum quoque dura molities videbatur, & in extructis thoris jacere vix poterat. Nunc ad orandum festina consurgit, & tinnula voce ceteris alleluia praeripiens, prior incipit laudare Dominum suum. Fleuntur genua supra nudam humum, & crebris lacrynis facies psimmichio, * ante sordidata purgatur. Post orationem psalmi concrepant, & laxa cervix, poplites vacillantes, in somnumque vergentes oculi, nimio mentis ardore vix impetrant, ut quiescant. Pulla tunica minus, cum humi jacuerit, sordidatur. Soccus vilior, auratorum pretium calceorum egentibus largitur. Cingulum non auro, gemmisque distinctum est, sed lanam, & tota simplicitate purissimum, & quod possit, magis astringere vestimenta, quam scindere. Si huic proposito invidet scorpium, & sermone blando de vetita rursus arbore comedere per-

H; sup. 10207. www.sua-

*Lat. *Cerussa.*

turnadabnomoos suple

suadet, illi datur ei pro sola anathema, & in suo morienti pulvere dicatur: Vade retro Satana, quod interpretatur, adverse. Adversarius quippe Christi est, & Antichristus, cui præcepta displicent Christi. Oro te, quid tale unquam, quale Apostoli fecimus, ut merito scandalizentur Patrem senem cum navicula, & vesi dimittunt, Publicanus à telonio surgit, & sequitur Salvatorem; volens discipulus reverti domum, & suis ante renuntiare, Magistri voce prohibetur. Sepultura non datur patri, & pietatis genus est, impium esse pro Domino. Nos quia serica veste non utimur, monachi judicamur; quia ebrii non sumus, nec cachinnò ora dissolvimus, continentens vocamur, & tristes. Si tunica non canduerit, statim illud è trivio: Impostor & Græcus est. Cavillentur vafriora licet, & pingui aqualiculo fartos* circumferant homines: Blæsilla nostra ridebit, nec dedignabitur loquacium ranarum audire convicia, cum Dominus ejus dictus sit Beelzebub.

HIERONYMI EPISTOLA AD PAULLAM SUPER OBITU BLÆSILLÆ FILIÆ.

*Aqualiculum ventrem vocat: fartos autem pinguis aqualiculo, obesos, qui maciè derisa, à scelestis gulosisque commendabantur.

HIERONYMUS AD PAULLAM SUPER OBITU

Blæsilla: filiæ.

Argumentum Epistolæ.

Paulla primogenita filia septimo post nuptias mense matrum amisit, deinde perit, & ipsa nomine Blæsilla, maternæ aviæ vocabulum referens. Hujus obitum intemperantiùs, ac sine fine plorantem Paullam Hieronymus consolatur, atque etiam acriter objurgat, ostendens non esse Christianorum tantopere deflere bene vita functos. In ipsius autem epitaphio Paullæ vitium hoc illi tribuit Hieronymus, quod impensissimè dilexerit filios suos.

Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo, non ut Jeremias ait, vulneratos populi mei, nec ut Jesus miseriam Jerusalem; sed plorabo sanctitatem, misericordiam, innocentiam, castitatem, plorabo omnes pariter in unius morte defecisse virtutes? Non quòd lugenda sit illa, quæ abiit; sed quòd nobis impatientius sit dolendum, qui talem videre desivimus. Quis enim siccis oculis recorderetur, viginti annorum adolescentulam tam ardenti fide Crucis levasse vexillum, ut magis amissam virginitatem, quàm mariti doleret interitum? Quis sine singultibus transeat orandi instantiam, nitorem linguæ, memoriæ tenacitatem, acumen ingenii? Si Græcè loquentem audisses, Latinè eam ne-

scire putares: Si in Romanum sonum lingua se verteret, nihil omnino peregrini sermo redolebat. Jam verò quod in Origine quoque illo Græcia tota miratur, in paucis, non dicam mensibus, sed diebus, ita Hebrææ linguæ vicerat difficultates, ut in discendis, capendisque psalmis cum matre contenderet. Humilitas vestium, non (ut in plerisque solet) tumentes animos arguebat; sed, cum interiori se mente dejecerat, inter ancillarum virginum cultum dominantque nihil medium, nisi quod in eo facilius dignoscebatur, quòd neglectius incedebat. Vacillabant ægrotatione gressus, & pallentem, ac trementem faciem vix collum tenue sustinebat, & tamen aut Prophetam, aut Evangelium semper in manibus tenebat. Lacrymis ora complentur, singultus occupat vocem, & hærentem linguam viscera commota non laxant. Cum sanctum corpusculum febrium ardor excoqueret, & semianimum lectulum vallaret circulus propinquorum, hæc in extremo verba mandabat: Orate Dominum Jesum, ut mihi ignoscat, quia implere non potui, quod volebam. Secura esto, mi Blæsilla, confidimus, probas vera que dicimus: Nunquam est sera conversio. Vox hæc primum dedicata est in Latrone. Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Postquam autem sarcina carnis abjecta, ad suum anima revolvit auctorem, & in antiquam possessionem diu peregrinata conscendit, ex more parantur exequiæ, & nobilium ordine præeunte, aureum feretro velamen obtenditur. Videbatur mihi tunc clamare de cælo: Non agnosco vestes, amictus iste non est meus, hic ornatus alienus est. Sed quid agimus? Matris prohibitori lacrymas, ipsi

plangimus? Confiteor affectus meos, totus hic liber fleibus scribitur. Flevit & Jesus Lazarum, qui amabat illum. Non est optimus consolator, quem proprii vincunt gemitus, cujus visceribus emollitis, fracta in lacrymis verba desudant. Testor, mi Paulla, Jesum, quem Blæsilla nunc sequitur: testor sanctos Angelos, quorum consortio fruitur: eadem me dolorum perpeti tormenta, que pateris: patrem esse spiritu, nutricium caritate, & interdum dicere: Pereat dies illa, in qua natus sum. Et: Hei mihi mater, ut quid genuisti me virum, qui diceret discrimen omni terræ? Et illud: Justus es Domine, veruntamen judicia loquar ad te: Quid est, quòd via peccatorum prosperantur? Et: mei quoque pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei. Quia zelavi in peccatoribus, pacem peccatorum videns. Et dixi: Quomodo cognovit Deus, & si est scientia in excelso? Ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo obtinuerunt divitias. Sed rursus illud occurrit: Si narravero sic, ecce generationem filiorum tuorum prævaricatus sum. Numquid & in meam mentem non hic sæpius fluctus illiditur? Quare senes impii, sæculi divitiis perfruuntur? quare adolescentia rudis, & sine peccato pueritia, immaturo flore metitur? Quid cause est, ut sæpe bimuli trimulique, & ubera materna lactentes à dæmonio corripiantur, replentur lepra, morbo regio devorentur? & è contrario, impii, adulteri, homicidæ, sacrilegi, vegeti, atque securi de sua sanitate, in Deum blasphemant? Præsertim cum injustitia patris non redundet ad filium, & anima que peccaverit, ipsa moriatur. Aut, si manet vetus illa sententia, peccata patrum in filios oportere restitui, iniquum sit longævi

patris innumera delicta in innocentem infantiam re-
pensare. Et dixi: Ergo sine causa justificavi cor
meum, & lavi inter innocentes manus meas, & fa-
ctus sum flagellatus tota die. Sed cum hæc cogita-
rem, statim didici cum Propheta: Et suscepi, ut
cognoscerem hoc: labor est in conspectu meo, do-
nec ingrediar Sanctuarium Dei, & intelligam in no-
vissima eorum. Judicia enim Domini abyssus nul-
ta. Et: O profundum divitiarum sapientiæ, & scien-
tiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, & in-
vestigabiles viæ ejus! Bonus est Deus, & omnia quæ
bonus facit, bona sint necesse est. Mariti orbicas
irrogatur: plango quod accidit; sed quia sic placet
Domino, æquo animo sustinebo. Unicus raptus est fi-
lius: durum quidem, sed tolerabile, quia sustulit
ille qui dederat. Si cæcus fuero, amici me lectio
consolabitur. Si auditum quoque surdæ aures nega-
verint, vacabo à vitiis: nihil aliud nisi Dominum
cogitabo. Imminebit super hæc & dura pauperies, frigus,
languor, & nuditas: extremam expectabo mor-
tem, & breve putabo malum, quod finis melior sub-
sequetur. Consideremus quid ethicus ille psalmus
sonet: Justus es Domine, & rectum judicium tuum.
Hoc non potest dicere, nisi ille, quid ad universa
quæ patitur, magnificat Dominum, & suo merito
imputans, in adversis de ejus clementia gloriatur.
Exultaverunt enim filii Judæ in omnibus judiciis
Domini. Si Judæ confessio interpretatur, confi-
tens autem omnis anima credentis est: necesse est,
ut qui se credere dicit in Christo, in omnibus Chri-
sti judiciis gaudeat. Sanus sum: gratias refero Crea-
tori. Languet: & in hoc Domini laudò voluntatem.
Quando enim infirmor, tunc fortior sum, & vir-

tus spiritus in carnis infirmitate perficitur. Patitur
& Apostolus aliquid, quod non vult, pro quo ter
Dominum deprecatur. Sed dicitur ei: Sufficit tibi
gratia mea, quia virtus in infirmitate perficitur: &
ad revelationum humiliandam superbiam, monitor
quidam humanæ imbecillitatis apponitur, in simili-
tudinem triumphantium, quibus in curru retro co-
mes adhærebat, per singulas acclamationes civium,
dicens: Hominem te esse memento. Cur autem du-
rum sit, quod quandoque patiendum est? Et cur do-
lemus quemquam mortuum? Ad hoc enim nati non
sumus, ut maneamus æterni. Abraham, Moyses,
Isaias, Petrus, Jacobus, Joannes, Paullus electio-
nis vas, & super omnia filius Dei moritur: & nos
indignamur, aliquem exire de corpore, qui ad hoc
forsitan raptus est, ne malitia mutaret intellectum
ejus? placita enim erat Deo anima ejus. Propter
hoc properavit educere eam de media iniquitate, ne
longo vitæ itinere devius oberraret anfractibus. Lu-
geatur mortuus, sed ille, quem gehenna suscipit,
quem tartarus devorat, in cujus pœnam æternus
ignis æstuat. Nos, quorum exitum Angelorum tur-
ba comitatur, quibus obviam Christus occurrit,
gravemur magis, si diutius in tabernaculo isto mor-
tis habitemus. Quia quandiu hic moramur, peregrin-
amur à Domino. Illa, illa nos cupido teneat: Hei
mihi, quia peregrinatio mea prolongata est à me,
habitavi cum habitantibus Cedar, multum peregrina-
ta est anima mea. Si Cedar tenebræ sunt, & mun-
dus iste sunt tenebræ, quia lux lucet in tenebris, &
tenebræ eam non comprehenderunt: faveamus Blæ-
sillæ nostræ, quæ de tenebris migravit ad lucem, &
inter fidei incipientis ardorem, consummati operis

percepti coronam. Revera, si sæcularè desiderium, & (quod Deus à suis avertat) delicias vitæ hujus cogitantem, mors immatura rapuisset, plangenda erat; & omni lacrymarum fonte ploranda. Nunc verò eam propitio Christo, ante quatuor ferme menses secundo quodam modo propositi se Baptismo laverit, & ita deinceps vixerit, ut calcato mundo, semper monasterium cogitarit; non vereris; ne tibi Salvator dicat: Irasceris, Paula, quia tua filia mea facta est filia? Indignaris de judicio meo, & rebellibus lacrymis facis injuriam possidenti? Scis enim, quid de te, quid de ceteris tuis cogitem. Cibum tibi denegas; non jejuniorum studio, sed doloris. Non amo frugalitatem istam. Jejunia ista adversarii mei sunt. Nullam animam recipio, quæ, me nolente, separatur à corpore. Tales stulta Philosophia habeat martyres, habeat Zenonem, Cleombrotum, vel Catonem. Super nullum requiescit spiritus meus; nisi super humilem, & quietum, & trementem verba mea. Hoc est, quod mihi monasterium promittebas? quod, habitu à matronis ceteris separato, tibi quasi religiosior videbaris? Mens ista, quæ plangit, sericarum vestium est. Interciperis, & emoreris, & quasi non in meas manus ventura sis, crudelè judicem fugis. Fugerat quondam & Jonas animosus Propheta, sed in profundo maris mersus fuit. Si viventem crederes filiam, numquam plangeres, ad meliõra migrasse. Hoc est, quod per Apostolum meum jusseram, ne pro dormientibus in similitudinem gentium tristarem. Erubesci, ethnica comparatione superaris. Melior diaboli ancilla, quàm mea est. Illa infidelem maritum translaturum fingit in cœlum; tu mecum tuam filiam commorantem, aut non

credis, aut non vis. Sed dicis: Quomodo lugere me prohibes, cum & Jacob Joseph in sacco flevit, congregatisque ad se omnibus propinquis, noluerit consolari, dicens: Descendam ad filium meum lugens in infernum? Et David Absalon cooperto capite plaxerit, repetens: Fili mi Absalon, Absalon, fili mi, quis dabit, ut moriar pro te, fili mi Absalon? Moysi quoque & Aaron, ceterisque Sanctorum sollemnis sit luctus exhibitus? Perfacilis ad ista responsio est. Luxisse Jacob filium, quem putabat occisum, ad quem & ipse erat ad inferos descensusurus, dicens: Descendam ad filium meum lugens in infernum, quia nec dum paradisi janua Christus effregerat, nec dum flammeam illam romphæam, & vertiginem presidendum Cherubim sanguis ejus extinxerat. Unde & Abraham, licet in loco refrigerii, tamen apud inferos cum Lazaro fuisse scribitur. Et David justè flevisse filium parricidam, qui alium parvulum, postquam, ut viveret, impetrare non potuit; quia sciebat non peccasse, non flevit. De Moysè verò & Aaron, quod eis ex veteri more sit plangitibus exhibitus, non mirandum est, cum & in Actis Apostolorum, jam Evangelio coruscante, Stephano fecerint Jerusalem fratres plangitibus magnum. Et utique plangitibus magnus, non in plangentium examinatione (ut tu putas) sed in pompa funeris, & exequiarum frequentia intelligendus sit. Denique de Jacob Scriptura sic loquitur: Et ascendit Joseph sepelire patrem suum, & ascenderunt cum eo omnes pueri Pharaonis, & seniores domus ejus, & seniores omnis terræ Ægypti, & omnis domus Joseph, & fratres ejus. Et post paululum: Et ascenderunt cum eo quadrigæ, & equites, & facta sunt castra grandia nimis. Ac dein-

de: Et planxerunt cum planctu magno, & fortis nimis. Planctus iste sollemnis non longas Aegyptiis imperat lacrymas, sed funeris monstrat ornatum. Juxta quem modum Aaron quoque, & Moysen fletus esse manifestum est. Nequeo satis scriptura laudare mysteria, & divinum sensum in verbis licet simplicibus admirari, quid sibi velit, quod Moyses plangitur, & Jesus Nave, vir sanctus sepultus refertur, & tamen fletus esse non scribitur. Nempe illud, quod in Moysse, id est, in lege veteri sub peccato Adam omnes tenebantur elogio, & ad inferos descendentes consequenter lacrymæ prosequerentur, secundum Apostolum, qui ait: Et regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam super eos, qui non peccarunt. In Jesu vero, id est, in Evangelio, per quem paradisi est apertus, mortem gaudia prosequuntur, flentesque hodie Judæi, & nudatis pedibus in cinere volutati, sacco incubant. Ac, ne quid desit superstitioni, ex ritui vanissimo Pharisæorum, primum cibum lentis accipiunt, videlicet ostendentes quali edulio primogenita perdidissent. Sed merito, quia in resurrectionem Domini non credentes, Antichristi præparantur adventui. Nos vero, qui Christum induimus, & facti sumus, juxta Apostolum, genus regium, & sacerdotale, non debemus super mortuos contristari. Et dixit, inquit, Moyses ad Aaron, & Eleazar, & Ithamar filios ejus, qui relictæ erant: Caput vestrum non denudabitis, & vestimenta vestra non scindetis, ne moriamini, & super omnem Synagogam veniat ira. Nolite, inquit, scindere vestimenta vestra & luctum exhibere gentilem, ne moriamini. Mors nostra peccatum est. Et quod forsitan crudele alicui videatur, sed fidei ne-

cessarium est, in eodem Levitico scribitur: quomodo Sacerdos magnus ad patrem, matrem, fratresque, vel liberos mortuos prohibetur accedere: ne videlicet anima Dei, sacrificiis vacans, & tota in illius mysteriis occupata, aliquo impediatur affectu. Nonne aliis verbis id ipsum in Evangelio præcipitur, ut non renunciet domui discipulus? ut mortuo patri non exhibeat sepulturam? Et de Sanctis, inquit, non exiet, & non contaminabitur sanctificatio Dei ejus, quia sanctum oleum unctionis à Deo super eum est. Certè postquam credimus in Christum, & oleo unctionis ejus accepto, illum portamus in nobis, non debemus exire de templo, id est, de proposito Christiano: non foras egredi, incredulitati videlicet Gentilium commisceri, sed esse semper intrinsecus, id est, voluntati Domini ministrare. Hæc idcirco dicimus, ne ignorantia scripturarum auctoritatem tibi præberet in luctu, & videris rationabiliter errare. Et adhuc sic locutus sum, quasi unam de turbis convenerim Christianam. Nunc vero cum sciam toti te renuntiasse mundo, & abjectis, calcatisque deliciis sæculi, orationi, jejuniis, lectioni vacare quotidie, cum ad exemplum Abraham cupias exire de terra tua, & de cognitione tua, ut & Chaldæis, & Mesopotamia derelictis, terram repromissionis introeas; cum omnem substantiam aut pauperibus dilargita sis, aut filiis ante mortem mundo mortua dederis: miror, te ea facere, quæ si facerent vetera, reprehensione dignæ viderentur. Redit tibi in memoriam confabulatio ejus, blanditiæ, sermo, consortium, & quod his careas, pati non potes. Ignoscimus matris lacrymis, sed modum quærimus in dolore. Si parentem cogito, non reprehendo, quod plan-

plangis. Si Christianam, & Monacham, istis nominibus mater excluditur. Recens vulnus est, & tactus iste, quò blandior, non tam curat, quàm exasperat. Attamen quod tempore mitigandum est, cur ratione non vincitur? Nam, & Noemi famem fugiens in terrâ Moab, & maritum perdidit, & filios. Et cum suorum auxilio esset districta, Ruth alienigena ab ejus latere non recedit. Vide quanti meriti sit desertæ præstitisse solatium. Ex ejus semine Christus oritur. Respice Job quanta sustinuit, & videbis te nimium delicatam, illum, erectis in cælum oculis, inter ruinas domus, pœnas ulceris, innumeras orbitates, & ad extremum uxoris insidias, invictam tenuisse patientiam. Scio, quid responsura sis: hoc illi quasi justo ad probationem evenisse. Et tu è duobus, elige quod velis: aut sancta es, & probaris: aut peccatrix, & injustè quereris, minora sustinens, quàm mèreris. Quid vetera replicem è præsentia, exempla sectare. Sancta Melania, nostri temporis inter Christianos vera nobilitas, cum qua tibi Dominus, mihi que concedat in die sua habere partem, calente adhuc mariti corpùculo, & necdum humato, duos simul perdidit filios. Rem sum dicturus incredibilem, sed teste Christo non falsam. Quis illam tunc non putaret morè lymphatico, sparsis crinibus, veste conscissa, lacerum pectus invadere? Lacrymæ gutta non fluxit, sterit immobilis, & ad pedes advoluta Christi, quasi ipsum teneret, arripit. Expeditiùs, inquit, tibi serviturâ sum Domine, quia tanto me onere liberasti. Sed forsitan superatur, in ceteris. Quinimmo, qua illos mente contemserit, in unico postea filio probat, cui omni, quam habebat, possessione concessa, ingruente jam hieme Je-

rosolymam navigavit. Parce, quæso, tibi, parce filie cum Christo jam regnanti, parce saltem Eustochio tuæ, cujus parva adhuc ætas, & rudis penè infantia, te magistrante, dirigitur. Sævit nunc diabolus, & quia unam cernit de tuis liberis triumphantem, obtritum se esse condolens, quærit in remanente victoriam, quam in præeunte jam perdidit. Grandis in suos pietas impietas in Deum est. Abraham unicum filium lætus interfecit, & tu unam de pluribus quereris coronatam? Non possum sine gemitu eloqui, quod dicturus sum. Cum de mediâ pompâ funeris te exanimem referrent, hoc inter se populus mussitabat: Nonne illud est quod sæpius dicebamus? Dolet filiam jejuniis interfectam, quòd non vel de secundo ejus matrimonio tenuerit nepotes. Quousquè genus detestabile monachorum non urbe pellitur? non lapidibus obruitur? non præcipitatur in fluctus? Matronam miserabilem seduxerunt, quæ quia monacha esse noluerit, hinc probatur, quòd nulla Gentilium ita suos unquam flevit filios. Qualem putas ad istas voces Christum habuisse tristitiam? Quo modo exultasse Sathanam, qui nunc tuam animam eripere festinans, & pii tibi proponens doloris illecèbram, dum ante oculos tuos filie semper imago versatur, cupit matrem simul necare victricis, & solitudinem sororis invadere relicte. Non ut terream loquar, sed, ut mihi testis est Dominus, quasi ante tribunal ejus assistens, in hæc te verba convenio. Detestandæ sunt istæ lacrymæ, plenæ sacrilegio, incredulitate plenissimæ, quæ non habent modum, quæ usque ad viciniam mortis accedunt. Ululas & exclamitas, & quasi quibusdam facibus accensa, quantum in te est, tui semper homicida es. Sed ad talem clemens ingreditur Jesus, & dicit: Quid

ploras? Non est mortua puella, sed dormit. Irrideant circumstantes. Ista infidelitas Judæorum est. Te quoque, si ad sepulchrum filia: volueris volutari, Angelus increpabit: Quid quæris viventem cum mortuis? Quod quia Maria fecerat Magdalene, postquam vocem Domini se clamantis agnovit, ad ejus provoluta pedes audit: Ne tetigeris me, nec dum enim ascendi ad Patrem meum: id est: non mereris tangere resurgentem, quem mortuum existimas in sepulchro. Quas nunc existimas Blæsillam nostram pati cruces, quæ ferre tormenta, quod tibi Christum videat subitatum? Clamat tunc illa lugenti: Si unquam me amasti mater, si tuâ ubera suxi, si tuis instituta sum monitis, ne invidias gloriæ meæ: neque hoc agas, ut à nobis in perpetuum separemur. Putas esse me solam? Habeo pro te Mariam Matrem Domini. Multas hic video, quæ ante nesciebam. O quantum melior est iste comitatus! Habeo Aniam quondam in Evangelio prophetantem: & quò magis gaudeas, tantorum annorum labores ego in tribus mensibus consequuta sum. Unam palmam castitatis accepimus. Misereris mei, quia mundum reliqui? At ego vestri sortem doleo, quos adhuc sæculi carcer includit, quos quotidie in acie præliantes; nunc ira, nunc avaritia, nunc libido, nunc variorum incentiva vitiorum pertrahunt ad ruinam. Si vis, ut mater mea sis, cura placere Christo. Non agnosco matrem meo Domino displicentem. Loquitur illa & alia multa, quæ taceo, & pro te Dominum rogat, mihi quæ, ut de ejus mente securus sim, veniam impetrat peccatorum: quòd monui, quòd hortatus sum, quòd invidiam propinquorum, ut salva esset, excepi. Itaque dum spiritus hos artus regit, dum vitæ hujus frumur comiteatu, spondeo, promit-

mittò, polliceor, illam mea lingua resonabit, illi mei dedicabuntur labores, illi meum sudabit ingenium: nulla erit pagina, quæ non Blæsillam sonet: quocumquè sermonis nostri monumenta pervenerint, illa cum meis opusculis peregrinabitur. Hanc in mente defixam legent virgines, viduæ, monachi, Sacerdotes. Brevis vitæ spatium aeterna memoria compensabit. Quæ cum Christo vivit in cœlis, in hominum quoquè ore victura est. Transibit & præsens ætas, sequentur sæcula post futura, quæ sine amore, sine invidia judicabunt. Inter Paulæ Eustochiique nomen media ponetur: nunquam in meis moritura est libris: audiet me semper loquentem cum sorore, cum matre.

HIERONYMUS AD MARCELLAM.

de exitu Lea.

Argum. Epistolæ.

Lea, quæ virginum monasterio præfuerat, mortem cum Consulibus designatis, sub eodem ferè tempore defuncti, morte componit: ostendens, quantum intersit inter exitum Sanctorum, & interitum eorum, quos hic mundus, ut felices adorat.

CUM hora ferè tertia hodiernæ diei, septuagesimum secundum psalmum, id est, tertii libri principium, legere cœpissimus, & docere cogeremur, tituli ipsius partem ad finem secundi libri, partem ad principium tertii libri pertinere: quòd scilicet, defecerunt hymni David, filii Jessè, finis esset prioris psalmus verò Asaph, principium sequentis: & usque

ad eum locum pervenissemus, in quo justus loquitur: Si dicebam, narrabo sic, ecce generationem filiorum tuorum prævaricatus sum; quod in Latinis codicibus non ita habemus expressum: repentè nobis nunciatum est, sanctissimam Leam exisse de corpore: ibique ita te palluisse conspexi, ut verè aut pauca, aut nulla sit anima, quæ, fracto vase testaceo, non tristes erumpat. Et tu quidem, non quòd futuri incerta esses, dolebas, sed quòd triste funeri obsequium non dedisses. Denique in mediis fabulis rursus didicimus, reliquias ejus jam Ostiam fuisse delatas. Quæras, quò pertineat ista replicatio? Respondebo tibi verbis Apostoli: Multum per omnem modum. Primum, quòd universorum gaudiis prosequenda sit, quæ calcato diabolo, coronam jam securitatis accepit. Secundò, ut ejus vita breviter explicetur. Tertiò, ut designatum Consulem de suis sæculis detrahentes, esse doceamus in tartaro. Et quidem conversationem Leæ nostræ quis possit digno allevare præconio? Ita eam totam ad Dominum fuisse conversam, ut monasterii princeps, mater virginum fieret, post molliciem vestium, sacco membra trivisse, insomnes orationibus duxisse noctes, & comites suas plus exemplo docuisse, quam verbis. Humilitatis fuit tantæ, tamquæ subjectæ, ut quondam domina plurimorum, ancilla omnium putaretur, nisi quòd eò Christi magis esset ancilla, dum domina hominum non putatur. Inculca vestis, villsibus, neglectum caput: ita tamen, ut, cum omnia faceret, ostentationem fugeret singulorum, ne reciperet in præsentis sæculo mercedem suam. Nunc igitur pro brevi labore æternam beatitudinè fruatur, excipitur Angelorum choris, Abraham sinibus confovetur, & cum paupere quondam Lazaro, divitem purpuratum,

& non palmatum Consulem, sed atratum, stillam digiti minoris cernit inquirere. O quanta rerum mutatio! Ille, quem ante paucos dies dignitatum omnium eulmina præcedebant, qui quasi de subjectis hostibus triumpharet, Capitolinas ascendit arces, quem plausu quodam, & tripudio populus pomanus excepit, ad cujus interitum urbs universa commota est, nunc desolatus & nudus, non in lacteo cœli palatio, ut uxor mentitur infelix; sed in sordentibus tenebris continetur. Hæc verò, quam unius cubiculi secreta vallabant, quæ pauper videbatur & tenuis, cujus vita putabatur amentia, Christum sequitur, & dicit: Quæcumque audivimus, ita & vidimus in civitate Dei nostri, & reliqua. Quapropter moneo, & flens gemensque contestor, ut, dum hujus mundi viam currimus, non duabus tunicis, id est, duplici vestiamur fide: non calcamentorum pellibus, mortuis videlicet operibus prægravemur: non divitiarum nos pera ad terram premat: non virgæ, id est, potentie sæcularis quærat auxilium: non pariter & Christum velimus habere, & sæculum; sed pro brevibus & caducis æterna succedant: & cum quotidie (secundum corpus loquor) præmoriatur, in ceteris non nos perpetuos existimemus, ut possimus esse perpetui.

HIERONYMUS AD PAMMACHIUM:

Consolatio super obitu Pauline
uxoris.

Argumentum Epistolæ.

Paulina Paula filia, post Blaesillam natu maxima, nupierat Pammachio juveni docto, & nobili. Hac defuncta, monachi propositum suscepit, & opes suas in pauperum subsidium elargiens. Laudat Hieronymus uxorem defunctam, adhortans maritum, ut in sancto proposito pergat, verecundè significans, ut in Bethleem se conferat angustia rei familiaris laborantem, & Paulæ socru, Eustochioque cognata sese adjungat.

Sanato vulnere, & in cicatricem superductæ cuti, si medicina colorem reddere voluerit, dum pulchritudinem corporis querit, plagæ dolorem instaurat. Ita & ego serus consolator, qui importunè per biennium tacui, vereor, ne nunc importuniùs loquar, & attritans, vulnus pectoris tui, quod tempore, & ratione curatum est, commemoratione, exulcerem. Quæ enim aures tam duræ, quæ de silice excisa præcordia, & Hyrcanarum tigrum lacte nutrita, possunt sine lacrymis Paullinæ tuæ audire nomen? Quis parturientem rosam, & papillatum corymbum, antequam in calathum fundatur orbis, & totaliter rubentium soliorum expandatur ambitio, immaturè demessum, æquis oculis marcescere videat? Fractum est pretiosissimum margaritum. Virens smaragdi gemma contrita est. Quid boni habeat sanitas, languor ostendit. Plus sensimus quod

habuimus, postquam habere desivimus. In agro terræ bonæ tres fructus legimus, centesimum, sexagesimum, & trigesimum. In tribus mulieribus & sanguine, & virtute conjunctis, tria Christi præmia recognosco. Eustochium virginitatis flores merit. Paulla laboriosam viduitatis aream terit. Paullina casum matrimonii cubile servat. Tali filiarum mater sulca comitatu, totum sibi in teris vindicat, quod Christus promisit in cælo. Et ut quadrigam domus una emitteret sanctitatis, & feminarum virtutibus responderent viri, additur comes Pammachius, verum Ezechielis Cherubim, cognatus, gener, maritus, immò frater amantissimus, quia sancta consortia spiritus vocabula non tenent nuptiarum. Huic quadrigæ Jesus præsidet. De his equis & Abacuc canit: Ascende super equos tuos, & equitatio tua salus. Impari cursu, pari animo ad palmam tenditur. Discoloris equi, sed voluntate concordis, unum aurigæ jugum trahunt, non expectantes flagelli verbera, sed ad vocis hortamenta ferventes. Dicamus aliquid & de philosophis. Quatuor virtutes describunt. Stoici, ita sibi invicem nexas, & mutuo coherentes, ut qui unam non habuerit, omnibus careat, Prudentiam, Justitiam, Fortitudinem, Temperantiam. Has omnes sic habetis singuli, ut tamen emineatis in singulis. Prudentia in te, in matre Justitia, in virgine Fortitudo, in nupta Temperantia prædicatur. Quid enim eo sapientius, qui contempta mundi stulticia, Christum sequutus est, Dei virtutem, & Dei sapientiam? Quid matre justius, quæ inter liberos opibus distributis, docuit divitias contemnendo! quid filii amare deberent? Quid Eustochio fortius, quæ nobilitatis portas, &

arrogantiam generis consularis virginali proposito
 fregerit, & in urbe prima, primum genus subju-
 gaverit pudicitiae? Quid Paullina temperantius? quae
 legens illud Apostoli: Honorabiles nuptiae, & cu-
 bile immaculatum: nec in sororis felicitatem, nec
 matris continentiam ausa appetere, maluit in hu-
 milioribus tuta pergere, quam pendulo gradu in
 sublimioribus fluctuare. Quamquam illa, semel ini-
 to matrimonio, nihil aliud diebus ac noctibus cogita-
 verit, nisi ut reddito fructu nuptiarum, secundum
 castimoniam gradum arripere, & tanti dux femina
 facti, virum proposito suo jungeret, non relinquens,
 salutis comitem, sed expectans. Dumque crebris
 abortiis, & experta fecunditate conceptuum, non
 desperat liberos, & soerus aviditatem mariticae
 tristitiam praeponebat imbecillitati suae, passa est ali-
 quid de Rachelis exemplo: & pro filio doloris ac
 dexterae, virum desiderii sui peperit haerem. Ger-
 tisque autoribus didici, illam non primae sententiae
 Dei: Crescite, & multiplicamini, & replete ter-
 riam; nec officio conjugali servire voluisse, sed ad
 hoc optasse filios, ut Christo virgines pareret. Le-
 gimus & uxorem Sacerdotis Phinees, audita capti-
 vitate arcae Domini, subito uteri dolore correptam,
 edidisse filium Ichabod, & inter manus & officia
 feminarum animam emisisse cum prole. De prima
 Benjamin; hoc est, filius virtutis, ac dexterae: de
 secunda inelytus Sacerdos Dei ex arcae cognomine
 nascitur. Nobis post dormitionem somnumque Paul-
 line, Pammachium monachum ecclesia peperit
 posthumum, & parris & conjugis nobilitate patri-
 tium, elemosynis divitem, humilitate sublimem.
 Apostolus scribit ad Corinthios: Videte, fratres,

vocationem vestram; quia non multi sapientes, non
 multi nobiles. Hoc nascentis ecclesiae rudimenta
 posebant, ut granum sinapis paulatim in arbo-
 rem cresceret, ut sensim evangelii fermentum to-
 tam ecclesiae massam altius elevaret. Nostris tem-
 poribus Roma possidet, quod mundus ante nesci-
 vit. Tunc rari sapientes, potentes, nobiles, chris-
 tiani; nunc multi monachi, sapientes, potentes,
 nobiles. Quibus cunctis Pammachius meus sapien-
 tior, potentior, nobilior, magnus in magnis, pri-
 mus in primis, archistrategos * monachorum. Tales
 Paullina morte sua nobis liberos dedit, quos vivens
 concupiverat possidere. Latere sterilis, quae non
 parit: erumpe, & clama, quae non parturit; quo-
 niam quot Romae sunt pauperes, tot filios repente
 genuisti. Ardentes gemmae, quibus antea collum,
 & facies ornabantur, egentium ventres saturant.
 Vestes sericae, & aurum in filia lentescens, in mollia
 lanarum vestimenta mutata sunt, quibus repellatur
 frigus, non quibus nudetur ambitio. Deliciarum
 quondam suppellectilem virtus insumit. Ille caecus
 extendens manum, & saepe abi nemo est, clamitans,
 haeres Paullinae, cohaeres Pammachii est. Illum trun-
 cum pedibus, & toto corpore se trahentem, tene-
 ra puellae sustentat manus. Fores, quae prius salutan-
 tium turbas vomebant, nunc à miseris obsidentur.
 Alius tumentis aqualiculo mortem parturit; alius
 elinguis, & mutus, & ne hoc quidem habens unde
 roget, magis rogat, dum rogare non potest. Hic
 debilitatus à parvo, non sibi mendicat stipem. Ille pu-
 trefactus morbo regio, supervivac cadaveri suo. Non
 mihi si linguae centum sint, oraque centum, omnia
 * Sic militiae praefectus vocatur graece.

pœnarum percurrere nomina possim. Hoc exercitu comitatus incedit, in his Christum confovet, horum sordibus dealbatur. Munerarius pauperum, & egentium candidatus, sic festinat ad cœlum. Ceteri mariti super tumulos conjugum spargunt violas, rosas, lilia, floresque purpureos, & dolorem pectoris his officiis consolantur. Pammachius noster sanctam favillam, ossaque veneranda elemosynæ balsamis rigat. His pigmentis, atque odoribus fovet cineres quiescentes, sciens scriptum: Sicut aqua attingit ignem, ita elemosyna peccatum. Quantas vires habeat misericordia, & quibus donanda sit præmiis, beatus Cyprianus grandi volumine prosequitur, & Danielis consilium probat, ubi Regem impiissimum, si se audire voluisset, scit pauperum sustentatione salvandum. Gaudet hujusmodi filia mater hærede. Non dolet, opes ad alium pervenisse, quas cernit iisdem, quibus ipsa voluerat, erogari: quin potius gratulatur, absque labore suo sua vota compleri. Non enim substantiæ diminutio, sed operarii commutatio est. Quis enim hoc crederet, ut consulum pronepos & Furiani germinis decus, inter purpuras senatorum, furtiva tunica pullatus incederet, & non erubesceret oculos sodalium, ut deridentes se derideret? Est confusio, quæ ducit ad mortem, & est confusio, quæ ducit ad vitam. Prima virtus est monachi, contemnere hominum judicia, & semper Apostoli recordari, dicentis: Si adhuc hominibus placeam, Christi servus non essem. Tale quid & Dominus loquitur ad Prophetas, quod posuerit faciem eorum, quasi urbem æneam, & lapidem adamantinum, & columnam ferream, ne paverent ad

injuriis populi; sed impudentiam subsannantium frontis rigore conterent. Ingenia liberaliter educata, facilius verecundia, quam metus superat: & quos tormenta non vincunt, interdum vincit pudor. Non est parum, virum nobilem, virum disertum, virum locupletem, potentium in plateis vitare comitatum, miscere se turbis, adhærere pauperibus, rusticis copulari, de principe vulgum fieri: sed quantum humilior, tanto sublimior est. Lucet margaricum in sordibus, & fulgor gemmæ purissimæ etiam in luto radiat. Hoc est quod Dominus reppromisit: Glorificantes me glorificabo. Alii hoc intelligant de futuro, quando maior vertetur in gaudium, & transeunte mundo, sanctorum corona non transit. Ego & in præsentiarum video, Sanctorum promissa compleri. Antequam Christo tota mente serviret, notus erat in Senatu; sed multi alii habebant infulas Proconsulares. Totus Orbis hujusmodi honoribus plenus est. Primus erat, sed inter primos: Præcedebat alios dignitate, sed & alios sequebatur. Quamvis clarus honor, vilescit in turba, & apud viros bonos indignior fit ipsa dignitas, quam multi indigni possident. Unde egregie de Cæsare Tullius: Cùm quosdam, ait, ornare voluit, non illos honestavit, sed ornamenta ipsa turpavit. At nunc omnes Christi Ecclesiæ Pammachium loquuntur. Miratur orbis pauperem, quem hucusque divitem nesciebat. Quid consulatu illustrius? Annuus honor est, & postquam alius successerit, prior desinit. Latent in multitudine laurea, & triumphum interdum triumphantium sordibus polluantur. Quod ante per manus Patricias tradebatur, & sola nobilitas possidebat, quo Consul Marius, vic-

tor Numidiæ, Teutonum, atque Cymbrorum, ob ignobilitatem familiæ putabatur indignus, quod Scipio ultra annos pro virtute meruit, nunc sola militia possidet, & agrestia dudum corpora fulgens palma circumdat. Plus ergo accepimus, quam dedimus. Parva dimisimus, & grandia possidemus. Centuplicato fœnore Christi promissa redduntur. In tali & Isaac quondam agro severas, qui paratus ad mortem, ante Evangelium evangelicam portavit Crucem: Si vis, inquit, perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Si vis perfectus esse: semper grandia in audientium ponuntur arbitrio. Et idè virginitatem Apostolus non imperat, quia Dominus disputans de eunuchis, qui se castrassent propter regna cœlorum, ad extremum intulit: Qui potest capere, capiat. Non est enim volentis, neque currentis, sed miserentis Dei. Si vis perfectus esse, non tibi imponitur necessitas, ut voluntas præmium consequatur. Si vis ergo esse perfectus, & desideras esse quod Prophætæ, quod Apostoli, quod Christus est, vende, non partem substantiæ, ne timor penuriæ infidelitatis occasio sit, & cum Anania & Sapphira pereas, sed universa quæ possides: cumque venderis; da pauperibus, non locupletibus, non superbis. Da quo necessitas sustentetur, non quo augeantur opes. Cumque legeris illud Apostoli: Bovi trituranti os non alligabis. Et: Dignus est operarius mercede sua. Et: Qui altario ministrant, de altario participant: memento quoque hujus sententiæ: Habentes victum & vestitum, his contenti simus. Ubi videris fumare patinas, & phasides aves lentis vaporibus decoqui, ubi argenti pondus, ubi ferventes

Baricos mannos, comatulos pueros, pretiosas vestes, picta tapetia, ibi ditior est largitore, cui largiendum est. Pars sacrilegii est, rem pauperum dare non pauperibus. Et tamen non est satis perfecto & consummato viro opes contemnere, pecuniam dissipare, & projicere quod in momento & perdi, & inveniri potest. Fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antisthenes, fecerunt plurimi, quos vitiosissimos legimus. Plus debet Christi discipulus præstare, quam mundi Philosophus, gloriæ animal, & popularis auræ, atque rumorum venale mancipium. Tibi non sufficit opes contemnere, nisi Christum sequaris. Christum autem sequitur, qui peccata dimittit, & virtutum comes est. Christum scimus sapientiam. Hic thesaurus in agro scripturarum nascitur: hæc gemma multis emitur margaritis. Sin autem adamaveris captivam mulierem, id est, sapientiam sæcularem, & ejus pulchritudine captus fueris, decalva eam, & illecebras crinium, atque ornamenta verborum cum emortuis unguibus seca. Lava eam prophetali nitro, & tunc requiescens cum illa, dicito: Sinistra ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me; & multos tibi fœtus captiva dabit, ac de Moabitide efficietur Israëlitis. Christus sanctificatio est, sine qua nemo videbit faciem Dei. Christus redemptio, idem redemptor, & pretium. Christus omnia, ut qui omnia propter Christum dimiserit, unam inveniat pro omnibus, & possit liberè proclamare: Pars mea Dominus. Sentio, te divinis ardere doctrinis, nec temeritate quorundam, docere quod nescias, sed ante discere quod docturus sis. Simpliciter epistolæ tuæ olent Prophetas, Apostolos sapiunt. Non cothurnatam affectas eloquentiam, nec more puerorum

rum argutas sententioas in clausulis struis. Citò turgens spuma dilabitur, & quamvis grandis tumor, contrarius sanitati est. Scitum est illud quoque Catois: Sat citò, si sat benè. Quod nos quondam adolescentuli, cum à perfecto oratore in præfatiuncula diceretur, risimus. Meminisse te puto erroris mœni, quando omne Athenæum scholasticorum vocibus consonabat: Sat citò, si sat benè. Felices, inquit Fabius, essent artes, si de illis soli artifices iudicerent. Poetam non potest nosse, nisi qui versum potest struere. Philosophos non intelligit, nisi qui scit dogmatum varietates. Manufacta & oculis patentia magis probant artifices. Nostra quàm dura sit necessitas, hinc potes animadvertere, quòd vulgi standum est iudicio, & ille in turba metuendus, quem cum videris solum, despicias. Hoc præteriens tetigi, ut eruditus contentus auribus, non magnopere curies, quid imperitorum de ingenio tuo rumusculi iactent, sed Prophetarum quotidie medullas hibas, Christi mystes, Patriarcharum symmystes. Sive legas, sive scribas, sive vigiles, sive dormias, amor tibi semper buccina in auribus sonet. Hic lituus excitet animam tuam, hoc amore furibundus, quare in lectulo tuo quem desiderat anima tua, & loquere confidenter: ego dormio, & cor meum vigilat. Cùmque inveni-eris eum, & teneris, ne dimittas. Et, si pauxillum dormitanti elapsus fuerit e manibus, noli protinus desperare. Egredere in plateas, adjura filias Jerusalem, repères eum cubantem in meridie, lassum, ebrium, noctis rore madefactum, inter greges sodalium, in aromatum varietatibus, inter poma paradisi. Ibi ei da mammillas tuas, sugat de erudito pectore, & requiescat inter medios clericos penne

co-

eolumbæ deargentatæ, & interiora ejus in fulgore auri. Parvulus iste, & puer, qui butyro & melle saginatur, qui inter caseatos nutritus est montes, citò crescit in juvenem, velociter in te hostes spoliat, maturè prædatur Damascum, & regem vincit Assyrium. Audio te Xenodochium in portu fecisse Romano, & virgam de arbore Abraham in Ausonio plantasse littore. Quasi Æneas nova castra metaris, & super undam Tyberis, ubi ille cogente quondam penuria, crustris fatalibus, & quadris patulis * non percipit, tu viculum nostrum, id est, domum panis ædificas, & diuturnam famem repentina saturitate compensas. Euge, nostra inicia transgredieris, statum summum tenes, de radice pervenis ad cacumen: primus inter monachos, in prima urbe primum sequeris Patriarcham Loth, qui interpretatur, declinans, campestria oligat, & juxta Pichagoræ litteram, facilis magis ac sinistra sectetur. Tu in arduis & saxosis cum Sara tibi monumentum para. Juxta sit Civitas litterarum: deletrisque Gigantibus, filiis Enakin, hæreditatem tuam gaudium & risus excipiat. Divæ erat Abraham auro, argento, pecore, possessione, vestibus: tantam habebat familiam, ut ad subitos nuntios, juvenibus electis, armare posset exercitum, & quatuor reges, quos quinque reges fugerant, in Dan consequutus, occideret: & tamen post tam crebra hospitalitatis officia, dum non refutat homines, suscipere meruit Deum. Non servis, & ancillis imperabat, ut ministrarent hospitibus, nec bonum quod exercebat, per alios minuisset: sed quasi reperta præda, cum Sara sua humanitati solus incubuit. Ipse pedes lavit, ipse pinguem vitulum

por-

* *Quodras patulas*, mensas vocat. Hinc Virgilius. *Patulis nec parcere quadris.*

portavit humeris de armento, stetit ut servus peregrinis prandentibus; & Saræ manibus coctos cibos jejunaturus apposuit. Hæc moneo frater charissime, pietate qua te diligo, ut non solum pecuniam, sed te ipsum Christo offeras, hostiam vivam, sanctam, placentem Deo, rationabile obsequium tuum, & imiteris filium hominis, qui non venit ministrari, sed ministrare. Et quod Patriarcha alienis, hoc discipulis & servis Magister exhibuit & Dominus. Corium pro corio, & omnia, quæ homo possidet, dare potest pro anima sua. Sed tange (inquit diabolus) carnes ejus, nisi in faciem benedixerit tibi. Scit hostis antiquus, majus continentia, quam nummorum esse certamen. Facile abjicitur, quod hæret extrinsecus; intestinum bellum periculosius est. Conjuncta disglutinamus, unita dissuimus. Zachæus dives erat, Apostoli pauperes. Reddidit ille quadruplum quod rapuerat, divisitque pauperibus medietatem substantiæ suæ, quæ remanserat: suscepit Christum hospitem, salus facta est domui ejus; & tamen quia parvulus erat, & Apostolicæ proceritati se non poterat extendere, non fuit in duodecim numero Apostolorum. Apostoli autem quantum ad divitias nihil, quantum ad voluntatem, totum mundum pariter reliquerunt. Si offeramus Christo opes cum anima nostra, libenter suscipit. Si autem quæ foris sunt, Deo; quæ intus sunt, diabolo damus, non est æqua partitio, & dicitur nobis: Nonne si rectè offeras, & non rectè divides, peccasti? Quod Patricii generis, primus inter primos monachus esse cœpisti, non tibi sit tumoris, sed humilitatis occasio, scienti filium Dei factum filium hominis. Quantumcumque te dejeceris, humilior Christo non eris.

Esto, incedas nudis pedibus, fusca tunica vestiariis, æqueris pauperibus, inopum cellulas dignanter introas: cœcorum oculus sis, manus debiliū, pes claudorum: ipse aquam portes, ligna concidas, focum extruas: ubi vincula? ubi alapa? ubi sputa? ubi flagella? ubi patibulum? ubi mors? Et cum omnia, quæ dixi, feceris, ab Eustochio tua, Paullaque vinceris, si non opere, certè sexu. Ego quidem Romæ non eram, & tunc me tenebat eremus, atque utinam pertenuisset, quando, socero tuo vivente Toxotio, sæculo serviebam. Sed tamen audio, quæ immunditias platearum ferre non poterant, quæ eunuchorum manibus portabantur, & inæquale solum molestius transcendebant, quibus serica vestitis oneri erat, & solis calor incendium; nunc sordidatæ, & lugubres, & sui comparatione forniculæ vel lucernas concinnant, vel succendunt focum, pavimenta verrunt, mundant legumina, olerum fasciculus in ferventem ollam dejiciunt, apponunt mensas, calices porrigunt, effundunt cibos, huc illicque discurrunt. Et certè magnus virginum chorus cum illis habitat. Num hujuscemodi ministeria aliis imperare non poterat? Sed nolunt vinci ab his labore corporum, quas ipsæ superant virtute animi. Hæc dico, non quod de ardore mentis tuæ quidquam dubitem, sed quod currentem impellam; & acriter diancanti, fervorem fervore augeam. Nos in ista provincia ædificato monasterio, & diversorio propter extracto, ne forte & modò Joseph cum Maria in Bethlehem veniens, non inveniatis hospitium, tantis de toto orbe confluentibus turbis obruimur monachorum, ut nec conceptum opus deserere, nec supra vires ferre valeamus. Unde quia penè nobis illud de Evangelio

contigit, ut futuræ turris non antè computaremus expensas, compulsi sumus fratrem Paulinianum ad patriam mittere, ut semirutas villulas, quæ barbarorum effugerunt manus, & parentum communium census venderet, ne, cœptum sanctorum ministerium deserentes, risum maledictis & amulis præbeamus. In calce epistolæ recordatis sum quadrigæ vestræ & propositio, quintam deesse Blæsillam, penè oblitus de ea loqui, quæ prima de vobis præcessit ad Dominum. Verè nunc quinque in tres, ac duas videmus esse divissas: illa cum sorore Paullina dulci somno fruitur tu, duarum medius, ad Christum levius subvolabis.

HIERONYMUS AD LUCINIUM.

Argumentum Epistolæ.

Hic Lucinius natione Bæticus, destinavit adire Bethlehem, & opibus suis juverat Hieronymi gregem: sanctum illum propositum collaudat, hortans, ut pergat, quò cœpit ad perfectam virtutem, & respondet ad quedam de quibus scripserat Lucinius.

NEC opinanti mihi subitò litteræ tuæ redditæ sunt, quæ quantò desperatæ, tantò gaudiorum plenæ quiescentem animam suscitaverunt, ut statim amorè complecterer, quem oculis ignorabam, & illud mecum tacitus mussitarem: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam, ut inveniat quem diligit anima mea? Verè nunc in te sermo Dominicus completus est: Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent in sinu Abraham. Cornelius Centurio cohortis Italicæ, jam tunc Lu-

dispensatio, & ad calculos rediens, non citò deponitur. Joseph cum tunica Ægyptiam effugere non potuit. Adolescens ille, qui operius sindone sequebatur Jesum, quia tentus fuerat à ministris, terrenum abiciens operimentum, nudus evasit. Elias igneo curru raptus ad Cœlum, meloten reliquit in terris. Eliseus boves, & juga prioris operis vertit in vota. Loquitur sapientissimus vir: Qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Quamdiu versamur in rebus sæculi, & anima nostra possessionum, ac redituum procuracione devincta est, de Deo liberè cogitare non possumus. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? qui consensus Christi ad Belial? quæ pars fidelis cum infideli? Non potestis, inquit Dominus, Deo servire, & mammonæ. Aurum deponere incipientium est, non perfectorum. Fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antisthenes. Se ipsum offerre Deo, propriè Christianorum est, & Apostolorum, qui duo cum vidua paupertatis suæ in gazophylacium æra mittentes, totum censum, quem habuerunt, Domino tradiderunt, & merentur audire: Sedebitis super duodecim solia, judicantes duodecim tribus Israel. Hæc & ipse intelligis, quo animo replicem, & quòd sub aliis verbis te ad sanctorum locorum invitem habitaculum. Abundantia tua multorum inopiam sustentavit, ut & horum divitiæ in tuam indigentiam redundarent. Fecisti tibi amicos de iniquo mammona, qui te recipere in æterna tabernacula. Laudanda res, & Apostolicorum temporum virtutibus cœquanda, quando venditis possessionibus suis, credentes afferebant pecunias, atque fundebant ante pedes Apostolorum, ostendentes avaritiam esse calcandam. Sed Dominus ma-

gis quærit animas. credentium, quàm opes. Legimus: Redemptio animæ viri, propter divitiâ. Possumus quidem divitiâ proprias intelligere, quæ non de alieno, non de rapinis sunt, juxta illud: Honora Deum de tuis justis laboribus. Sed melior est intelligentia, ut divitiâ proprias cognoscamus thesauros absconditos, quos nec fur possit suffodere, nec latro violentius eripere. Opuscula mea, quæ non sui merito, sed tua bonitate desiderare te dicis, ad describendum hominibus tuis dedi, & descripta vidi in chartaceis codicibus, ac frequenter monui, ut conferret diligentius, & emendarent. Ego enim tanta volumina præ frequentia commentantium, & peregrinorum turbis, relegere non potui: ut & ipsi probavere præsentibus, longo tentus incommodo, vix diebus quadragesimæ, quibus ipsi proficiscerentur, respirare cœpi. Unde, si paragrammata* reperis, vel minus aliqua descripta sunt, quæ sensum legentis impediât, non mihi debes imputare, sed tuis, & imperitiæ notariorum, librariorumque incuriæ, qui scribunt, non quod inveniunt, sed quod intelligunt, & dum alienos errores emendare nituntur, ostendunt suos. Porro Josephi libros, & sanctorum Patrum, & Polycarpi volumina, falsus ad te rumor pertulit, à me esse translata: quia nec otii mei, nec virium est, tantas res eadem in alteram linguam exprimere venustate. Origenis, & sancti Didymi pauca transtulimus, volentes nostris ex parte ostendere, quid Græca doctrina retineret. Canonem Hebræicæ veritatis, excepto Heptateuchò, quem nunc in manibus habeo, pueris tuis, & notariis dedi describendum. Septuaginta Interpretum editionem, & te habere non dubito, & ante annos plurimos diligentissimè emendatam, studio-

* Id est, inversiones mutationesque litterarum.

diosis tradidi: novum testamentum Græcè reddidi auctoritati. Ut enim veterum librorum fides de Hebræis voluminibus examinanda est, ita novorum Græci sermonis normam desiderat. De Sabbato quod quæris, utrum jejunandum sit, & de Eucharistia an accipienda quotidie, quod Romana Ecclesiæ, & Hispaniæ observare perhibentur, scripsi quidem & Hyppolytus vir disertissimus, & carptim diversi scriptores è variis auctoribus edidere. Sed ego illud te breviter admonendum puto, traditiones ecclesiasticas (præsertim quæ fidei non officiant) ita observandas, ut à majoribus traditæ sunt: nec aliorum consuetudinem aliorum contrario more subverti. Atque utinam omni tempore jejunare possimus; quod in Actibus Apostolorum diebus Pentecostes & die Dominico Apostolum Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus. Nec tamen Manichæ hæreseos accusandi sunt, cum carnalis cibus præferri non debuerit spirituali. Eucharistiam quoque absque condemnatione nostri, & pungentem conscientia, semper accipere, & Psalmistam audire, dicentem: Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus, & cum eo canere: Eructavit cor meum verbum bonum. Nec hoc dico, quòd dominicis diebus jejunandum putem, & contextas quinquaginta diebus ferias auferam: sed unaquæque provincia abundet in sensu suo, & præcepta majorum leges Apostolicas arbitretur. Duo palliola, & amphimallum* de tuis usibus vel utenda, vel sanctis danda suscepi. Ego insignia paupertatis, & quotidiana symbola pœnitentiæ, tibi & sorori tuæ misi, quatuor ciliciola apta proposito & usibus vestris, & codicem, hoc est, visiones Isaie obscurissimas, quas nuper historica explanatione disserui: ut quoties-

* Gausapina tunica, utrimque villosa.

tiescumque mea opuscula videris, toties amici dulcissimi recordatus, navigationem, quam parumper distuleras, pares. Et quia non est in homine via ejus, & à Domino gressus hominis dirigantur, si forte (quod procul absit) aliquid fuerit impediendi, quæso, ut quos caritas jungit, terrarum longitudo non separet, & absentem Lucinium nostrum, semper præsentem litterarum vicissitudine sentiamus.

*HIERONYMUS AD THEODORAM, EPITAPHIUM
Lucinii Bæici.*

Argumentum Epistolæ.

Theodoram Hispanam viduam consolatur de morte Lucinii Bæici mariti, sed quem fratris habuerit loco.

Lugubri nuntio consternatus super sancti & venerabilis mihi dormitione Lucinii, vix brevem epistolam dictare potui: non quòd ejus vicem doleam, quem scio ad meliora transisse, dicente Moyses: Transiens video visionem hanc magnam; sed quòd torquear desiderio, non meruisse me ejus viri videre faciem, quem in brevi tempore huc venturum esse credebam. Verum est illud super necessitate mortis prophetale vaticinium, quòd fratres dividat, & carissima inter se nomina crudelis & dura dissociet. Sed habemus consolationem, quia Domini voce jugulatur, per quem ad eam dicitur: Ero mors tua, ò mors, ero morsus tuus, inferne. Et in consequentibus: Adducet urentem ventum Dominus de deserto descendentem, qui siccat omnes venas ejus, & desolabit fontem illius. Exhibet enim virga de radice

Jesse, flos de virginali frutice pullulavit. Qui loquitur in Cantico Canticorum: Ego flos campi, & liliium convallium. Flos noster mortis interitus, ideoque & mortuus est, ut mors illius morte moreretur. Quòd autem de deserto dicitur adducendus, virginalis uterus demonstratur, qui absque coitu, & semine viri Deum nobis fudit infantem: qui calore Spiritus sancti exiccaret fontes libidinum, & caneret in psalmo: In terra deserta, & invia, & inaquosa, sic in sancto apparui tibi. Adversum ergo mortis duritiam, & crudelissimam necessitatem, hoc solatio erigimur, quòd brevi visuri sumus eos, quos dolemus absentes. Neque enim mors, sed dormitio, & somnus appellatur. Unde & beatus Apostolus verat de dormientibus contristari; ut, quos dormire novimus, suscitari posse credamus, & post digestum soporem vigilare cum Sanctis, & cum Angelis dicere: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. In cælo, ubi non est peccatum, gloria est, & perpetua laus, & indefessa præconia. In terra autem, ubi seditio, bella, atque discordiæ, pax imprecanda est, & pax non in omnibus, sed in his, qui bonæ voluntatis sunt, & salutationem audiunt Apostolicam: Gratia vobis, & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo multiplicetur: ut in pace sit locus ejus, & habitatio ejus in Sion, id est in specula, in sublimitate dogmatum atque virtutum, in anima credentis: cujus quotidie Angelus videt faciem Dei, & revelato vultu gloriam Dei contempletur. Unde obsecro te, & currentem, ut ajunt, impello, ut Lucinium tuum desideres quidem ut fratrem, sed gaudeas regnare cum Christo, quia raptus est, ne malicia immutaret mentem ejus; placita eniat

erat Deo anima illius, & in brevi spatio tempora multa complevit. Nos dolendi magis, qui quotidie stamus in prælio, peccatorum vitiiis sordidamur; accipimus vulnera, & de otioso verbo reddiduri sumus rationem. Ille jam securus, & victor te aspiciet de excelso, & favet laboranti, & juxta se locum præparat, eodem amore, & eadem caritate, qua oblitus officii conjugalis, in terra quoque sororem te habere cœperat; immò tu illum fratrem: quia casta conjunctio sexum non habet nuptialem. Etsi adhuc in carne positi, & renati in Christo non sumus Græcus & Barbarus, servus & liber, masculus & femina, sed omnes in eo unum sumus: quantum magis cum corruptivum hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, non nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli in cœlis? Quando dicit: Non nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli in cœlis; non natura & substantia corporum tollitur, sed gloriæ magnitudo monstratur. Neque enim scriptum est: Erunt Angeli, sed sicut Angeli. Ubi similitudo promittitur, veritas denegatur. Erunt, & inquit, sicut Angeli Dei, id est similes Angelorum, ergo homines esse non desinent. Inlyti quidem & Angelico splendore decorati, sed tamen homines; ut Apostolus, Apostolus fit: & Maria, Maria: & confundatur hæresis, quæ ideo incerta, & magna promittit, ut quæ certa, & moderata sunt, auferat. Et quia hæreseos semel fecimus mentionem, qua Lucinius noster dignè eloquentiæ tuba prædicari potest: qui, spurcissima per Hispanias Basilidis hæresi sæviens, & instar pestis & morbi, totas intra Pyrenæum, & Oceanum vastante provincias, fidei ecclesiasticæ tenuit puritatem, nequaquam suscipiens Armagil, Barbelon, Abra-

xas,

xas, Balsamum, & ridiculum Leusiboram, ceteraque magis portenta, quam nomina, * quæ ad imperitorium, & muliercularum animos concitandos, quasi de hebraicis fontibus hauriunt, barbaro simplices quoque terrentes sono, ut quod non intelligunt, plus mirentur. Refert Irenæus vir Apostolicorum temporum, & Papiæ, auditoris Evangelistæ Joannis, discipulus, Episcopus ecclesiæ Lugdunensis, quòd Marcus quidam de Basilidis gnostici stirpe descendens, primùm ad Gallias venerit, & eas partes, per quas Rhodanus, & Garumna fluunt, sua doctrina maculaverit: maximèque nobiles feminas, quædam in occulto mysteria reprobmittens, hoc errore seduxerit magicis artibus, & secreta corporum voluptate amorem sui concilians. Inde Pyrenæum transiens, Hispanias occupavit, & hoc studio habuerit, ut divitum domos, & in ipsis feminas maximè appeteret; quæ ducuntur variis desideriis, semper discentes, nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. Hoc ille scripsit ante annos circiter trecentos, & scripsit in iis libris, quos adversus omnes hæreses doctissimo & eloquentissimo sermone composuit. Ex quo perpendat prudentia tua, qua Lucinius noster laude sit dignus, qui clausit aures, ne audiret iudicium sanguinis, & omnem substantiam suam dispersit, & dedit pauperibus, ut justitia ejus maneret in æternum: nec patriæ suæ largitate contentus, misit Jerosolymarum & Alexandrinæ ecclesiæ tantum auri, quanto multorum possit inopiæ subveniri. Quod cum multi mirentur, & prædicent, ego in illo magis laudabo fervorem, & studium scripturarum. Quo ille desiderio opuscula nostra flagitavit, & missis sex notariis (quia in hac provincia Latini sermonis in scripto

* Vide D. Irenæum, de his latè.

torumque penuria est) describi sibi fecit, quæcumque ab adolescentia usque in præsens tempus dictavi-
mus! non nos honoravit, qui parvuli & minimi Christianorum omnium sumus, & ob conscientiam peccatorum Bethlehemetici ruris saxa incolimus; sed Christum, qui honoratur in servis suis, & Apostolis repromittit, dicens: Qui vos recipiant, me recipiunt, & qui me recipiunt, recipiunt eum, qui me misit. Itaque, carissima filia; hanc epistolam amoris mei in illum habeto epitaphium, & quidquid posse me scieris in opere spirituali, audacter impera, ut sciant sacula post futura eum, qui dicit in Isaia: Posuit me ut sagittam electam, in pharetra sua abscondit me, duos viros tantis maris atque terrarum inter se spatiis separatos, suo acumine vulnerasse, ut, cum mutuo in carne se nesciant, amore spiritu copulentur. *Subscriptio.* Sanctam te corpore & spiritu servet ille Samarites, id est, servator, & custos, de quo in psalmo scribitur: Non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel: ut Hir, qui interpretatur vigil, *qui descendit ad Danielelem, ad te quoque veniat, & possit dicere: Ego dormio, & cor meum vigilat.

HIE-

*Hir ponitur pro Angelis, quod semper vigilant, & ad imperium Dei parati sint.

HIERONYMUS AD THEOPHILUM.

Argum. Epistolæ.

Excusat se Theophilo Papæ Alexandrino, quod librum illius paschalem, eruditum pariter & eloquentem serius verberaverit: impeditur partim obitu Paulæ, partim suo morbo.

Ex eo tempore, quo beatitudinis tuæ accepi epistolam, juncto paschali libro, usque in præsentem diem, ita & moerore luctus, & solitudine, ac diversis super statu ecclesie hinc inde rumoribus exagitatus sum; ut vix volumentuum potuerim in latinum sermonemvertere. Optimè enim nosti, juxta veterem sententiam, non esse cristem eloquentiam, maximè si ad ægritudinem animi accedat corporis ægritudo. Et hanc ipsam epistolam febre æstuans, & quantum jam diem decumbens lectulo, nimia festinatione dictavi, breviter indicans beatitudini tuæ magnum me laborem sustinuisse in translatione ejus, ut omnes sententias pari venustate transfererem, & græcæ eloquentiæ latinum aliqua ex parte responderet eloquium. In principio philosopharis, & generaliter agens, dum omnes erudis, unum jugulas, in reliquis autem, quod vel difficillimum est, rhetoriæ eloquentiæ jungis Philosophos, & Demosthenem, atque Platonem nobis consocias. O quanta dicuntur in luxuriam! quantis præconis extollitur condentia! & de intimis sapientiæ disciplinis, diei ac noctis, Lunæ cursus, ac Solis ratio, mundi istius natura describitur! & hanc ipsam disputationem ad scri-

ptuarum referas autoritatem, ne in paschali libro videaris de sæcularibus quidquam fontibus mutatus. Quid plura? In his laudare te vereor, ne assentandi crimen incurram. Optimus liber est & in Philosophis, & agens susceptam causam absque invidia personarum. Unde obsecro te, ignoscas tarditatem meam: ita enim sancte & venerabilis Paulæ confectus sum dormitione, ut absque translatione hujus libri, usque in presentiarum, nihil aliud divini operis scripserim. Perdidimus enim, ut ipse nostri, repente solatium, quod, nisi conscientiam nostram testis est Dominus, non ad proprias ducimus necessitates, sed ad sanctorum refrigeria, quibus illa sollicitè serviebat. Sancta & venerabilis te, filia tua Eustochium, quæ nullam pro matris absentia recipit consolationem, te universa fraternitas suppliciter salutat. Libros, quos dudum scripsisse te nuntiasti, vel legendos nobis, vel vertendos transmitters. Vale in Christo

HIERONIMUS AD ABIGAUM.

Argumentum Epistolæ.

Abigao Presbytero hispano excusatur se, quod non scripserit. Eundem consolatur, ne molestè ferat cæcitate corporis, cum cernat animo. Hujus integritatem laudat.

Quamvis mihi multorum sim conscius peccatorum, & quotidie in oratione flexis genibus loquar: Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris, tamen sciens, scriptum esse ab Apostolo: Ne inflatus superbia incidat in iudicium diaboli: Et in alio loco scriptum: Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam: nihil ita a pueritia conatus sum vitare, quam tumentem animam, & cervicem erectam, Dei contra se odium provocantem. Noyi enim Magistrum, & Dominum, & Deum meum in carnis humilitate dixisse: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Et ante per os David cecinisse: Memento, Domine, David, & omnis mansuetudinis ejus. Et in alio loco legimus: Ante gloriam humiliabitur cor viri, & ante ruinas elevabitur. Itaque obsecro te, ne me putes sumtis litteris tuis antè tacuisse, & aliorum vel infidelitatem, vel negligentiam in me referas. Quid enim causæ erat, ut provocatus officio tacerem, & amicitias tuas meo silentio repellerem, qui ultro soleo honorum appetere necessitudinem, & me eorum jungere caritati? Quia meliores sunt duo, quam unus: & si alter ceciderit, ab altero fulcietur. Funicu-

lus triplex non faciliè rumpitur; & frater fratrem adjugans, exaltabitur. Scribè ergo audacter, & absentiam corporum crebro junge sermone. Nec doleas, si hoc non habeas, quod formiculae, & muscae, & serpentes habent, id est, carnis oculos; sed illum te oculum habere datare, de quo in Canticò dicitur Canticorum: Vulnèrasi me, soror mea sponsa, uno de oculis tuis, quo Deus videtur; de quo à Moysè dicitur: Transiens videbo visionem hanc magnam. Denique quosdam etiam mundi Philosophos legimus, ut totam cogitationem ad mentis cogèrent puritatem, sibi oculos eruisse. Et à Propheta dicitur: Intravit mors per fenestras nostras. Et Apostoli audiunt: Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, & reliqua. Unde præcipitur eis, ut levent oculos, & videant segetes candidas, quæ præparate sunt ad metendum. Quod autem precaris, ut nostris mortis Nabucodonosor, & Rapsaces, & Nabuzardan, & Holofernes in te occiderent; numquam nostrâ auxilia postulares, si in te viverent. Sed quia illi in te mortui sunt, & cum Zorobabel, & cum Jesu filio Josedech sacerdote magno, cum Ezra quoque, & Neemia ruinas Jerusalem ædificare coepisti, nec mitis mercedes in pertusum sacculum, sed thesauros tibi in cœlestibus paras, idcirco nostras appetis amicitias, quos Christi famulos arbitraris. Sanctam filiam meam Theodoram, sororem beatæ memoriæ Lucini per se commendatam, meo sermone commendo, ut incœptò itinere non lassetur, ut ad terram sanctam multo periculis labore perveniat, ut non pareat, perfectam esse virtutem, exisse de Ægypto, sed per innumerabiles insidias ad montem Nabo, & ad Jordanem fluvium pervenire, ut acci-

piat secundam in Galgala circuncisionem; ut illi muri Hiericho corruant sacerdotalium tubarum subversi clangoribus, ut juguletur Adonizedek, ut Hai, & Azor pulcherrimæ quondam corruant civitates. Fratres, qui nobiscum in monasterio sunt, te salutant, sanctos, qui nos diligere dignantur, per te oppidò salutamus.

HIERONYMUS AD CASTRUTIUM.

Argumentum Epistolæ.

Castrutium Pannonium consolatur de cecitate oculorum, docens, eam aliquoties à Deo propitio immitti.

Sanctus filius meus Heraclius Diaconus mihi restulit, quod cupiditate nostri Cissam usque venisses, & homo Pannonius, id est terrenum animal, non timueris Adriatici maris ætus, & Ægei atque Jonii subire discrimina, & nisi te pius fratrum retinisset affectus, voluntatem opere complexisset. Habeo itaque gratias, & in acceptum refero. In amicis enim non res queritur, sed voluntas: quia alterum ab inimicis sæpè præbetur, alterum sola caritas tribuit. Simulque obsecro, ne imbecillitatem corporis, quam sustines, de peccato tibi existimes evenisse. Quod quidem, & Apostoli suspicantes de eo, qui natus erat cæcus ex utero, interrogantesque Dominum Salvatorem: Iste peccavit, an parentes ejus, ut cæcus nasceretur? Audiunt: Nec hic peccavit, nec parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo. Quantos enim cernimus Ethnicos, atque Judæos, hereticos, atque diversorum dogmatum homines,

HIERONYMUS AD JULIANUM.

Argumentum Epistolæ.

Julianus dives, & potens, inter paucos dies amisit duas filias, & uxorem. Mox incursantibus barbaris, bonam possessionum partem perdidit. Hunc comparatione Job consolatur, & exemplo Pammachii, Paullinæque adhortatur ad perfectam vitam, hoc est absolutum mundi contemptum, videlicet huc vocante etiam ipsa fortuna.

Filius meus, frater tuus, Ausonius in ipso jam perfectionis articulo, cum mihi præsentiam suam tardè dedisset, & citò abstulisset, atque in puncto temporis, salve pariter, valeque dixisset, vacuum se redire arbitratus est, nisi mearum aliquid ad te nugarum tumultuario sermone portaret. Jam demisso synthemate,* equus publicus sternebatur, & nobilem juvenem, punicea indutum tunica, baltheus ambiebat; & tamen ille apposito notario cogebat loqui, quæ velociter edita velox consequeretur manus, & linguæ celeritatem prehenderet signa verborum. Itaque non scribentis diligentia, sed dictantis temeritate, longum ad te silentium rumpo, offerens tibi nudam officii voluntatem. Extemporalis est epistola absque ordine sensuum, sine denotio, & compositione verborum, ut totum in illa amicum, nihil de oratore reperias. In procinctu effusas putes, & abire cupienti ingestum viaticum. Divina scriptura loquitur: Musica in lectu intempestiva narratio. Unde & nos, leporem artis rhetoricæ contemnentes,

&

*Genus indumenti nobilium, breve, & negotiis aptum.

& puerilis atque plausibilis eloquii venustatem, ad sanctarum scripturarum gravitatem confugimus, ubi vera vulnerum medicina est, ubi dolorum certa remedia, in quibus recepit unicum filium mater in feretro, ubi turbæ dicitur circumstanti: Non est mortua puella, sed dormit. Ubi & quadriduanus mortuus ad vocem inclamantis Domini ligatus egreditur. Audio, te in brevi tempore, duas virgunculas filias junctis penè extulisse funeribus, & pudicissimam ac fidissimam conjugem tuam Faustinam, immò fidei calore germanam, in qua sola post amissos liberos acquiescebas, subita tibi dormitione substractam: quasi, si naufragus in littore latrones reperit, & juxta eloquia Prophetarum, fugiens ursum, incidat in leonem, extendensque manum ad parietem, à colubro mordeatur. Consecuta rei familiaris damna, vastationem totius barbaro hoste provinciæ, & in communi depopulatione privatas possessionum tuarum ruinas, abactos armentorum ac pecorum greges, vinctos occisosque servulos, & in unica filia, quam tibi tam crebræ orbitates fecerant cariorum, electum nobilissimum generum, ex quo, ut omnia taceam, plus mœroris, quam gaudii suscepisti. Hic est catalogus tentationum tuarum, hæc cum Juliano, tirunculo Christi, pugna hostis antiqui. Quæ, si ad te respicias, grandia sunt; si ad bellatorem fortissimum, ludus & umbra certaminis. Beato Job post malorum examina uxor pessima reservata est, ut per eam disceret blasphemare: tibi sublata est optima, ut miseriarum solatium perderes. Aliud est sustinere quam nolis, aliud desiderare quam diligas. Ille in tot mortibus filiorum, domus suæ ruinam unum habuit sepulcrum, & scissis vestibus,

ut parentis monstraret affectum, procidens in terram, adoravit, & dixit: Nudus exivi de utero matris meae, nudus & redeam. Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Tu (ut parcissime dicam) inter multorum officia propinquorum, & consolantes amicos, tuorum exequias persecutus es. Perdidit ille simul omnes divitias, succedentibus sibi malorum puniis, ad singulas plagas ferebatur immobilis, complens in se illud de Sapiente præconium: Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae. Tibi major pars derelicta substantiae, ut tantum teneris, quantum ferre potes. Necdum enim ad eum pervenisti gradum, ut totis adversum te cuneis dimiceretur. Divēs quondam dominus, & ditior pater, subito orbis, & nudus est. Cumque in omnibus his, quae contigerant ei, non peccasset coram Domino, nec quidquam loquutus esset insipiens; exultans Dominus in victoria famuli sui, & illius patientiam suam ducens triumphum, dixit ad diabolum: Animadvertisti famulum meum Job, quia non est quisquam ei similis super terram? Homo innocens, verus Dei cultor, abstinens se ab omni malo, & adhuc perseverans in innocentia. Pulchre addidit: Et adhuc perseverans in innocentia: quia difficile est pressam manserans in innocentia: non dolere, & hoc ipso fidem non periclitari, quod se videat injuste sustinere quod patitur. Ad quae respondens diabolus, Domino ait: Corium pro corio, & omnia quae habuerit, homo dabit pro anima sua; sed exende manum tuam, & tange ossa, & carnes ejus, nisi in faciem benedixerit tibi. Callidissimus adversarius, & inveteratus dierum malorum, novit alia esse, quae extrinsecus sunt, &

phi-

philosophis quoque mundi *Adiaphora*, hoc est indifferentia, nominantur, in eorumque amissione atque contentu perfectam non esse virtutem: alia, quae intrinsicè, & desiderata cogant dolere pendente. Unde audacter Dei renuit prædicationem, & dicit, nequaquam enim debere laudari, qui nihil de se, sed totum extra se dedit, qui pro corio suo coria obtulerit filiorum, & depossuerit marsupium, ut fruatur corporis sanitate. Unde intelligat prudentia tua, usque ad hunc terminum pervenisse tentationes tuas, & dedisse te corium pro corio, pellem pro pelle, omnia quae habes, parum esse dare pro anima tua, necdum autem extentam in te manum Dei, nec tactas carnes, nec ossa confracta, ad quorum dolorem difficile est non ingemiscere: & in faciem Deo benedicere, pro eo quod est maledicere. Unde & Nabuta in Regum libris dicitur benedixisse Deum, & Regem, & idcirco lapidatur a populo. Sciens autem Dominus athletam suum, immò virum fortissimum, etiam in isto extremo perfectoque certamine non posse superari. Ecce, inquit, trado illum tibi, tantum animam illius custodi. Caro viri sancti datur in diaboli potestatem, & animae sanitas reservatur: ne, si illud percussisset, in quo sensus est mentisque iudicium, non esset culpa peccantis, sed ejus, qui statum mentis evertat. Laudent ergo te alii, & tuas contra diabolum victorias panegyricis prosequantur: quod læto vultu mortes tuleris filiarum: quod in quadragesimo die dormitionis earum lugubrem vestem mutaveris, & dedicatio ossium martyris, candida tibi vestimenta reddiderit, ut non sentires dolorem orbitatis tuae quem civitas universa sentiret, sed ad triumphum martyris exultares: quod

L4

san-

sanc̄tissimam conjugem tuam, non quasi mortuam, sed quasi proficiscentem deduxeris. Ego te nequaquam in adulatione decipiam, nec lubrica laude supplantabo: loquar illud potius, quod tibi audire conducit: Fili, accedens ad servitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem: & cum omnia feceris, dicito: Setvus inutulis sum: feci quod facere debui: Tulisti liberos, quos ipse dederas: Recepisti ancillam, quam mihi ob breve solatium commodaveras: Non contristor, quod recepisti; sed ago gratias, quod dedisti. Quondam dives adolescens omnia, quæ in lege præcepta sunt, se implese jactabat: ad quem Dominus in Evangelio: Unum, inquit, tibi quæsi: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Qui omnia se fecisse dicebat, in primo certamine divitias vincere non potest. Unde & difficile intrant divites in regna cœlorum, quæ expeditos, & alarum levitate subnixos habitatores desiderant. Vade, inquit, & vende, non partem substantiæ, sed universa quæ possides: & da, non amicis, non consanguineis, non propinquis, non uxori, non liberis. Plus aliquid addam: Nihil tibi ex omnibus metu inopiæ reservans, ne cum Anania damneris, & Saphira: sed da cuncta pauperibus; & fac tibi amicos de iniquo mammona, qui te recipiant in æterna tabernacula, ut me sequaris, ut dominum mundi, possessionem habeas: ut possis canere cum Propheta: Pars mea Dominus: & ut verus levita nihil de terrena hæreditate possideas. Et hoc horror: Si vis esse perfectus, si Apostolicæ dignitatis culmen cupis, si sublata cruce Christum sequi, si appresso aratro non respicere post tergum, si in sublimi tecto positus pristina vestimenta contem-

nis, & ut evadas Ægyptiam dominam, sæculi pallium derelinquis. Unde & Elias ad cœlorum regna festinans, non potest ire cum pallio, sed mundi in mundo vestimenta dimittit. Sed hoc, ais, Apostolicæ dignitatis est, & ejus, qui velit esse perfectus. Cur autem & tu nolis esse perfectus? Cur, qui in sæculo primus es, non & in Christi familia primus sis? An quia uxorem habueris? Habuit & Petrus, & tamen cum reti eam & naviculam dereliquit. Providentissimus Dominus, & omnium salutem desiderans, malensque poenitentiam peccatoris, quàm mortem, abstulit tibi hanc excusationem, ut non illa te retrahat ad terras, sed tu eam sequaris ad paradisi regna trahentem. Bona liberis patres, qui te ad Dominum præcesserunt: ut partes eorum non in divitias sororis proficiant, sed in redemptionem animæ tuæ, atque alimenta miserorum. Hæc monilia filiæ tuæ à te expetunt, his gemmis ornari capita sua volunt. Quod periturum erat in serico, in vilibus pauperum tunicis servetur. Repetunt à te partes suas: junctæ sponso nollunt videri pauperes, & ignobiles: propria ornamenta desiderant. Nec est, quod excuses nobilitatem, & divitiarum pondera. Respice sanctum virum Pammachium, & ferventissimæ fidei Paullinum presbyterum, qui non solum divitias, sed se ipsos Domino obtulerunt: qui contra diaboli tergiversationem, nequaquam pellem pro pelle, sed carnes, & ossa, & animas suas Domino consecraverunt: qui te & exemplo, & eloquio, id est, & opere, & lingua possunt ad majora perducere. Nobilis es, & illi; sed in Christo nobiliores. Dives & honoratus, & illi; immò ex divitibus, & honoratis pauperes, & inglorii, & idcirco ditiores, & magis incli-

cliyri, quia pro Christo pauperes, & inhonorati. Et tu quidem benefacis, quod sanctorum diceris usibus ministrare, fovere monachos, ecclesiis offerre quam plurima. Sed hæc rudimenta sunt militiæ tuæ. Contemnis aurum, contemserunt & multi philosophi, è quibus unus, ut ceteros ileam, multarum possessionum pretium projecit in pelagus: Abite, dicens, in profundum, malæ cupiditates: ego vos mergam, ne ipse mergar à vobis. Philosophus gloriæ animal, & popularis auræ vile mancipium, totam simul sarcinam deposuit: & te putas in virtutum culmine constitutum, si partem ex toto offeras? Te ipsum vult Dominus hostiam vivam, placentem Deo, te, inquam, non tuam. Et ideo variis tentationibus commonet, quia multis plagis & doloribus eruditur Israel. Et quem diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Paupercula vidua duo æra minuta misit in gazophylacium: & quia totum obtulit quod habebat, omnes dicitur in oblatione munerum Dei superasse locupletes, quæ non pondere sui, sed offerentium voluntate pensantur. Ut multis erogaveris census tuum, & quidam tua gaudeant liberalitate; tamen multo plures sunt, quibus nihil dedisti. Neque enim Daris opes, & Croesi divitiæ valent explere pauperes mundi. Quod si te ipsum Domino dederis, & apostolica virtute perfectus, sequi cœperis Salvatorem, tunc intelliges, ubi fueris, & in exercitu Christi quam extremum tenueris locum. Non planxisti filias mortuas, & paternæ in genis lactymæ Christi timore siccatæ sunt. Quamto major Abraham, qui unicum filium voluntate jugulavit, & quem hæredem mundi futurum audierat, non desperat etiam post mortem esse victurum. Jepte obtulit virginem fi-

liam,

liam, & idcirco in enumeratione sanctorum ab Apostolo ponitur. Nolo tantum ea offeras Domino, quæ potest fur rapere, hostis invadere, proscriptio tollere: quæ & accedere possunt, & recedere, & instar undarum, ac fluctuum à succedentibus sibi dominis occupantur: atque, ut uno cuncta sermone comprehendam, quæ velis, nolis, in morte dimissurus es, illud offer, quod tibi nullus hostis possit auferre, nullus eripere tyrannus: quod tecum pergat ad inferos, immò regna cœlorum, & ad paradisi delicias. Extruis monasteria, & multas à te per insulas Dalmatiæ sanctorum numerus sustentatur: Sed melius faceres, si & ipse sanctus inter sanctos viveres. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, dicit Dominus. Apostoli gloriantur, quod omnia dimiserint, & sequuti sint Salvatorem: & certè præter retiã & navem nihil legimus eos dimisisse: & tamen testimonio futuri iudicis coronantur, quia se offerentes, totum dimiserant, quod habebant. Hæc loquor non insugillationem operum tuorum, vel quod extenuem liberalitatem, & eleemosynas tuas: sed quod te nolim inter sæculares esse monachum, & inter monachos sæcularem, totumque à te expetam, cujus audio mentem divino cultui deditam. Si huic consilio nostro vel amicus, vel assecla, vel propinquus renititur, & te ad delicias splendens mensæ revocat, intelligito, eum non de tua anima, sed de suo ventre cogitare, & omnes opes lætæque convivia subitâ morte finire. Octo & sex annorum, intra viginti dies duas filias amisisti, & arbitraris senem diu posse vivere? cujus ut ætas longâ tendatur, audi & David: Dies vitæ nostræ septuaginta anni: si autem amplius, octoginta: & quidquid superest, labor & dolor est.

est. Felix, & omni dignus beatitudine, quem senectus Christo occupat servientem, quem extrema diei Salvatori invenerit militantem, qui non confunditur, cum loquetur inimicis suis in porta: cui in introitu paradisi dicitur: Recepisti mala in vita tua, nunc autem hic lætare: nec enim ulciscetur bis Dominus in eadem re. Divitem purpuratum gehennæ flamma suscepit. Lazarus pauper, & ulceribus plenus, cuius carnes putridas lambebant canes, & vitæ de micis mensæ locupletis miserabilem sustentabat animam, in sinu Abrahamæ recipitur, & tanto Patriarchæ parente lætatur. Difficile, immò impossibile est, ut & præsentibus quis, & futuris fruatur bonis: ut & hic ventrem, & ibi mentem impleat: ut de deliciis transeat ad delicias: ut in utroque sæculo primus sit: ut & in cælo, & in terra appareat gloriosus. Quòd si tibi tacita cogitatio scrupulum moverit, cur monitor ipse non talis sim, qualem te esse desidero, & nonnullos videris in medio itinere corruisse: illud breviter respondebo, non mea esse quæ dico, sed Domini Salvatoris: non monere, quod ipse possim, sed quid debeat velle, facere, qui servus futurus est Christi. Et athletæ suis incitatoribus fortiores sunt, & tamen monet debilior, ut pugnet ille qui fortior est. Noli respicere Judam negantem, sed Paulum respice confitentem. Jacob ditissimi patris filius, solus, & nudus in baculo suo pergit Mesopotamiam, jacet lassus in itinere; & qui delicatissimè à Rebeca matre fuerat educatus, lapide ad caput pro pulvillo utitur. Vidit scalam de terra usque ad cælum, & ascendentes per eam Angelos, & descendentes, & desuper innitentem Dominum, ut lapsis manum porrigeret, ut ascendentes suo ad laborem provocaret aspectu.

Unde & vocatur locus ipse Bethel, id est domus Dei, in qua quotidie ascenditur, atque descenditur. Et sancti enim corruunt, si fuerint negligentes: & peccatores pristinum recipiunt gradum, si sordes fleatibus laverint. Hoc ideo dixi, ut non te terreat descendentes, sed provocent ascendentes. Numquam exemplum à malis sumitur: etiam in sæculi rebus semper à meliori parte incitamenta virtutum sunt. Oblitus propositi, & epistolaris brevitatis, plura dictare cupiebam: ad materiæ quippe dignitatem, & ad meritum personæ tuæ parum est omne quod dicitur: & ecce tibi noster Ausonius coepit schedulas flagitare, urgere notarios, & hinnitu ferventis equi ingenioli mei festinus arguere tarditatem. Memento igitur nostri, & cura, ut in Christo valeas. Atque, ut cetera taceam, domestica sanctæ Veræ exempla sectare, quæ verè secuta Christum, peregrinationis molestias sustinet: & sit tibi tanti dux femina facti.

HIERONYMUS AD EXUPERANTIUM

Hortatoria.

Argum. Epistolæ.

Exuperantium abortatur, ut relicta militiâ imperiali, conferat se ad perfectam Christiani vitam, unâque cum fratre suo Quintiliano Bethlehem migrat.

INter omnia, quæ mihi sancti fratris Quintiliani amicitia præstiterunt, hoc vel maximum est, quòd te mihi ignotum corpore, mentè sociavit. Quis enim non diligit eum, qui sub paludamento, & habitu militari agat opera Prophetarum, & exteriorem

hominem, aliud promittentem, vincat interiori homine, qui formatus est ad imaginem Creatoris? Unde & prior ad officium provocho litterarum, & precor, ut mihi occasionem tribuas sæpius rescribendi, quò de cetero scribam audacius. Illud autem prudentiæ tuæ breviter significasse sufficiat; ut memineris apostolicæ sententiæ: Vincit es uxori, ne quæras solutionem: solutus es, ne quæras uxorem, id est alligationem, quæ solutioni contraria est. Qui igitur servit officio conjugali, vincit est: qui vincit est, servus est. Qui autem solutus est, liber est. Cum ergo Christi gaudeas libertate, & aliud agas, aliud repromittas, ac propemodum in domate constitutus sis, non debes ad tollendam tunicam à tecto descendere, nec respicere post tergum, nec aratri semel arreptivam dimittere. Sed, si fieri potest, imitare Joseph, & Ægyptiæ dominæ pallium relinque, ut nudus sequaris Dominum Salvatorem, qui dicit in Evangelio: Nisi quis dimiserit omnia, & tulerit crucem suam, & sequutus me fuerit, non potest meus esse discipulus. Projice sarcinam sæculi, ne quæras divitias, quæ camellorum pravitatebus comparantur: nudus, & levis ad cœlum evola, ne alas virtutum tuarum auri deprimant pondera. Hoc autem dico, non quòd te avarum didicerim, sed quòd intelligam, idcirco adhuc militiæ operam dare, ut impleas saculum, quem evaquare Dominus præcepit. Si igitur qui habent possessiones & divitias, jubentur omnia vendere, & dare pauperibus, & sic sequi Salvatorem: dignatio tua autem dives est, & debet facere quod præceptum est: aut adhuc tenuis, & non debet quærere, quod erogatura est. Certè Christus pro animi voluntate omnia in acceptum re-

fert e

fest. Nemo Apostolis pauperior fuit, & nemo tantum pro Domino dereliquit. Vidua illa in evangelio paupercula, quæ duo minuta misit in gazophylacium, cunctis præfertur divitibus, quia totum, quod habuit, dedit. Et tu igitur eroganda non quæras, sed quæsitam tribue, ut fortissimum tyrunculum suum Christus agnoscat, ut lætus tibi de longissima regione venienti occurrat pater, ut stolam tribuat, ut donet annulum, ut immolet pro te vitulum saginatum, ut expeditum cum sancto fratre Quintiliano ad nos citò faciat navigare. Pulsavi amicitiarum fores: si aperueris, non crebrò habebis hospites.

Largi
tiones
Va ad
quæ
das

HIERONYMUS AD CASTORINAM

Materteram.

Argumentum Epistolæ.

Castorinam Materteram suam cum qua nescio quid dissidii fuerat, ad pacem, & concordiam, quod per alias etiam fecerat litteras, adhortatur.

Joannes, idem Apostolus & Evangelista, in epistola sua ait: Quicumque odit fratrem suum, homicida est. Et rectè: cum enim homicidium ex odio sæpe nascatur, quicumque odit, etiamsi necdum gladio percusserit, animo tamen homicida est. Cur, ais, tale principium? Scilicet ut veteri rancore deposito, mundum pectoris Deo paremus habitaculum. Irascimini, inquit David, & nolite peccare. Hoc quid velit intelligi, Apostolus plenius interpretatur. Sol non occidat super iracundiam vestram. Quid agemus nos in die Judicii, super quorum iram, non unius

dici,

dici, sed tantorum annorum Sol testis ocebunt? Dominus, loquitur in Evangelio: Si offers munus tuum ad altare, ibique recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade reconciliari prius fratri tuo, & tunc veniens offers munus tuum. Vae mihi misero, ne dicam & tibi, qui tanto tempore, aut non obtuli munus ad altare, aut ira permanente, sine causa obtulisti. Quomodo in quotidiana prece nunquam diximus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, animo discrepante cum verbis, oratione dissidente cum factis? Precor itaque, quod & ante annum prioribus litteris rogaveram, ut pacem, quam nobis reliquit Dominus, habeamus, & meum desiderium, & tuam mentem Christus intueatur. In brevi ante tribunal ejus reconciliata, seu scissa concordia, aut premium recuperabit, aut poenam. Quod si tu (quod procul absit) nolueris, ego liber ero. Epistola me hæc cum lecta fuerit, absolvere.

HIERONYMUS AD JULIANUM

Diaconum.

Argumentum Epistolæ.

Hanc scripsit D. Hieronymus juvenis ex eremo, cum primum relicta patria eo adiit, Heliodoro comite. Familiaris est epistola, & ex parte jocosa.

Antiquus sermo est: Mendaces faciunt, ut nec vera dicentibus credantur. Quod mihi à te ego objurgatus de silentio litterarum accidisse video. Dicam: Sæpe scripsi, sed negligentia bajulorum fuit. Res-

Respondebis: Omnium non scribentium vetus ista excusatio est. Dicam: non reperi qui epistolas ferret? Dices: Hinc isthuc isse quam plurimos. Contendam, me etiam his dedisse? At illi, quia non reddiderunt, negabunt, & erit inter absentes incerta cognitio. Quid igitur faciam? sine culpa veniam postulabo, rectius arbitrans pacem loco motum petere, quam æquo gradu certamina concitare: quamquam ita me jugis tam corporis ægroatio, quam animæ ægritudo consumsit, ut, morte imminente, nec mei pene memor fuerim. Quod ne falsum putes, oratorio more post argumenta testes vocabo. Sanctus frater Heliodorus hic adsuit, qui cum mecum eremum vellet incolere, meis sceleribus fugatus abscessit. Verum omnem culpam præsens verboritas excusabit: nam, ut ait Flaccus in Saryra: *Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos, rogati, ut nunquam contenti, injussi nunquam desistant.* Ita te deinceps fascibus obruam litterarum, ut è contrario incipias rogare, ne scribam. Sororem meam, filiam in Christo tuam, gaudeo, te primum nuntiante, in eo permanere quod cœperat. Hic enim ubi nunc sum, non solum quid agatur in patria, sed an ipsa patria perstet, ignoro. Et licet me sinistro Hibera excerta ore dilaniet, non timebo hominum iudicium, habiturus iudicem eum, juxta illud quod quidam ait: Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruina. Quapropter quæso, ut apostolici memor præcepti, quo docet, opus nostrum permanere debere, & tibi à Domino premium in illius salute pares, & me de communi in Christo gloria crebris reddas sermonibus latiore.

M

HIE-

* *Hydra excerta* dicta est, quod uno exciso capite tria renascere. Obtreccatorem aliquem Hispanum intelligit, propterea *Iberam* vocavit.

HIERONYMUS AD THEODOSIUM,

Argumentum Epistolæ.

Audiens D. Hieronymus eremum, in Syria solitudinibus incommodè vitam agens, nec manere valens ob vexationem regionis, nec reverti, quod jam aggressus esset hoc vitæ genus, ad Theodosium & ceteros Anachoretas hanc scribit, se ipsumque in eorum orationibus commendari petiri.

Quam vellem nunc vestro interesse conventui, & admirandum consortium, licet isti oculi non mereantur aspicere, tota cum exultatione complecti! Spectare desertum omni amoenius civitate: viderem, desolata ab accolis loca, quasi ad quoddam paradisi instar, sanctorum cœtibus obsideri. Verùm quia hoc mea faciunt delicta, ne consortio beatorum inseratur obsessum omni crimine caput, idcirco obsecro (quia vos impetrare posse non ambigo) ut me ex istius tenebris sæculi vestro liberetis oratu. Et antè dixeram præsens, & nunc per litteras votum indicare non cesso, quod mens mea omni ad id studium cupiditate rapiatur. Nunc vestrum est, ut voluntatem sequatur effectus: meum est, ut velim: Obsecrationum vestrarum est, ut quod vellim, & possim. Ego ita sum quasi a cuncto grege morbida aberrans ovis. Quod nisi me bonus pastor ad sua stabula humeris impositum reportarit, lababunt gressus, & in ipso conanime vestigia concident assurgentis. Ego sum ille prodigus filius, qui omni, quam mihi pater crediderat, portione profusa, necdum me ad geni-

toris gentia submisi, necdum cœpi prioris à me luxuria blandimenta depellere. Et quia paululum non tam desisti à viticiis, quam cœpi velle desinere, nunc me novis diabolus ligat retibus: nunc nova impedimenta proponens, maria undique circumdat, & undique pontum: nunc in medio constitutus elemento, nec regressi valeo, nec progredi possuum. Superest, ut oratu vestro Sancti Spiritus aura me provehat, & ad portum operati licoris prosequatur.

HIERONYMUS AD VIRGINES HERMONENSES.

Argumentum Epistolæ.

Dicit Hieronymus fuit humaniter exceptus à virginibus quibusdam habitantibus in monte Hermon. His nunc gratias agit, quod ipsæ sanctæ se peccatorem non contemnerint.

Chartæ exiguitas indicium solitudinis est: & idcirco longum sermonem brevi spatio coarctavi: quia & vobiscum volebam prolixius loqui, & angustia schedulæ cogebat tacere: tunc igitur ingenio est victa pauperies. Minutæ quidem litteræ, sed confabulatio longa est. Et tamen in hoc necessitatis articulo animadvertite caritatem, cum nec penuria scriptionis valuerit prohibere, ne scriberem. Vos autem ignoscite obsecro dolenti: dico enim læsus, dico lacrimans: ne unum quidem apicem, toties vobis tribuenti officium, præstitistis. Scio, quia nulla communio luci & tenebris est, nulla cum ancillis Dei peccatori societas. Attamen & meretrix Domino pedes lacrymis lavit, & de dominorum

amicis canes edunt, & ipse Salyator non venit justos vocare, sed peccatores: non enim egent sani medico, et magis vult pœnitentiam peccatoris, quam mortem: Et errantem oviculam, suis humeris refert: Et prodigum filium revertentem excipit lætus pater. Quin potius Apostolus ait: Nolite judicare ante tempus: tu enim quis es, qui alienum servum judices? suo domino stat, aut cadit. Et qui stat videat, ne cadat: Et invicem onera vestra portate. Aliter, sorores charissimæ, hominum livor, aliter Christus judicat. Non eadem est sententia tribunalis ejus, & anguli susurronum. Multæ hominibus viæ videntur justæ, quæ postea reperientur pravæ. Et in testaceis vasculis thesaurus sæpe reconditur. Petrum ter negantem amaræ in suum locum restituere lacrymæ. Cui plus dimittitur, plus amat. De toto grege siletur, & ob unius morbidaæ pecudis salutem Angeli lætantur in caelo. Quod si cui videtur indignum, audiat à Domino: Amice, si ego bonus sum, quare oculus tuus nequam est?

HIERONYMUS AD RUFFINUM.

Argum. Epistolæ.

Innocentio febri pereunte, & Heliodoro ab eremo in patriam reverso, solius Evagrii, & Hylæ contubernio D. Hieronymus sublevatur: nam Bonus ab ipso ad monachi propositum inflamatur: in insula quadam horrida sanctam agebat vitam. Intelligens D. Hieronymus, Ruffinum suum studiorum sacrorum sodalem in Ægyptum concessisse, illum ad se invitat, & de suo statu, deque Bonosi sodalis sui vitâ reddidit certiores.

Plus Deum tribuere quam rogatur, & ea sæpe concedere, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit; nec in cor hominis ascenderunt, licet ex sacrorum ministerio voluminum antè cognoverim, tamen in causa propria nunc probavi, Ruffine carissime. Ego enim, qui audent fieri satis voto credebam, si vicissitudine litterarum imaginem nobis præsentia mentiremur, audio, te Ægypti secreta penetrare, monachorum invisere choros, & cœlestem in terris circumire familiam. O si mihi nunc Dominus Jesus Christus, vel Philippi ad eunuchum, vel Habacuc ad Danielelem translationem repente concederet: quam ego nunc tua: arctis stringerem colla complexibus, quam illud os, quod mecum vel erravi aliquando, vel sapuit, impressis figerem labiis. Verum quia non tam te sic ad me venire, quam ad te sic ire non mereor, & invalidum, etiam cum sanum est, corpusculum crebri frigere morbi, has mei vicarias, & tibi obvias mitto, qua te copulabo.

quem
proxi-
mos
quos

amoris innoxum, ad me usque perducant. Prima opinati gaudii ab Heliodoro fratre mihi est nuntiata felicitas. Non credebam certum, quod certum esse cupiebam, præsertim cum & ille ab alio se audisse diceret, & rei novitas fidem sermonis auferret. Rursum suspensam voto nutante mentem quidam Alexandrinus monachus, qui ad Egyptios confessores, & voluntate jam martyres, pio plebis jam dudum fuerat transmisus obsequio, manifestus ad credulitatem nuntii auctor impulerat. Fateor & in hoc meam labasse septentiam, nam cum & patriam tuam ignoraret, & nomen, in eo tamen plus videbatur afferre, quod eadem assererat, quæ jam alius indicaverat. Tandem plenum veritatis pondus eripit: Ruffinum enim Niriæ esse, & ad beatum perrexisse Macarium, crebra commentium multitudinem referebat. Hic verò tota credulitatis fræna laxavi, & tunc vere agrotum esse me dolui: & nisi me attenuati corporis vires quadam compede præpedissent, nec medæ fervor ætatis, nec navigantibus semper incertum mare, pia cum festinatione gradienti, valuisset obsistere. Credas mihi, frater, non sic tempestate jactatus portum, vana prospicitur, non sic sitientia imbres arva, desiderant, non sic curvo assidens littori anxia filium mater expectat. Postquam me à tuo latere subito turbo convulsit, postquam glutino caritatis hærentem impia, distraxit ayulsiò, tunc maria hi coruleus supra caput æsticte imber: tunc maria undique, & undique cœlum. Tandem in incerto peregrinationis errantel, cum me Thracia, Pontus, atque Bichynia, totumque Galatiæ, & Cappadociæ iter, & fervido Cilicum terra frigesceret æstu, Syria mihi, velut fidissimus naufrago portus occurrit, ubi

ego quidquid morborum esse poterat expertus, ex duobus oculis unum perdidit: Innocentium enim partem animæ meæ repentinus febrim ardor abstraxit. Nunc uno & toto mihi lumine Evagrio nostro furor, cui ego semper infirmus ad laborem cumulus accessi. Erat nobiscum & Hylas sancti Melanii famulus, qui puritate morum maculam servitutis abluerat, & hic necdum obductam rescidit cicatricem. Verum quia de dormientibus conscitari, Apostoli voce prohibemur, & nimia vis mœrorum leto superveniente nuntio temperata est: indicamus hæc tibi, ut, si nescis, discas: si ante cognovisti, pariter gaudeamus. Bonus tuus, immò meus, & ut verius dicam, noster, scalam præ sagitam Jacob somniantem jam scandit, portat crucem suam, nec de crastino cogitat, nec post tergum respicit: Seminat in lacrymis, ut in gaudio metat: Et sacramento Moysi serpencem in eremo suspendit. Cedant huic veritati tam Græco, quam Romano stylo mendaciis ficta miracula. Ecce puer honestis sæculi nobiscum artibus institutus, cui opes affatim, dignitas apprimè inter æquales erat, contenta matre, sororibus, & carissimo sibi germano, insulam pelago circumsonante naufragam, cui asperæ cautes, & nuda saxa, & solitudo terrori est, quasi quidam novus paradisi colonus insedit. Nullus ibi agriculturalum, nullus monachorum, ne parvulus quidem, quem nosci, Onesimus, quo velut fratre in osculo fruebatur, in tanta vastitate adheret lateri comes. Solus ibi, immò, jam Christo comitante, non solus videt gloriam Dei, quam etiam Apostoli nisi in deserto non viderant. Non quidem conspicit turritas urbes; sed in nova civitatis censu dedit nomen suum. Horrent sacra mem-

membra deformi: sed sic melius obviam Christo rapitur in nubibus. Nulla riparum amœnitate perfruitur, sed de latere Domini aquam vitæ bibet. Proponit tibi ante oculos, amice dulcissime, & in præsentiam rei totus animo ac mente convertere. Tunc poteris laudare victoriam, cum laborem præliantis agnoveris. Totam circa insulam frenit insanum mare; & sinuosis montibus illis scopulis æquor reclamat. Nullo terra gramine viret: nullis verans campus densatur umbraculis: abruptæ rupes, quasi quendam horrore carcerem claudunt. Ille securus, intrepidus, & totus de Apostolo armatus nunc Deum audit, dum divina relegit: nunc cum Deo loquitur, cum Dominum rogat: & fortasse ad exemplum Joannis aliquid videt, dum in insula commoratur. Quas tunc diabolus nequere credis tentas? Quas parare arbitraris insidias? Forsitan antiqva fraudis memor, famem suadere tentabit. Sed jam illi responsum est: Non in solo pane vivit homo: Opes forsitan gloriamque proponet. Sed dicitur illi: Qui cupiunt divites fieri, incidunt in muscipulam, & tentationes. Et: Mihi omnis gloriatio in Christo est. Fessa membra jejuniis, morbo gravante, concutiet: sed Apostoli repercutietur eloquio: Quando infirmior, tunc fortior sum, & virtus in infirmitate perficitur. Minabitur mortem: sed audiet: Cupio dissolvi, & esse cum Christo. Ignita jacula vibrabit, sed excipientur sacro fidei. Et ne multa replicem, impugnet satanas, sed tutabitur Christus. Gloria tibi Domine Jesu, quod in die tua habeo, qui pro me te possit rogare. Scis ipse (tibi enim patent pectora singulorum, qui cordis arcana rimaris: qui tantæ bestię alvo inclusum Prophetam

in profundo vides) ut ego & ille pariter à tenera infantia ad florèntem usque adoleverimus ætatem; ut iidem nos nutricum sinus, iidem amplexus fovierint bajulorum: & cum post Romana studia ad Rheni semibarbaras ripas, eodem cibo, pari fruemur hospitio, ut ego primus cœperim velle te colere. Memerito, quæso, hunc bellatorem tuum, mecum quondam fuisse tironem. Habeo promissum majestatis tuæ: Qui docuerit, & non fecerit, minimus vocabitur in regno cœlorum: qui autem docuerit & fecerit, maximus vocabitur in regno cœlorum. Fruatur ille virtutis corona, & ob quotidiana martyria stolatus Agnum sequatur. Multa sunt mansiones apud Patrem: et stella à stella differt in claritate. Mihi concede, ut inter sanctorum calcanea caput possim levare: ut, cum ego voverim, ille perfecerit: mihi ignoscas, qui implere non potui, illi tribuas præmium, quod meretur. Plura fortasse, quam epistolæ brevitatis patiebatur, longo sermone protraxerim: quod mihi semper accidere consuevit, quando aliquid de Bonosi nostri laude dicendum fuit. Sed ut ad illud redeam, unde discesseram, obsecro te, ne amicum, qui diu quæritur, vix invenitur, difficile servatur, pariter cum oculis mens amittat. Fulgeat quilibet auro, & pompaticis ferulis corusca ex sarcinis metalla radiant. Caritas non potest comparari: Dilectio pretium non habet: Amicitia quæ desinere potest, vera nunquam fuit. Vale in Christo.

HIERONYMUS AD NITIAM

Argumentum Epistolæ.

Cum Nitia, quondam ibdali delitiarum, & peregrinationum comite, quod sibi scribat, & velat in memoriam recentis amici; D. Hieronymus expostulat illum Chromatii; & Eusebii exemplo adhortans, & ut aliquam describat.

Turpilius comicus tractans de vicissitudine litterarum: Sola, inquit, res est, que homines absentes præsentem facit. Nec falsam dedit, quamquam in re non vera, sententiam. Quid enim est (ut ita dicam) tam præsens inter absentes, quam per epistolas & alloqui & audire quos diligas? Nam & rudes illi Italianæ homines, quos Cascos Ennius appellat, * qui sibi ut in Rhetoricis Cicero ait, ritu festivo victum quærebant, antè chartæ, membranarum usum in dedolaris è ligno codicillis, aut in corticibus arborum mutuo epistolarum alloquia missicabant: unde & portitores earum tabellarios, & scriptores à libris arborum librarios vocavere. Quanto magis igitur nos, expolito jam artibus mundo, id non debemus omittere, quod illi sibi præstiterunt, apud quos erat cruda rusticitas, & qui humanitatem quodammodo nesciebant? Ecce beatus Chromatius cum sancto Eusebio, non plus naturæ, quam morum æqualitate germano, litterario me provocavit officio. Tu, modò à nobis abiens, recentem amicitiam scindis potius, quam dissuis: quod pruden-

* Veteri Sabinorum lingua, Cascum antiquum significat.

ter apud Ciceronem Lælius vetat. Nisi fortè ita tibi exosus est. Oriens, ut litteras quoque tuas huc venire fomides. Expergiscere, expergiscere, evigila de somno, præsta unam chartæ schedulam caritati. Inter delicias patriæ, & communes, quas habuimus, peregrinationes, aliquando suspira. Si amas, scribe obsecranti; si irasceris, iratus licet, scribe. Magnum & hoc desiderii solamen habebis, si amici litteras vel indignantis accipiam.

HIERONYMUS AD CHROMATIUM, JOVINUM,

& Eusebium.

Argumentum Epistolæ.

Chromatius, & Eusebius fratres, quæ cum Jovino, amico, & matre, necnon sororibus virginibus eadem in domo sanctè morabantur. His omnibus una epistola satisfacit. D. Hieronymus, Comprobat laudes Bonosi, de quo scribitur perant, Sargem suam illi commendant, & sanctum illum contubernium laudibus vehit.

Non debet charta dividere, quos amor mutuus copulavit; nec per singulos officia mei sunt partienda sermonis, cum sic invicem vos ametis, ut non minus tres caritas jungat; quam duos natura sociaverit: quin potius, si rei conditio pateretur, sub uno litterarum apice nonnulla indivisa concluderem, vestris quoque ita me litteris provocantibus, ut & in uno tres, & in tribus unum putarem. Nam postquam sancto Evagrio transmittente; in ea ad me æremi parte delata sunt, quæ inter Syros, ac Saracenos vastum limitem ducit; sic gavisus sum, ut illum diem romanæ felicitatis, quo primum Marcelli apud Nolam prælio post Cannensem

pugnam Hannibalis agmina conciderunt, ego vicerim. Et licet supradictus frater sæpe me visitet, atque me ita ut sua in Christo viscera foveat; tamen longo à me spatio sejunctus, non minus mihi derelinquit abeundo desiderium, quam attulerit veniendo lætitiã. Nunc cum vestris litteris fabulor, illas amplector: illæ mecum loquuntur, illæ hic tantum latine sciunt: hic enim aut barbarus semisermo dicendus est, aut tacendum. Quotiescumque carissimos mihi vultus nostræ manus referunt impressa vestigia, toties aut ego hic non sum, aut vos hic estis. Credite amori vera dicenti: & cum has scriberem, vos videbam. De quibus hoc primum queror, cur, tot interiacentibus spatiis maris atque terrarum, tam parvã epistolam miseritis, nisi quod ita meruit, qui vobis, ut scribitis, ante non scripsi. Chartam defuisse non puto, Ægypto ministrante commercia. Et si alicui Ptolemæus maria elausisset, tamen rex Atralus membranas à Pergamo miserat, ut penuria chartæ pellibus pensaretur. Unde & pergamenarum nomen ad hunc usque diem, tradente sibi invicem posteritate, servatum est. Quid igitur? Arbitrer, basulum fessinasse? quamvis longæ, epistola una nox sufficit. An vos aliqua occupatione detentos? nulla necessitas major est caritate. Restant duo: ut aut vos pignerit, aut ego non mererim. E quibus malo vos incusare tarditatis, quam me condemnare non meritum: Facilius enim negligentia emendari potest, quam amor nasci. Bonosus, ut scribitis, quasi filius Jehos, id est, piscis, aquosa petis nos pristina contagione sordentes, quasi reguli & scorpiones, arentia quæque sectamur. Ille jam calcæ super colubri caput; nos serpendi terram ex divina sententia comedenti, adhuc cibus

sumus. Ille jam potest summum graduum psalium scandere; novis adhuc in primo ascensu flectibus, nescio an dicere aliquando contingat: Levavi oculos meos in montes, unde venit auxilium mihi. Ille inter minaces sæculi fluctus, in tuto insulâ, hoc est, ecclesiæ gremio, sedens, ad exemplum Joannis, librum fortè jam devorat: ego in scelerum meorum sepulcro jacens, & peccatorum vinculis colligatus, Dominicum de Evangelio expecto clamorem: Hieronymè, veni foras. Bonosus, inquam (quia secundum Prophetam, omnis diaboli virtus in lumbis est) trans Euphratrem tulit lumbare suum: ubi illud in foramine petræ abscondens, & postea scissum reperiens, cecinit: Domine, tu possedisti renes meos: Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Me vero Nabucodonosor ad Babylonem, id est, confusionem mentis meæ, catenatum duxit: ibi mihi captivitatis jugum imposuit: ibi ferri circulum naribus meis innectens, de canticis Sion cantare præcepit. Cui ego dixi: Dominus solvit compeditos, Dominus illuminat cæcos. Et ut breviter cœptam dissimilitudinem finiam, ego veniam deprecor, ille expectat coronam. Soror mea, sancti Juliani in Christo fructus est. Ille plantavit, vos rigate: Dominus incrementum dabit. Hanc mihi Jesus pro eo vulnerè, quod diabolus infixerat, præstitit, vivam reddendo pro mortua. Huic ego (ut ait gentilis poeta) omnia etiam tuta timeo. Scitis ipsi lubricum adolescentiæ iter, in quo & ego lapsus sum, & vos non sine timore transistis. Hoc illa nunc maximè ingrediens, omnium est fulcienda præceptis, omnium est sustentanda solatiis, id est, crebris vestræ sanctitudinis epistolis roboranda. Et quia caritas omnia sus-

tinēt, obsecro, ut etiā à Papa Valeriano ad eam confortandam litteras exigatis. Nostis puellares animos his rebus plerumque solidari, si se intelligant curæ esse majoribus. In mea enim patria, rusticitatis vernacula, Deus venter est, & in diem vivitur: & sanctior est ille, qui ditior est. Accessit huic patellæ (juxta tritum populi sermone proverbium) dignum operculum, Lupicinus sacerdos: secundum illud quoque, de quo semel in vita Crassum ait risisse Lucilius: Similem habent labra lactucam; asino carduos comedente: videlicet, ut perforatam navem debilis gubernator regat, & cæcus cæcos ducat in foveam, talisque sit rector, quales illi qui reguntur. Matrem communem, qua cum vobis sanctitate societur, in eo vos prævenit, quia tales genuit, cujus verè venter aureus potest dici, eo salutamus honore, quo nostis: unā quoque suspiciendas tuncis sorores, quæ sexum vicerè cum sæculo, quæ, oleo ad lampadas largiter preparato, sponsi opperiantur adventum. O beata domus, in qua morantur Anna vidua, virgines Profetissæ, geminus Samuel nutritus in templo! O tecta felicia, in quibus cernimus Machabæorum martyrum coronis cinctam martyrem matrem. Nam licet quotidie Christum confiteamini, dum ejus præcepta servatis; tamen ad privatam gloriam publica hæc accessit vobis & aperta confessio, quod per vos ad urbe vestra Asiæ quondam domatæ virus exclusum est. Et miramini forsitan, quod in fine jam epistolæ rursus exorsus sim. Quid faciam? Vocem pectori negare non valeo: epistolæ brevitatis compellit tacere, desiderium vestri cogit loqui. Præproperus sermo: confusa turbatur oratio: amor ordinem nescit.

HIERONYMUS AD CHRYSOGONUM MONACHUM

Aquileia.

Argumentum Epistolæ.

Expostulat cum Chrysono Aquileio monacho, quod, nihil scribens, oblitus videatur absentis amici, idque tam cito, & ejus quem nuper amicum habere cœperit.

QUI circa te affectus meus sit, carissimus ambobus Heliodorus tibi potuit fideliter nuntiare, qui non minore te diligit amore, quam ego diligo: ut semper in ore meo nomen tuum sonet, et ad primam quamque confabulationem jucundissimi mihi consortii sui recorder, ut humilitatem admirem, virtutem efferam, prædicem caritatem. Verum tu, quod natura lynces insitum habet, ne post tergum respicientes, meminerint priorum, & mens perdat, quod oculi videre desierint: ita nostræ es necessitudinis penitus oblitus, ut illam epistolam, quam in corde christianorum scriptam Apostolus refert, non parvâ litura, * sed imis, ut ajunt, ceris eraseris. Et illæ quidem, quas diximus, feræ, sub frondente captantes arboris ramo fugaces capreas, ut timidum cervos animal comprehendunt, currentemque frustra prædandi, dum hostem suum secum vehit, rabido desuper ore dilaniant, & tandem meminere prædandi, quamdiu venter vacuus sic cum fame guttur exasperat: ubi verò sanguine pasta, feritas viscera discenta compleverit, cum saturitate succedit oblivio, tandem nescitura quid capiat, donec memoriam revocet.

* Sic dicitur, cum aliqua deleta scriptura restant vestigia: ceterum cum penitus quid aboletur, imis ceris eradi dicitur.

caverit esuries. Tu necdum satiatus è nobis, cur finem jungis exordio? cur amittis ante, quam teneas? Nisi forte, negligentia semper excusatione socia, asseras, te non habuisse quod scriberes: cum hoc ipsum debueris scribere, te non habuisse quod scriberes.

HIERONYMUS AD ANTONIUM

de Modestia.

Argumentum Epistolæ.

Hunc D. Hieronymus de modestia adhortatur; conqueritur, quod nihil rescripserit, cum tot ab ipso scriptas D. Hieronymus epistolas miserit.

*Lopuso
Poxla
hoxa*

Dominus noster, humilitatis magister, discipulantibus de dignitate discipulis, unum apprehendit è parvulis, dicens: Quicumque vestrum non fuerit conversus sicut infans, non potest introire in regnum cœlorum. Quod ne tantum docete, nec facere videretur, implevit exemplo, dum discipulorum pedes lavat, dum traditorem osculo excipit, dum loquitur cum Samaritana, dum ad pedes sibi sedente Maria, de cœlorum disputat regno, dum ab inferis resurgens primùm mulierculis apparet. Sathanas autem ex arcangelico fastigio, non aliam ob causam, nisi ob contrariam humilitati superbiam, ruit. Et judæicus populus primas sibi cathedras, & salutationes in foro vendicans, deputato antea in stillam situlæ, gentium populo succedente, deletus est. Contra sofistas quoque sæculi, & sapientes mundi, Petrus & Jacobus piscatores mituntur. Cujus rei causa scriptura ait: Superbis Deus resistit; humili-

bus autem dat gratiam. Vide, frater, quale malum sit, quod ad verarium habet Deum. Ob quod in Evangelio & Pharisæus arrogans spernitur, & humilis publicanus auditur. Decem jam, nisi fallor, epistolas plenas tam officii, quam precum misi, cum tu ne nentum quidem facere dignaris: & Domino loquente, cum servis, frater cum fratre non loqueris. Nimis, inquit, contumeliosè. Crede mihi, nisi styli verecundia prohiberet, tanta læsus ingererem, ut inciperes mihi rescribere vel iratus. Sed quoniam, & irasci hominis est, & injuriam non facere christiani, ad antiquum morem revertens, rursus precor, ut & diligentem te diligas, & ut conservo sermonem conservas impartias. Vale in Domino.

HIERONYMUS AD DAMASUM.

Argumentum Epistolæ.

Antiochena ecclesia sæpius jactata, videbatur adhuc arisanam heresim sapere, & tres hypostases ab omnibus exigebat. Habitans D. Hieronymus in eremo juxta Antiochiam, hujusmodi professionem suspectam habens, consulit Damasum romanæ urbis Episcopum, ut suis litteris significet, an eam sequi debeat? præmonens illum, venenum latere in verbis, ne Campensibus id ambientibus assentiatur.

Quoniam vetusto Oriens inter se populorum furrore collisus, indiscissam Domini tunicam, & desuper textam, minuta im per frustra discerpit, & Christi vineam exterminant vulpes, ut inter lacus contritos, qui aquam non habent, diffi-

cilè, ubi fons signatus, & hortus ille conclusus sit, possit intelligi: ideo mihi cathedram Petri, & fidem apostolico ore laudatam, censui consulendam, inde nunc meæ animæ postulans cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi. Neque verò tanta vastitas elementi liquentis, & interjacens longitudo terrarum, me pretiosæ margaritæ potuit inquisitione prohibere. Ubicumque fuerit corpus, illuc congregantur & aquilæ. Profligato à sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta patrum servatur hæreditas. Ibi cespitè terra fecundo, dominici seminis puritatem centeno fructu refert: Hic obruta sulcis frumenta in lolium, avenasque degenerant. Nunc in Occidente Sol justitiæ oritur: in Oriente autem Lucifer ille, qui ceciderat, supra sidera posuit thronum suum. Vos estis lux mundi, vos sal terræ, vos aurea vasa & argentea: hic testacea vasa, vel lignea, virgam ferream, & æternum operiuntur incendium. Quamquam igitur tui me terreat magnitudo, invitæ tamen humanitas. A sacerdote victimam salutis, à pastore præsidium ovium flagito. Facessat invidia: romani culminis recedat ambitio: cum successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christam sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communionem consocior: super illam petram ædificatam ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit, regnante diluvio. Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigravi, quæ Syriam juncto Barbariæ sine determinat, nec possum sanctum Domini, tot interiacentibus spatiis, à sanctimonia tua semper expetere, ideo hic collegas tuos Ægyptios

con-

confessores sequor, & sub onerariis navibus parva navicula delitescio. Non novi Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, Antichristi est. Nunc igitur, proh dolor! post nicenam fidem, post alexandrinum, juncto pariter occidente, decretum, trium hypostaseon ab Arianorum præsele, & Campensibus, novellum à me, homine romano, nomen exigitur. Qui, quaso, ista Apostoli prodidere? quis novus magister gentium Paulus hæc docuit? Interrogamus, quid tres hypostases posse arbitrentur intelligi? Tres personas subsistentes, ajunt. Respondemus, nos ita credere. Non sufficit sensus, ipsum nomen efflagitant, quia nescio quid veneni in syllabis latet. Clamamus: Si quis tres hypostases, aut tria enhypostata, hoc est, tres subsistentes personas non confitetur, anathema sit. Et quia vocabula non ediscimus, hæretici judicamur. Si quis autem hypostasim *uisiam* intelligens, non in tribus personis unam hypostasim dicit, alienus à Christo est: & sub hac confessione vobiscum pariter cauterio unionis inurimur. Discernite, si placet, obsecro: non timebo tres hypostases dicere: si jubetis, condatur nova post nicenam fides, & similibus verbis, cum Arianis confiteamur orthodoxi. Totæ sæcularium litterarum schola nihil aliud hypostasim, nisi *uisiam* novit. Et quis, rogo, ore sacrilegò tres substantias prædicabit? Una est Dei & sola natura, quæ verè est: id enim, quod subsistit, non habet aliunde, sed suum est: cetera, quæ creata sunt, etiam si videntur esse, non sunt, quia aliquando non fuerunt, & potest rursum non esse, quod non fuit. Deus solus, qui æternus est, hoc est, qui exordium non habet, essentiæ nomen verè te-

ner. Idcirco & ad Moysen de rubo loquitur: Ego sum, qui sum. Et rursum: Qui est, me misit. Erant utique tunc Angeli, cœlum, terra, maria. Et quomodo commune nomen essentia proprie sibi vendicat Deus? Sed quia illa sola natura est perfecta, & in tribus personis Deitas una subsistit, quæ est verè, & una natura est: quisquis tria esse, hoc est, tres esse hypostases, id est, usias dicit, sub nomine pietatis tres naturas conatur asserere. Et si ita est, cur ab Ario parietibus separamur, perfidia copulati? Jungatur cum beatitudine tua Ursicinus, cum Ambrosio societur Auxentius. Absit hoc à romana fide: sacrilegium tantum religiosa populorum corda non hauriant. Sufficiat nobis dicere, unam substantiam, tres personas subsistentes, perfectas, æquales, coæternas. Taceantur tres hypostases, si placet, & una teneatur. Non bonæ suspicionis est, cum in eodem sensu verba dissentiant. Sufficiat nobis memorata credulitas. Aut, si rectum putatis, tres hypostases cum suis interpretationibus debere nos dicere, non negamus; sed, mihi credite, venenum sub melle latet, transfiguravit se angelus satanæ in angelum lucis. Benè interpretantur hypostasim, & cum id, quod ipsi exponunt, habere me dicam, hæreticus judeor. Quid tam anxie unum verbum tenent? quid sub ambiguo sermone latitant? Si sic credunt, ut interpretantur, non damno quod retinent. Si sic credo, ut ipsi sentire se simulant, permittant & mihi meis verbis suum sensum loqui. Quamobrem, obtestor beatitudinem tuam per Crucifixum, mundi salutem, per homousion Trinitatem, ut mihi epistolis tuis, sive tacendarum, sive dicendarum hypostaseon detur auctoritas. Et ne fortè obscuritas loci, in quo dego, te fallat, per bajulos lite-

arum ad Evagrium presbyterum, quem optimè nesci dignare scripta transmittere, simul etiam, cui apud Antiochiam debeam communicare, significes: quia Campenses cum Tharsensibus hæreticis copulati, nihil aliud ambiunt, quàm ut auctoritate communionis vestræ fulti, tres hypostases cum antiquo sensu prædicent.

HIERONYMUS AD DAMASUM:

Argumentum Epistolæ.

Cum vehementer vexaretur Hieronymus, & Damasus non responderet, de eadem re iterum interpellat blanditiis & obtestationibus adnitens, ut impetret responsum.

Aqua

50 m

edixit

laque

pro

posito

iban

nes

idcos

ias

dichos

detam

atras

Importuna in Evangelio mulier tandem meruit au-
diri: & clauso cum servis ostio, media licet nocte, ab amico panes amicus accepit. Deus ipse, qui nullis contra se viribus superari potest, publicani precibus vincitur. Nivive civitas, quæ peccato perierit, sterilibus sterit. Quorsum ista tam longo repetita principio? Videlicet, ut parvum magnus aspicias: ut dives pastor morbidam non contemnas ovem. Christus in paradysum de cruce latronem intulit: Et ne quis aliquando seram conversionem putaret, fecit homicidii pœnam martyrium. Christus, inquam, prodigum filium revertentem lætus amplectitur, & nonaginta novem pecudibus derelictis, una ovicula, quæ remanserat, humeris boni pastoris advehitur. Paullus ex persecutore fit prædicator: oculis carnalibus excæcatur, ut mente plus videat, & qui vincos Christi famulos ducebat ad concilium Judæorum, ipse postea etiam de Christi vinculis gloriatur. Ego igitur,

tur, ante jam scripsi, Christi vestem in romana urbe suscipiens, * nunc barbaro Syriae limite teneor. Et ne putes alterius hanc de me fuisse sententiam, quid mererer, ipse constitui. Verum, ut ait gentilis poeta: *Caelum non animum mutat, qui trans mare currit*: Ita me incessabilis inimicus post tergum secutus est, ut majora in solitudine bella nunc patiar. Hinc enim praesidiis fulca mundi ariana rabies fremit. Hinc in tres partes scissa Ecclesia ad se rapere me festinat: Monachorum circa manentium antiqua in me surgit auctoritas. Ego interim clamito: Si quis cathedrae Petri jungitur, meus est: Meletius, Vitalis, atque Paulinus tibi harere se dicunt: possem credere, si hoc unus assereret. Nunc aut duo mentiuntur, aut omnes. Idcirco obtestor beatitudinem tuam per crucem Domini, per necessarium fidei nostrae decus, per passionem Christi, ut qui Apostolos honore sequeris, sequaris & merito. Ita in solio cum duodecim iudicaturus sedes: ita te alius senem cum Petro cingat: ita municipatum caeli cum Paulo consequaris, ut mihi litteris tuis, apud quem in Syria debeam communicare, significes. Noli despiciere animam, pro qua Christus mortuus est.

HIE-

* Asserit se Romae baptizatum fuisse: & eleganter baptismum Christi vestem appellat.

HIERONYMUS AD MARCELLAM.

Argumentum Epistolae.

Excusat se, quod paucis scripserit, nimirum occupatus conferendis Hebraeorum voluminibus editioni Aquilae.

UT tam parvam epistolam scriberem, causae duplicis fuit, quod & tabellarius festinabat, & ego alio opere detentus, hoc quasi *parergon* * me occupare nolui. Quæris, quidnam illud sit, tam grande, tam necessarium, quo epistolicae confabulationis munus exclusum sit. Jampridem cum voluminibus Hebraeorum editionem Aquilae confero, ne quid forsitan propter odium Christi Synagoga mutaverit: & ut amicæ menti fatear, quæ ad nostram fidem pertineat roborandam, plura reperio. Nunc à Prophetis, Salomone, Psalterio, Regnorumque libris exausissim recensitis, Exodum teneo, quem illi *Ellesemoth* vocant, ad Leviticum transiturus. Vides igitur, quod nullum officium huic operi proponendum est. Attamen, ne Currentius noster fortè frustra cucurrerit, duas epistolas, quas ad sororem tuam Paullam, ejusque pignus Eustochium miseram, huic sermunculo annexui: ut dum illas legeris, & in his aliquid doctrinae pariter ac leporis inveneris, putes tibi quoque scripta esse, quæ illis scripta sunt. Albinam communem matrem valere cupio: de corpore loquor, ut spiritu valeat, non ignorans. Eamque per te salutari obsecro, & duplici pietatis officio foillari quod, N.4

* *Parergon*: id quod alicui rei præter propositum additur.

quòd in una atque eadem Christiana simul diligitur,
& mater.

HIERONYMUS ALIPIO, ET AUGUSTINO.

Argumentum Epistolæ.

Augustino gratulatur, cujus opera celestiana heresis à Celestio sectatore Pelagii orta, sit extincta. Excusat se, quòd nondum scripserit adversus libros Anniani Diaconi, qui & ipse Celestii discipulus fuit.

Sanctus Innocentius presbyter, qui hujus sermonis est portitor, anno præterito, quasi nequaquam in Africam reversurus, mea ad dignationem vestram scripta non sumpsit. Tamen Deo gratias agimus, quòd ita evenit, ut nostrum silentium vestris epistolis vinceretis. Mihi enim omnis occasio gratissima est, per quam scribo vestræ reverentiæ: testem invocans Deum, quod si possit fieri, assumtis alis columbæ, vestris amplexibus implicarer, semper quidem pro merito virtutum vestrarum; sed nunc maxime, quia cooperatoribus, & auctoribus vobis, hæresis celestiana iugulata est: quæ ita infecit corda multorum, ut cum superatos, damnatosque esse se sentiant, tamen venena mentium non omitant, &, quod solum possunt, nos oderint, per quos putant se libertatem docendæ hæreseos perdidisse. Quod autem quæritis, utrum rescripserim contra libros Anniani pseudodiaconi celedensis, qui copiosissime pascitur, ut alienæ blasphemix verba frivola subministret: sciatis, me ipsos libros in schedulis missos à sancto fratre nostro Eusebio presbytero suscepisse non ante multum tem-

poris, & ex inde, vel ingruentibus morbis, vel dormitione sanctæ & venerabilis filix vestræ Eustochii, ita doluisse, ut propemodum contemnendos putarem: In eodem enim luto hæsitat, & exceptis verbis tinnulis, atque emendicatis, nihil aliud loquitur. Tamen multum egimus, ut, dum epistolæ meæ respondere conatur, apertius se proderet, & blasphemias suas omnibus patefaceret. Quicquid enim in illa miserabili Synodo Diospolitana dixisse se denegat, in hoc opere confitetur. Nec grande est ineptissimis naniis respondere. Si autem Dominus vitam tribuerit, & notariorum habuerimus copiam, paucis lucubratiunculis respondebimus: non ut convincamus hæresim mortuam; sed ut imperitiam, atque blasphemiam ejus nostris sermonibus confutemus. Meliusque hoc faceret sanctitas vestra, ne compellamur contra hæreticum nostra laudare. Sancti filii communes, Albinus, Apinianus, & Melania plurimum vos salutant. Has litteras de sancta Bethelém, sancto presbytero Innocentio dedi perferendas. Neptis vestra Paulla miserabiliter deprecatur, ut memores ejus sitis, & multum vos salutat. Incolumes vos, & memores mei Domini nostri Jesu-Christi tueatur clementia, Domini verè sancti, atque omnium affectione venerabiles Patres.

HIERONYMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Gratulatur ejus industria, per quem hereticorum factiones extinctæ sint, & extinguantur, quæ quidem in re suam quoque studium testificatur.

OMni quidem tempore beatitudinem tuam eo, quo decet, honore veneratus sum, & habitantem in te dilexi Dominum Salvatorem; & nunc, si fieri potest, cumulo aliquid addimus, & plenè complemus, ut absque tui nominis mentione, ne unam quidem horam præterire patiamur, qui contra flantes ventos ardore fidei perstitisti. Maluisti, quantum in te fuit, solus liberari de Sodomis, quam cum perennitibus commorari. Scit, quid dicam, prudentia tua. Macte virtutis, in urbe celebraris: catholici te conditorem antiquæ rursum fidei venerantur, atque suspiciunt; & quod signum majoris gloriæ est, omnes hæretici detestantur, & me pari persequuntur odio: ut, quos gladiis nequeunt, voto interficiant. Incolumem, & mei memorem te Christi Domini clementia tueatur, Domine venerande & beatissime Papa.

HIERONIMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Post salutationes utroque factas, nunciat extinctas hereses clam ab Episcopo Hierosolymitano adhuc defendi.

Multi utroque claudicant pede, & ne fratris quidem cervicibus inclinantur, habentes affectum erroris pristini, cum prædicandi eandem non habeant libertatem. Sancti fratres, qui cum nostra sunt parvitate, præcipuè sanctæ ac venerabiles filiæ tuæ suppliciter te salutant. Fratres tuos, dominum meum Alipium, & dominum meum Evodium, ut meo nomine salutes, precor coronam tuam. Capra Jerusalem tenetur à Nabuchodonosor, nec Jeremiæ vult audire consilia: quin potius Ægyptum desiderat, ut moriatur in Taphnes, & ibi servitute pereat sempiterna.

HIERONIMUS MAGNO ORATORI ROMANO.

Argumentum Epistolæ.

Ruffinus subornarat magnum quemdam Oratorem romanum, qui quæreretur ab Hieronymo, cur litteris ecclesiasticis admisceret litteras Ethnicorum, & sacra profanis contaminaret. Huic rationem reddit, ostenditque quatenus id liceat, & quorum exemplo id faciat.

Sebesium nostrum tuis monitis profecisse, non tam epistola tua, quam ipsius pœnitundine didicimus.

Et

Et mirum in modum plus correptus placuit, quam errans Jaserat. Certaverunt inter se indulgentia parentis, & filii pietas, dum alter præteritum non meminit, alter in futurum quoque officia pollicetur. Unde & mutuo nobis, tibi que gaudendum est: quia nos filium recepimus; tu discipulum comprobasti. Quod autem quæris in calce epistolæ tuæ, cur in opusculis nostris sæcularium literarum interdum ponamus exempla; & candorem eccliesiæ ethnicorum sordibus polluamus? responsum breviter habeto. Numquam hoc quæres, nisi te totum Tullius possideret; si scripturas sanctas legeres; si interpretes earum, omisso Volcatio, evolveres. Quis enim nesciat, & in Moysæ, & in Prophetarum voluminibus quædam assumpta de gentiliū libris, & Salomonem philosophis Tyri & nonnulla proposuisse, & aliqua respondisse? Unde in exordium Proverbiorum commoneo, ut intelligamus sermones prudentiæ, versutiasque verborum; parabolas; & obscurum sermonem, dicta sapientium, & enigmata, quæ propriè dialecticorum, & philosophorum sunt. Sed & Paullus Apostolus Epimenidis poetæ abusus versiculo est, scribens ad Titum: *Kretes aci pseustai, kak: teria garteres argai*: id est; Cretenses semper mendaces, malæ bestię, ventres pigri. Cujus heroici hemistichium poetæ Callimachus usurpavit. Nec mirum, si apud Latinos metrum non servet ad verbum expressa translatio, cum Homerus eadem lingua versus in prosam, vix cohæreat. In alia quoque epistola Menandri ponitur senarium: *Pterousin, etbe creta omiliai kakai*. Id est: Corruptunt mores bonos colloquia mala. Et apud Athenienses in Martis curia disputans, Aratum Grestem vocat, ipsius enim & genus sumus, quod Gre-

cæ dicitur, *Tou gar kai genos esmen*. Et est clausula versus heroici. Ac, ne parum hoc esset, ductor Christiani exercitus, & orator invictus, pro Christo causam agens, etiam inscriptionem fortuitam arte rorquet in argumentum fidei. Didicerat enim à vero David, extorquere de manibus hostium gladium, & Goliath superbißimi caput proprio mucrone truncare. Legerat in Deuteronomio Domini voce præceptum, mulieris captivæ radendum caput, supercilia, omnes pilos, & unguis corporis amputandos, & sic eam habendam in conjugio. Quid ergo mirum, si & ego sapientiam sæcularem, propter eloquii venustatem, & membrorum pulchritudinem, de ancilla atque captiva Israelitidem facere cupio? & si quidquid in ea mortuum est idololatriæ, voluptatis, erroris, libidinum, vel præcido, vel rado, & mixtos purissimo corpori vernaculo ex ea genero Domino Sabaoth? Labor meus in familiam Christi proficit; stuprum in alienam, auget numerum conservorum. Osee accepit uxorem fornicariam Gomer filiam Debelaim, & nascitur ei de meretrice filius Jezrael, qui vocatur semen Dei. Isaias novacula acuta barbam, & crura radit peccantium: Et Ezechiel in typo fornicantis Jerusalem tondeat casariam suam, ut quidquid in ea absque sensu & vita est, auferatur. Cyprianus vir eloquentia pollens, & martyrio, Firmiano narrante, mordetur, cur, adversus Demetrianum scribens, testimoniis usus sit Prophetarum, & Apostolorum, qua ille ficta & commentaria esse dicebat, & non potiùs philosophorum, & poetarum, quorum auctoritatem, ut Ethnicus, contraire non poterat. Scripserunt contra nos Celsus, atque Porphyrius: priori Origènes, alteri Methodius, Eusebius, & Apollinarius fortis-

-I
 xxx
 pon
 do dx
 come
 nte

simè responderunt. Quorum Origenes octo scripsit libros: Methodius usque ad decem millia procedit versuum: Eusebius, & Apollinarius viginti quinque & triginta volumina condiderunt. Lege eos, & invenies, nos comparatione eorum imperitissimos, & post tanti temporis otium, vix quasi per somnium, quod pueri didicimus, recordari. Julianus Augustus septem libros in expeditione parthica, adversum Christum evomit, & juxta fabulas poetarum, suo se ense laceravit. Si contra hunc scribere tentavero, puto interdices mihi, ne rabidum canem philosophorum, & Stoicorum doctrinis, id est, Herculis clava repercutiam; quamquam Nazarenum nostrum, & (ut ipse solebat dicere) Galilæum statim in prælio senserit, & mercedem linguæ putidissimæ conto ilia perfossus acceperit. Josephus antiquitatem approbans Judæici populi, duos libros scripsit contra Appionem alexandrinum grammaticum, & tanta sæcularium profert testimonia, ut mihi miraculum subeat, quomodo vir hebræus, & ab infantia sacris litteris eruditus, cunctam græcorum bibliothecam evolverit. Quid loquar de Philone, quem vel alterum, vel secundum Judæum Platoni Critici pronuntiant? Curram per singulos. Quadratus, Apostolorum discipulus & atheniensis Pontifex ecclesiæ, nonne Adriano Principi, Eleusinæ sacra invisenti, librum pro nostra religione tradidit? Et tantæ admirationi omnibus fuit, ut persecutionem gravissimam illius excellentem sedare ingeniam Aristides philosophus, vir eloquentissimus, eidem principi apologeticum pro Christianis obtulit, contextum philosophorum sententiis. Quem imitatus postea Justinus, & ipse philosophus, Antonino

Pio, & filiis ejus, senatuique librum contra Gentiles tradidit, defendens ignominiam crucis, & resurrectionem Christi tota prædicans libertate. Quid loquar de Melitone sardensi Episcopo? Quid de Appollinario Hierapolitana ecclesiæ sacerdote, Dionysioque Corinthiorum Episcopo, & Tatiano, & Bardesane, & Hirenæo Photini martyris successore: qui Origenis hæreseon singularum venena, ex quibus philosophorum fontibus emanant, multis voluminibus explicarunt? Pantænus, Stoicæ sectæ philosophus, ob præcipuam eruditionis gloriam, a Demetrio Alexandria Episcopo missus est in Indiam, ut Christum apud Brachmanas, & illius gentis philosophos prædicaret. Clemens alexandrinæ ecclesiæ presbyter, vir meo judicio omnium eruditissimus, octo scripsit Stromatum libros, & totidem *Hypotyposeon*, & alium contra gentes, pedagogique quoque tria volumina. Quid in illis indoctum, immò quid non è mediâ philosophiâ est? Hunc imitatus Origenes, decem scripsit Stromateas, christianorum & philosophorum inter se sententiâ comparans, & omnia nostræ religionis dogmata de Platone, & Aristotele, Numenio, Cornutoque confirmans. Scripsit & Melciades contra gentes volumen egregium. Hyppolytus quoque, & Appollonius, romanæ urbis senator propria opuscula condiderunt. Extant & Julii africani libri, qui temporum scripsit historias: & Theodori, qui postea Gregorius appellatus est, viri apostolicorum signorum, atque virtutum, & Dionysii alexandrini Episcopi: Anatolii quoque laodicenæ ecclesiæ sacerdotis, necnon presbyterorum Pamphillii, Pierii, Luciani, Malchionis, Eusebii cæsariensis Episcopi, & Eusta-

chii antiocheni, & Achanasii alexandrini: Eusebii quoque emisseni, & Triphillii cyprii, & Asterii Scythopolitæ, & Serapionis confessoris: Titi quoque bostrensis Episcopi, Cappadocumque Basilii, Gregorii, & Amphiloerii: qui omnes in tantum philosophorum doctrinis; atque sententiis suos referciunt libros, ut nescias quid in illis primum admirari debeas, eruditionem sæculi, an scientiam scripturarum. Veniam ad Latinos. Quid Tertulliano eruditius? quid acutius? Apologeticus ejus, & contra gentes libri cunctam sæculi continent disciplinam. Minutius felix causidicus romani fori, in libro, cui titulus Octavius est, & in altero contra mathematicos, si tamen inscriptio non mentitur auctorem, quid gentilium scripturarum dimisit intactum? Septem libros adversus gentes Arnobius edidit, totidemque discipulus ejus Lactantius, qui de ira quoque, & opificio Dei duo volumina condidit: quos si legere volueris, dialogorum Ciceronis in eis *epitomen* reperies. Victorino martyri in libris suis licet desit eruditio, tamen non deest eruditionis voluntas. Cyprianus, quod idola dii non sint, qua brevitare, qua historiarum omnium scientia, quorum verborum, & sensuum splendore perstrinxit? Hilarius meorum confessor temporum & Episcopus, duodecim Quintiliani libros & stylo imitatus est, & numero: brevique libello, quem scripsit contra Dioscorum medicum, quid in litteris possit, ostendit. Juvenicus presbyter sub Constantino, historiam Domini Salvatoris versibus explicavit: nec pertimuit evangelii majestatem sub metri leges mittere. De ceteris vel mortuis, vel viventibus taceo, quorum in scriptis suis & vires manifestæ sunt, & voluntas.

Nec

Nec statim prava opinione fallaris, contra gentes hoc esse licitum, in aliis disputationibus dissimulandum: quia omnes penè omnium libri, exceptis his, qui cum Epicuro litteras non didicerunt, eruditionis doctrinæque plenissimi sunt. Quamquam ego illud magis reor, quod dictanti venit in mentem, non te ignorare quod semper à doctis viris usurpatum est; sed per te mihi proponi ab alio questionem, qui fortè propter amorem historiarum Sallustii, Calphurnius cognomento Lanarius sit. Cui, quæso, ut suadeas, ne vescentium dentibus edentulus invidet: & oculos caprearum talpa contemnat. Dives, ut cernis, ad disputandum materia, sed jam epistolaris angustia finienda est.

HIERONYMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Excusat se Hieronymus, quod nondum responderit, adhortans Augustinum ad mutuam amorem: non nihil querens ad Rufini adversus se debacchationem.

IN ipso profectiois articulo sancti filii nostri Asterii hypodiaconi, necessarii mei, beatitudinis tuæ litteræ ad me pervenerunt, quibus satisfacis, te contra parvitatem meam librum Romam non misisse. Hoc nec ego factum audieram; sed epistolæ cujusdam quasi ad me, scriptæ per fratrem nostrum Sysinnium diaconum huc exemplaria pervenerunt: in qua hortaris me, ut palinodiam super quodam Apostoli capitulo canam, & imiter Stesichorum inter vituperationes & laudes Helenæ fluctuantem, ut qui de-

trahendo oculos perdiderat; laudando receperit. Ego simpliciter fateor dignationi tuæ, licet stylus; & *Epicheiremata* * tua mihi viderentur; tamen non temere exemplaribus litterarum credendum putavi: ne forte me respondente læsus, justè expostulares, quòd probare antè debuissim tuum esse sermonem; & sic rescribere. Accessit ad moram sanctæ & venerabilis Paulæ longa infirmitas. Dum enim languenti multo tempore assidemus, penè epistolæ tuæ, vel ejus, qui sub tuo nomine scripserat, oblitus sumus, memores illius versiculi: *Musica in luctu importuna narratio*. *Itaque, si tua est epistola, apertè scribe, vel mitte exemplaria veriora, ut absque ullo rancore stomachi in scripturarum disputatione versemus, & vel nostrum emendemus errorem, vel alium frustra reprehendisse doceamus. Absit autem à me, ut quidquam de libris tuæ beatitudinis attingere audeam. Sufficit enim mihi probare mea, & aliena non carpere. Ceterum optimè novit prudentia tua, unumquemque in suo sensu abundare, & puerilis esse jaçantia; quod olim adolescentuli facere consueverant, accusando illustres viros, suo nomini famam querere. Nec tam stultus sum, ut diversitate explanationum tuarum me lædi putem: quia nec tu læderis, si nos contraria senserimus. Sed illa est vera inter amicos reprehensio, si; nostram peram non videntes, aliorum, juxta Persium; manticam consideremus. Superest, ut diligas diligentem te, & in scripturarum campo juvenis senem non provoces. Nos nostra habuimus tempora; & cucurrimus quantum potuimus; nunc, te currente, & longa spacia transmeante, no-

* Id est: Aggressiones; & argumentationes.

* Eccles. 22.

bis debetur otium: simulque (ut cum honore tuo & venia dixerim) ne solus mihi de poetis aliquid proposituisse videaris, memento Daretis, & Entelli, & vulgaris proverbii: quòd *bos lassus fortius figat pedem*. Tristes hæc dictavimus: utinam mereremur complexus tuos, & collatione mutua, vel doceremus aliqua, vel disceremus. Misit mihi temeritate solitâ sua maledicta Calphurnius cognomento Lanarius, quæ ad Africam quoquè studio ejus didici pervenisse. Ad quæ breviter ex parte respondi, & libelli ejus vobis misi exemplaria, latius opus, cum opportunum fuerit, primo missurus tempore: in quo illud cavi, ne in quocum existimationem læderem christianam; sed tantum ut delirantis, imperitique mendaciam, ac vecordiam confutarem. Memento mei, sancte & venerabilis Papa: vide quantum te diligam, ut ne provocatus quidem voluerim respondere, nec credam tuum esse, quod in altero forte reprehenderem. Frater communis suppliciter te salutat.

HIERONYMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Orosius in fine historie testatur, sibi cum Hieronymo fuisse colloquium, libros duos, alterum de origine animæ, alterum de loco explicando ex epistolis Jacobi probat. Ceterum excusat se, quòd non responderit.

Virum honorabilem fratrem meum filium dignationis tuæ Orosium presbyterum; & sui merito, & te jubente, suscepi. Sed incidit tempus difficillimum, quando mihi tacere melius fuit, quàm loqui, ita ut nostra studia cessarent; & juxta Appium

canina exerceretur facundia. Itaque duobus libellis tuis, quos meo nomini dedicasti, eruditissimis, & omni eloquentiæ splendore fulgentibus, respondere non potui. Non quòd quidquam in illis reprehendendum putem; sed quia, juxta Apostolum, unusquisque in suo sensu abundet: alius quidem sic, alius autem sic. Certè quidquid dici potuit, & sublimi ingenio de scripturarum sanctarum hauriri fontibus, à te positum, atque disertum est. Sed quæso reverentiam tuam, parumper patiaris, me tuum laudare ingenium. Nos enim inter nos eruditionis causa disserimus. Ceterùm æmuli, & maximè hæretici, si diversas inter nos sententias viderint, de animi calumniabuntur rancore descendere. Mihi autem decretum est, te amare, te suspicere, colere, mirari, tuaque dicta quasi mea defendere. Certè & in dialogo, quem nuper edidisti, beatitudinis, ut dignum fuerat, recordatus sum: magisque demus operam, ut perniciosissima hæresis de ecclesiis auferatur: quæ semper simulat poenitentiam, ut docendi in ecclesiis habeat facultatem: ne, si aperta se luce prodiderit, foras expulsa moriatur. Sanctæ, ac venerabiles filiæ tuæ Eustochium, & Paulla, & genere suo, & exhortatione tua dignè gradiuntur, specialiterque salutant beatitudinem tuam, omnis quoque fraternitas, quæ nobiscum Domino Salvatori servire conatur. Sanctum presbyterum Firmum anno præterito ob rem earum Ravennam, & inde Africam, Siciliamque direximus, quem putamus jam in Africæ partibus commorari. Sanctos tuo adherentes lareri, ut meo obsequio salutes, precor. Literas quoque meas ad sanctum presbyterum Firmum direxi: quæ si ad te venerint, ei dirigere non grave ris. Incolumem te, & mei memorem Christus Domini

minus custodiat, Domine verè sancte, & beatissime Papa. Grandem latini sermonis in ista provincia notariorum patimur penuriam: & idcirco præceptis tuis parere non possumus, maximè in editione Septuaginta, quæ asteriscis, veribusque distincta est. Pleuraque enim prioris laboris ob fraudem cujusdam amissus.

HIERONYMUS AD AUGUSTINUM.

Argumentum Epistolæ.

Resalutat Augustinum, excusans quòd liberius responderit, & rursum de cucurbita meminit, hortans, ut super hac re sua legat commentaria, & tandem, ut omnis contentiosus quæstionibus, versentur in campo sacrarum scripturarum.

CUM à sancto fratre nostro Firmo sollicitè quærem quid ageres, sospitem te lætus laudavi. Rursum cum tuas litteras non dico sperarem, sed exigere, nesciente te, ex Africa profectum se esse dixit. Itaque reddo tibi per eum salutationis officia, qui te unico amore complectitur: simulque obsecro, ut ignoscas pudori meo; quod diu ut rescriberem præcipienti negare non potui; nec ego tibi, sed causa causæ respondi. Et si culpa est respondisse, quæso, ut patienter audias: multo major est provocasse. Sed accessant istiusmodi querimoniam: sic inter nos puragermanitas, & deinceps non quæstionum, sed caritatis ad nos scripta mitamus. Sancti fratres, qui nobiscum Domino servant, affatim te salutant. Sanctos

ctos, qui tecum Christi leve trahunt iugum, præcipue sanctum & suspiciendum Papam Alipium, ut meo obsequio salutes, precor. Incolumem te, & memorem mei Christus Deus noster tueatur omnipotens, domine verè sancte & beatissime Papa. Si legisti librum explanationum in Jonam, puto, quòd ridiculum cucurbitæ non recipias quæstionem. Sin autem, amicus qui me primus gladio petiit, stylo repulsus est: sit humanitatis tuæ, atque iustitiæ accusantem reprehendere, non respondentem. In scripturam, si placet, campo sine nostro invidem dolore ludamus.

HIERONYMUS BONASO.

Argumentum Epistolæ.

Bonasum obrectatorem quempiam ridet, qui, quòd Hieronymus in suis libris adversus vitia scripserat, ad suam contumeliam pertinere putabat.

MEdici, quos vocant chirurgos, crudeles putantur, & miseri sunt. An non est miseriâ alienis non dolere vulneribus, & mortuas carnes inclementi secare ferro? Non horrere curantem, quòd horret ipse, qui patitur, & inimicum putari? Ita se natura habet, ut amara sit veritas, & blanda vitia existimentur. Isaias in exemplum captivitatis futuræ, nudus non erubescit: incedere. Jeremiâs de media Jerusalem ad Euphratem fluvium Mesopotamiæ mittitur, ut inter inimicas gentes, ubi est Assyrius, & castra sunt Chaldæorum, ponat perizonia corrupendum: Ezechiel stercore primùm humano, deinde hubulo, panem de omni semente conspersum edere jubetur, &

uxoris interitum siccis oculis videt: Amos de Samaria pellitur. Cur quæso? Nempe ideo, quia chirurgi spirituales, secantes vitia peccatorum, ad pœnitentiam cohortantur. Paullus Apostolus: Inimicus, inquit, vobis factus sum, verum dicens. Et quia Salvatoris dura videbantur eloquia, plurimi discipulorum retrorsum abierunt. Unde non mirum est, si & nos ipsi vitis detrahentes, offendimus plurimos. Disposui nasum secare foetentem: timeat, qui strumosis est. Volo corniculæ detrudere garrienti: raucidulam se intelligat cornix. Nunquid unus in urbe Romana est, qui habeat truncas ^{que} inhonesto vulnere nares? Nunquid solus Bonosus Segestanus cava verba, & in modum vesicarum tumescantia, * buccis trutinatur infatis? Dico, quosdam scelere, periurio, falsitate ad dignitatem, nescio quam, pervenisse. Quid ad te, qui te intelligis innocentem? Rideo advocatum, qui patrono egeat: & quadrante dissonam eloquentiam nares subsanno. Quid ad te, qui disertus es? Volo in nummarios invehi sacerdotes: tu, qui dives non es, quid irascaris? Clausum cupio suis ignibus atdere. Vulcanum. Nunquid hospes ejus es, aut vicinus, quòd à delubris idoli niteris incendia submovere? Placet mihi de larvis, de bubone, de noctua, de Niliaci ridere portentis. Quidquid dictum fuerit, in te dictum putas. In quocumque vitium ostyli mei mucro contorquetur, te clamitas designari. Consorta manu in jus vocas, & satyricum scriptorem in prosa arguis. An ideo tibi bellus videtur, quia fausto vocaris nomine? quasi non & lucus ideò dicatur, quòd minime luceat: & Parca, quòd inequaquam parcant: &

* Ampullas & sesquipedalia verba vocat Horat. Significat autem sermonem, qui doquentiæ multum, & parum eruditionis habet.

Eumenidēs furia; quōd non sint benignæ: & vulgō
 Æthiopes vocentur argentei. Quōd si in descriptione scō-
 dorum semper irasceris, ja- ubi cum Persio cantabo:
Opient se generam vex; & regina te puella te rapiant:
quidquid calaveris, hoc rosa fiat. * Dabo tamen consi-
 lium; quibus absconditis possis pulchrior apparere.
 Nasus non videatur in facie: sermo non sonet ad loquen-
 dum: atque ita & formosus; & disertus videri poteris.

** Pers. Sat. 20. muretur, & simit. muretur, & simit.*
DIVI HIERONYMI IN PENTATEUCHUM

De eusebio Moysi prefatio ad Desiderium.
 Argumentum Epistolæ.

*Prefatio in Pentateuchum; quæ reddit rationem, quo
 consilio post editionem Septuagintæ, veteris testamen-
 tum ex Hebræorum voluminibus latine verterit.*

Desiderii mei desideratas accepi epistolas; quæ
 quōdam præstigio futurorum cum Daniele
 sortita est nomen obscurantis, ut translatus in la-
 tinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum
 nostrorum auribus caderem. Periculosum opus cer-
 te, & obrectatorum meorum laratibus patens: qui
 miserati sunt in septuaginta Interpretum sugillatio-
 nem in nova pro vestribus eudere, ita ingenium quasi
 vinum probantes; cum ego sepiissime restatus sim, me
 pro virili portione in tabernaculo Dei offerre; quæ
 possim, nec opes alterius aliorum paupertate foeda-
 ri. Quod ut auderem, Origenis me studium provo-
 cavit; qui editioni antiquæ translationem Theodo-
 tionis miscuit, asterisco & obelo opus omne distin-
 guens

guens, dum aut illucescere facit, quæ minùs ante fue-
 rant, aut superflua quæque jugulat, & confodit, ma-
 ximè quæ Evagelistarum, & Apostolorum auctori-
 tas promulgavit. In quibus multa de veteri testa-
 mento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur,
 ut est illud: Ex Ægypto vocavi filium meum. Et:
 Quoniam Nazareus vocabitur. Et: Videbunt in quem
 compunxerunt. Et: Flumina de ventre ejus fluent aquæ
 vivæ. Et: Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec
 in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus di-
 ligentibus se. Et alia multa, quæ proprium *Syntagma* *
 desiderant. Interrogemus ergo eos, ubi hæc scripta
 sint? & cum dicere non potuerint, de libris hebræicis
 proferamus. Primum testimonium est in Ossea: secun-
 dum in Isaia: tertium in Zacharia: quartum in Pro-
 verbiis: quintum æquè in Isaia: quod multi ignorantes,
 apochryphorum deliramenta sectantur, & hiberas næ-
 nias libris authenticis præferunt. Causas erroris non
 est meum exponere. Judæi prudenti factum dicunt esse
 consilio, ne Ptolemæus, unius Dei cultor, etiam apud
 Hebræos duplicem divinitatem deprehenderet. Quod
 maximè idcirco faciebant, quia in Platonis dogma ca-
 dere videbatur. Denique, ubicumque sacramentum aliquid
 scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu San-
 cto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacue-
 runt, ut & Regi satisfacerent, & arcanum fidei
 non vulgarent. Et nescio quis primus auctori, se-
 ptuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxe-
 rit, quibus divisi, eadem scriptarint: cum Aristæus
 ejusdem Ptolemæi * *hyperaspistes*, & multo post
 tempore Josephus, nihil tale retulerint; sed in una

** Id est, compositionem, sive opus. ** Id est satelles ac
 protector, à clypeo, qui aspis græcè dicitur.*

basilica congregatos, contulisse quod scribebant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem. Ibi spiritus ventura prædicit, hic eruditio, & verborum copia ea, quæ intelligit, transfert. Nisi fortè putandus est Tullius Oeconomicon Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demosthenis pro Ctesiphonte orationem afflatus rhetorico spiritu transtulisse: Aut aliter de eisdem libris per septuaginta Interpretes, aliter per Apostolos Spiritus Sanctus testimonia texuit: ut quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiri sint. Quid igitur? damnamus veteres? Minimè: sed post priorum studia, in domo Domini, quod possumus, laboramus. Illi interpretati sunt ante adventum Christi, & quod nesciebant, dubiis protulere sententiis: nos verò post passionem & resurrectionem ejus, non tam prophetiam, quam historiam scribimus: aliter enim audita, aliter visa narrantur: quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur, æmule, obtrectator ausculta: non damno, non reprehendo Septuaginta, sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante Prophetas inter spiritalia charismata positos lego, in quibus ultimum penè gradum interpretes tenent. Quid livore torqueris? Quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare, interroga Hebræos: diversarum urbium magistros consule: Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est, si contra se postea ab Apostolis usurpata testimonia probaverunt, & emendatiora sunt exemplaria latina, quam græca, & græca, quam hebraica. Verùm hæc contra invidos. Nunc te precor, Desideri carissime, ut me, quia tantum opus

subire fecisti, & à Genesi exordium capere, orationibus juves, quò possim eodem spiritu, quo scripti sunt libri, in latinum eos transferre sermonem.

*HIERONYMUS AD PAMMACHIUM,
de optimo genere interpretandi.*

Argumentum Epistolæ.

Ruffinus subornaverat Palladium quandam Galatam adversus Hieronymum, qui illius interpretationem calumniaretur. Hujus calumnias refellit, explicans officium veri interpretis. Imitatus est autem titulum Ciceronis, de optimo genere dicendi.

PAullus Apostolus, præsentè rege Agrippa, de criminibus responsurus: quòd posset intelligere qui auditurus erat, de causæ victoria, statim in principio sibi gratulatur, dicens: De omnibus, quibus accusator à Judæis, ò rex Agrippa, existimo me beatum, cum apud te sim hodie defendendus; qui præcipuè nosti cunctas quæ in Judæis sunt, consuetudines, & quæstiones. Legerat enim illud Isaïæ: Beatus qui in aures loquitur audientis; & noverat, tantum oratoris verba proficere quantum judicis prudentia cognovisset. Unde & ego beatum me in hoc dumtaxat negotio judico, quòd apud eruditas aures imperitæ linguæ responsurus sum: quæ objicit mihi vel ignorantiam, vel mendacium, si aut nescivi alienas litteras verè interpretari, aut nolui: quorum alterum error, alterum crimen est. Ac ne forsitan accusator meus facilitate, qua cuncta loquitur, & impunitate, qua sibi licere omnia putat, me quoque

que apud vos argueret, ut Papam Epiphanium ctimatus est, hanc epistolam nisi, quæ te, & per te alios, qui nos amare dignantur, rei ordinem doceat. Ante hoc ferme biennium miserat Joanni Episcopo supradictus Papa Epiphanius litteras, arguens eum in quibusdam dogmatibus, & postea clementer ad pœnitentiam provocans. Harum exemplaria certam Palestinæ rapiebantur, vel ob auctoris meritum, vel ob elegantiam scriptionis. Erat in monasterio nostro vir apud suos haud ignobilis, Eusebius cremonensis: qui, cum hæc epistola per multorum ora volitaret, & mirarentur eam pro doctrina, & puritate sermonis, docti pariter, & indocti, coepit à me obnixè petere, ut sibi eam in latinum verterem, & propter intelligendi facilitatem apertius explicarem, græci enim eloquii pœnitens ignarus erat. Feci quod voluit, accitoque notario, raptim, celeriterque dictavi: ex latere in pagina breviter annotans, quem intrinsecus sensum singula capitula continerent. Si quidem & hoc, ut sibi soli facerem, oppidò flagitavit: postulavique ab eo mutuo, ut domi haberet exemplar, nec facile in vulgus proderet. Res ita anno & sex mensibus transiit, donec supradicta interpretatio de scriniis ejus novo præstigio Jerosolymam commigravit. Nam quidam pseudomonachus, vel accepta pecunia, ut perspicuè intelligi datur, vel gratuita malitia, ut incassum corruptor nititur persuadere, compilatis chartis ejus, & sumtibus, Judas factus est proditor, deditque adversariis latrandi contra me occasionem, ut inter imperitos concionantur, me falsarium, me verbum non expressisse de verbo: pro honorabili dixisse carissimum; & maligna interpretatione, quod nefas dictum sit, *ai de-*

simon orin apanton: id est, reverendum auribus omnium, doluisse transferre. Hæc, & istiusmodi nugæ crimina mea sunt. Ac primum antequam de translatione respondeam, volo interrogare eos, qui malitiam prudentiam vocant, unde apud vos exemplar epistolæ? Quis dedit? Qua fronte profertis, quod scelere redemistis? Quid apud homines tutum erit, si ne parietibus quidem & scriniis nostra possumus secreta celare? Si ante tribunalia iudicum hoc vobis crimen impingerem; reos legibus subjugarem, quæ etiam pro utilitatibus fisci noxiis delatoribus pœnas statuunt; & cum suscipiant prodicionem, damnant proditorem: Lucrum videlicet placet, voluntas displicet. Dudum Esychium virum consularem, contra quem Patriarcha Gamaliel gravissimas exerceuit inimicitias, Theodosius Princeps capite damnavit, quod sollicitato notario chartas illius invasisset. Legimus in veteribus historiis, ludimagistrum, qui Faliscorum liberos prodiderat, vincitum pueris traditum, & ad eos, quos prodebat, remissum, nec sceleratam populum romanum suscepisse victoriam. Pyrrhum Epirotarum regem, cum in castris ex vulnere curaretur, medici sui prodicione interfici nefas duxit Fabricius, quin potius vincitum remisit ad dominum, ut scelus nec in adversario comprobaret. Quod leges publicæ, quod hostes tuentur, quod inter bella & gladios sanctum est, hoc nobis inter monachos, & sacerdotes Christi institutum fuit. Et audet quidam ex eis, adducto supercilio, & concrepantibus digitis cruciare, & dicere: Quid enim si redemit, si sollicitavit? Fecit quod sibi profuit. Mira sceleratis defensio! quasi non & latrones, & fures, & pyræ faciant, quod sibi prodest. Certè Annas, &

Caiphas seducentes infelicem Judam, fecerunt quod sibi utile existimabant. Volo in chartulis meis quilibet ineptias scribere, commentari de scripturis, remordere lædentes, digerere stomachum, in locis me exercere communibus, & quasi limatas ad expugnandum sagittas reponere. Quandiu non profero cogitata, maledicta non crimina sunt; immo ne maledicta quidem quæ aures publicæ nesciant. Tu corrupas servulos, sollicites clientes, & ut in fabulis legimus, auro ad Danaem penetres, dissimulatoque quod feceris, me falsarium voces: cum multò pejus crimen accusando in te confitearis, quam in me arguis. Alius te hæreticum, alius insinulat dogmatum perversorem. Taces ipse, respondere non audes: interpretem laceras, de syllabis calumniaris, & totam defensionem tui putas, si tacenti detrahas. Finge in transferendo, vel errasse, vel intermisisse me quidpiam. Hic totius negotii tui cardo versatur, hæc tua est defensio. Num idcirco tu non es hæreticus, si ego malus interpretes sim? Non hoc dico, quòd te hæreticum noverim: sciat ille qui accusavit; noverit ille, qui scripsit: sed quòd stultissimum sit accusatum ab alio, alium criminari, & confosso undique corpore, è dormientis vulnere solatium quærere. Hactenus sic locutus sum, quasi aliquid de epistola commutaverim, & simplex translatio possit errorem habere, non crimen. Nunc verò cum ipsa epistola doceat, nihil mutatum esse de sensu, nec res additas, nec aliquod dogma confictum, faciunt næ intelligendo, ut nihil intelligant: & dum alienam imperitiam volunt coarguere, suam produnt. Ego enim non solùm fateor, sed libera voce profiteor, me interpretatione Græcorum absque

scripturis sanctis, ubi & verborum ordo & mysterium est, non verbum è verbo, sed sensum exprimere de sensu. Habeoque hujus rei magistrum Tullium, qui Protagoram Platonis, Oeconomicon Xenophontis, & Æschinæ ac Demosthenis duas contra se orationes pulcherrimas transtulit. Quanta in illis prætermiserit, quanta addiderit, quanta mutaverit, ut proprietates alterius linguæ suis proprietatibus explicaret, non est hujus temporis dicere. Sufficit mihi ipsius translatoris auctoritas, qui ita in prologo eorundem orationum locutus est: Putavi mihi suscipiendum laborem utilem studiosis, mihi quidem ipsi non necessarium: converti enim ex Atticis duorum eloquentissimorum nobilissimas orationes, inter seque contrarias, Æschinæ, & Demosthenis; nec converti ut interpres; sed ut orator, sententiis iisdem, & earum formis, tam figuris, quam verbis ad nostram consuetudinem aptis. In quibus non verbum pro verbo necesse habui reddere; sed genus omne verborum, vimque servavi. Non enim me annumerare ea lectori putavi oportere, sed tanquam appendere. Rursum in calce sermonis, quorum ego (ait) orationes, si, ut spero, ita expressero, virtutibus utens illorum omnibus, id est, sententiis, & earum figuris, & rerum ordine, verba persequens earenum, ut ea non abhorreant à more nostro. Quæ si è Græcis omnia conversa non erunt; tamen ut generis ejusdem sint, elavoravimus. Sed & Horatius, vir acutus, & doctus, hoc idem in Arte poetica erudito interpreti præcipit: Nec verbum verbo curabis reddere fidus interpres. Terentius Menandrum, Plautus & Cæcilius veteres comicos interpretati sunt. Nunquid hærent in verbis, ac non decorem magis,

& elegantiam in translatione conservant? quam vos veritatem interpretationis, hanc eruditi * Kakezilian nuncupant. Unde & ego doctus à talibus, ante annos circiter viginti, & simili tunc quoque errore deceptus, certè hoc mihi à vobis obijciendum nesciens, cum Eusebii Cæsariensis Chronicon in latinum verterem, tali inter cetera usus sum præfatione. Difficile est, alienas lineas insequentem, non alicubi excidere: & arduum, ut, quæ in alia lingua benè dicta sunt, eundem decorem in translatione conservent. Significatum est aliquid unius verbi proprietate; non habeo meum, quo id efferam; dum quæro implere sententiam, longo ambitu vix brevis viæ spatia consumo. Accedunt hyperbatorum anfractus, dissimilitudines casuum, varietates figurarum, ipsum postremo suum, & ut ita dicam, vernaculum linguæ genus. Si ad verbum interpretor, absurdè resonant; si ob necessitatem aliquid in ordine, vel in sermone mutavero, ab interpretis videbor officio recessisse. Et post multa, quæ nunc prosequi otiosum est, etiam hoc addidi. Quod si cui non videtur, linguæ gratiam in interpretatione mutari, Homerum ad verbum exprimat in latinum. Plus aliquid dicam: eundem sua in lingua prosæ verbis interpretetur: videbis ordinem ridiculum, & poetam eloquentissimum vix loquentem. Verùm ne meorum scriptorum parva sit auctoritas (quamquam hoc tantum probare voluerim, me semper ab adolescentia, non verba, sed sententias transtulisse) qualis super hoc genere præfaciuncula sit, in libro, quo beati Antonii vita describitur, ipsius lectione cognosce. Ex alia in aliam linguam expressa ad verbum translatio sensum operit,

* Id est, ineptam, ac malam imitationem.

rit, & veluti læta gramine sata strangulat. Dum enim casibus & figuris servit oratio, quod brevi poterat indicare sermone, longo ambitu circumacta vix explicat. Hoc igitur ego vitans, ita beatum Antonium, te petente, transposui, ut nihil desit ex sensu, cum aliquid desit ex verbis. Alii syllabas aucupentur, & litteras; tu quære sententias. Dies me deficiet, si omnium, qui ad sensum interpretati sunt, testimonia replicavero. Sufficit in præsentem nominasse Hilarium confessorem, qui homilias in Job, & in psalmos tractatus plurimos in latinum vertit è græco, nec assedit litteræ dormitanti, & putidæ rusticorum interpretatione se torsit; sed quasi captivus sensus in suam linguam victoris jure transposuit. Nec hoc mirum in ceteris sæculi videlicet, aut ecclesiæ viris; cum septuaginta Interpretes, & Evangelistæ, atque Apostoli idem in sacris voluminibus fecerint. Legimus in Marco dicentem Dominum, *Tubitha cumi*: statimque subjectum est, quod interpretatur; Puella, tibi dico, surge. Arguatur Evangelistæ mendacii, quare addiderit, Tibi dico; cum in hebræo tantum sit: Puella, surge. Sed, ut *Emphaticoteron* faceret, & sensum vocantis, atque imperantis exprimeret, addidit; Tibi dico. Rursum in Matthæo redditis à proditore Juda triginta argenteis, & emto ex eis agro figuli, scribitur: Tunc impletum est, quod scriptum est per Jeremiam Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos, pretium appetiati, quod appetiaverunt à filiis Israel: & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus. Hoc in Jeremia penitus non invenitur, sed in Zacharia, aliis multo verbis, ac toto ordine discrepante; Vulgata quippe editio ita se habet: Et

dicam ad eos: Si bonum est coram vobis, date mercedem mihi, aut reuite: & appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Dixitque Dominus ad me: Pone illos in conflatatorium, & considera, si probatum sit, sicut probatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & misi eos in domo Domini in conflatatorium. Quantum distet ab Evangelistæ testimonio Septuaginta translatio, perspicuum est. Sed & in hebræo, cum sensus idem sit, verba præpostera sunt, & pene diversa. Et dixi, inquit, ad eos: Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam: & si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appetriatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & projeci eos in domo Domini ad statuarium. Accusent Apostolum falsitatis, quod nec cum hebraico, nec cum septuaginta congruat translatoribus; & quod hic majus est, eriet in nomine: pro Zacharia quippe Jeremiam posuit. Sed absit hoc de pedissequo Christi dicere, cui curæ fuit, non verba & syllabas aucupari, sed sententias dogmatum ponere. Veniamus ad aliud ejusdem Zachariæ testimonium, quod Joannes Evangelista assumit juxta hebraicam veritatem: Videbunt in quem compunxerunt: pro quo in Septuaginta legimus: *Kai epiblepsontai pros me antbôn enôrchestanto*, quod interpretati sunt Latini: Et aspicient ad me pro iis quæ illuserunt, sive insultaverunt. Discrepat Evangelistæ, septuaginta Interpretum, nostræque translatio: & tamen sermonum varietas spiritus unitate concordat. In Matthæo quoque legimus Dominum prædicentem Apostolis fugam, & hoc ipsum Zachariæ testimonio confirmantem. Scri-

ptum

ptum est, ait: Percutiam pastorem, & dispergentur oves. At in Septuaginta, & in hebræo, multo aliter est. Non enim ex persona Dei dicitur, ut Evangelista vult; sed ex Prophetæ Deum Patrem rogantem: Percute pastorem, & dispergentur oves. In hoc, ut arbitror, loco, juxta quorundam prudentiam, Evangelista piaculi reus est, quod ausus sit Prophetæ verba ad Dei referre personam. Scribit supradictus Evangelista: Ad Angeli monitum talisse Josephi parvulum, & matrem ejus, & intrasse in Ægyptum, ibique mansisse usque ad obitum Herodis, ut impleretur quod dictum est à Domino per Prophetam: Ex Ægypto vocavi filium meum. Hoc nostri codices non habent, sed in Ossee Prophetæ juxta hebraicam scribitur veritatem: Quia puer Israel est, & dilexi eum, & ex Ægypto vocavi filium meum. Pro quo in eodem loco Septuaginta transtulerunt: Quia parvulus est Israel, dilexi eum, & ex Ægypto vocavi filios ejus. Num omnino repudiandi sunt, qui istum locum, qui ad Christi maxime pertinet sacramentum, aliter transtulerunt? An danda potius venia, ut hominibus, juxta Jacobi sententiam dicentis: Multa peccamus omnes: & si quis in verbo non offendit, iste perfectus est, vir, potens refranare omne corpus? Illud verò, quod in eodem Evangelista scribitur: Et veniens habitavit in civitate quæ dicitur Nazareth, ut impleretur, quod dictum est per Prophetas: Quia Nazareus vocabitur. Respondeant Logodædali *, & fastidiosi estimatores omnium tractatorum: ubi legerint, discantque in Isaia positum. Nam in eo loco, ubi nos legimus, atque transtulimus: Exiet virga de radice Jessè, & flos

* Id est, Sermonis, artifices.

flor de radice ejus ascendet: in hebræo juxta linguæ illius idioma, ita scriptum est: Exiet virga de radice Jesse, & Nazareus de radice ejus crescet. Cur hoc omiserunt Septuaginta, si non licet transferre verbum pro verbo? Sacrillegium est, vel celasse, vel ignorasse mysterium. Transeamus ad ceteras; neque enim epistola brevitas patitur diutius singulis immorari. Idem Matthæus loquitur: Hoc autem totum factum est, ut completeretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen ejus Emmanuel. Quod Septuaginta transtulerunt: Ecce Virgo in utero accipiet, & pariet filium, & vocabitis nomen ejus Emmanuel. Si verba calumniantur, utique non est idem, habebit, & accipiet; neque vocabunt, & vocabitis. Porro in hebræo legimus ita scriptum: Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabit nomen ejus Emmanuel. Non Achaz, qui arguebatur infidelitatis, non Judæi, qui erant Dominum negaturi: sed vocabit, inquit, ipsa quæ concipiet, ipsa Virgo, quæ pariet. In eodem Evangelista legimus, Herodem ad adventum Magorum fuisse turbatum, Scribisque & Sacerdotibus congregatis, sciscitatum ab eis, ubi Christus nasceretur, illosque respondisse: In Bethlehem Juda: Sic enim scriptum est in Propheta: Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in ducibus Juda: Ex te enim egredietur dux, qui regat populum meum Israel. Hoc exemplum in Vulgata editione sic fertur: Et tu Bethlehem domus Ephrata, modicus es, ut sis in millibus Juda: de te mihi egredietur, ut sit princeps in Israel. Quanta sit inter Matthæum & Septuaginta verborum

ordinisque discordia, magis hoc admiraberis, si hebraicum videas, in quo ita scriptum est: Et tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel. Considera gradatim quæ ab Evangelista sint posita: Et tu Bethlehem terra Juda. Pro terra Juda, in hebraico habetur Ephrata; in Septuaginta, domus Ephrata. Et pro Nequaquam minima es in ducibus Juda, in Septuaginta legitur: Modicus es, ut sis in millibus Juda: in Hebræo: Parvulus es in millibus Juda: sensusque contrarius est, Septuaginta sibi in hoc dumtaxat loco, & hebraico concordante. Evangelista enim dixit, quod non sit parvulus in ducibus Juda, cum e regione sit positum: Parvulus quidem es, & modicus; sed tamen de te mihi parvulo & modico egredietur dux in Israel, secundum illud Apostoli: Elegit infirma mundi Deus, ut confundat fortia. Porro quod sequitur: Qui regat, vel qui pascat populum meum Israel; aliter in Propheta esse, perspicuum est. Hæc replico, non ut Evangelistas arguam falsitatis, (hoc quippe impiorum est Celsi, Porphyrii, Juliani) sed ut reprehensiores meos arguam imperitiæ, & impetrem ab eis veniam, ut concedant mihi in simplici epistola, quod in scripturis sanctis, velint, nolint, Apostolis concessuri sunt. Marcus discipulus Petri ita suum orditur Evangelium: Principium Evangelii Jesu-Christi, sicut scriptum est in Isaia Propheta: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. Hoc exemplum ex duobus Prophetis compositum est, de Malachia videlicet & Isaia: Nam primum, quod dicitur: Ecce ego mitto Angelum meum

ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te, in Malachia sine scriptum est. Sequens autem, quod intertur: Vox clamantis in deserto, &c. in Isaia legitur. Et quomodo Marcus statim in principio voluminis sui posuit, sicut scriptum est in Isaia Prophetâ: Ecce ego mitto Angelum meum: quod non scribitur in Isaia, ut diximus, sed in Malachia novissimo duodecim Prophetarum. Solvat hanc quæstionem imperita præsumtio, & ego erroris veniam deprecabor. Idem Marcus inducit ad Phariseos Salvatorem loquentem: Numquam legis, quid fecerit David, quando necessitatem habuit, & esurivit ipse, & socii ejus, quomodo ingressus domum Dei sub Abiathar Pontifice, & panes propositionis comedit, quibus non licebat vesci, nisi solis sacerdotibus? Legamus Samuelem, sive (ut in communi titulo habetur) regnorum libros, ibique reperimus non Abiathar scriptum esse, sed Abimelech Pontificem, qui postea à Doeg cum ceteris sacerdotibus, Saul jubente, percussus est. Pergamus ad Apostolum Paulum. Scribit ad Corinthios: Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Sed sicut scriptum est: Quod oculis non vidit, nec auribus audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se. Solent in hoc loco apocryphorum quidam deliramenta sectari, & dicere, quod de Apocalypsi Eliæ testimonium sumtum sit, cum in Isaia juxta hebraicum ita legatur: A sæculo non audierunt, nec auribus perceperunt: Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te. Hoc Septuaginta multo aliter transtulerunt: A sæculo non audivimus, neque oculi nostri viderunt Deum absque te: & opera tua vera, & facies

expectantibus te misericordiam. Intelligimus unde sumtum sit testimonium: & tamen Apostolus non verbum expressit è verbo, sed *paraphrasticos* eundem sensum aliis sermonibus indicavit. In epistola ad Romanos idem Apostolus Paullus exemplum de Isaia sumens: Ecce, inquit, ponam in Sion lapidem offensionis, & petram scandali: discordat à translatione veteri, & tamen cum hebraica veritate concordat. In Septuaginta enim contrarius sensus est: Non ut lapidi offensionis occurreret, neque ut petra ruinæ: cum Apostolus quoque Petrus Hebræis, Paul. loque consentiens ita posuerit: Incredulis autem lapis offensionis, & petra scandali. Ex quibus universis perspicuum est, Apostolos, & Evangelistas in interpretatione veterum scripturarum, sensum quæsisse, non verba, nec magnopere de ordine, sermonibusque curasse, dum intellectui res pateret. Lucas vir Apostolicus, & Evangelista scribit, Stephanum primum Christi martyrem in Judaica concione narrantem: In Septuaginta quinque animabus descendit Jacob in Ægyptum, & defunctus est ipse, & patres nostri translati sunt in Sychem, & positi sunt in sepulcro, quod emit Abraham pretio argenti à filiis Emor patris Sychem. Hic locus in Genesi multo aliter invenitur, quod scilicet Abraham emerit ab Ephron Ethco filio Seor, juxta Hebron quadringentis drachmis argenti speluncam duplicem, & agrum circa eam, sepelirique in ea Saram uxorem suam. Atque in eodem legitur libro, postea reverentem de Mesopotamia Jacob cum uxoribus, & filiis suis, posuisse tabernaculum ante Salem urbem Sychimorum, quæ est in terra Chanaam, & habitasse ibi, & emisse partem agri, in quo habebat ten-

toria: ab Emor patre Sychem centum annis, & stetit ibi altare, & invocasse ibi Deum Israel. Abraham non emit specum ab Emor patre Sichein, sed ab Ephron filio Seor, nec sepultus est in Sychem, sed in Hebron, quæ corruptè dicitur Arboch. Duodecim autem Patriarchæ non sunt sepulti in Arboch, sed in Sychem, qui ager non est emtus ab Abraham, sed à Jacob. Differo solutionem & istius quasiunculæ, ut obtrectatores mei quarant, & intelligant, non verba in scripturis consideranda, sed sensus. Vigesimi primi psalmi juxta Hebræos, id ipsum exordium est, quod Dominus locutus est in cruce: *Eli Eli lamma zababani*: quod interpretatur: Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti? Reddationem, cur septuaginta translatōres interposuerint, Respice in me. Ita enim verterunt: Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti? Respondebunt utique, nihil damni in sensu esse, si duo verba sint addita. Audiant & à me, non periclitari ecclesiarum statum, si celeritate dictandi aliqua verba dimiserim. Longum est nunc evolvere quanta Septuaginta de suo addiderint, quanta dimiserint, quæ in exemplaribus ecclesiæ obelis, asterisque distincta sunt. Illud enim, quod legimus in Isaia: Beatus qui habet semen in Sion, & domesticos in Jerusalem: solent Hebræi deridere, cum audierint. Nec non & in Amos post descriptionem luxuriæ: Stantia putaverunt hæc, & non fugientia. Revera sensus rhetoricus, & declamatio Tulliana. Sed quid faciemus de authenticis libris, in quibus hæc non fuerunt adscripta, & cetera his similia, quæ si proferre nitamur, infinitis libris opus est? Porro quanta dimiserit, vel asterisci testes (ut dixi) sunt, vel nostra interpretatio, si

à diligenti lectore translationi veteri conferatur: & tamen vires Septuaginta editio obtinuit in ecclesiis, vel quia prima est, & ante Christi facta advenum, vel quia ab Apostolis, in quibus tamen ab hebræico non discrepat, usurpata. Aquila autem proselytus & contentiosus interpres, qui non solum verba, sed etymologias quoque verborum transferre conatus est, jurè projicitur à nobis. Quis enim pro frumento, & vino, & oleo possit vel legere, vel intelligere *cheuma*, *oporimon stilboteta*, quod nos possumus dicere fusionem, pomationemque, & splendentiam? Atqui non solum Hebræi habent *arthra*, sed & ille *Kakocelos*, qui syllabas interpretatur & litteras, ut dicat, *Seiei ton ouranon Kai seiei ton gen*, quod latina lingua omnino non recipit. Cujus rei exemplum nos ex nostro sermone capere possumus. Quanta enim apud Græcos bene dicuntur, quæ si ad verbum transferamus, in latino non resonant? & è regione, quæ apud nos placent, si vertantur juxta ordinem, apud illos displicebunt? Sed ut infinita præteream, & ostendam tibi, vir omnium nobilium christianissime, & christianorum nobilissime, cujusmodi falsitatis me in epistolæ translatione reprehendant, ipsius epistolæ ponam cum græco sermone principium, ut ex uno crimine intelligantur & cetera: *Edei gar imas agape mitti iisei ton cleron phevetai*: Quod me ita vertisse meminî: Oportebat nos, dilectissime, clericatus honore non abuti in superbiam. Ecce, inquirunt, in uno versiculo quanta mendacia: Primum *Agapetos dilectus* est, non dilectissimus: deinde *oiesis*, existimatio dicitur, non superbia: non enim dixit *videmati*, sed *oiesei*, quorum alterum tumorem, alterum arbitrium sonat. Totumque, quod sequitur, Cle-

clericatus honore non abuti in superbiam, tuum est. Quid agis, ò columnen litterarum, & nostrorum temporum Aristarche, qui de universis scriptoribus sententiam feras? Ergo frustra tanto tempore studimus; & sæpe manum ferulæ subduximus. Egreddentes de portu, statim imegimus. Igitur, quia & errasse humanum est, & confiteri errorem, prudentis: tu quicumque reprehensor es, tu me, obsecro, emenda præceptor, & verbum de verbo exprime. Debueras, inquit, dicere: Oportebat enim, nos, dilecte, non æstimatione clericorum ferri. Hæc est Plautina eloquentia, hic lepos atticus, & musarum, ut dicunt, eloquio comparandus. Completur in me tritum vulgi sermone proverbium: Oleum perdit, & impensas, qui bovem mittit ad ceroma. * Hæc non est illius culpa, cujus sub persona alius agit tragediam, sed Ruffini, & Melanie magistrorum ejus, qui illum magna mercede nihil scire docuerunt. Nec reprehendo in quolibet christiano sermonis imperitiam. Atque utinam Socraticum illud haberemus: Scio, quod nescio: Et alterius sapientis: Te ipsum intellige. Venerationi mihi semper fuit non verbosa rusticitas, sed sancta simplicitas. Qui in sermone imitari se dicit Apostolos, prius imiretur virtutes in vita illorum. In loquendo simplicitatem excusabit sanctimoniam magnitudinem, & syllogismos Aristotelis, contortaque Chrysippi acumina resurgens mortuus confutabit. Ceterum ridiculum, si quis è nobis manens inter Croesi opes, & Sardanapali delicias, de sola rusticitate se jactet: quasi omnes latrones, & diversorum criminum rei disertis sint, & cruentos gladios, philosophorum voluminibus, ac non arborum truncis occulant. Excessi mensuram epistolæ,

sed

* Unguenti genus, quo athlete ungebantur.

sed non excessi doloris modum. Nam qui falsarius vocor, & inter mulierum radios, & textrina dilanior, contentus sum crimen abnuere, non referre. Unde arbitrio tuo cuncta permitto, ut legas ipsam epistolam, tam græcam, quam latinam: & illic intelliges accusatorum meorum nœnias, & probrosas querelas. Porro mihi sufficit amicum instruxisse carissimum, & in cellula latitantem diem tantum expectare judicii. Optoque, si fieri potest, & si adversarii siverint, commentarios potius scripturarum, quam Demosthenis, & Tullii Philippicas tibi scribere.

HIERONYMUS MARCELLÆ.

Argumentum Epistolæ.

Respondet iis, qui obtestabantur, quod de græcis, & hebraicis litteris quedam jam recepta mutasset, & inmodicam in Hieronymo doctrinam calumniantes, quasi sola incertitia christianum efficiat.

Post priorem epistolam, in qua de hebraicis verbis pauca perstrinxeram, ad me repente perlatum est, quosdam homunculos mihi studiosè detrahere: cur adversum auctoritatem veterum, & totius mundi opinionem aliqua in Evangelii emendare tentaverim? Quos ego cum possem meo jure contemnerè, (asino quippe lyra superflue canit) tamen ne nos superbia, ut facere solent, arguat, ita responsum habeant: Non adeo me hebetis fuisse cordis, & tam crasse rusticitatis, (quam illi solam pro sanctitate habent, piscatorum se discipulos asserentes, quasi idcirco sancti sint, si nihil scierint) ut ali-

quid

quid de Dominicis verbis, aut corrigendum putaverimus; aut non divinitus inspiratum; sed latinorum codicum vitiositatem, quæ ex diversitate librorum omnium comprobatur, ad græcæ originem, unde & ipsi translata non denegant, voluisse revocare. Quibus si displicet fontis unda purissimi, cœnosa rivulos bibant, & diligentiam, qua avium sylvas, et concharum gurgites norunt, in scripturis legendis abiciant: sintque in hac re tantum simplices, ut Christi verba existiment rusticana, in quibus per tanta jam sæcula tantorum ingenia sudaverunt, ut rationem verbi unius cujusque magis opinati sint, quam expresserint. Apostolum arguat imperitiæ, qui ob multas litteras insanire dicitur. Scio te, cum ista legeris, rugare frontem, & libertatem meam rursus seminarium timere rixarum, ac meum, si fieri potest, os digito velle comprimere, ne audeam dicere, quæ alii facere non erubescunt. Rogo, quid à nobis liberè dictum est? Nunquid in lancibus idola cœlata descripsi? nunquid inter epulas christianas virginalibus oculis baccharum, Satyrumque complexus innexui? aut quendam aliquem amariorem sermo pulsavit? nunquid ex mendicis divites fieri doluimus? nunquid reprehendi hæreditarias sepulturas? Unum miser locutus, quod virgines sæpius deberent cum mulieribus esse, quam cum masculis, totius oculis urbis offendi, cunctorum digitis notor. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis, & factus sum eis in parabolam: & tu putas, me aliquid deinceps locuturum? Verùm ne Flaccus de nobis rideat: *Ambrosia cœpit insilui, currente rota, cur urceus exiit?* Revertimur ad nostros bipedes asellos, & illorum in atre buccina, magis quam cithara concrepamus. Illi legant, spe gaudentes, tempori servientes? Nos

legamus; spe gaudentes, Domino servientes. Illi adversus presbiterum accusationem omnino putent recipiendam; nos legamus: adversum presbiterum accusationem ne receperis, nisi sub duobus, aut tribus testibus; peccantes autem coram omnibus argue. Illis placeat humanus sermo, & omni acceptione dignus; nos cum Græcis, id est, cum Apostolo, qui græcè locutus est, erremus: Fidelis sermo, & omni acceptione dignus. Ad extremam illi gaudeant gallicis canteris; * nos solutus vinculis, & in Salvatoris ministerium præparatus, Zachariæ asellus ille delectet, qui postquam Domino terga præbuit, cœpit Isaia consonare vaticinio: Beatus qui seminat secus omnem aquam, ubi bos & asinus calcant.

HIERONIMUS PAULLINO.

Argumentum Epistolæ.

Technicorum sapientium, & ecclesiasticorum exemplis provocat ad studium litterarum, præcipue sacrarum, & in quibus quantum sit difficultatis ostendit. Deinde cum mundum quandam divinæ scripturæ exponit oculis, ac veluti per transennam ostendit, quò magis inflammet ad hujus studium singulos ejus libros, auctores, & argumenta, eoque quibusdam breviter commendans.

FRater Ambrosius tua mihi munuscula perferens, derulit & suavissimas litteras, quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ jam fidei, & veteris * Id est *Equi castratis*, Gallicis autem dixit, quia ex Britannia tales equi egrediuntur.

amicitiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non utilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola, & palpans adulatione, sed Dei timor, & divinarum scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historiis quosdam lustrasse provincias, novos adiisse populos, maria transisse, ut eos, quos ex libris noverant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticus Vates, sic Plato Ægyptum, & Architam Tarentinum, eamque oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissime peragravit, ut qui Athenis magister erat, & potens, cujusque doctrinam Academiæ gymnasia personabant, fieret peregrinus, atque discipulus, malens aliena verecundè discere, quam sua impudenter ingerere. Venique, dum litteras, quasi toto fugientes orbe, persequitur, captus à piratis, atque venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captivus, vinculus, & servus: tamen, quia philosophus, major e mente se fuit. Ad Titum Livium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de ultimis Hispaniæ, Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Rómæ non traxerat, unius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus sæculis celebrandumque miraculum, ut tantam urbem ingressi, aliud extra urbem quærerent. Apollonius sive ille magus (ut vulgus loquitur) sive philosophus (ut Pythagorici tradunt) intravit Persas, pertransivit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetravit, & ad extremum latissimo Physon amne transmissio, pervenit ad Brachmanas, ut Hiarcan in throno sedentem aureo, & de Tantalii fonte potantem, inter paucos

ἀπολλώνιος ἰσχυρὸς ἐπὶ τῶν ἐθνῶν δι-

discipulos, de natura, de moribus siderum, ac dierum cursu audiret docentem: inde per Elamitas, Babylonios, Chaldaeos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæstinos, reversus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, ut Gymnosophistas, & famosissimam solis mensam videret in sabulo. Invenit ille vir ubique quod disceret, & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissimè octo voluminibus Philostratus. Quid loquar de sæculi hominibus: cum Apostolus Paulus, vas electionis, & magister gentium, qui de conscientia tanti in se hospitis loquebatur: An experimentum queritis ejus, qui in me loquitur Christus? post Damascum, Arabiamque lustratam, ascenderit Jerosolyman, ut videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim. Hoc enim mysterio hebdomadis & ogdoadis, futurus gentium prædicator instruendus erat. Rursumque post annos quatuordecim, assumpto Barnaba & Tito, exposuerit Apostolis Evangelium, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis energiæ viva vox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa fortius sonat. Unde & Æschines cum Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio, quam adversus eum habuerat, mirantibus cunctis, atque laudantibus, suspirans ait: Quid si ipsam audissetis bestiam sua verba resonantem? Nec hoc dico, quod sit in me aliquid tale, quod vel possis, vel velis discere; sed quod ardor tuus, ac discendi studium, etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Non quid invenias; sed quid quæras, consideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam si artificis,

& plastæ cessent manus, tamen virtute totum est, quidquid esse potest. Paullus Apostolus ad pedes Gamalielis legem Moysi & Prophetas didicisse se gloriatur, ut armatus spiritualibus telis, postea diceret confidenter: Arma enim militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum: consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, & captivantes omnem intellectum, ad obediendum Christo, & subjugare parati cunctam inobedientiam. Ad Timotheum scribit ab infantia sacris litteris eruditum, & hortatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam, quæ data sit ei per impositionem manus presbyteri. Tito præcipit, ut inter ceteras virtutes Episcopi, quem brevi sermone depinxit, scientiam quoque in eo eligat scripturarum. Obtinentem, inquit, eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes revincere: sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quantum ædificat ex vitæ merito ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat. Aggæus Propheta, immò per Aggæum Dominus, Interroga, ait, sacerdotes legem. In tantum sacerdotis officium est, interrogatum respondere de lege. Et in Deuteronomio legitur: Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. In psalmo quoque centesimo decimo octavo: Cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione justi viri, cum eum David arbori vitæ, quæ est in paradiso, compararet, inter ceteras virtutes & hoc intulit: In lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte. Daniel in fine sacratissimæ visionis:

nis, justos, ait, fulgere sicut stellas, & intelligentes, hoc est doctos, quasi firmamentum. Vides quantum inter se distent justa rusticitas, & docta justitia? Alii stellis, alii cœlo comparantur: quamquam juxta hebraicam veritatem utrumque de eruditis possit intelligi: ita enim apud eos legitur: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justiciam erudiant multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paullus Apostolus, vas electionis? Nempe quia vas legis, & sanctarum scripturarum armarium est. Pharisæi stupeant ad doctrinam Domini, & mirantur in Petro, & Joanne, quomodo legem sciunt, cum litteras non didicerint. Quidquid enim aliis exercitatio, & quotidiana in lege meditatio tribuere solet, illis Spiritus Sanctus suggererat. Et erant, juxta quod scriptum est, *Theodidacti*. Duodecim annos Salvator impleverat, & in templo senes de quæstionibus legis interrogans, magis docet, dum prudenter interrogat. Nisi fortè rusticum Petrum, rusticum dicimus Joannem, quorum uterque dicere poterat: Etsi imperitus sermone, non tamen scientia. Jonnes rusticus, piscator indoctus? Et unde vox illa obsecro: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? *Logos* enim græcè multa significat: nam & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa uniuscujusque rei, per quam sunt singula, quæ subsistunt. Quæ universa rectè intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato nescivit, hoc Demosthenes eloquens ignoravit. Perdam, inquit, sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam: & quamquam stultitia prædicationis in cruce sit, tamen Paul-

lus sapientiam loquitur inter perfectos. Sapientiam autem non sæculi hujus, nec principum istius sæculi, qui destruuntur; sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam prædestinavit ante sæcula. Dei sapientia Christus est. Christus enim Dei virtus, & Dei sapientia. Hæc sapientia in mysterio abscondita est: de qua & noni psalmi titulus prænotatur, pro occultis filii, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi: & qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus est ante sæcula. Prædestinatus autem, & præfiguratus in lege, & Prophetis. Unde & Prophetæ appellabantur videntes: quia videbant eum, quem ceteri non videbant. Abraham vidit diem ejus, & lætatus est. Aperiebantur cœli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant. Revela, inquit David, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & revelatione opus est, ut intelligatur, ac revelata facie, Dei gloriam contempleretur. Liber in apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis homini scienti litteras, ut legat, respondebit tibi: Non possum, signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse litteras, & tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille reseraverit, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit? In actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, immò vir (sic enim eum Scriptura cognominat) cum legeret Isaiam, interrogatus à Philippo: Putas ne intelligis, quæ legis? Respondit: Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (ut de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunuchus, nec studiosior, qui de Æthiopia, id est, de extremis mundi finibus venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis, di-

vinæ-

vinæque scientiæ fuit, ut etiam in vehiculo sacras litteras legeret: & tamen eum librum teneret, & verba Domini cognitione conciperet, lingua volveret, labiis personaret, ignorabat eum, quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Jesum, qui clausus latebat in littera. O mira doctoris virtus! Eadem hora credit Eunuchus, baptizatur: & fidelis, & sanctus factus est, ac de discipulo magister: plus in deserto fonte ecclesiæ, quam in aurato synagogæ templo reperit. Hæc à me breviter perstricta sunt, (neque enim epistolaris angustia evagari longius patiebatur) ut intelligeres te in scripturis sanctis, sine prævio & monstrante semitam non posse ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philosophis, geometricis, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis, quorum scientia mortalibus vel utilissima est, & in tres partes scinditur * *to dogma, ten methodon, ten empeiriā*. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quam manu administrantur. Agricola, cementarii, fabri metallorum, lignorumve casores, lanarii quoque, & fullones, & ceteri qui variam supellectilem, & vilia opuscula fabricantur, absque doctore non possunt esse quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi omnes passim vindicant. Scribimus indocti, doctique poemata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent, antequam discant. Alii adducto supercilio grandia verba trutinant, inter mulierculas de sacris litteris philosophantur: alii discunt (proh pudor!) à fe-

* Id est Decretum, rationem, experientiam.

minis, quod viros doceant: &, ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, immò audacia edisserunt aliis, quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus: qui si fortè ad scripturas sanctas post sæculares litteras venerint, & sermone composito aurem populi mulserint; quidquid dixerint, hoc legem Dei putant; nec scire dignatur quid Prophetæ, quid Apostoli senserint; sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, depravare sententias, & ad voluntatem suam scripturam trahere repugnantem: quasi non legerimus Homerocentonas, & Virgiliocentonas: * ac non sic etiam Maronem sine Christo possimus dicere christianum, quia scripserit: Jam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna. Jam nova progenies coelo demittitur alto. Et patrem loquentem ad filium: Nate, meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Salvatoris in cruce: Talia perstabat memorans, fixusque manebat. Puerilia hæc sunt, & circulatorum ludo similia docere quod ignores, immò (ut cum stomacho loquar) nec hoc quidem scire quod nescias. Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de divisione terræ, de confusione linguarum, & descensione usque ad Ægyptum scribitur Hebræorum. Patet Exodus cum decem plagis, cum Decalogo, cum mysticis divinisque præceptis. In promptu est Leviticus liber, in quo singula sacrificia, immò singulæ penè syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leviticus spirant cœlestia

* *Centones*, vocantur quædam carminum structuræ, ac compositiones variis è locis, sensibusque diversis confarcinatæ, ut ex eis unus prodeat sensus, quem sæuncta illa non reddunt carmina.

ria sacramenta. Numeri verò, nonne totius Arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent? Deuteronomium quoque secunda lex, & evangelicæ legis præfiguratio nonne sic ea habet, quæ priora sunt, ut tamen nova sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in ecclesia gloriatur. Job exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosâ incipit, versus labitur, pedestri sermone finitur: omnesquæ leges dialecticæ propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula in eo verba plena sunt sensibus. Et (ut de ceteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, ut nullus de ea vel manifestius vel cautius scripserit: Scio, inquit, quòd Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra resurrecturus sum: & rursus circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum. Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius: reposita est hæc spes mea in sinu meo. Veniam ad Jesum Nave, typum Domini non solum gestis, sed etiam nomine. Transiit Jordanem, hostium regna subvertit, divisit terram victori populo, & per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, ecclesiæ, cœlestisque Jerusalem spiritualia regna describit. In Judicum libro quot principes populi, tot figuræ sunt. Ruth Moabitissæ Isaïæ explet vaticinium dicentis: Emitte agnum, Domine, dominatorem terræ de petra deserti ad montem filiæ Sion. Samuel in Heli mortuo, & in occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porro in Sadoch, atque David, novi sacerdotii, novique imperii

rii sacramenta testatur. Melachim, id est, Regum tertius, & quartus liber à Salomone usque ad Jechoniam, & ab Jeroboam filio Nabath usque ad Ossee, qui ductus est in Assyrios, regnum Judæ, & regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: Si in litteris sensum latentem inspexeris, ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra ecclesiam bella narrantur. Duodecim Prophetæ in unius voluminis angustias coarctati, multo aliud, quam sonant in littera, præfigurant. Ossee crebrò nominat Ephraim, Samariam, Joseph, Jezrael, & uxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum prætolari. Joel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante corruptam, & post eversionem prioris populi, effusum iri Spiritum Sanctum super servos Dei, & ancillas, id est, super centum viginti credentium nomina, qui effundendus erat in cœnaculo Sion: qui centum viginti ab uno usque ad quindecim paulatim, & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in psalterio mysticè continentur. Amòs pastor, & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim dignè exprimat tria, aut quatuor scelera Damasci, Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon, & Moab, & in septimo octavoque gradu Judæ, & Israel? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in monte Samariæ, & ruituram domum majorem, minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem Dominum super murum litum, vel adamantinum, & uncinum pomorum attrahentem

tem supplicia peccatoribus, & famem in terram, non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei. Abdias, qui interpretatur servus Domini, peronat contra Edom sanguineum, terrenumque hominem. Fratris quoque Jacob semper amulum, hastâ percudit spirituali, Jonas columba pulcherrima, naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam revocat, & sub nomine Ninive salutem gentibus nuntiat. Michæas de Morasthi coheres Christi, vastationem annuntiat filiæ latronis, & obsidionem ponit contra eam, quia maxillam percussit judicis Israel. Nahum consolator orbis increpat civitatem sanguinum, & post eversionem illius loquitur: Ecce super montes pedes evang elizantis, & annunciantis pacem. Abacuc luctator fortis, & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, ut Christum in cruce contempletur, & dicat: Operuit cœlos gloria ejus, & laudis ejus plena est terra. Splendor ejus ut lux erit, cornua in manibus ejus, ibi abscondita est fortitudo ejus. Sophonias speculator, & arcanorum Domini cognitor, audit clamorem à porta piscium, & ejulatum à secunda, & contritionem à collibus. Indicit quoque ululatum habitatoribus Pilæ: quia conticuit omnis populus Chanaam: disperierunt universi, qui involuti erant argento. Aggæus festivus, & lætus, qui seminavit in lacrymis, ut in gaudio metaret, destructum templum reedificat, Dominumque patrem inducit loquentem: Adhuc unum modicum, & ego commovebo cœlum, & terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes: & veniet desideratus cunctis gentibus. Zacharias, memor Domini sui, multiplex in prophetia Jesum vestibis sordidis indutum, &

lapidem oculorum septem, candelabrumque aureum cum totidem lucernis, quot oculis, duas quoque olivas à sinistris lampadis cernit & dextris, ut post equos rufos, nigros, albos, & varios, dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Jerusalem, pauperem regem vaticinetur, & prædicet sedentem super pullum filium asinæ subjugalis. Malachias apertè, & in fine omnium Prophetarum, de abjectione Israel, & vocatione gentium: Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra: ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. Isaïam, Jeremiam, Ezechielem, & Danielelem quis possit vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed evangelium. Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex è diversis metris nectit alphabetum. Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus involuta, ut apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur. Quartus verò, qui & extremus inter quatuor Prophetas, temporum conscius, & totius mundi philohistor, * lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subvertentem, claro sermone pronunciat. David, Simonides noster, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, & Serenus Christum lyrâ personat, & iu decachordio psalterio ab inferis excitat resurgentem. Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, ecclesiam jungit & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium. Esther

in

* Id est, *Amator historiarum* totius mundi.

in ecclesiæ typo populum liberat de periculo, interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes convivii, & diem celebrem mittit in posteros. Paralipomenon liber, id est, instrumenti veteris epitome, tantus, ac talis est, ut absque illo, si quis scientiam scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irideat. Per singula quippe nomina, juncturasque verborum, & præmissæ in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur evangelii questiones. Esdras, & Neemias, adjutor videlicet, & consolator à Domino, in unum volumen coarctantur, instaurant templum, muros extruunt civitatis, omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio Sacerdotum, Levitarum, Israelis, proselytorum, ac per singulas familias murorum ac turrium opera divisa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in medulla.

Cernis, me scripturarum amore raptum excessisse modum epistolæ, & tamen non implesse quod volui. Audivimus, tantum quid nosse, quid cupere debeamus, ut & nos quoque possimus dicere: Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore. Ceterum Socraticum illud impletur in nobis: hoc tantum scio quod nescio. Tangam & novum breviter testamentum. Matthæus, Marcus, Lucas, & Joannes, quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata, & ubique volitantia. Tenent se mutuo, sibi que perplexi sunt, & quasi rota in rota volvuntur, & pergunt quocumque eos flatus Sancti Spiritus perduxerit. Paullus Apostolus

ad

ad septem scribit ecclesias, octava enim ad Hebræos à plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit, ac Titum, Philemonem pro fugitivo famulo deprecatur: super quo tacere melius puto, quam pauca scribere. Actus Apostolorum nudam quidem sonantem videntur historiam, & nascentis ecclesiæ infantiam texere. Sed si noverimus, scriptorem eorum Lucam esse medicum, cujus laus est in evangelio, animadvertemus, pariter omnia verba illius, animam languentis esse medicinam. Jacobus, Petrus, Joannes, & Judas Apostoli septem epistolas ediderunt, tam mysticas, quam succinctas, & breves pariter & longas; breves in verbis, longas in sententiis, ut rarus sit qui non in earum lectione cæcutiat. Apocalypsis Joannis tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi pro merito voluminis. Laus omnis inferior est: in verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te, frater carissime, inter hæc vivere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil querere. Nonne tibi videtur jam hic in terris regni cœlestis habitaculum? Nolo offendaris in scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum: quæ vel vitio interpretum, vel de industria sic prolata sunt, ut rusticam concionem facilius instruerent, & in una eademque sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans, & hebes, ut hæc me nosse pollicear, & eorum fructus in terra capere, quorum radices in cœlo fixæ sunt: sed velle fateor. Sediti me præfero, magistrum renuens, comitem spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, quærens invenit. Discamus in terris, quorum nobis scientia perseveret in cœlo. Obuiis te manibus excipiam: & (ut ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quidquid quæsieris, tecum

cum scire conabor. Habes hic amantissimum tui fratrem Eusebium, qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicavit, referens honestatem morum tuorum, contentum sæculi, fidem amicitiae, amorem Christi. Nam prudentiam, & eloquii venustatem, etiam absque illo ipsa epistola præferbat. Festina, quæso te, & hærentis in salo naviculæ funem magis præcide, quam solve. Nemo renuntiaturus sæculo, bene potest vendere, quæ contempsit ut venderet. Quidquid in sumtus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est: Avaro tam deest quod habet, quam quod non habet. Credenti totus mundus divitiarum est: * infidelis etiam obolo indiget: Sic vivamus tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Victus, & vestitus divitiæ christianorum sunt: Si habes in potestate rem tuam, vende; si non habes, projice. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum est. Scilicet, nisi tu, semper recrastinas, & diem de die trahens, cautè & pederentiam tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus, unde alar pauperes suos. Totum Deo dedit, qui se ipsum obtulit. Apostoli navem tantum & retia reliquerunt. Vidua duo ara misit in gazophylacium, & præfertur Cressi divitiis. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

* Hoc est, universa, quæ sunt in mundo, sua sunt, ac sibi pro divitiis serviunt, juxta illud, *Nihil habentes, & omnia possidentes.*

VITA PAULLI EREMITÆ.

Argumentum Epistolæ.

De ortu, vita, & obitu Paulli, primi, sicut putant, Eremitæ, & quomodo fuerit sepultus à D. Antonio monacho. Tanta erat in exemplaribus varietas, ut appareat, Hieronymum sæpius idem argumentum aliis tractasse verbis, aut alium exercendæ copiæ causâ, hoc fecisse. Videtur & hoc Hieronymus exercitandî ingenii gratiâ luisse.

Inter multos sæpe dubitatum est, à quo potissimum monachorum eremus habitari cœpta sit. Quidam enim altiùs repetentes, à beato Elia, & Joanne sumpsere principium. Quorum & Elias plus nobis videtur Prophetæ fuisse, quàm monachus, & Joannes antè prophetare cœpisse, quàm natus est. Alii autem, (in quam opinionem vulgus omne consentit) asserunt, Antonium hujus propositi fuisse caput: quod ex parte verum est: non enim tam ipse ante omnes fuit, quàm ab eo omnium incitata sunt studia. Amathas verò, & Macarius, discipuli Antonii, quorum superior magistri corpus sepelivit, etiam nunc affirmant, Paullum quendam Thebeum, principem istius rei fuisse. Quod non tam nomine, quàm opinione nos quoque comprobamus. Nonnulli & hæc, & alia, prout voluntas tulit, jactitant: subterræneo specu crinitum calcaneo tenuis hominem fuisse, & multa, quæ perseusqui otiosum est, incredibilia fingentes. Quorum, quia impudens mendacium fuit, ne refellenda quidem contententia videtur. Igitur, quia de Antonio tam gra-

co, quàm romano stylo diligenter traditum est, pauca de Paulli principio & fine scribere disposui, magis, quia res omissa fuit, quàm fretus ingenio. Quomodo autem in media ætate vixerit, & quas satana pertraheret insidias, nulli hominum compertum habetur. Sub Decio, & Valeriano persecutoribus, quo tempore Cornelius Romæ, Cyprianus Carthagine felici crudore damnati sunt, multas apud Ægyptum, & Thebaidem ecclesias tempestas sæva populata est. Voti tunc christianis erat, pro Christi nomine gladio percuti. Verùm hostis callidus tarda ad mortem supplicia conquirens, animas cupiebat jugulare, non corpora. Et ut ipse, qui ab eo passus est, Cyprianus ait, volentibus mori, non permittebatur occidi. Cujus ut crudelitas notior fiat, duo memoriæ causâ exempla subjicimus. Perseverantem igitur in fide martyrem, & inter equuleos, laminasque victorem, jussit melle perungi, & sub ardentissimo sole, ligatis manibus post tergum resupinari: scilicet ut muscarum aculeis cederet, qui ignitas sartagine antè superasset. Alium juvenili ætate florentem, in amœnissimos hortulos præcepit adduci: ibique inter lilia candentia, & rubentes rosas, cum leni juxta murmure aquarum serperet rivus, & molli sibilo arborum folia ventus præstringere, super extractum plumis lectum resupinari: & ne se inde posset excutere, blandis serico nexibus irretitum relinqui. Quò cum, recedentibus cunctis, meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis stringere colla complexibus: et quod dictu quoque scelus est, manibus attractare virilia, ut corpore in libidinem concitato, se victrix impudica superjaceret. Quid ageret miles Christi, & quò se verteret, nesciebat: Quem tormenta non vicerant, superabat voluptas. Tandem

cœlitus inspiratus, præcisam morsu linguam in osculantis se faciem expuit, ac sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo superavit. Per idem ergo tempus, quo talia gerebantur, apud inferiorem Thebaidam, cum sorore jam viro tradita, post mortem amborum parentum in hæreditate locupleti Paullus relictus est annorum circiter quindecim, literis tam græcis, quàm ægyptiacis apprime eruditus, mansueti animi, Deum valde amans. Et cum persecutionis procella detonaret, in villam remotiorem & secretiorem secessit. Verùm quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames? sororis maritus cœpit prodere velle, quem celare debuerat. Non illum uxoris lacrymæ, non communio sanguinis, non spectans cuncta ex alto Deus ab scelere revocavit. Ad hæc instabat crudelitas, quæ pietatem videbatur imitari. Quod ubi prudentissimus adolescens intellexit, ad montium deserta confugiens, dum persecutionis finem præstolaretur, necessitatem in voluntatem vertit: ac paulatim progrediens, rursusque subsistens, atque hoc idem sæpius faciens, tandem repetit saxeam montem, ad cujus radicem haud procul erat grandis spelunca, quæ lapide claudebatur. Quo remoto, (ut est cupiditas hominum occulta cognoscere) avidius explorans, animadvertit intus grande vestibulum, quod, aperto desuper cœlo, patulis diffusa ramis vetus palma contexerat, fontem lucidissimum ostendens, cujus rivum tantummodo foras erumpentem, statim modico foramine, eadem quæ genuerat aquas, terra sorbebat. Erant præterea per exesum montem haud pauca habitacula, in quibus scabræ iam incudes, & mallei, quibus pecuniæ olim signatæ visebantur. Hunc locum Ægyptiorum litteræ ferunt, furtivæ monetæ officinam fuisse, ea tem-

pestate, qua Cleopatram junctus est Antonius. Igitur adamato (quasi quod à Deo sibi offerretur) habitaculo, omnem ibidem in orationibus & solitudine duxit ætatem: cibum & vestimentum ei palma præbebat. Quod ne cui impossibile videatur, Jesum testor, & sanctos Angelos ejus, in ea eremi parte, quæ juxta Syriam Saracenis jungitur, vidisse me monachos, de quibus unus per triginta annos clausus, hordeaceo pane, & lustrali aqua vixit: alter in cisterna veteri (quam gentili sermone Syri cubam vocant) quinque caricis per singulos dies sustentabatur. Hæc igitur incredibilia esse videbuntur his, qui non crediderint: quia omnia possibilia sunt credentibus. Sed ut ad id redeam, unde digressus sum, cum jam centum tredecim annos beatus Paullus vitam cœlestem ageret in terris, & nonagenarius in alta solitudine Antonius moraretur (ut ipse asserere solebat) hæc in mentem ejus cogitatio incidit, nullum ultra se perfectum monachum in eremo consedissee. At illi per noctem quiescenti revelatum est, esse alium ulterius multo se meliorem, ad quem visendum deberet proficisci. Illic, erumpente luce, venerabilis senex infirmos artus baculo regente sustentans, cœpit ire velle quod nesciebat. Et jam media dies, coeque desuper sole, fervebat: nec tamen à cœpto itinere abducebatur, dicens: Credo in Deum meum, quod servum suum, quem mihi promisit, ostendet. Nec plura his, conspicit hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Hippocentauro vocabulum indidit. Quo viso, salutaris impressione signi armat frontem, & Heus tu, inquit, quam in parte hic servus Dei habitat? At ille barbarum nescio quod infrendens, & frangens poeti verba, quam proloquens, inter hor-

rentia ora senis blandum quæsitivum, & dextra protensione manus caput indicat iter: & sic parentes campos volucris transmittens fuga, ex oculis mirantis evanuit. Verum hæc utrùm diabolus ad terrendum eum simulaverit, an, ut solet, eremus, monstruosorum animalium ferax, istam quoque gignat bestiam, incertum hebetur. Stupens itaque Antonius, & de eo quod viderat, secum volvens, ulterius progreditur. Nec morâ inter saxosam convallem haud grandem homunculum videt, aduncis naribus, fronte cornibus asperata, cujus extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat. Infractusque & hoc Antonius spectaculo, scutum fidei, & lorica spei, ut bonus præliator, arripuit. Nihilominus memoratum animal, palmarum fructus eidem ad viaticum, quasi pacis obsides, offerebat. Quo cognito, gradum pressit Antonius, & quisnam esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit: Mortalis ego sum, & unus ex accolis eremi, quos vario delusa errore gentilitas, Faunos, Satyrosque, & incubos vocans, colit. Legatione fungor gregis mei. Precamur, ut pro nobis communem Deum depreceris, quem pro salute mundi venisse cognovimus, & in universam terram exiit sonus ejus. Talia eo loquente, longævus viator ubertim faciem lacrymis rigabat, quas magnitudo lætitiæ indices cordis effuderat. Gaudet quippe de Christi gloria, & de interitu satanæ: simulque admirans, quod ejus posset intelligere sermonem, & baculo humum percutiens, aiebat: Væ tibi, Alexandria, quæ pro Deo portenta veneraris: væ tibi, civitas meretrix, in quam totius orbis æmonia conflueret! Quid nunc dictura es? Bestiæ Christum loquuntur, & tu pro Deo portenta veneraris.

ris. Necdum verba compleverat, & quasi pennigero volatu petulcum animal aufugit. Hoc, ne cuiquam ob incredulitatem scrupulum moveat, sub rege Constantino, universo mundo teste, defenditur: nam Alexandriam istiusmodi homo vivus perductus, magnum populo spectaculum præbuit: & postea cadaver examine, ne calore ætatis dissiparetur, sale infuso, Antiochiam, ut ab Imperatore videretur, allatum est. Sed ut propositum prosequar, Antonius cœptam regionem pergebat, ferarum tantum & bubalorum vestigia intuens, & eremi latam vastitatem. Quid age-ret, quò verteret gradum, nesciebat.

Jam altera effluxerat dies: restabat unum, ut deseri se à Christo non posse confideret. Pernox secundas in oratione exegit tenebras, & dubia adhuc luce, procul intuetur lupam sitis ardoribus anhelantem, ad radicem montis irrepere. Quam secutus oculis, & juxta speluncam, cum fera àbisset, accedens, intro cœpit aspicere, nihil curiositate proficiente, tenebris arcentibus visum. Verum, ut Scriptura ait, perfecta dilectio foras mittit timorem: suspensio gradu, & anhelitu temperato, callidus explorator ingressus, ac paulatim progrediens, sæpiusque subsistens, sonum aure captabat. Tandem per cæca noctis horrorem procul lumen intuitus, dum avidius præperat, offensus in lapidem pede, strepitum concitavit: post cujus sonitum beatus Paullus ostium, quod patebat, occludens, serâ obfirmavit. Tunc verò Antonius præ foribus corruens, usque ad sextam, & eò amplius, horam aditum precabatur, dicens: Qui sim, unde, vel cur venerim, nōsti. Scio me non mereri conspectum tuum: tamen, nisi videro, non recedam. Qui bestias recipis, hominem cur repellis? Quæsi-

vi, & inveni: pulso, ut aperiatur. Quod si non impetro, hic moriar ante postes tuos: certe sepelies vel meum cadaver. Talia perstabat memorans, fixusque manebat. Ad quem responsum paucis ita reddidit heros: Nemo sic petit, ut minetur: nemo cum lacrymis injuriam, vel calumniam facit: & miraris, si non recipiam, cum moriturus adveneris? Sic ardens Paullus patefecit ingresum.

Quo aperto, dum in mutuos miscetur amplexus, propriis se salutavere nominibus: gratiæ Domino in commune referuntur. Et post sanctum osculum, residens Paullus cum Antonio, ita exorsus est: En, quem tanto labore quæstisti, putridis senectute membris operit inculta canities: En vides hominem, pulverem mox futurum. Verum, quia caritas omnia sustinet, narra mihi, quæso, quomodo se habeat humanum genus, an in antiquis urbibus nova tecta consurgant: quo mundus regatur imperio: an supersint aliqui, qui demonum errore rapiantur. Inter has sermocinationes suspiciunt, alitem corvum in ramo arboris condisse, qui indo leniter subvolans, integrum panem ante mirantium ora deposuit. Post cujus abscessum: Eia, inquit Paullus, Dominus nobis prandium misit, verè pius, verè misericors. Sexaginta jam anni sunt, quod accipio dimidii semper pannis fragmentum: verum ad adventum tuum, militibus suis Christus duplicabit annonam. Igitur, Domino gratiarum actione celebrata, super vitrei marginem fontis uterque consedit. Hic verò, quis frangeret panem, oborta contentio, penè diem duxit in vesperum. Paullus more cogebat hospitii, Antonius jure refellebat ætatis. Tandem consilium fuit, ut aprehenso e regione panè, dum ad se quisque nititur, pars cui-

que

que sua remaneret in manibus. Dehinc paululum aquæ in fonte prono ore libaverunt: & immolantes Deo sacrificium laudis, noctem transegere vigiliis. Cumque jam esset terræ redditus dies, beatus Paullus ad Antonium sic loquutus est: Olim te, frater, in istis regionibus habitare sciebam: olim te conservum meum mihi promiserat Deus. Sed quia jam dormitionis meæ tempus adventit, & (quod semper cupiebam dissolvi, & esse cum Christo) peracto cursu: superest mihi corona justitiæ: tu missus es à Domino, qui humo corpusculum meum tegas, immò terræ terram reddas. His Antonius auditis, flets & gemens, ne se desereret, atque, ut comitem talis itineris acciperet, precabatur. Et ille: Non debes, inquit, quærere quæ tua sunt, sed quæ aliena: expedit quidem tibi, sarcinâ carnis abjectâ, Agnum sequi; sed & ceteris expedit fratribus, ut tuo adhuc instituatur exemplo. Quamobrem, quæso, perge, nisi molestus est, & pallium, quod tibi Athanasius Episcopus dedit, ad involvendum corpusculum meum defer. Hoc autem beatus Paullus rogavit, non quod magnopere curaret, utrum cadaver putresceret, an nudum: quippe qui tanto temporis spatio, contextis palmarum foliis vestiebatur; sed ut à se recedenti moeror suæ mortis levaretur. Stupefactus ergo Antonius, quod de Athanasio & pallio ejus audierat, quasi Christum in Paulo videns, & in pectore ejus Deum venerans, ultra responderè nihil ausus est: sed cum silentio lacrymans, osculatis ejus oculis, manibusque, ad monasterium, quod postea à Saracenis occupatum est, egrediebatur: Neque verò gressus sequebantur animam: sed quamvis corpus inane juniis, seniles etiam anni fregerant, tamen animo vincebat ætatem. Tandem fatigatus, & anhel-

Ius ad habitaculum suum, confecto itinere, pervenit. Cui cum duo discipuli, qui ei longo jam tempore ministrare consueverant, occurrissent, dicentes: Ubi tandiu moratus es, pater? Respondit: Væ mihi peccatori, qui falsi monachi nomen fero. Vidi Eliam, vidi Joannem in deserto, & verè vidi Paullum in paradiso. Et sic, iore compresso, & manu verberans pectus, ex cellula pallium protulit. Rogantibusque discipulis, ut plenius quidnam rei esset, exponeret, ait: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Tunc egressus foras, & ne modicum quidem cibi sumens, per viam, qua venerat, regressus est, illum sitiens, illum videre desiderans, illum oculis ac mente contemplans. Timebat enim quod evenit, ne, se absente, Christo debitum spiritum redderet. Cumque jam dies alia illuxisset, & trium horarum spatio viam remeavisset, videt inter Angelorum catervas, inter Prophetarum & Apostolorum choros niveo candore Paullum fulgentem in sublime conscendere. Et statim in faciem suam procedens, sabulum capiti superjacebat, ploransque, & ejulans aiebat: Cur me, Paulle, dimittis? cur in salutatus abis? tam tardè notus, tam citò necedis? Referebat postea beatus Antonius, tantæ velocitate, quod reliquum erat viæ, cucurrisse, ut instar avis pervolasset. Nec immeritò: Nam introgressus speluncam, vidit genibus complicatis, erecta cervice, extensisque in altum manibus, corpus exanime. Ac primum & ipse, vivere eum credens, pariter orabat. Postquam verò nulla, ut solebat, suspiria precantis audivit, in febile osculum ruens, intellexit, quod etiam cadaver sancti Deum, cui omnia vivunt, officioso gestu precabatur. Igitur obvoluto, & prolato foras corpore, hymnos quoque & psalmos de christiana traditione

decantans, contristabatur Antonius, quòd sarculum quo terram foderet, non haberet: fluctuansque vario mentis æstu, & secum multa reputans, dicebat: Si ad monasterium revertar, tridui iter est: si hic maneam, nihil ultra proficiam. Moriar ergo, ut dignum est, & juxta bellatorem tuum, Christe, ruens, extremum habitum fundam. Talia eo animo volvente, ecce duo leones ex interioris eremi parte currentes, volantibus per colla jubis, ferebantur: quibus aspectis, primò exhorruit: rursusque ad Deum referens mentem, quasi columbas videret, mansit intrepidus. Et illi quidem directo cursu ad cadaver beati senis substiterunt, adulantibusque caudis circa ejus pedes accubuerunt, fremitu ingenti rugientes, prorsus ut intelligeret eos plangere, quo modo poterant. Deinde haud procul cœperunt humum pedibus scalpere, arenamque certatim egerentes, unius hominis capacem locum foderunt: ac statim, quasi mercedem pro opere postulantes, cum motu aurium, cervice dejecta, ad Antonium perrexerunt, manus ejus pedesque lingentes. At illè animadvertit, benedictionem eos à se precari. Nec mora, in laudationem Christi effusus, quòd muta quoque animalia Deum esse sentirent, ait: Domine, sine cujus nutu nec folium arboris defluit, nec unus passerum ad terram cadit, da illis, sicut tu scis. Et manu annuens eis, ut abirent, imperavit. Cumque illi recessissent, sancti corporis onere seniles curvavit humeros: & deposito eo in fossam, desuper humum congregans, tumulum ex more composuit. Postquam autem alia dies illuxit, ne quid pius hæres ex intestati bonis non possideret, tunicam ejus sibi vendicavit, quam in sportarum modum de palmæ foliis ipse sibi contexuerat. Ac sic ad monasterium re-

versus, discipulis cuncta ex ordine replicavit: diebusque sollemnibus Paschæ & Pentecostes semper Paulli tunica vestitus est. Libet in fine opusculi eos interrogare, qui sua patrimonia ignorant, qui domos marmoribus vestiunt, qui uno filo villarum insuunt pretia: huic seni nudo quid unquam defuit? Vos gemmâ bibitis; ille naturâ concavis manibus satisfacit. Vos in tunicis aurum textistis; ille ne vilissimum quidem indumentum habuit mancipii vestri. Sed è contrario, illi quidem pauperculo paradus patet; vos auratos gehenna suscipiet. Ille vestem Christi, nudus licet, tamen servavit; vos vestiti sericis, indumentum Christi perdidistis. Paullus vilissimo pulvere cooperatus jacet, resurrecturus in gloriam; vos operosa saxi sepultura premunt, cum vestris opibus arsurus. Parcite, quæso, vobis; parcite saltem divitiis, quas amatis. Cur & mortuos vestros auratis obvolvitis vestibus? Cur ambitio inter luctus lacrymasque non cessat? An cadavera divitum, nisi in serico putrescere nesciunt? Obsecro, quicumque hæc legis, ut Hieronymi peccatoris memineris: cui si Dominus optionem daret, multò magis eligeret tunicam Paulli cum meritis ejus, quàm regum purpuram cum pœnis suis.

DIVI CÆCILII
CYPRIANI
EPISTOLA
AD DONATUM.

In qua, qualiter sua conversio fuerit, enarrat, & Sancti Spiritus vires commemorans, mundique laqueos declarans damna, hortatur ad placidam fidem, & quietam.

CÆCILIVS CYPRIANVS
Donato salutem.

Benè admones, Donate carissime, nam & promississe me memini, & reddendi tempestivum prorsus hoc tempus est, quo, indulgente vindemia, solutus animus in quietem sollemnes ac statas anni-fatigantis inducias sortitur, locus etiam cum die convenit, & mulcendis sensibus ac fovendis ad lenes auras blandientis autumnii hortorum facies amœna consentit. Hic jucundum sermonibus diem ducere, & studentibus fabulis in divina præcepta conscientiam pectoris erudire: ac ne colloquium nostrum arbiter profanus impediatur, aut clamor intemperans familiæ strepentis obrundatur, petamus hanc sedem: dant secessum vicina secreta, ubi, dum erratici palmittum lapsus nexibus pendulus per arundines bajulas

repunt, vitream porticum frondea tecta fecerunt. Bene hic studia in aures datus, & dum in arbores, & in vites quas videmus, oblectante prospectu, oculos amœnamus, animum simul & auditus instruit, & pascit obtutus. Quamquam tibi sola nunc gratia sola cura sermonis est, contentis voluptariae visionis illecebris, in me oculus tuus fixus est: tam ore, quam mente totus auditor es, & hoc amore, quo diligis. Ceterum quale, vel quantum est, quod in pectus tuum veniat ex nobis? Exilis ingenii angusta medietas tenues admodum fruges parit, nullis ad copiam fecundi cespitis culmis ingravescit: aggrediar tamen facultate, qua valeo, nam & materia dicendi facit mecum. In iudiciis, in concione pro rostris, opulenta facundia volubili ambitione jactetur: cum de Domino Deo vox est, vocis pura sincerita, non eloquentiæ viribus nititur ad fidei argumenta, sed rebus. Denique accipe non diserta, sed fortia, nec ad audientiæ popularis illecebram culto sermone fucata, sed ad divinam indulgentiam prædicandam rudi veritate simplicia: accipe quod sentitur, antequam discitur, nec per moras temporum longa agnitione colligitur, sed compendio gratiæ maturantis hauritur. Ego cum in tenebris, atque in nocte cæca jacerem, cumque in salo jactantis sæculi nutabundus ac dubius vestigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus, difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi divina indulgentia pollicebatur, ut quis renasci denuo posset, utque in novam vitam lavacro aquæ salutaris animatus, quod prius fuerat, exponeret; corporis licet manente compage, hominem animo ac mente muta-

ret,

ret. Qui possibilis, aejbam, est tanta conversio, ut repente ac perniciouser exuatur, quod vel genuinum situ materiæ naturalis inolevit? alta hæc, & profunda senio vetustatis inolevit? alta hæc, & profunda penitus radice sederunt. Quando parsimoniam discit, qui epularibus cœnis & largis dapibus assuevit? & qui pretiosa veste conspicuus in auro atque in purpura fulsit, ad plebeium se ac simplicem cultum quando deponit? Fascibus ille oblectatus & honoribus, privatus & inglorius esse non potest: hic stipatus clientium cuneis, frequentiore comitatu officiosus agminis honestatus, pœnam putat esse, cum solus est. Tenacibus semper illecebris assuetum, necesse est, ut solebat, vinolentia invitet, inflet superbia, iracundia inflammet, rapacitas inquietet, crudelitas stimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hæc egomet sæpe mecum: nam ut ipse quamplurimis vitæ prioris erroribus implicatus tenebar, quibus exui me posse non crederem, sic vitis adhaerentibus obsecundans eram, & desperatione meliorum malis meis veluti jam propriis ac vernaculis adfavebam. Sed postquam unde genitilis auxilio superioris ævi labe deteresa, in expiatum pectus ac purum desuper se lumen infudit, postquam cœlitus spiritu hausto in novum me hominem nativitas secunda reparavit, mirum in modum protinus confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa, facultatem dare, quod prius difficile videbatur, geri posse, quod impossibile putabatur, ut esset agnoscere terrenum fuisse, quod prius carnaliter natum delictis obnoxium viveret: Dei esse cœpisse, quod jam Spiritus Sanctus animaret. Scis ipse profecto & mecum pariter recognoscis, quid detraxerit nobis, quidve con-

tu-

tulerit mors ista criminum, vita virtutum. Scis ipse, nec prædico: in proprias laudes odiosa jactatio est: quamvis non jactatum possit esse, sed gratum, quicquid non virtuti hominis adscribitur, sed de Dei munere prædicatur, ut jam non peccare esse cœperit fidei; quod ante peccatum est, fuerit erroris humani. Dei est, inquam, Dei omne quod possumus: inde vivimus, inde pollemus: inde sumto & vigore concepto, hic adhuc positi futurorum indicia prænosciamus. Si tantum timor innocentiae custos, ut Dominus, qui in mentes nostras indulgentiae caelestis allapsu clementer influxit, in animi oblectantis hospitio iusta operatione teneatur, nec accepta securitas in-diligentiam pariat, & verus denuò hostis obrepat. Ceterum, si tu innocentiae, si justitiae viam teneas, si illa ipsa firmitate vestigii tui incedas, si in Deum viribus totis, ac toto corde suspensus hoc sis tantum, quod esse cœpisti, tantum tibi ad licentiam datur, quantum gratia spiritualis augetur. Non enim, qui beneficiorum terrestrium mos est, in capessendo munere cœlesti mensura ulla vel modus est: profluens largiter spiritus nullis sinibus premitur, nec coercentibus claustris intra certa metarum spatia frænatur: manat jugiter, exuberat affluenter. Nostrum tantum sitiatur pectus, & pateat, quantum illuc fidei capacis afferimus, tantum gratiae inundantis haurimus. Inde jam facultas datur, castitate sobria, mente integra, voce pura, virtute sincera, in medelam dolentium vulnerum posse venenorum virus extinguere, animorum desipientium labes reddita sanitate purgare, infestis jubere pacem, violentis quietem, ferocientibus lenitatem, immundos & erraticos spiritus, qui se expugnandis hominibus immerserint,

ad

ad confessionem minis increpantibus cogere: ut recedant, duris verberibus urgere, conflitantes, ejulantes, gementes, incremento poenae propagantis extendere, flagris cedere, igne torrere. Res illic geritur, nec videtur: Occulta plaga, & poena manifesta. Ita quod esse jam cœpimus, acceptus spiritus licentiâ suâ potitur; quòd necdum corpus ac membra mutavimus, adhuc carnalis aspectus sæculi nube cæcatur. Quantum hic animi potentatus, quanta vis est? non tantum ipsum esse subtractum pernitiosis contractibus mundi, ut quis expiatus & purus nulla incursantis inimici labe capiatur; sed adhuc majorem & fortiorem viribus fieri, ut in omnem adversarii grassantis exercitum imperioso jure dominetur. Atque ut illustrius veritate patefacta divini muneris indicia clarescant, lucem tibi ad cognitionem dabo, malorum blandientium caligine absteresa, opertas sæculi tenebras revelabo. Paulisper te crede subduci in montis ardui verticem celsiorem, speculari inde rerum infra te jacentium facies, & oculis in diversa porrectis, ipse à terrenis contactibus liber fluctuantis mundi turbines intuere. Jam sæculi & ipse misereberis, tuique admonitus, & plus in Deum gratus, majore lætitiâ, quòd evaseris, gratulaberis. Cerne tu itinera latronibus clausa, maria obsessa prædonibus, cruento horrore castrorum bella ubique divisa: madet orbis mutuo sanguine, & homicidium, cum admittunt singuli, crimen est; virtus vocatur, cum publicè geritur: impunitatem sceleribus acquirit non innocentiae ratio, sed sævitiae magnitudo. Jam, si ad urbes ipsas oculos tuos atque ora convertas, celebritatem offendes omni solitudine tristiorum. Paratur gladiatorius ludus, ut libidinem cru-

cru-

crudelium luminum sanguis oblectet. Impletum in succum cibus fortioribus corpus, & aruinæ toris membrorum moles robusta pinguescit, ut saginatus in pœnam carius pereat. Homo occiditur in hominis voluptatem, &, ut quis possit occidere, peritiam est, usus est, ars est: scelus non tantum geritur, sed & docetur. Quid potest inhumanius, quid acerbius dici? disciplina est, ut perimere quis possit: & gloria est, quod perimit. Quid illud, oro te, quale est, ubi se feris objiciunt, quos nemo damnavit? ætate integra, honesta satis forma, veste pretiosa viventes juvenes in ultroneum funus ornantur, malis suis miseri gloriantur: pugnant ad bestias, non crimine, sed furore. Spectant filios suos patres. Frater in cavea est, & soror præstò est. Et spectaculi licet pretium largior muneris apparatus amplificet, ut inæroribus suis mater intersit: hoc (proh dolor!) mater redimit, & in tam impiis spectaculis, tamque diris & funestis esse se non putant oculis parricidas. Converte hinc vultus ad diversa spectaculi non minus pœnitenda contagia: in theatris quoque conspicias, quod tibi & dolori sit, & pudori. Cothurnus est tragicus prisca facinora carmine recensere: de parricidis & incestis horror antiquus, expressa ad imaginem veritatis actione replicatur, ne sæculis trans-euntibus exolescat, quod aliquando commissum est. Admonetur ætas omnis auditu, fieri posse, quod factum est. Numquam ævi senio delicta moriuntur, numquam temporibus crimen obruitur, numquam scelus oblivione sepelitur. Exempla fiunt, quæ esse jam facinora destiterunt. Tum delectat in mimis turpitudinum magisterio, vel quid domi gesserit, recognoscere, vel quid gerere possit, audire. Adulterium

rium discitur, dum videtur, & lenocinante ad vitia publicæ auctoritatis malo, quæ pudica fortasse ad spectaculum matrona processerat, de spectaculo revertitur impudica. Adhuc deinde morum quanta labes, quæ probrorum fomenta, quæ alimenta vitiorum, histrionicis gestibus inquinari? Videre contra fœdus jusque nascendi patientiam incestæ turpitudinis elaboratam? Evirantur mares, honor omnium & vigor sexus enervati corporis dedecore mollescit, plusque illic placet quisquis virum in feminam magis fregerit, in laudem crescit ex crimine, & peritior, quod turpior, judicatur. Spectatur hic, proh nefas! & libenter. Quid non possit suadere qui talis est? Movet sensus, mulcet affectus, expugnat boni pectoris conscientiam fortioerem: nec deest pro-bri blandientis auctoritas, ut auditu molliore perniciës hominibus obrepit. Exprimunt impudicam Venerem, adulterum Martem, Jovem illum suum, non magis regno, quam vitii principem, in terrenos amores cum ipsis suis fulminibus ardentem, nunc in plumas oloris albescere; nunc aureo imbre flueret, nunc in puerorum pubescentium raptus ministris avibus prosilire. Quære jam nunc, an possit esse qui spectat, integer, vel pudicus. Deos suos, quos venerantur, imitantur: fiunt miseri & religiosa delicta. O si possis in illa sublimi specula constitutus oculos tuos inserere secretis, recludere cubiculorum obductas fores, & ad conscientiam hominum penetralia occulta reserare: aspicias ab impudicis geri, quod nec aspicere possit frons pudica. Videas quod crimen sit & videre: videas quod vitiorum furore dementes gessisse se negant, & gerere festinant: libidinibus insanis in viros viri prorruunt.

ruunt. Fiunt quæ nec illis ipsis possunt placere, qui faciunt. Mentior, nisi alios, qui talis est, increpat: turpes turpis infamat, & evasisse se conscium credit, quasi, conscientiam suam non posse effugere, satis non sit. Idem in publico accusatores, in occulto rei, in semetipsos censors pariter, & nocentes: libellant foris, quod intus operantur, admittunt libenter, quod cum amiserit, criminantur: audacia proterus cum vitiis faciens, & impudentia congruens impudicis. Nolo mireris quæ loquantur hujusmodi ore illo polluto. Quidquid jam voce delinquitur, minus est. Sed tibi post insidiosas vias, post dispersas orbetoto multiplices pugnas, post spectacula vel cruenta, vel turpia, post libidinum probra, vel lupanariibus prostituta, vel domesticis parietibus obsepta, quorum quod secretior culpa, major audacia est, forum forasse videatur immune, quod ab injuriis lacessentibus liberum, nullis malorum contactibus polluatur. Illuc aciem tuam flecte: plura illic quæ detesteris, invenies, magis oculos tuos inde libertes. Incisæ sint licet leges duodecim tabulis, & publicè ære præfixo jura præscripta sint, inter leges ipsas delinquitur, inter jura peccatur: innocentia nec illic ubi defenditur, reservatur. Sævitur invicem discordantium rabies, & inter togas pace rupta, forum litibus mugit insanum: hasta illic & gladius, & carnifex præstò est, ungula effodiens, equuleus extendens, ignis exurens, ad hominis corpus unum supplicia plura, quam membra sunt. Quis inter hæc verò subveniat? Patronus? sed prævaricatur & decipit. Judex? sed sententiam vendit. Qui sedet crimina vindicaturus, admittit, & ut reus innocens pereat, fit nocens judex. Flagrant ubique

que delicta, & passim multiformi genere peccandi, per improbas mentes nocens virus operatur. Hic testamentum subjicit; ille falsum capitali fraude conscribit: hic arcentur hæreditatibus liberi; illic bonis donantur alieni. Inimicus insimulat, calumniator impugnat, testis infamat, utrobique grassatur in mendacium: criminum prostituta: vocis venalis audacia, cum interim nocentes nec cum innocentibus pereunt. Nullus de legibus metus est: de quæstore, de judice pavor nullus: quod potest redimi, non timetur: esse jam inter nocentes innoxium crimen est: malos quisquis non imitatur, offendit. Consensere jura peccatis, & coepit licitum esse quod publicum est. Quis illic reram pudor, quæ esse possit integritas, ubi qui damnant improbos desunt, soli tibi, qui damnentur, occurrunt. Sed ne nos videamur eligere fortasse pejora, & studio destruendi, per ea oculos tuos ducere, quorum tristes atque aversandus aspectus ora & vultus conscientia: melioris offendat: jam tibi illa quæ ignorantia sæcularis bona opinatur, ostendam, illic etiam fugienda conspicies. Quos honores putas esse? quos fasces? quam affluentiam in divitiis? quam potentiam in castris? in magistratu purpuræ speciem? in principatu licentia: potestatem? Malorum blandientium virus occultum est, & arridentis nequitia: facies quidem læta, sed calamitatis abstrusæ illecebrosa fallacia: instar quoddam veneni, ubi in lethales succos dulcedine aspersa calliditate fallendi sapore medicato, poculum videtur esse quod sumitur: ubi epotaveris, pernicies hausta grassatur. Quippe illum vides, qui amictu clariore perspicuus fulgere sibi videtur in purpura: quibus hoc sordibus emit, ut fulgeat? quos arro-

gantium fastus prius percūlit: quas superbas fores matutinus saluator obsedit? quot tumentium contumeliosa vestigia in clientium cuneis ante praecessit, ut ipsum etiam salutatum comes postmodum pompa praecederet, obnoxia non homini, sed postestati? neque enim coli moribus meruit ille, sed fascibus. Horum denique videas exitus turpes, cum anceps temporum palpator abscesserit, cum privati latus nudum deseror a secla foedavit, tunc laceratae domus plagae conscientiam feriunt, tunc rei familiaris exhaustae damna noscuntur, quibus redemptus favor vulgi, & caducis atque inanibus votis popularis aura quaesita est. Stulta prorsus & vana jactura frustrantis spectaculi voluptate id parare voluisse, quod nec populus acciperet, & perderet magistratus. Sed & quos divites opinatis, continuantes saltibus saltus, & de confinio pauperibus exclusis infinita ac sine termino rura latius porrigentes, quibus argenti & auri maximum pondus, & pecuniarum ingentium vel extracti aggeres, vel defossae strues: hos etiam inter divitias suas trepidos cogitationis incertae, sollicitudo discruciat, ne praedo vastet, ne percussor infestet, ne inimica cujusque locupletioris invidia calumniosis litibus inquietet. Non cibus securo, somnusve contigit. Suspirat ille in convivio, bibit licet gemma: & cum epulis marcidum corpus torus mollior alto sinu condiderit, vigilat in pluma: nec intelligit miser speciosa esse sibi supplicia, auro se alligatum teneri, & possideri magis, quam possidere divitias atque opes. O detestabilis caecitas mentium, & cupiditatis insanæ profunda caligo! cum exonerare se possit, & levare ponderibus, pergit magis fortunis angentibus in-

in-

incubare, pergit poenalibus cumulis pertinaciter adharere. Nulla in clientes inde largitio lest, cum indigentibus nulla partitio, & pecuniam suam dicant, quam velut alienam domi clausam sollicito labore custodiunt: ex qua non amicis, non liberis quicquam, non sibi denique impertiunt. Possident ad hoc tantum, ne possidere alteri liceat. O nominum quanta diversitas! Bona appellant, ex quibus nullus illis nisi ad res malas usus est! An tu vel illos putas tutos, illos saltem inter bonorum insulas, & opes largas stabili firmitate securos, quos regalis aula splendore fulgentes armorum excubantium tutela circumstat? Major illis quam ceteris metus est: tam ille timere cogitur, quam timetur. Exigit poenas pariter de potentiore sublimitas, sit licet satellitum manu sectus, & clausum ac protectum latus numeroso stipatore tueatur. Quam securos non sinit esse subjectos, tam necesse est non sit & ipse securus. Ante ipsos terret potestas sua, quos facit esse terribiles. Arridet, ut saeviat: blanditur, ut fallat: illucit, ut occidat: extollit, ut deprimat. Poenore quodam nocendi quam fuerit amplior summa dignitatis & bonorum, tam major exigitur usura poenarum. Una igitur placida & fida tranquillitas: una solida, & firma, & perpetua securitas, si quis ab his inquietantibus saeculi turbinibus extractus, salutaris portus statione fundatus, ad coelum oculos tollat a terris, & ad Domini munus admissus, ac Deo suo mente jam proximus, quidquid apud ceteros in rebus humanis sublime ac magnum videtur, intra stam jacere conscientiam gloriatur. Nihil appetere jam, nihil desiderare de saeculo potest, qui saeculo major est. Quam stabilis, quam inconcussa tutela

S

est,

est, quàm perennibus bonis affluens cœleste præsidium, implicantis mundi laqueis solvi, in lucem immortalitatis æternæ de terrena fœce pugnari. Viderit quæ in nos priùs infestantis inimici perniciës insidiosa grassata sit: plus amare compellimur, quod futuri sumus, dum & scire conceditur, & damnare quod eramus. Nec ad hoc pretiis, aut ambitu, aut manu opus est, ut hominis summa vel dignitas, vel potestas elaborata mole patiatur: sed gratuitum de Deo munus & facile est. Ut sponte sol radiat, dies illuminat, fons rigat, imber irrorat, ita se spiritus cœlestis infundit. Postquam auctorem suum cœlum intuens anima cognovit, solo altior, & hac omni terrena potestate sublimior, id esse incipit, quod se esse credit. Tu tantum, quem jam spiritualibus castris cœlestis militia signavit, tene incorruptam, tene sobriam religionis virtutibus disciplinam. Sic tibi vel oratio assidua, vel lectio: nunc cum Deo loquere, nunc Deus tecum: ille te præceptis suis instruat, ille disponat: quem ille divitem fecerit, nemo pauperem faciet. Penuria esse nulla jam poterit, cum semel pectus cœlestis sagina saturavit. Jam tibi auro distincta laquearia, & pretiosi marmoris crucis vestita domicilia sordebunt, cum scieris te excolendum magis, te potius ornandum, domum tibi hanc esse potiorē, quam Dominus insedit templi vice, in qua Spiritus Sanctus coepit habitare. Pingamus hanc domum pigmentis innocentie, illuminemus luce justicie: Non hac unquam procumbet in lapsum senio vetustatis, nec pigmento parietis, aut auro exolescente foedabitur. Caduca sunt quæcumque fucata sunt, nec fiduciam præbent possidentibus stabilem, quæ possessionis non habent veritatem. Hæc manet cultus iugiter vivido, honore integro,

gro, splendore diurno, aboleri non potest, nec extingui, potest tantum in melius corpore redeunte formari. Hæc interim brevibus, Donate carissime. Nam etsi facilem de bonitate patientiam, mentem in Deum solidam, fidem tutam salutaris auditus oblectat, nihilque tam tuis auribus gratum est, quàm quod in Deo gratum est: moderari tamen dicenda debemus simul juncti, & sæpius collocuri. Et quoniam feriatâ nunc quies, ac tempus est otiosum, quidquid inclinante jam sole in vespem diei superest, ducamus hunc diem læti, nec sit vel hora convivii gratiæ cœlestis immunis. Sonet psalmus, convivium sobrium, & ut tibi tenax memoria est, vox canora, aggredere hoc munus: ex more. Magis carissimos pasces, si sit nobis spiritalis auditus, proleget aures religiosa multo.

HIERONYMUS AD EUSTOCHIUM, DE CUSTODIA

Virginitatis.

Argumentum Epistolæ.

Eustochium ex omnibus Paulæ liberis, sola perpetuam virginitatem est amplexa, solaque matri Zetlebelem demigranti comes fuit. Sub hujus persona, quoniam apud romanos primæ nobilitatis fuit, virgines omnes docet, quomodo sit vivendum.

Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliviscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum. In quadragesimo quarto psalmo Deus ad animam loquitur humanam: ut secundum exemplum Abrahamæ, exiens de terra sua, & de cognatione sua, relinquat Chaldæos, qui quasi dæmonia interpretantur, & habitet in regione viventium, quam alibi Propheta suspirat, dicens: Credo videre bona Domini in terra viventium. Verum non sufficit tibi exire de terra tua, nisi obliviscaris populi tui, & domus patris tui, ut, carne contemta, sponsi jungaris amplexibus. Ne respexeris, inquit, retrò: nec steteris in omni circa regione, sed in monte salvum te fac, ne fortè comprehendaris. Non expedit apprehenso aratro respicere post tergum, nec de agro reverti domum, nec, post Christi tunicam, ad tollendum aliud vestimentum tecto descendere. Grande miraculum! Pater filiam cohortatur, ne meminerit patris sui. Vos de patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere, dicitur ad Judæos. Et alibi: Qui facit

pecc-

peccatum, de diabolo est. Tali primùm parente generati nigri sumus, & post poenitentiam, necdum culmine virtutis ascenso, dicimus: Nigra sum, sed speciosa, filiæ Jerusalem. Exivi de domo infantie meæ, oblita sum patris mei, renascor in Christo. Quid pro hoc mercedis accipio? Sequitur: Et concupiscet rex decorem tuum. Hoc ergo illud magnum est sacramentum: propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt ambo, jam non, ut ibi, in una carne, sed in uno spiritu. Non est sponsus tuus arrogans, non superbus, æthiopissam duxit uxorem. Statim ut volueris sapientiam audire veri Salomonis, & ad eum veneris, confitebitur tibi cuncta quæ novit, & inducet te rex in cubiculum suum, & mirum in modum, colore mutato, sermo tibi ille conveniet: Quæ est ista, quæ ascendit dealbata? Hæc idcirco, domina mi Eustochium, scribo, (dominam quippe vocare debeo sponsam Domini mei) ut ex ipso principio lectionis agnosceres, non me nunc laudem virginitatis esse dicturum, quam probasti optimam, & consequuta es: nec enumeratum molestias nuptiarum, quomodo uterus intumescat, infans vagiat, cruciet pellex, domus cura sollicitet, & omnia, quæ putantur bona, mors extrema præcidat: habent enim & maritalitatem ordinem suum, honorabiles nuptias, & cubile immaculatum; sed ut intelligeres tibi exeuntem de Sodoma timendum esse Loth uxoris exemplum. Nulla est enim in hoc libello adulatio: adulator quippe blandus inimicus est. Nulla erit rhetorici pompa sermonis, quæ te etiam inter Angelos statuat, & beatitudine virginitatis exposita, mundum subjiciat pedibus tuis. Nolo, tibi venire superbiam de pro-

S 3

po-

posito, sed timorem: Onusta incedis auro, latro tibi vitandus est. Stadium est hæc vita mortalibus: hic contendimus, ut alibi coronemur. Nemo inter serpentes & scorpiones securus ingreditur. Et inebriatus est, inquit Dominus, gladius meus in caelo: & tu pacem arbitraris in terra, quæ tribulos generat & spinas, quam serpens comedit? Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principatus & potestates huius mundi, & rectores tenebrarum harum, & adversus spiritualia nequitiae in caelestibus. Magis inimicorum circumdamur agminibus, hostium plena sunt omnia. Caro fragilis, & cinis futura post modicum, pugnat sola cum pluribus: cum autem fuerit dissoluta, & venerit princeps mundi hujus, & invenerit in ea nihil, tunc securus audies per Prophetam: Non timebis à timore nocturno, à sagitta volante per diem, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu, & daemone meridiano. Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabunt. Quod, si eorum te multitudo turbaverit, & ad singula incitamenta vitiorum coeperis astuare, & dixerit tibi cogitatio tua, quid faciemus? respondebit tibi Elisæus: Noli timere, quia plures nobiscum sunt, quam cum illis: & orabit, & dicet: Domine, aperi oculos puellæ tuæ, ut videat: & apertis oculis videbis igneam currum, qui te ad exemplum Eliæ in astra sustollat: & tunc lata cantabis: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Quandiu hoc fragili corpore detinemur, quandiu habemus thesaurum istum in vasculis fictilibus, & concupiscit spiritus adversus carnem,

nem; & caro adversus spiritum, nulla est certa victoria. Adversarius noster diabolus tamquam leo rugiens aliquem devorare quærens circumit. Posuisti, ait David, tenebras, & facta est nox: In ipsa pertransibunt omnes bestiae silvæ: Catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quærant à Deo escam sibi. Non quærit diabolus homines infideles, non eos qui foris sunt, & quorum carnes rex Assyrius in olla succendit: de ecclesia Christi rapere festinat: escæ ejus, secundum Abacuc, electæ sunt. Job subvertere cupit, & devorato Juda, ad cribrandos Apostolos expetit potestatem. Non venit Salvator pacem mittere super terram, sed gladium. Cecidit Lucifer, qui manè oriebatur, & ille qui in paradiso deliciarum nutritus est, meruit audire: Si exaltatus fueris ut aquila, inde detraham te, dicit Dominus. Dixit enim in corde suo: Super sidera cæli ponam sedem meam, & ero similis Altissimo. Unde quotidie ad eos, qui per scalam Jacob somniantis descendunt, loquitur Deus; Ego dixi: Dii estis, & filii Altissimi omnes: Vos autem sicut homines moriemini, & tanquam unus de principibus cadetis. Cecidit enim primus diabolus, & cum stet Deus in synagoga deorum, in medio autem deos, discernit. Apostolus iis, qui dii esse desinunt, scribit: Ubi enim in vobis sunt dissensiones & æmulationes, nonne homines estis, & secundum hominem ambulatis? Si Apostolus vas electionis, & separatus in evangelium Christi, ob carnis aculeos, & incentiva vitiorum reprimat corpus suum, & servituti subicit, ne aliis prædicans, ipse reprobis inveniatur, & tamen videt aliam legem in membris suis, repugnantem legi mentis suæ, & captivum se in legem du-

ci peccati: Si post nuditatem, jejunia, fames, carcerem, flagella, supplicia, in semetipsum reversus exclamat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus! tu te putas securam esse debere? Cave, quæso, ne quando de te dicat Deus: Virgo Israel cecidit, & non est, qui suscitet eam. Audenter loquar: cum omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœna, sed non vult coronare corruptam. Timeamus illam prophetiam, ne in nobis etiam compleatur: Virgines bonæ deficient. Observa quid dicat, Et virgines bonæ deficient: quia sunt & virgines malæ. Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. Perit ergo & mente virginitas. Istæ sunt virgines malæ, virgines carne, non spiritu, virgines stultæ, quæ oleum non habentes, excluduntur à sponso. Si autem & illæ, quæ virgines sunt, ob alias tamen culpas virginitatē corporum non salvantur: quid fiet illis, quæ prostituerunt membra Christi, & mutaverunt templum Sancti Spiritus in lupanar? Illico audient: Descende, sede in terra, virgo filia Babylonis, sede in terra: non est solium filiæ Chaldæorum, non vocaberis ultra mollis & delicata: accipe molam, & mole farinam: discooperi velamentum, denuda crura, transi flumina: revelabitur ignominia tua, apparebunt opprobria tua. Et hoc post Dei Filii thalamos, post oscula fratruelis & sponsi, illa, de qua quondam sermo propheticus concinebat: Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate: nudabitur, & posteriora ejus ponentur in faciem ipsius: Sedebit ad aquas solitudinis, &, posito vase, divaricabit pedes suos omni

transeunti, & usque ad verticem polluetur. Rectius fuerat homini, subiisse conjugium, ambulasse per plana, quàm ad altiora tendentem in profundum inferni cadere. Ne fiat, obsecro, civitas meretrix, fidelis Sion: ne post Trinitatis hospitium ibi dæmones saltent, & Sirenæ nidificent, & hericii. Non solvatur fascia pectoralis, sed statim ut libido titillaverit sensum, aut blandum voluptatis incendium dulci nos calore perfuderit, erumpamus in vocem: Dominus auxiliator meus, non timebo quid faciat mihi caro. Et cum paululum interior homo inter vitia atque virtutes cœperit fluctuare, dicito: Quare tristis es, anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quia confitebor illi salutare vultus mei, & Deus meus. Nolo sinas cogitationem crescere. Nihil in te Babylonium, nihil confusionis adolescat. Dum parvus est hostis, interfice: nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine. Audi Psalmistam dicentem: Filia Babylonis misera, beatus qui retribuere tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis; Beatus qui tenebit, & allidet parvulos tuos ad petram. Quia enim impossibile est in sensum hominis non irruere innatum medularum calorem, ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui ut cœperit cogitare sordida, statim interficit cogitata, & allidit ad petram: petra autem Christus est. O quoties ego ipse in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus horridum monachis præstat habitaculum, putabam me romanis interesse deliciis! Sedebam solus, quia amaritudine repletus eram. Horrebant sacco membra deformia, & squalida cutis situm æthiopicæ carnis obduxerat. Quotidie lacrymæ, quotidie gemi-

mitus, & si quando repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebam. De cibis verò & potu taceo: cum etiam languentes monachi aqua frigida utantur, & coctum aliquid acceperit, luxuria sit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnaveram, scorpionum tantum socius, & ferarum, sæpe choris intereram puellarum. Pallebant ora jejuniis, & mens desiderii æstuabat in frigido corpore, & ante hominem sua jam carne præmortuum, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus, ad Jesu jacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia subjugabam. Non erubescio confiteri infelicitatis meæ miseriam: quin potius plango, me non esse quod fuerim. Memini me clamantem diem crebrò junxisse cum nocte, nec priùs à pectoris cessasse verberibus, quàm rediret, Domino increpante, tranquillitas. Ipsam quoque cellulam meam, quasi cogitationum mearum consciam pertimescebam: & mihi met iratus, & rigidus, solus deserta penetrabam. Sicubi concava vallium, aspera montium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus, ibi illud miserimæ carnis ergastulum: & ut ipse mihi testis est Dominus, post multas lacrymas, post cælo inhærentes oculos, nonnunquam videbar mihi interesse agminibus Angelorum, & lætus, gaudensque cantabam: Post te in odorem unguentorum tuorum curremus. Si autem hoc sustinent illi, qui exeso corpore solis cogitationibus oppugnantur, quid patitur puella, quæ deliciis fruitur? Nempe illud Apostoli: Vivens mortua est. Si quid itaque in me potest esse consilii, si experto credi-

ditur: hoc primum moneo, hoc obtestor, ut sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Hæc adversus adolescentiam prima arma sunt dæmonum. Non sic avaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio, facillè aliis caremus vitiis: hic hostis nobis inclusus est. Quocumque pergitur, nobiscum portamus inimicum. Vinum & adolescentia, duplex est incendium voluptatis. Quid oleum flammæ adjicimus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Paullus ad Timotheum: Jam noli, inquit, aquam bibere, sed vino modico utere, propter stomachum, & frequentes tuas infirmitates. Vide quibus causis vini potio concedatur: ut ex hoc stomachi dolor, & frequens medeatur infirmitas. Et ne nobis forsitan de ægrotationibus blandiremur, modicum præcepit esse sumendum, medici potius consilio, quàm Apostoli, licet Apostolus sit medicus spiritualis: et ne Timotheus imbecillitate superatus, evangelii prædicandi non posset implere cursus. Alloquin se dixisse meminerat: vinum, in quo est luxuria. Et bonum est homini vinum non bibere, & carnem non manducare. Noe vinum bibit, & inebriatus est. Post diluvium rudi adhuc sæculo, & tunc primum plantata vinea, inebriare vinum forsitan nesciebat. Et ut intelligas Scripturæ in omnibus sacramentum (margaritum quippe est sermo Dei, & ex omni parte forari potest) post ebrietatem nudatio femorum subsequuta est, libido juncta luxuriæ: priùs enim venter extenditur, & sic cetera membra concitantur. Manducavit enim populus, & bibit, & surrexerunt ludere. Loth amicus Dei, in monte salvatus, & de tot millibus populi solus justus inventus, inebriatur à filiabus suis: & licet illa-

illæ putarent genus hominum defecisse, & hoc faceret liberorum magis desiderio, quam libidinis; tamen sciebant, virum justum hoc, nisi ebrium, non esse facturum. Denique quid fecerit, ignoravit; & quamquam voluntas non sit in crimine, error in culpa est. Inde nascuntur Moabitæ, & Ammonitæ, inimici Israel, qui usque ad quartam & decimam progeniem, & usque in æternum, non ingrediuntur in ecclesiam Dei. Elias cum Jezabel fugeret, & sub quercu jaceret lassus, veniente ad se Angelo, suscitatur, & dicitur ei: Surge & manduca. Respexit, & ecce ad caput ejus collyra * & vas aquæ. Revera non poterat Deus conditum ei merum mittere, & electos cibos, & carnes contusione mutatas? Elisæus filios Prophetarum invitat ad prandium, & herbis agrestibus eos alens, consonum prandentium audit clamorem: Mors in olla: Homo Dei non iratus est cocis: lautioris enim mensæ consuetudinem non habebat, sed, farina desuper jacta, amaritudinem dulcoravit, eadem spiritus virtute, qua Moyses nutraverat, Maram in dulcedinem. Necnon & illos, qui ad eum comprehendendum venerant, oculis pariter ac mente cæcatos, cum in Samariam nescios induxisset, qualibus eos epulis refici imperaverit, ausculta: Pone eis, inquit, panem & aquam: manducent & bibant, & remittantur ad dominum suum. Poruit & Danieli de regniis ferculis opulentior mensa transferri: sed Abacuc ei messorum prandium portat, arbitrator rusticorum: ideoque & desideriorum vir appellatus est, quia panem desiderii non manducavit, & vinum concupiscentiæ non bibit. Innumerabilia sunt de scripturis divina responsa, quæ gulam damnent, & simplices

* Placenta genus, quod in sartagine, vel sub cinere coquebatur.

cibos præbent. Verùm quia nunc non est propositum de jejunii disputare, & in universa exequi, sui est tituli, & voluminis; hæc sufficiant pauca de plurimis: alioqui, ad exemplum horum, poteris tibi ipsa colligere, quomodo primus de paradiso homo, ventri magis obediens, quam Deo, in hanc lacrymarum defectus est vallem: & ipsum Dominum Satanæ fame tentaverit in deserto: Et Apostolus clàmaret: Esce ventri, & venter escis: Deus autem & hunc, & illas destruet. Et de luxuriosis, quorum Deus venter est: id enim colit unusquisque, quod diligit. Ex quo sollicitè providendum est, ut quos saturitas de paradiso expulit, reducat esurires. Quòd, si volueris respondere, te nobili stirpe generatam semper in deliciis, semper in plurimis, non posse à vino, & esculentioribus cibis abstinere, nec his legibus vivere, districtus respondebo: Vive ergo lege tua, quæ Dei non potes: non quòd Deus universitatis Creator, & Dominus intestinorum nostrorum rugitu, & inanitate ventris, pulmonisque delectetur ardore, sed quòd aliter pudicitia tuta esse non possit. Job Deo carus, & testimonio ipsius immaculatus, & simplex, audi quid de diabolo suspicetur: Virtus ejus in lumbis, & preestas ejus in umbilico. Honestè viri, mulierisque genitalia, immutatis sunt appellata nominibus. Unde & de lumbis David super sedem ejus promittitur esse sessurus. Septuaginta quinque animæ introierunt in Ægyptum, quæ exierunt de femore Jacob. At, postquam colluctante Domino, latitudo femoris ejus emarcuit, à liberorum opere cessavit. Et qui Pascha facturus est, accinctis, mortificatisque lumbis facere præcipitur. Et ad Job dicit Deus: Accinge, sicut vir, lumbos tuos. Et Joannes

zonâ pellicea cingitur circa lumbos suos. Et Apostoli jubentur accinctis lumbis evangelii tenere lucernas. Ad Jerusalem verò, quæ respersa sanguine, in campo invenitur erroris, in Ezequiele dicitur: Non est præcisus umbilicus tuus. Omnis igitur adversus viros diaboli virtus in lumbis est: omnis in umbilico contra feminas fortitudo. Vis scire ita esse, ut dicimus? Accipe exempla: Sampson leone fortior, & saxo durior, qui & unus, & nudus mille persequutus est armatos, in Dalila mollescit amplexibus. David, secundum cor Domini electus, & qui venturum Christum sancto sæpe ore cantaverat, postquam deambulans super tectum domus suæ, Bethsabæ captus est nuditate, adulterio junxit homicidium. Ubi & illud breviter attende, quòd nullus sit etiam in domo tutus aspectus; Quapropter ad Dominum poenitens, loquitur: Tibi soli peccavi, & malum coram te feci: Rex enim erat, alium non timebat Salomon, per quem se cecinit ipsa Sapientia, qui disputavit à cedro Libani usque ad hyssopum, quæ exiit per parietem, recessit à Domino, quia amator mulierum fuit. Et ne quis sibi de sanguinis propinquitate confideret, in illicitum Tamar sororis Ammon frater exarsit incendium. Pudet dicere, quot quotidie virgines ruant, quantas de suo gremio mater perdat ecclesia: super quæ sidera inimicus superbus ponat thronum suum, quot petras excavat, & habitat coluber in foraminibus earum. Videas plerasque viduas antequam nuptas, infelicem conscientiam mentita tantum veste protegere. Quas nisi tumor uteri, & infantum prodiderit vagitus, sanctas & castas se esse gloriantur, & erecta cervice, ludentibus pedibus incedunt. Aliæ verò sterilitatem præbunt, & necdum sati hominis homicidium faciunt. Nonnullæ, cum se senserint con-

concepisse descelere, abortii venena meditantur, & frequenter etiam ipsæ commortuæ trium criminum reæ ad inferos perducuntur, homicidæ sui, Christi adulteræ, necdum nati filii parricidæ. Istæ sunt, quæ solent dicere: Omnia munda mundis: Sufficit mihi conscientia mea: Cor mundum desiderat Deus: Cur me abstinence à cibis, quos creavit Deus ad utendum? Et si quando festivè & lepide volunt vivere, ubi se mero ingurgitaverint, ebrietati sacrilegium copulantes, ajunt: Absit, ut ego me à Christi sanguine abstinenceam. Et quam viderint pallentem atque tristem, miseram & Manichæam vocant. * Et consequenter: Tali enim proposito jejunii hæresis est. Hæ sunt, quæ per publicum notabiliter incedunt, & furtivis oculorum nutibus adolescentium greges post se trahunt, quæ semper audiunt per Prophetam: Facies meretricis facta est tibi, impudorata es tu. Purpura tantum in veste tenuis, & laxius, ut crines decendant, ligatur caput: focus altior, & per humeros hyacinthina læna forte volitans, succinctæ manicæ brachiis adherentes, & solutus genubus fractus incessus. Hæc est apud illas tota virginitas. Habeant istæ hujusmodi laudatores suos, & sub virginali nomine lucrosius pereant. Libenter talibus non placemus. Pudet dicere, proh nescias! triste, sed verum est: unde in ecclesiis Agapetarum pestis introit? unde sine nuptiis aliud nomen uxorum? immò unde novum concubinarum genus? Plus inferam. Unde meretrices univiræ? Eadem domo, uno cubiculo, sæpe uno tenentur & lectulo; & suspiciosos nos vocant, si aliquid excitemus. Frater sororem virginem de-

* Manichæi abstinere se à carnibus & ovibus, asserentes nullo mortuo vescendum esse corpore; nec etiam bibebant vinum, quamvis uvas comederent.

serit: coelibem spernit virgo germanum, fratrem
 querit extraneum, & cum in eodem proposito esse
 se simulent, querunt alienorum spirituale solatium,
 ut domi habeant carnale commercium. Istiusmodi
 homines Salomon in Proverbiis spernit, dicens: Al-
 ligavit quis in sinu ignem, & vestimenta ejus non
 comburentur? Aut ambulavit super carbones ignis,
 & pedes illius non ardebunt? Explosis legitur, & ex-
 terminatis his, quæ nolunt esse virgines, sed videri,
 nunc ad te mihi omnis dirigatur oratio: Quæ quan-
 to prima romanæ urbis virgo nobilis esse cœpisti,
 tanto tibi amplius laborandum est, ne & præsentibus
 bonis careas, & futuris. Et quidem molestias
 nuptiarum, & incerta conjugii, domestico exem-
 plo didicisti, cum soror tua Blesilla ætate major, sed
 proposito minor, post acceptum maritum septimo
 mense viduata est. O infelix humana conditio, &
 futuri nescia! Et virginitaris coronam, & nuptia-
 rum perdidit voluptatem. Et quamquam secundum
 pudicitiam gradum teneat viduitas, tamen quas illam
 per momenta sustinere existimas cruces, spectantem
 quotidie in sorore, quod ipsa perdidit; & cum
 difficilius experta careat voluptate, minorem con-
 tinentiæ habere mercedem? Sic tamen & illa secu-
 ra, et gaudens. Centesimus, & sexagesimus fructus
 de uno sunt semine castitatis. Nolo habeas consor-
 tium matronarum: nolo ad nobilium domos ac-
 cedas: nolo te frequenter videre, quod contemnens,
 virgo esse voluisti. Sic tibi solent applaudere mulier-
 culæ de iudiciis viris, & in aliqua positis dignita-
 te: Si ad Imperatoris uxorem concurrat ambitio sa-
 lutantium; cur tu facis injuriam viro tuo? Ad ho-
 minis conjugem, Dei sponsa, quid properas? Discet

in hac parte superbiam sanctam: scito te illis esse me-
 liorem. Neque verò earum tantum te cupio declinare
 consensus, quæ maritorum inflantur honoribus,
 quas eunuchorum greges sepiunt, & in quarum ves-
 tibibus attenuata in filum auri metalla texantur; sed
 etiam eas fuge, quas viduas necessitas fecit, non volun-
 tas, non quòd mortem optaverint maritorum; sed quòd
 datam occasione pudicitiam non libenter acceperint.
 Nunc verò tantum veste mutata, pristina non mutatur
 ambitio. Præcedit caveas Basternarum * ordo semivi-
 rorum, & rubentibus buccis, cutis facta distenditur, ut
 eas putes maritos non amisisse, sed querere. Plena adu-
 latoribus domus, plena convivis. Clerici ipsi, quos &
 magisterio esse oportuerat pariter & timori, osculan-
 ter capita matronarum, & extenta manu, ut benedice-
 re eos putes velle, si nescias, pretia accipiunt salutandi.
 Illæ interim, quæ sacerdotes suo viderint indigere præ-
 sidio, eriguntur in superbiam, & quia maritorum exper-
 tæ dominantur, viduitatis præferunt libertatem, castæ
 vocantur, & Nonnæ, & post cœnam dubiam, Aposto-
 los somniant. Sint tibi sociæ, quas jejunia tenuant, qui-
 bus pallor in facie est, quas & ætas probavit & vita,
 quæ quotidie in cordibus suis canunt: Ubi pascis? ubi
 cubas in meridie? Quæ ex affectu dicunt: Cupio dissol-
 vi, & esse cum Christo. Esto subjecta parentibus: Imi-
 tate sponsum tuum: Rarus sit egressus in publicum:
 Martyres tibi querantur in cubiculo tuo. Numquam
 causa deelit procedendi, si semper, quando necesse
 est, processura sis. Sit tibi moderatus cibus, & num-
 quam venter expletus. Plures quippe sunt, quæ cum
 vino sint sobriæ, ciborum largitate sunt ebricæ. Ad

T

* Genus vehiculi, instar cavæ fabricatum, quod
 hisp. coche vocamus.

orationem tibi nocte surgenti, non indigestio ructum faciat, sed inanitas. Crebrius lege, discere quam plurima. Tenenti codicem somnus obrepat, & candentem faciem pagina sancta suscipiat. Sint tibi quotidiana jejunia, & refectio satietatem fugiens. Nihil prodest biduo triduoque transmissio, vacuum portare ventrem, si pariter obruatur, si compensetur saturitate jejunium. Illico mens repleta torpescit, & irrigata humus spinas libidinum germinat. Si quando senseris exteriorum hominum flores adolescentiæ suspirare, & accepto cibo, cum te in lectulo compositam dulcis libidinum pompa concusserit, arripe scutum fidei, in quo ignita diaboli extinguntur sagittæ. Omnes adulterantes, quasi clibanus corda eorum. At tu Christi comitata vestigiis, & sermonibus ejus intenta, dic: Nonne cor nostrum ardens erat in via, cum aperiret nobis Jesus scripturas? Et illud: Ignitum eloquium tuum vehementer, & servus tuus dilexit illud. Difficile est humanam animam aliquid non amare, & necesse est, ut in quoscumque mens nostra trahatur affectus. Carnis amor, spiritus amore superatur. Desiderium desiderio restringitur. Quidquid inde minuitur, hinc crescit. Quin potius superingemina, & dicitur super lectum tuum: In noctibus quæsi, quem dilexit anima mea. Mortificate ergo, inquit Apostolus, membra vestra, quæ sunt super terram. Unde & ipse postea confidenter agebat: Vivo autem, jam non ego, vivit verò in me Christus. Qui mortificat membra sua, & in imagine perambulat, non timeret dicere: Factus sum sicut uter in pruina. Quidquid enim in me fuit humoris libidinis, excoctum est, & infirmata sunt in jejunio genua mea, & oblitus

sum manducare panem meum. A voce gemitus me adhæsit os meum carni meæ. Esto cicada noctium. Lava per singulas noctes lectum tuum, lacrymis tuis stratum tuum riga. Vigila, & fias sicut passer in solitudine, psalle spiritu, psalle & sensu. Benedic, anima mea, Dominum, & ne obliviscaris omnes retributiones ejus, qui propitiatur cunctis iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas, & redimit ex corruptione vitam tuam. Et quis nostrum ex corde dicere potest: Quia cinerem tanquam panem manducabam, & potionem meam cum fletu misceram? An non flendum est, non gemendum, cum me rursus serpens invitavit ad illicitos cibos? Cum de paradiso virginittatis ejectionem, tunicis vult vestire pelliceis, quas Elias ad paradysum rediens, projecit in terram? Quid mihi & voluptati, quæ brevi perit? Quid cum hoc dulci, & mortifero carmine Sirenarum? Nolo te illi subjacere sententiæ, qua in hominem est illata damnatio: In doloribus, & in anxietatibus paries. Mulieris lex ista est, non mea. Et ad virum conversio tua. Sic conversio illius ad maritum, quæ virum non habet Christum: Et ad extremum, morte morieris. Finis iste conjugii meum propositum sine sexu est. Habeant nuptiæ suum tempus, & titulum. Mihi virginittas in Maria dedicatur & Christo. Dicat aliquis: Et audes nuptiis detrahere, quæ à Deo benedictæ sunt? Non est detrahere nuptiis, cum illis virginittas antefertur. Nemo malum bono comparat. Glorietur & nuptiæ, cum à virginibus sint secundæ: Crescite, ait, & multiplicamini, & replete terram. Crescat, & multiplicetur ille, qui impleturus est terram: Tuum agmen in cœlis est. Crescite, & multiplicamini, hoc expletur edictum post paradysum, & nuditatem, & ficus folia, auspiciantia pruriginem nuptiarum. Nubat, & nû-

batur ille, qui in sudore faciei comedit panem suum, cui terra tribulos & spinas generat, & cujus herba sentibus suffocatur. Meum semen centenaria fruge fecundum est. Non omnes capiunt verbum Dei, sed hi quibus datum est. Alium Eunuchum necessitas faciat, me voluntas. Tempus amplexandi, & tempus abstinendi à complexibus, tempus mittendi lapides, & tempus colligendi. Postquam de duritia nationum generati sunt filii Abrahamæ, cœperunt sancti lapides volvi super terram. Pertranseunt quippe mundi istius turbines, & in curru Dei rotarum celeritate volvuntur. Consuant tunicas, qui inconsutam desursum tunicam perdiderunt, quos vagitus delectat infantium, in ipso lucis exordio fletu lugentium, quod nati sunt. Eva in paradiso virgo fuit, post pelliceas tunicas, initium sumpsit nuptiarum. Tua regio paradisi est. Serva quod nata es, & dic: Revertere anima mea in requiem tuam. Et ut scias, virginitatem esse naturæ, nuptias post delictum: virgo nascitur, caro de nuptiis, in fructu reddens, quod in radice perdidit. Exiit virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet. Virga mater est Domini, simplex, pura, sincera, nullo extrinsecus germine cohærente, & ad similitudinem Dei unione fecunda. Virga flos Christus est, dicens: Ego flos campi, & lilium convallium. Qui & in alio loco lapis prædicatur absconditus de montibus sine manibus, significante Propheta, virginem nasciturum esse de virgine. Manus quippe accipiuntur pro opere nuptiarum: ut ibi: Sinistra ejus sub capite meo, & dextra illius amplexabitur me. In hujus sensus congruit voluntatem etiam illud, quod animalia, quæ in Arcam Noë bina inducuntur, immunda sunt. Impar enim numerus est mundus: & Moyses, & Jesus Nave nudis in sanctam terram pedibus jubentur incedere. Et Discipuli sine cal-

ceamentorum onere, & vinculis pellium ad prædicationem novi evangelii destinantur. Et milites vestimentis Jesu sorte divisis caligas non habuere, quas tollerent, nec enim poterat habere Dominus, quod prohibuerat servis. Laudo nuptias, laudo conjugium, sed quia mihi virgines generant, lego de spinis rosam, de terra aurum, & de concha margaritam. Numquid qui arat, tota die arabit? nonne & laboris sui fruge lætabitur? Plus honorantur nuptiæ, quando quod de illis nascitur, plus amatur. Quid invides mater filiarum? Tuo lacte nutrita est, tuis educata visceribus, in tuo adolescenti sinu, tu illam virginem sedula pietate servasti. Indignaris, quod noluit militis esse uxor, sed regis? Grande tibi beneficium præstitit: socrus Dei esse cœpisti. De virginibus, inquit Apostolus, præceptum Domini non habeo. Cur? quia & ipse ut esset virgo, non fuit imperii, sed propriæ voluntatis. Neque enim audiendi sunt, qui eum uxorem habuisse confingunt, cum de continentia disserens, & suadens perpetuam castitatem, intulerit: Volo autem omnes esse sicut me ipsum. Et infra: Dico autem innuptis, & viduis: Bonum est illis, si sic permaneant, sicut & ego. Et in alio loco: Numquid non habemus potestatem circumducendi mulieres, sicut & ceteri Apostoli? Quare ergo non habet Domini de virginitate præceptum? quia majoris est mercedis, quod non cogitur, & offertur: quia si fuisset virginitas imperata, nuptiæ videbantur ablatæ: Et durissimum erat contra naturam cogere, Angelorumque vitam ab hominibus extorquere, & id quodammodo damnare, quod conditum est. Alia fuit in veteri lege felicitas: ibi dicitur beatus, qui habet semen in Sion, & domesticos in Jerusalem. Et: Maledicta sterilis, quæ non pariebat. Et: Filii tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ. Et:

Repromissio divitiarum. Et: Non erit infirmus in tribus tuis. Nunc eunuchis dicitur: Nec te lignum arboriteris aridum. Habes locum pro filiis & filiabus in cœlestibus sempiternum. Nunc benedicuntur pauperes, & Lazarus divitiis præfertur in purpura. Nunc qui infirmus est, fortior est. Vacuus erat orbis, & ut de typicis taceam, sola erat benedictio liberorum. Propterea & Abrahamjam senex Cethuræ copulatur, & Jacob mandragoris redimitur: Et conclusam vulvam in ecclesiæ figuram, Rachel conqueritur. Paulatim verò in crescente segete, messor immittitur. Virgo Elias, Eliseus virgo, virgines multifilii Prophetarum. Hieremiæ dicitur: Et tu ne accipias uxorem. Sanctificatus in utero, captivitate propinqua, uxorem prohibetur accipere. Aliis verbis id ipsum Apostolus loquitur. Existimo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. Quæ est ista necessitas, quæ aufert gaudia nuptiarum? Tempus brevium est: Reliquum est, ut & qui habent uxores, sint quasi non habeant. In proximo est Nabuchodonosor. Promovit se leo de cubili suo. Quò militi superbissimo regi servitura conjugia? quò parvulos, quos Propheta complorat, dicens: Adhæsit lingua lætentis ad faucem ipsius in siti. Parvuli postulaverunt panem, & qui frangeret eis non erat. Inveniatur ergo (ut diximus) in viris tantum hoc continentia bonum, & in doloribus jugiter Eva parturiebat. Postquam verò Virgo concepit in utero, & peperit nobis puerum, cujus principatus in humeros ejus, Deum, fortem, patrem futuris sæculi, soluta maledictio est. Mors per Evam, vita per Mariam. Ideoque & diutius virginittatis donum fluxit in feminas, quia cœpit à femina. Statim ut Filius Dei ingressus est super terram, novam sibi familiam instituit, ut qui ab Angelis ado-

adorabatur in cœlo, haberet Angelos & in terris. Tunc Holofernis caput Judith continens amputavit. Tunc Aman, qui interpretatur iniquitas, suo combustus est igne. Tunc Jacobas, & Joannes, relicto patre, rete, navicula, sequuti sunt Salvatorem, affectum sanguinis, & vincula sæculi, & curam domus pariter relinquentes. Tunc primum auditum est: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Nemo enim miles cum uxore pergit ad prælium. Discipulo ad sepulchram patris ire cupienti, non permittitur. Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidus, ubi requiescant: Filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet. Ne forsitan contristeris, si anguste manseris. Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Domino: Qui autem cum uxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori. Divisa est mulier, & virgo. Quæ non est nupta, cogitat quæ sunt Domini, ut sit sancta corpore & spiritu: nam quæ nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. Quantas molestias habeant nuptiæ, & quot sollicitudinibus vinciantur, in eo libro, quem adversus Helvidium de beata Mariæ perpetua virginitate edidimus, puto breviter expressum: nunc eadem replicare perlongum est. Et si qui placet, de illo potest haurire fonticulo. Verum ne penitus videat omississe, nunc dicam, quod cum Apostolus sine intermissione orare nos jubeat, & qui in conjugio debent solvit, orare non possit, aut oramus semper, & virgines sumus; aut orare desinimus, ut conjugio serviamus. Et si nupserit, inquit, virgo, non peccat: tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. Et in principio libelli præfatus sum, me de angustiis nuptiarum, aut nihil omnino, aut pauca dicendum.

Et nunc eadem admonéo, ut, si sibi placet scire, quòs molestiis virgo libera, quòs uxor adstricta sit, legas Tertulianum ad amicum philosophum scribentem, & de virginitate alios libellos, & beati Cypiani volumen egregium, & Papæ Damasi super hac re velsu prosaque composita, & Ambrosii nostri, quæ super scripsit ad sororem, opuscula, in quibus tanto se effudit eloquio, ut quidquid ad laudes virginum pertinet, exquisierit, expresserit, ordinarit. Nobis diverso tramite incedendum. Virginitatem non tantum efferimus, sed servamus. Nec sufficit scire quod bonum est, nisi custodiatur attentius quod electum est: quia illud iudicii est, hoc laboris, & illud comune cum pleribus, hoc cum paucis. Qui perseveraverit, inquit, usque in finem, hic salvus erit. Et: Multi vocati, pauci autem electi. Itaque obtestor te coram Deo, & Christo Jesu, & electis Angelis ejus, ne vasa templi Domini, quæ solis sacerdotibus videre concessum est, facile in publicum proferas, ne sacrarium Dei quisquam profanus aspiciat. Oza arcam, quam non licebat tangere, attigens, subita morte prostratus est. Nec enim vas aureum, & argentum tam carum Deo fuit, quam templum corporis virginalis. Præcessit umbra, nunc veritas est. Tu quidem simpliciter loqueris, & ignotos quosque blanda non despicias, sed aliter vident in pudici oculi. Non norunt animæ pulchritudinem considerare, sed corporum. Ezechias thesaurum Dei monstrat Assyriis, sed Assyrii non debuerunt videre, quod cuperent. Denique frequentibus bellis Judæa convulsa, vasa primum Domini capta, atque translata sunt inter epulas, & concubinarum greges, quia palma vitorum est honesta poluere, Balthasar potat in phialis. Ne declines aurem tuam in verba malitiae: sæpe enim indecens aliquid lo-

quentes, tentant mentis arbitrium. Si libenter audias, virgo, quod dicitur, si ad ridicula quæque solvaris, quidquid dixeris, laudant, quidquid negaveris, negant: facerem vocant, & sanctam, & in qua nullus sit dolus: ecce verè ancilla Christi, dicentes: ecce tota simplicitas: non ut illa horrida, turpis, rusticana, terribilis, & quæ ideo forsitan maritum non habuit, quia invenire non potuit. Naturali ducimur malo: adulatoribus nostris libenter favemus: & quamquam nos respondeamus indignos, & callidus rubor ora perfundat, attamen ad laudem suam intrinsecus animatus atatur. Sponsa Christi arca est testamenti, intrinsecus & extrinsecus deaurata, & custos legis Domini. Sicut in illa nihil aliud fuit, nisi tabula testamenti, ita & in te nullus sit extrinsecus cogitatus. Super hoc propitiatorium quasi super Cherubim sedere vult Dominus. Mittit discipulos suos, ut in te, sicut in pullo asinae sedeat: Curis te secularibus solvit, ut paleas & lateres Egypti derelinquens, Moysen sequaris in eremo, & terram repromissionis introcas. Nemo sic qui prohibebat, non mater, non soror, non cognata, non germanus: Dominus te necessariam habet. Quod si voluerint impedire, timeant flagella Pharaonis, qui populum Dei ad colendum eum nolens dimittere, passus est ea, quæ scripta sunt. Jesus ingressus in templum, ea, quæ templi non erant, projecit. Deus enim zelotes est, & non vult Patris domum fieri speluncam latronum. Alioqui, ubi æra numerantur, ubi sunt caveæ columbarum simplicitas enecatur: ubi in pectore virginali secularium negotiorum cura æstuat, statim velum templi scinditur: sponsus consurgit iratus, & dicit: Relinquetur vobis domus vestra deserta. Lege evangelium, & vide, quomodo Maria ad pedes Domini sedens, Marthæ studio præferatur. Et certè Mar-

tha sedulo hospitalitatis officio, Domino, atque discipulis ejus convivium præparabat. Martha, inquit, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima: pauca autem necessaria sunt, aut unum: Maria bonam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Esto & tu Maria, cibis præferto doctrinam. Sorores tuæ cursitent, & quærant, quomodo Christum hospitem suscipiant. Tu semel sæculi onere projecto, sede ad pedes Domini, & dic: Invenium, quem quærebat anima mea; tenebo eum, & non dimittam: & ille respondeat. Una est columba mea, perfecta mea, una est mater suæ, electa genitrici suæ, cœlesti videlicet Jerusalem. Semper te cuculi tui secreta custodiant, semper tecum sponsus ludat intrinsecus. Oras, loqueris ad sponsum: legis, ille tibi loquitur. Et cum te somnus oppresserit, veniet post parietem, & mittet manum suam per foramen, & tanget ventrem tuum: & expergefata consurges, & dices: vulnerata caritate ego sum. Et rursus ab eo audies: Hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Cave, ne domum ex eas, & velis videre filias regionis alienæ, quamvis fratres habeas Patriarchas, & Israel parente lateris: Dina egressa corrumpitur. Nolo, te sponsum querere per plateas: Nolo, te circumire angulos civitatis: dicas licet: Surgam, & circuibō civitatem, & in foro, & in plateis quæram, quem dilexit anima mea, & interrogas: Num, quem dilexit anima mea vidistis? Nemo tibi respondere dignabitur. Sponsus in plateis non potest inveniri. Arcta & angusta via est, quæ ducit ad vitam. Denique sequitur: Quæsi vi eum, & non inveni; vocavi eum, & non respondit mihi. Atque utinam non invenisse sufficiat. Vulneraberis, nudaberis, & gemebunda narrabis: Invenērunt me custodes, qui circumneunt civitatem, percus-

serunt me, & vulneraverunt me, rulerunt thronum * meum mihi. Si autem hoc exiens patitur illa, quæ dixerat: Ego dormio, & cor meum vigilat: & fasciculus stractes fratruelis meus mihi, in medio uberum meorum commorabitur: quid de nobis fiet, quæ adhuc adolescentulæ sumus? quæ, sponsa intrante cum sponso, remanemus extrinsecus? Zelotypus est Jesus, non vult ab aliis videri faciem tuam. Excuses licet, atque causeris, obducto velamine ora contexui, & quæsi vi te ibi, & dixi: Annuntia mihi quem dilexit anima mea; ubi pascis, ubi cubas in meridie, ne quando efficiat sicut operta super greges sodalium tuorum: indignabitur, tūmbebit, & dicit: Si non cognoveris te ipsam, o pulchra inter mulieres, egredere in vestigiis gregum, & pascere hædos tuos in tabernaculis pastorum. Sis licet pulchra, & inter omnes mulieres species tua diligitur a sponso; nisi te cognoveris, & omni custodia servaveris cor tuum, nisi oculos juvenum fugeris, egredieris de thalamo meo, & pascere hædos, qui statuti sunt a sinistris. Itaque, mi Eustochium filia, domina, conserva, germana (aliud enim ætatis, aliud meriti, aliud religionis, hoc est caritatis nomen) audi Isaiam loquentem: Populus meus intra cubiculum tuum: Claude ostium tuum: abscondere pusillum aliquantulum, donec transeat ira Domini: Foris vagentur virgines stultæ; tu intrinsecus esto cum sponso; quia si ostium claueris, & secundum evangelii præceptum, in occulto oraveris patrem tuum, veniet, pulsabit, & dicit: Ecce ego sto ante januam, & pulso: Si quis mihi aperuerit, introibo, & cœnabo cum eo, & ipse mecum. Et tu statim sollicita respondebis: vox fratruelis mei pulsantis, & dicentis: Aperi mihi, soror mea, proxima mea, perfecta mea, columba mea, Ne-

* Tenuis & linea vestis, qua ætate mulieres utuntur.

Necesse est, ut dicas: Dispoliavi me tunica mea, quomodo induam illam? lavi pedes meos, quomodo inquinabo eos? Illico consurge, & aperi, ne te morante pertranseat, & postea conqueraris, & dicas: aperui ego fratruelli meo, fratruellis meus pertransiuit. Quid enim necesse est, ut cordis tui ostia clausa sint? Sponso aperiuntur Christo, claudantur diabolo, secundum illud: Si spiritus potestatem habentis ascendit super te, ne dimiseris locum tuum. Daniel in sublimi cœnaculo suo (neque enim manere poterat in humili) fenestras apertas ad Jerusalem habuit: & tu habeto apertas fenestras, sed unde lumen introeat, unde videas civitatem Domini. Ne aperias illas fenestras, de quibus dicitur: Intravit mors per fenestras nostras. Illud quoque tibi vitandum est cautius, ne inanis gloriæ ardore capiaris. Quomodo, inquit Jesus, potestis credere, gloriam ab hominibus accipientes? Vide quale malum sit, quod qui habuerit, non potest credere. Nos verò dicamus: Quoniam gloriatio mea tu es. Et: Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Et: Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. Et: Mihi autem absit gloria, nisi in cruce Domini nostri Jesu-Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Et illud: In te laudabimur tota die; in Domino laudabitur anima mea. Cum facis elemosynam, & Deus solus videat. Cum jeunas, læta sit facies tua. Vestis nec satis unda, nec sordida, & nulla diversitate notabilis, ne ad te obviam pretereuntium turba consistat, & digito monstretur. Frater est mortuus, sororis est corpusculum deducendum, cave ne, dum hæc sæpius facis, ipsa moriaris. Nec satis religiosa velis videri, nec plus humilis, quam necesse est, ne gloriam fugiendo quæras. Plures enim paupertatis, misericordiæ, atque jejuniij arbitros

declinantes, hoc ipso cupiunt placere, quod placere contemunt, & mirum in modum laus, dum viratur, appetitur. Ceteris perturbationibus, quibus hominis mens gaudet, ægrescit, sperat, & metuit: plures invenio extraneos. Hoc vitio pauci admodum sunt, qui caruerint: & ille optimus, qui quasi in pulchro corpore rara nervorum sorde respergitur. Neque verò moneo, ne de divitiis glorieris, ne de generis nobilitate te jactes, ne te ceteris præferas, scio humilitatem tuam. Scio, te ex affectu dicere: Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Novi & apud te, & apud matrem tuam, superbiam, per quam diabolus cecidit, penitus locum non habere: Unde ad te super ea scribere superfluum sit; stultissimum quippe est docere, quod noverit ille, quem doceas. Sed ne hoc ipsum tibi jactantiam generet, quod sæculi jactantiam contempsisti, ne cogitatio tacita subrepat, ut, quia inauratis vestibus placere desisti, placere coneris in sordidis: & si quando in conventum fratrum veneris, vel sororum, humilis sedes, scabello te causeris indignam: vocem ex industria quasi confectam jejuniis, non tennes, & deficientis imitata gressum, humeris ne innitaris alterius. Sunt quippe nonnullæ exterminantes facies suas, ut appareant hominibus jejuantes, quæ statim ut aliquem viderint, ingemiscunt, demittunt supercilium, & opera facie vix unum oculos liberant ad videndum. Vestis pulla, cingulum sacceum, & sordidis manibus, pedibusque venter solus, quia videri non potest, æstuat cibo. His quotidie psalmus ille canitur: Dominus dissipabit ossa hominum sibi placentium. Aliæ virili habitu, veste mutata, erubescunt esse quod natæ sunt, crinem amputant, & imprudenter erigunt facies eunuchinas. Sunt quæ ciliis vestiuntur, & cucullis fabrefactis, ut ad infantiam

redeant, imitantur noctuas & bubones. Sed ne tantum videar disputare de feminis: viros quoque fuge, quos videris catenatos, quibus femine contra Apostolum crines, hircorū barba, nigrum pallium, & nudi in patientia frigoris pedes. Hæc omnia argumenta sunt diaboli. Talem olim Antymum, talem nuper Sophronium Roma congemit: qui postquam nobilium introierunt domos, & deceperunt mulierculas oneratas peccatis, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes, tristitiam simulant, & quasi longa jejunia furtivis nocturnis cibis prorahunt. Pudet dicere reliqua, ne videar potius inveni, quam monere. Sunt alii (de mei ordinis hominibus loquor) qui ideo Presbyterium, & Diaconatum ambiunt, ut mulieres licentius videant. Omnis his cura de vestibus, si bene oleat, si pes laxa pelle non folleat. * Crines calami stri vestigio rotantur, digiti de annulis radiant: & ne plantas humilior via spargat, vix imprimunt summa vestigia. Tales cum videris, sponso magis existimato, quam clericos. Quidam in hoc omne studium, vitamque posuerunt, ut matronarum nomina, domos, moresque cognoscant: ex quibus unum, qui hujus artis est princeps, breviter strictimque describam, quo facilius magistrō cognito, discipulos recognoscas. Cum sole festinus exurgit, salutandi ei ordo disponitur, viarum compendia requiruntur, & penè usque ad cubicula dormientium senex importunus ingreditur. Si pulvillum viderit, si mantile elegans, si aliquid domestica supellectilis, laudat, miratur, attrahat, & se his indigere conquerens, non tan impetrat, quam extorquet: quia singula metuunt veredarium urbis offendere. Huic inimica casti-

* *Follere* dixit pro *follicare*: q. e. instar follium, vento incluso moveri, quod evenit laxis calceamentis.

tas, inimica jejunia; prandium nidoribus probat, & altili *gerano piper*, vulgo pipizo nominatur. Os barbarum, & prociac in convitia semper armatum. Quocumque te verteris, primus in facie est. Quidquid novum insonnerit, aut auctor, exaggerator est famæ. Equi per horarum momenta mutantur, tam nitidi, tamque feroces, ut Thracii regis illum putes esse germanum. Variis calidus hostis pugnat insidiis. Sapientior erat coluber omnibus bestiis, quas creaverat Dominus super terram. Unde & Apostolus: Non inquit, ignoramus ejus asturias. Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ mundiciæ conveniunt christiano. Si quid ignoras, si quid de scripturis dubitas, interroga eum, quem vita commendat, excusat ætas, fama non reprobat, qui possit dicere: Desponsavi enim vos uni viro, virginem castam exhibere Christo. Aut si non est, qui possit exponere, melius est aliquid nescire secure, quam cum periculo discere. Memento, quia in medio laqueorum ambulat, & multæ veteranæ virgines castitatis indubitatæ, in ipso mortis limine coronam perdidere de manibus. Si quæ ancillulæ sunt comites propositi tui, ne erigaris adversus eas, ne inferis ut domina. Unum sponsum habere cœpistis, simul psallitis: Christi simul corpus accipitis, cur mensa diversa sit? Provoentur & aliæ. Honor virginum sit invitatio ceterarum. Quod si aliquam senseris infirmiorē in fide, suscipe, consolare, blandire, & pudicitiam illius fac lucrum tuum. Si qua simulat, fugiens servitūtem, huic aperte Apostolum lege: Melius est nubere quam uri. Eas autem virgines & viduas, quæ otiosæ, & curiosæ domus circumeunt matronarum, quæ rubore frontis abstricto, parasitos vincunt mimorum, quasi quasdam pestes abijce. Corruptunt mores bonos confabulationes pessimæ. Nulla illis nisi ventris cura

est, & quæ ventri sunt proxima. Istiusmodi hortari solent, & dicere: Mi catella, rebus tuis utere, & vive dum visis: & numquid filiis tuis servas, vinosæ, atque lascivæ, quidvis mali insinuant, ac ferreas quoque mentes ad delicias emolliunt. Et cum luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quod primam fidem irritam fecerunt. Nec tibi diserta multum velis videre, aut lyrici festiva carminis metro ludere. Non delumbem matronarum salivam delicata scædis, quæ nunc strictis dentibus, nunc labiis dissolutis balbutientem linguam in dimidiata verba moderantur, rusticum putantes omne quod noscitur. Adeo illis adulterium etiam linguæ placet. Quæ enim communicatio spei ad tenebras? qui consensus Christo cum Belliæ? quid facit cum psalterio Horatius? cum evangelisti Marci? cum Apostolis Cicero? Nonne scandalizari fratres, si te viderit in idolio recumbentem? Et licet omnia munda mundis, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur; tamen simul bibere non debemus calicem Christi, & calicem dæmoniorum. Referam tibi meæ infelicitatis historiam. Cum ante annos plurimos domo, parentibus, sorore, cognatis, & (quod h'is difficilium est) consuetudine laetioris cibi propter cœli um me regna castrassem, & Jerosolymam militaturus pergerem; Bibliothecam, quam mihi Romæ summo studio ac labore confeceram, carete omnino non poteram. Itaque miser ego, lecturus Tullium, jejunabam. Posui oclium crebras vigilias, post lacrymas, quas mihi præteritorem recordatio peccatorum ex imis visceribus eruebat, Plautus sumebatur in manus. Si quando in meipsum re- versus Prophetas legere cœpisssem, sermo horrebat ineultus: & quia lumen cæcis oculis non videbam, non oculorum putabam culpam esse, sed solis. Dum ita me anti-

quus serpens illuderet, in media ferme quadragesima medullis infusa febris corpus invasit exhaustum, & sine ulla requie (quod dictu quoque incredibile sit) sic infelicia membra depasta est, ut ossibus vix hærerem. Interim parantur exequiæ, & vitalis animæ calor, toto frigescente jam corpore, in solo tantum repente pectus osculo palpitabat, cum subito raptus in spiritu ad tribunal judicis pertrahor: ubi tantum luminis, & tantum erat ex circumstantium claritate fulgoris, ut projectus in terram, sursum aspiciere non auderem. Interrogatus de conditione, christianum me esse respondi. Et ille, qui præsidebat: Mentiris, ait: Ciceronianus es, non christianus, ubi enim thesaurus tuus, ibi & cor tuum. Illic obmuroi, & inter verbera (nam cædi me jusserat) conscientia magis igne torquebar, illum mecum versiculum reputans: In inferno autem quis confitebitur tibi? Clamare autem cœpi, & ejulans dicere: Miserere mei, Domine, miserere mei. Hæc vox inter flagella resonabat. Tandem ad Præsidentem genua provoluti, qui astabant, precabantur, ut veniam tribueret adolescentia, & errori locum poenitentia commodaret; exacturus deinde erutiatum, si gentilium litterarum libros aliquando legissem: Ego, qui in tanto constrictus articulo, vellem etiam majora promittere, dejerare cœpi; & nomen ejus obtestans, dicere: Domine, si unquam habuero codices sæculares, si legero, te negavi. In hæc sacramenti verba dimissus, revertor ad superiores; & mirantibus cunctis, oculos aperio, tanto lacrymarum imbri perfusus, ut etiam incredulis fidem facerem ex dolore. Nec verò sopor ille fuerat, aut vana somnia, quibus sæpe deludimur. Testis est tribunal illud, ante quod jacui: testis judicium triste, quod timui. Ita mihi nunquam contingat, in talem incidere questionem. Liventes fateor habuisse me scapulas, plagas sensisse post somnum, & tanto dehinc studio divina legisse, quanto non ante mortalia legeram. Avaritia

tibi quoque vitandum est malum, non ut aliena non apperas (hoc enim & publicæ leges puniunt) sed quò tua ; quæ tibi sunt aliena , non serves . Si in alieno , inquit , fideles non fuistis : quod vestrum est , quis dabit vobis ? Aliena nobis auri argenti que sunt pondera , nostra possessio spiritalis est , de qua alibi dicitur : Redemptio animæ viri , propriæ divitiæ . Nemo enim potest duobus dominis servire : aut enim unum odiet , & alterum amabit ; aut unum patietur , & alterum contemnet . Non potestis Deo servire , & mammonæ , id est , divitiis . Nam gentili Syrorum lingua , mammona , divitiæ nuncupantur . Cogitatio victus , spinæ sunt fidei . Radix avaritiæ , cura gentilium . At dicis : Puella sum delicata , & quæ manibus meis laborare non possum : si ad senectam venero , si ægrorare cœpero , quis mei miseribitur ? Audi Apostolis loquentem Jesum : Ne cogitatis in corde vestro , quid manducetis , neque corpori vestro quid induamini . Nonne anima plus est , quàm esca , & corpus plus quàm vestimentum ? Respicite volatilia cœli , quoniam non serunt , neque metunt , neque congregant in horrea , & Pater vester cœlestis pascit illa . Si visis defuerit , lilia proponantur . Si esurieris , audias : Beatos pauperes , & esurientes . Si aliquis te afflixerit dolor , legito : Propter hoc complaceo mihi in infirmitatibus meis , & datus est mihi scimus carnis meæ angelus satanæ , qui me colaphizat , ne extollar . Lætare in omnibus judiciis Dei . Exultaverunt enim filiæ Judæ in omnibus judiciis tuis Domine . Illa tibi semper in ore vox resonet : Nudus exivi de utero matris meæ , nudus revertar . Et : Nihil intulimus in hunc mundum , neque auferre quid possumus . At nunc plerasque vides armaria stipare vestibus , tunicas mutare quotidie , & tamen tineas non posse superare . Quæ religiosior fuerit , unum exterit vestimentum , & plenis arcis pannos trahit . Inficiuntur membranæ purpureo

colore . Aurum liquescit in litteras , gemmis codices vestiuntur , & nudus ante fores earum , Christus emoritur : & cum manum egentem porrexerint , bucciant . Cum ad agapen vocaverint , præco conducitur . Vidi nuper (nomen taceo , ne satyram putes) nobilissimam romanorum mulierem in basilica beati Petri , semiviris antecedentibus , propria manu , quò religiosior putaretur , singulos nummos dispertere pauperibus . Interea (ut usu nosse per facile est) anus quædam annis , pannisque obsita , præcurrit , ut alterum nummum acciperet , ad quam cum ordine pervenisset , pugnus porrigitur pro denario , & tanti criminis reus sanguis effunditur . Radix omnium malorum est avaritiæ : ideoque ab Apostolo idolorum ser vitus appellatur . Quære primum regnum Dei , & hæc omnia apponentur tibi . Non oeci det fame animam justam Dominus . Junior fui , & senui , & non vidi justum derelictum , neque semen ejus quærens panem . Elias corvis ministrantibus pascitur . Vidua Sareptana , ipsa cum filiis nocte moritura , Prophetam pascit esuriens : & mirum in modum , capsace* completo , qui alendus venerat , alit . Petrus Apostolus inquit : Argentum & aurum non habeo : quod autem habeo , hoc tibi do . In nomine Domini Jesu surge & ambula . At nunc multi , licet sermone taceant , opere loquuntur : fidem & misericordiam non habeo : quod autem habeo , argentum , & aurum , hoc tibi non do . Habentes autem victum & vestitum , his contenti simus . Audi Jacob , quid sua oratione postulet : Si fuerit Deus mecum , & servaverit me in via hac , per quam ego iter facio , & dederit mihi panem ad manducandum , & vestitum ad vestiendum : tantum necessaria deprecatus est , & post annos viginti dives dominus , & ditior pater ad terram revertitur Chanaan . Infinita de scripturis exempla suppetunt , quæ avaritiæ doceant esse fugiendam . Verum quia nunc ex parte de ea dicitur , & sitio

* Vas olearium . Hisp . Cangilon de areyte .

(si Christus annuerit) volumini reservatur, quid ante non plures annos Nitriæ gestum sit, referemus. Quidam ex fratribus parior magis, quam avarior, & nesciens triginta argenteis Dominum venditum, centum solidos, quos lina texendo acquisierat, moriens dereliquit. Initum est inter monachos consilium (nam in eodem loco circiter quinque millia, divissis cellulis habitabant) quid factum opus esset. Alii pauperibus distribuendos esse dicebant, alii dandos ecclesiæ, nonnulli parentibus remittendos. Macarius verò, & Pambo, & Isidorus, & ceteri, quos patres vocant, sancto in eis loquente Spiritu, decreverunt infodiendos esse cum eodem, dicentes: Pecunia tua recum sit in perdicionem. Nec hoc crudeliter quisquam putet factum; tantus cunctos per totam Ægyptum terror invasit, ut unum solidum demisisse, sit criminis. Et quoniam monachorum fecimus mentionem, & te scio libenter audire quæ sancta sunt, aurem paulisper accomoda: Tria sunt in Ægypto monachorum genera: Primum Cœnobia, quod illi Sauses gentili lingua vocant; nos in communi viventes possumus appellare. Secundum Anachoreta, qui soli habitant per deserta, & ab eo quod procul ab hominibus recesserint, nuncupantur. Tertium genus est, quod Remoboth dicunt, deterrimum, atque neglectum, & quod in nostra provincia aut solum aut primum est. Hi bini vel terni, nec multò plures simul habitant; suo arbitratu, ac ditione viventes, & de eo, quod laboraverint, in medium partes conferunt, ut habeant alimenta communia. Habitant autem quamplurimum in urbibus, & castellis: & quasi ars sit sancta, non vita, quidquid vendiderint majoris est pretii. Inter hos sæpe sunt jurgia: quia suo viventes cibo, non patiuntur se alicui esse subiectos. Revera solent certare jejuniis, & rem secreti victoriae faciunt. Apud hos affectata sunt omnia, laxa manica, caligæ follicantes, vestis crassior, crebra suspiria, visitatio vir-

ginum, detractio clericorum: & si quando dies festus venerit, saturantur ad vomitum. His igitur quasi quibusdam pestibus exterminatis, veniamus ad eos, qui plures sunt, & in commune habitant, id est, quos vocari Cœnobia diximus. Prima apud eos confederatio est, obedire majoribus, & quidquid jusserit, facere. Divisi sunt per decurias, atque centurias, ita ut novem hominibus decimus præsit; & rursus decem præpositos sub se centesimus habeat. Manent separati, sed junctis cellulis. Usque ad horam nonam, ut institutum est, nemo pergit ad alium, exceptis his decanis, quos diximus: ut, si cogitationibus fortè quis fluctuat, illius consoletur alloquens. Post horam nonam in commune concurrunt: psalmi resonant, scripturæ recitantur ex more, & completis orationibus, cunctisque residentibus, medius quem patrem vocant, incipit disputare. Quo loquente, tantum silentium fit, ut nemo alium respicere, nemo audeat exorare. Dicentis laus in fletu est audientium. Tacite voluntur per ora lacrymæ, & ne in singulis quidem erumpit dolor. Cum verò de regno Christi, & de futura beatitudine, & de gloria cœperit annunciare ventura: videas cunctos moderato suspirio, & oculis ad cœlum levatis, intra se dicere: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam. Post hæc consilium solvitur, & unaquæque decuria cum suo parente pergit ad mensas, quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant. Nullus in cibo strepitus est, nemo comedens loquitur: vivitur pane, leguminibus, & oleribus, quæ sale solo condiuntur: vinum tantum senes accipiunt, quibus & parvulis sæpe fit prandium, ut aliorum fessa sustentetur ætas, aliorum non frangatur incipiens. Dehinc consurgunt pariter, & hymno dicto, ad præsepia redeunt: ibi usque ad vesperam cum suis unusquisque loquitur, & dicit: Vidi tuis illum, & illum? quanta in ipso sit gratia

quantum silentium? quàm moderatus incessus? Si infirmum viderint, consolantur: si in Dei amore ferventem, cohortantur ad studium. Et quia nocte extra orationes publicas in suo cubili unusquisque vigilat, circumeunt cellulas singulorum, & aure apposita, quid faciant diligenter explorant. Quem tardio rem, deprehenderit, non increpant; sed dissimulato quod norunt, eum sæpius visitant, & prius incipientes, provocant magis orare, quàm cogunt. Opus diei statum est: quod decano redditum, fertur ad œconomum: qui & ipse per singulos menses patri omnium cum magno tremore reddit rationem: à quo etiam cibi, eum facti fuerint, prægustantur: & quia non licet dicere cuiquam: Tunicam, & sagum textaque juncis strata non habeo: ille ita universa moderatur, ut nemo quid postulet, nemo non habeat. Si quis verò cœperit ægrotare, transferretur ad exedram latiore m, & tanto senum ministerio confovetur, ut nec delicias urbium, nec matris quærat affectum. Dominicis diebus orationi tantum, & lectionibus vacant, quod quidem & omni tempore, completis opusculis, faciunt. Quotidie aliquid de scripturis discitur. Jejunium totius anni æquale est, excepta quadragesima, in qua sola conceditur districtius vivere. A Pascha ad Pentecosten cœnæ mutantur in prandia, quò & traditioni ecclesiasticæ satisfiat, & ventrem cibo non onerent duplicato. Tales Philo, Platonici sermonis imitator, tales Josephus, græcus Livius in secunda judaicæ captivitatis historia Essenos refert. Verùm quia nunc, de virginibus scribens, penè superfluum de monachis disputavi, ad tertium genus veniam, quos Anachoretas vocant: qui & de cœnobiis exeuntes, excepto pane & sale, ad deserta nihil perferunt amplius. Hujus vitæ auctor Paullus, illustrator Antonius, & , ut ad superiora, conscendam, princeps Joannes Baptista fuit. Talem verò virum Jeremias quoque Propheta describit dicens: Bonum est viro cum por-

taverit jugum ab adolescentia sua: sedebit solitarius, & tacebit, quoniam sustulit super se jugum, & dabit percussenti se maxillam: Saturabitur opprobriis, quia non in sempiternum abjiciet Dominus. Horum laborem, & conversationem in carne non carnis, alio tempore, si volueris, explicabo. Nunc ad propositum redeam, quia de avaricia disserens, ad monachos veneram. Quorum tibi exemplum proponens, non dico aurum, atque argentum, & ceteras opes, sed ipsam terram & cœlum despicias, & Christo copulata cantabis: Pars mea Dominus. Post hæc quamquam Apostolus orare nos semper jubeat, & sanctis etiam ipse sit solus oratio: tamen divinis orandi horas debemus habere, ut si fortè aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoveat. Horam tertiam, sextam, nonam, diluculum quoque, & vesperam, nemo est, qui nesciat. Nec cibis sumantur, nisi oratione præmissa, nec recedatur à mensa, nisi referatur Creatori gratia. Noctibus bis terque surgendum, revolvenda, quæ de scripturis memoriter retinemus. Eredientes de hospitio armet oratio: regredientibus de platea oratio occurrat antequam sessio: nec prius corpusculum requiescat, quàm anima pascatur. Ad omnem actum, ad omnem incessum manus pingat crucem. Nulli detrahas, nec adversus filium matris tuæ ponas scandalum. Tu quæ es, ut alienum servum judicest? Suo domino stat, aut cadit: Stabit autem; potens est enim Deus statuere illum. Nec, si biduo jejuna veris, putes te non jejnantibus esse meliorem. Tu jejunas, & irasceris; ille comedit, & fronte blanditur. Tu vexationem mentis, & ventris esuriam rixando digeris; ille moderatius alitur, & Deo gratias agit. Unde quotidie clamat Isaias: Non tale jejunium elegi, dicit Dominus. Et iterum: In diebus juniorum vestrorum inveniuntur voluntate vestra, & omnes qui sub vestra potestate sunt stimula-

eis. In iudiciis; & litibus jejunatis, & percutitis pugnis humilem. Ut quid mihi jejunatis? Quale illud potest esse jejunium, cuius iram non dicam nox occupat, sed luna integram derelinquit? Te ipsam considerans, noli in alterius ruina, sed in tuo opere gloriari. Nec illarum tibi exempla proponas, quæ carnis curam facientes, possessionum redditus, & quotidianas domus impensas suppulant. Neque enim undecim Apostoli Judææ proditione sunt fracti: nec Phileto, & Alexandro facientibus naufragium, * ceteri à cursu fidei substituerunt. Nec dicas: illa, & illa suis rebus fruitur, honoratur ab hominibus, fratres ad eam conveniunt, & sorores. Nunquid ideo virgo esse desiit? Primum dubium est, an virgo sit talis? Non enim quomodo videt homo, videt Deus: Homo videt in facie, Deus autem videt in corde. Dehinc, etiam si corpore virgo est, an spiritu virgo sit, nescio. Apostolus autem ita virginem definiit, ut sit sancta corpore & spiritu. Ad extremum habeat sibi gloriam suam. Vincat Paulli sententiam, deliciis fruatur, & vivat. Nos meliorum exempla sectemur. Propone tibi beatam Mariam, quæ tantæ exitit puritatis, ut Mater Domini esse mereretur. Ad quam cum Angelus Gabriel in viri specie descendisset, dicens: Ave gratia plena, Dominus tecum: consternata & perterrita, respondere non potuit: nunquam enim à viro fuerat salutata. Denique nuntium discit, & loquitur. Et quæ hominem formidabat, cum Angelo fabulatur intrepida. Potes & tu esse mater Domini. Accipe tibi tantum magnum novum, & scribe in eo stylo hominis: velociter spolia detrahe, & postquam accesseris ad Prophetissam, & conceperis in utero, & pepereris Filium, dic: A timore tuo Domine concepimus, & doluimus, & peperimus spiritum salvationis tuæ, quem fecimus super terram. Tunc & filius tuus tibi respondebit, & dicet: Ecce ma-

* Locus est ex Epist. ad Timotheum.

ter mea, & fratres mei. Et mirum in modum ille, quem in latitudine pectoris tui paulò antè descriperas, quem in novitate cordis stylo signaveras, postquam spolia ex hostibus receperit, postquam denudaverit principatus, & potestates, & affixerit eas cruci, conceptus adolescit, & major affectus sponsam te incipit habere de matre. Grandis labor, sed grande præmium, esse quod Martyres, esse quod Apostoli, esse quod Christus est. Quæ quidem universa tunc prosunt, cum in ecclesia fiunt, cum in una domo Pascha celebramus; si arcam ingredimur cum Noe, si pereunte Jericho, Rahab meretrix justificata nox continet. Ceterum virgines quales apud diversas hæreses, & quales apud impurissimum Manichæum esse dicuntur, scorta sunt existimandæ, non virgines. Si enim corporis earum auctor est diabolus, quomodo possunt honorare plasmationem hostis sui? Sed quia sciunt virginalē vocabulum gloriosum, sub ovium pellibus lupos tegunt: Christum mentitur Anti-Christus, & turpitudinem vitæ falso nominis honore convestiunt. Gaude soror, gaude filia, gaude mi virgo: quia quod aliæ simulant, tu verè esse cœpisti. Hæc omnia, quæ digessimus, dura videbuntur ei, quæ non amat Christum. Qui autem omnem sæculi pompam pro purgamento habuerit, & vana duxerit universa sub sole, ut Christum lucrifaciat, qui commortuus est Domino suo, & surrexit, & crucifixit carnem cum vitiis & concupiscentiis, liberè proclamavit: Quis nos separabit à caritate Christi? an tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Et iterum: Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque Angelus, neque Principatus, neque Potestates, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque excelsum, neque profundum, neque alia creatura poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro. Dei Filius pro nostra salute homi-

nis factus est filius. Novem mensibus in utero, ut nascatur, expectat, fastidia sustinet, crucentus egreditur, pannis involvitur, blanditiis delinitur, & ille pugillo mundum includens, præsepis continetur angustiis. Tameo, quod usque ad triginta annos ignobilis, parentum paupertate contentus est: verberatur, & tacet: crucifigitur, & pro crucifigentibus deprecatur. Quid igitur retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Præiosa est in conspectu Domini mors sanctorum ejus. Hæc est sola digna retributio, cum sanguis sanguine compensatur, & redempti cruore Christi pro Redemptore libenter occumbimus. Quis sanctorum sine certamine coronatus est? Abel justus occiditur: Abraham uxorem periclitatur amittere. Et ne in immensum volumen extendam, quære, & invenies singulos adversa perpassos. Solus in deliciis Salomon fuit, & forsitan ideo corruit. Quem enim diligit Dominus, corripit: castigat autem omnem filium quem recipit. Nonne melius est brevi tempore dimicare, ferrè vallum, arma sumere, lacessere sub lorica, & postea gaudere victorem, quam impatentia unius horæ servire perpetuo? Nihil amantibus durum est, nullus difficilis cupienti labor est. Respice, quanta Jacob pro Rachel pacta uxore sustinuit. Et servivit, inquit scriptura, Jacob pro Rachel annis septem: & erant in conspectu ejus quasi dies pauci: quoniam amabat illam. Unde & ipse postea memorat: In die urebar aestu, & gelu nocte. Amemus & nos Christum, ejusque semper queramus amplexus, & facile videbitur omne difficile: breviam putabimus universa, quæ longa sunt, & jaculo illius vulnerati, per horarum momenta dicemus: Heu me, quia peregrinatio mea prolongata est! Non sunt enim condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis: quia tribulatio patientiam ope-

ratur, patientiam autem probationem, probatio autem spes, spes autem non confundit. Quando tibi grave videtur esse, quod sustines, Pauli secundam epistolam ad Corinthios lege: In laboribus plurimum, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Judæis quinquies quadragenas una minus accepi: ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui. In itineribus sæpius, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in deserto, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in laboribus, in miseriis, in vigiliis multis, in fame & siti, in jejuniis plurimis, in frigore & nuditate. Quis nostrum saltem minimam portionem de catalogo harum sibi potest vindicare virtutum? ob quæ ille postea confidenter agebat: Cursum consummavi, fidem servavi: superest mihi corona justitiæ, quam tribuit mihi in illa die Dominus justus iudex. Si cibus insulsior fuerit, contristamur, & putamus Deo nos aliquid præstare beneficium: cum aquatius vinum bibimus, calix frangitur, mensa subvertitur, verbera resonant, & aqua tepidior sanguine vindicatur. Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nisi vim feceris, cælorum regna non capies. Nisi pulsaveris importunè, panem non accipies sacramenti. An non tibi videtur violentia, cum caro cupit esse quod Deus est, & illuc unde Angeli corruerunt, Angelos judicatura conscendit? Egrederi, quæso, paulisper de carcere, & præsentis laboris ante oculos tuos tibi pingere mercedem, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Qualis erit illa dies, cum tibi Maria Mater Domini choris occurrerit comitata virginibus? Cum post rubrum mare, submerso cum suo exercitu Pharaone, timpanum tenens, præcinet responsuris: Cantemus Domino, gloriose enim ho-

honorificatus est: equum & ascensorem projecit in mare. Tunc Thecla in tuos brachia volavit amplexus. Tunc & ipse sponsus occurret, & dicet: Surge, veni proxima mea, spesiosa mea, columba mea, quia ecce hyems transiit, pluvia abiit tibi. Tunc Angeli mirabuntur, & dicent: Quæ est ista prospiciens quasi diluiculum, speciosa ut luna, electa ut sol? Videbunt te filia, & laudabunt reginæ, & concubinae predicabunt. Hinc & alius castitatis chorus occurret: Sara cum nuptis veniet, filia Phanuelis Anna cum viduis: erunt in diversis gregibus carnis & spiritus matres tuæ lætabitur illa, quod genuit, exultabit ista, quod docuit. Tunc verè super asinum Dominus ascendet, & coelestem ingredietur Jerusalem. Tunc parvuli, de quibus in Isaiâ Salvator effatur: Ecce ego, & pueri mei, quos mihi dedit Deus, palmas victoriæ sublevantes, consono ore cantabunt: Osanna in excelsis: Benedictus qui venit in nomine Domini: Osanna in excelsis. Tunc centum quadraginta quatuor millia in conspectu throni, & seniorum tenebunt cytharas, & cantabunt canticum novum, & nemo poterit dicere canticum illud, nisi numerus definitus. Hi sunt, qui cum mulieribus se non coinquinaverunt, virgines enim permanserunt: hi sunt, qui sequuntur Agnum quocumque vadit. Quotiescumque te vana sæculi delectaverit ambitio, quoties in mundo aliquid videris gloriosum, ad paradysum mente transgredere, esse incipe quod futura es, & audente a sponso tuo: Pone me sicut umbraculum in corde tuo, sicut signaculum in brachio tuo: & corpore pariter ac mente munita clamabis, & dices: Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem, & flumina non operient eam.

INDEX

EPISTOLARUM

DIVI HIERONYMI, QUÆ
in hoc volumine continentur.

A	D Heliodorum, de laude vitæ solitariae.	69
Ad	Nepotianum, de vita Clericorum.	70
Ad	Rusticum monachum, de forma vivendi.	77
Ad	Florentium.	77
Ad	Eundem.	76
Ad	Lætam, de institutione filia.	77
Ad	Gaudentium, de Pacatula institutione.	72
Ad	Paullinum, de institutione monachi.	78
Ad	Marcellam, de laudibus Assellæ.	88
Ad	Assellam.	91
Ad	Principiam Virginem Marcellæ epitaphium.	95
Ad	Marcellam, quam invitat ad rus.	107
Ad	Eustochium, de acceptis ab ea munusculis.	110
Ad	Marcellam, de acceptis munusculis.	112
Ad	Paullum Concordiensem.	113
Ad	Marcellam, de ægrotatione Blasillæ.	115
Ad	Paullam super obitu Blasillæ filia.	117
Ad	Marcellam de exitu Leæ.	131
Ad	Pammachium, consolatio super obitu uxoris.	134
Ad	Lucinum.	146
Ad	Theodoram epitaphium Lucinii Boetici.	152
Ad	Theophilum.	157
Ad	Abigaum.	159

TABULA EPISTOLARUM.

Ad Castrutium.	161
Ad Julianum.	164
Ad Exuperantium hortatoria.	171
Ad Castorinam materteram.	175
Ad Julianum Diaconum.	176
Ad Theodosium.	181
Ad Virgines Hermonenses.	179
Ad Ruffinum.	181
Ad Nitiam.	186
Ad Cromacium.	187
Ad Chrysogonum monachum.	191
Ad Antonium, de modestia.	192
Ad Damasum.	193
Ad Eundem.	197
Ad Marcellam.	199
Ad Alipium, & Augustinum.	200
Ad Augustinum.	202
Ad Eundem.	205
Ad Magnum Oratorem romanum.	ibi.
Ad Augustinum.	209
Ad Eundem.	211
Ad Eundem.	213
Ad Bonasum.	214
In Pentateuchum Moysi præfatio.	216
Ad Pammachium de optimo genere interpretandi.	219
Ad Marcellam.	235
Ad Paullinum.	237
Vita Paulli Eremitæ.	262
Divi Cæciliæ Cypriani Donato epistola.	263
Hieronymus ad Eustochium, de Virginitatis custodia.	

TABULA
SENTENTIÆ UTILISSIMÆ
selectæ ex Epistolis Divi
Hieronymi.

- Ex epistola ad Heliodorum, fol. 1.*
1. Nudos amat eremus.
 2. Affatim dives est, qui cum Christo pauper est.
 3. Erras frater, erras, si putas unquam christianum persecutionem non pati.
 4. Tunc maxime oppugnaris, si te oppugnari nescis.
 5. Cur timido animo christianus es?
 6. Hæreditatem expectans sæculi, coheres Christi esse non poteris.
 7. Perfectus servus Christi nihil præter Christum habet, aut siquid præter Christum, perfectus non est.
 8. Qui dicit se in Christum credere, debet, quomodo ille ambulavit, & ipse ambulare.
 9. Ubi minus est, perfectum non potest dici.
 10. Perfectum esse nolle, delinquere est.
 11. Væ illi, qui acceptum talentum in sudario ligans, ceteris lucra facientibus id tantum, quod acceperat, reservabit.
 12. Dum tu ignavus negotiator denarium tenes; alterius locum, qui pecuniam duplicare poterat, occupasti.
 13. Non facit ecclesiastica dignitas christianum.
 14. Cui plus creditur, plus ab eo exigitur.
 15. Pro sacerdotis lapsu quis rogaturus est?
 16. Quid agis frater in sæculo, qui major es mundo?

TABULÆ

17 Delicatus es frater, si & hęc vis gaudere cum sæculo, & postea regnare cum Christo.

Ex epistola ad Nepotianum fol. 20.

- 1 Propterea clerici vocantur, vel quia de sorte Domini sunt, vel quia ipse Dominus sors, id est, pars clericorum est.
- 2 Qui vel. ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet: talem se exhibere debet, ut & ipse possideat Dominum, & possideatur ab eo.
- 3 Qui Dominum possidet, & cum Propheta dixit Pars mea Dominus: nihil extra Dominum habere potest. Quod si quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus.
- 4 Ignominia omnium sacerdotum est propriis studere divitiis.
- 5 Non confundat opera tua sermonem tuum.
- 6 Sacerdotis Christi os, manusque concordent.
- 7 Multo melius est è duobus imperfectis, rusticitatem sanctam habere, quam eloquentiam peccatricem.
- 8 Cogitemus crucem Christi, & divitias lutum putabimus.
- 9 Dum delitias sectamur, à regno cœlorum retrahimur.
- 10 Scito, quia per cuncta, quæ de aliis loqueris, tua conscientia judicaris: & in his ipse deprehenderis, quæ in aliis arguebas.
- 11 Nemo invito auditori libenter efferret.
- 12 Discat detractor, dum te videt non libenter audire, non faciliè detrahere.
- 13 Optimus dispensator est, qui nihil sibi reservat.

Ex epistola ad Rusticum, fol. 37.

- 1 Non est culpa christiani nominis, simulator religionis in vitio sit.

Mo

SENTENTIARUM

- 2 Modicus, ac temperatus cibus, & carni, & animæ utilis est.
- 3 Nulli parcas, ut soli animæ parcas.
- 4 Mihi oppidum carcer, & solitudo paradysus est.
- 5 Iram vince patientia.
- 6 Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis.
- 7 Facito aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum.
- 8 Nisi oderimus malum, bonum amare non possumus.
- 9 Sicut enim sagitta si mittatur contra duram materiam, nonnumquam in mittentem reveritur, illudque completur: *Facti sunt mihi in arcum præconi* ita detractor cum tristem faciem viderit audientis, immò ne audientis quidem, sed obrurantis aures suas, ne audiat iudicium sanguinis, illico conticescit, pallet vultus, hærent labia, saliva siccat.
- 10 Utinam quod renunciamus sæculo, voluntas sit, non necessitas, & paupertas habeat expetita gloriam, non illata cruciatum.
- 11 Si habes substantiam, vende, & da pauperibus; si non habes, grandi onere liberatus es.
- 12 Nudum Christum nudus sequere.

Ex epistola ad Letam, fol. 59.

- 1 Numquam est sera conversio, ne scilicet quis desperet.
- 2 Non sunt contemnenda quasi parva, sine quibus magna constare non possunt.
- 3 Venena non dantur, nisi melle circumlita: & vitia non decipiunt, nisi sub specie, umbraque virtutum.
- 4 Si tanti vitrum, quare non majorissit pretii margaritum?
- 5 Æqua gratia æquum habet & laborem.

X

Ex

Ex epistola ad Gaudentium, fol. 72.

- 1 Ut aqua in areola digitum sequitur præcedentem, ita ætas mollis & tenera in utramque partem flexibilis est, & quocumque duxeris.
- 2 Multitudo peccantium peccandi licentiam subministrat.
- 3 Vivimus, quasi altera die morituri, & ædificamus quasi semper in hoc sæculo victuri.
- 4 Auro parietes, auro laquearia, auro fulgent capita columnarum, & nudus, atque esuriens ante fores nostras Christus in paupere moritur.
- 5 Necdum introitus, jam exitus: *Scilet de mundo.*

Ex epistola ad Paullinum, fol. 78.

- 1 Plenus venter facilè de jejuniis disputat.
- 2 Non Jerosolymis fuisse, sed Jerosolymis benè vixisse laudandum est.
- 3 Singuli quique erudentium non locorum diversitatibus, sed fidei merito ponderantur.
- 4 Verum Christi templum anima credentis est, illam exorna, illam vesti, illi offer donaria, in illa Christum suscipe.
- 5 Quæ utilitas est parietes fulgere gemmis, & Christum in paupere fame periclitari?
- 6 Esse christianum grande est, non videri.
- 7 Nescio quomodo plus placent mundo, qui Christo displicent.
- 8 Capite quippe sano, omnes sensus vigent.

Ex epistola ad Principiam, fol. 95.

- 1 Erubescit, quamvis præclara, doctrina, quam propria reprehendit conscientia.
- 2 Frustra ejus lingua prædicat paupertatem, & docet elea-

eleemosynas, qui Cræsi divitiis tumet.

Ex epistola ad Marcellam, fol. 107.

- 1 Tot habemus personarum similitudines, quot peccata.
- 2 Adversarius quippe Christi est, & Anti-Christus, cui præcepta displicent Christi.

Ex epistola ad Pammachium, fol. 136.

- 1 Quid boni habeat sanitas, languor ostendit.
- 2 Plus sensimus, quod habuimus, postquam habere desivimus.
- 3 Ingenia liberaliter educata faciliùs verecundia, quam metus superat, & quos tormenta non vincunt, interdum vicit pudor.
- 4 Lucet margaritum in sordibus, & fulgor gemmæ purissimæ etiam in luto radiat.
- 5 Pars sacrilegii est, rem pauperum dare non pauperibus.
- 6 Tibi non sufficit opes contemnere, nisi Christum sequaris: Christum autem sequitur, qui peccata dimittit, & virtutum comes est.
- 7 Apostoli quantum ad divitias nihil, quantum ad voluntatem totum mundum pariter reliquerunt.
- 8 Si offeramus Christo opes cum anima nostra, libenter suscipiet; si autem quæ foris sunt Deo, quæ intus sunt diabolo demus, non est æqua partitio, & dicitur nobis: Nonne si rectè offeras, & non rectè divides, peccasti?

Ex epistola ad Lucinium, fol. 146.

- 1 Coepisse multorum est; ad culmen pervenisse paucorum.
- 2 Aurum deponere incipientium est, non perfectorum;

TABULÆ

rum; se ipsum offerre Deo, propriè Christianorum est, & Apostolorum.

- 3 Dominus magis quærit animas credentium, quàm opes.

Ex epistola ad Castrutium, fol. 161.

- 1 In amicis non res quæritur, sed voluntas. Quia alterum ab inimicis sæpe præbetur; alterum sola caritas tribuit.
- 2 Magna ira est, quando peccantibus non irascitur Deus. Non erudit pater, nisi quem amat. Non corripit magister discipulum, nisi eum, quem ardentioris cernit ingenii: Medicus si cessaverit curare, desperat.

Ex epistola ad Julianum, fol. 176.

- 1 Te ipsum vult Dominus hostiam vivam placentem Deo: te inquam, non tua.
- 2 Felix, & omni dignus beatitudine, quem senectus Christo occupat servientem, quem extrema dies Salvatori invenerit militantem.
- 3 Difficile, immò impossibile est, ut & præsentibus quis, & futuris fruatur bonis: ut & hic ventrem, & ibi mentem impleat: ut de deliciis transeat ad delicias: ut in utroque sæculo primus sit: ut & in terra appareat gloriosus.
- 4 Et sancti corruunt, si fuerint negligentes, & peccatores pristinum recipiunt gradum, si sordes fletibus abluant.
- 5 Mulæ hominibus viæ videntur justæ, quæ postea reperiuntur prævæ. Et in testaceis vasculis thesaurus sæpe reconditur.

SENTENTIARUM.

Ex epistola ad Ruffinum, fol. 181.

- 1 Tunc poteris laudare victoriam, cum laborem præliantis agnoveris.
- 2 Caritas non potest comparari: dilectio pretium non habet.

Ex epistola ad Pammachium, fol. 219.

- 1 Errasse humanum est, & confiteri errorem prudentis.
- 2 Qui in sermone imitari se dicit Apostolos, priùs imitetur virtutes in vita illorum.

Ex epistola ad Paullinum, fol. 237.

- 1 Vera illa necessitudo est, quam non utilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola, & palpans adulatio; sed timor Dei, & divinarum scripturarum studia conciliant.
- 2 Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest, & quantum ædificat ex vitæ merito ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat.
- 3 Nemo renuntiaturus sæculo, benè potest vendere quæ contemnit, ut venderet.
- 4 Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit.
- 5 Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat morturum.

Ex epistola ad Eustochium, fol. 276.

- 1 Adulator quippe blandus inimicus est.
- 2 Onusta incedis auro, latro tibi vitandus est.
- 3 Stadium est hæc vita mortalibus, hic contendimus, ut alibi coronemur.
- 4 Quandiu hoc fragili corpore detinemur, quandiu habemus thesaurum istum in vasīs fictilibus, & concu-

TABULÆ

- cupiscit spiritus adversus carnem, & caro adversus spiritum, nulla est certa victoria.
- 5 Dum parvus est hostis, interfice: nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine.
- 6 Vinum, & adolescentia duplex incendium voluptatis est.
- 7 Illico mens repleta torpescit, & irrigata humus spinas libidinum germinat.
- 8 Carnis amor spiritus amore superatur. Desiderium desiderio restringitur. Quidquid inde minuitur, hinc crescit.
- 9 Tua regio paradysus est.
- 10 Non sufficit scire, quod bonum est, nisi custodiatur attentius, quod perfectum est: quia illud iudicii est, hoc laboris, & illud commune cum pluribus, hoc cum paucis.
- 11 Solus in deliciis Salomon fuit, & forsitan ideo corruit.
- 12 Nihil amantibus durum est, nullus difficilis cupienti labor est.
- 13 Nisi vim feceris, coelorum regna non capies. Nisi pulsaveris importunè, panem non accipies Sacramenti.
- 14 An non tibi videtur violentia, cum caro cupit esse quod Deus est? & illuc unde Angeli corruerunt, Angelos iudicatura conscendit.

